

Recd
14/10/56

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

V. SURYANARAYANA,

Agent: The Mail & Andhra Patrika,
Kondayyapalem, KAKINADA.

అక్టోబరు 1956

సంపుటము 33 :

: సంచిక 10

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

అక్టోబరు 1956

ఎంకివరం	శ్రీ సంఘారి వెంకటసుబ్బారావు	...	1
రష్యాబలం ఏమిటి?	ఆల్ సావ్ సోదరులు	...	2
బలిపశువులు	శ్రీకాంశముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి	...	9
కరిఖిలం	శిఖముఖ	...	25
విచిత్రజీవులు	హితశ్రీ	...	33
తిక్కన నిర్వచనోత్తర			
రామాయణము	శ్రీ విన్నకోట మాధవరావు	...	46
మయనభ	శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం	...	53
విశ్వజీవి గాంధీజీ	ఎరెస్ట్ బార్క్	...	79
ముహూర్తశాస్త్ర			
ప్రయోజనము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...		83
కలగూరగంప		...	88
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

ఎంకివరం

శ్రీ సంఘారి వెంకటసుబ్బాపు

నోరు మాటాడ తన నొసలు వేటాడు
ఏరికోరితీరు ఎంకి రాపాడు

కామియట మా కీటు
సాములే భామలటు—
గోపికల గోపనము
దీపికల దాపరమె—
నోరు మాటాడ....

కోపియట ముక్కంటి
సాఫె ఉమ కాపురము—
పశుపతికె రతిపతిని
సుసినేయు కనికరము—
నోరు మాటాడ....

లోభె బంగరు బొజ్జ
రొట్టమే వాణి పని—
తనకు నాల్గవసరము
మన కొకటిదుటె కరము—
నోరు మాటాడ....

మూటికి ముడియవైచు
మొనగాడు నేనయట
ఎకనకెమె ఒక వరము
ఎంతె నా కిహపరము—
నోరు మాటాడ....

రష్యా బలం ఏ విధి?

ఆల్సాప్ సోదరులు

* గత సంచిక తరువాయి

యుద్ధపరిశ్రమను రష్యా యే ఆరంభి, ఎలా పెంపొందించేసిందో సరిగా అందవా వెర్మాన్ లంటే, ఈ పరిశ్రమ ఆభివృద్ధికి కావలసిన మూలపదార్థాల పరిశ్రమల స్థితిగతులను గమనించితే దానింతటి కది లేదనిపించును. ఈ మూలపదార్థాలు మొత్తం వాలుగు ఉప్పు, బొగ్గు, పెట్రోలు, విద్యుచ్ఛక్తి. 928 వాటి ఉత్పత్తిలో పోల్ష్కాన్ సోవియట్ ఉప్పు ఉత్పత్తులు 10 రెట్లు—అనగా 45 లక్షల టన్నులనుంచి 4½ కోట్ల టన్నులకు పెరిగింది. బొగ్గు ఉత్పత్తులు పదిరెట్లకు మించి—86 కోట్ల టన్నుల నుంచి 89 కోట్ల టన్నులకు పెరిగాయి. పెట్రోలు ఉత్పత్తులు ఆరురెట్లు—12 కోట్ల టన్నులనుంచి 7 కోట్ల టన్నులకు పెరిగాయి; విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి 84 రెట్లు—(గంటకు) 500 కోట్ల కోల్ వాట్లనుంచి 17 వేల కోట్ల కోల్ వాట్లకు పెరిగింది.

పాతి ప్రపంచం అంతటిలోనూ, ఉప్పు పరిశ్రమలో ప్రముఖస్థానం వహించుతున్న టెటన్ జర్మనీ దేశాలు రెండూ కలసి ఎంత ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయో, రష్యా ఉత్పత్తి అంతకు మించివుంది. ఎంత కార్మిక పీడన జరక్కపోతే యిలాంటిది సాధ్యం! ఉప్పు వుంది. సరే, దీన్ని ఉపయోగించుకోగల సాంకేతిక విజ్ఞత రష్యనులకు వున్నదా అనేది మరొక ప్రశ్న. మాస్కోలోవున్న ఒక పుస్తకాల షాపులో, మాజీ ఆమెరికన్ సెనెటర్ విలియం బెంటన్ కు కలిగిన అనుభవాన్ని పురస్కరించుకుని దీనికి తేలికగా సమాధానం చెప్పవచ్చు. రష్యన్ యువకులు, ఆ షాపువాడ, గొడవలేమీ కాకుండా ముగిసిపోతారు. వందలాది పుస్తకాలు ఆవేశంగా కొనేస్తున్నారు. అది హాస్య రచనలు గాని, పాశ్చాత్య దేశాల్లోనే వ్రాసిన బాపయిగాని కావు—భౌతికశాస్త్రం, రసాయన శాస్త్రం, ఎంజనీరింగ్ మొదలైన కొలుకుకుపడని శాస్త్రవిజ్ఞాన గ్రంథాలు.

అసలు విషయ మేమిటంటే, సోవియట్ ప్రభుత్వం ఒక బ్రహ్మాండమైన పారిశ్రామిక వ్యవస్థగా వ్యవహరించుతూ, పరిశ్రమను ఆభివృద్ధి చేస్తూవుండటమే గాక, దానితోపాటు సాంకేతిక శిక్షణ కార్య

క్రమాన్ని కూడా విస్తృతపరిధి కొనసాగించుతూ వచ్చింది. రష్యనులు పంచవర్ష ప్రణాళికల కుప్పకమించిన ప్రభుత్వోహా, రష్యాలో సాంకేతిక విప్లవం బహు సరిమించగా వుండేవారు. అందుచేత పెద్దపెద్ద ప్రాజెక్టుల విద్యారణాని కంటకు విదేశీయులనిపించే ఆధారపడేవారు. ఉదాహరణకు; జగత్విఖ్యాతి మొస 'సీహె పెట్రో విస్క' జలవిద్యుత్ కేంద్రాన్ని నిర్మించినవాడు మాగ్ మాపర్ అనే ఆమెరికన్ ఎంజనీరు. 1980 తదాదీ, సోవియట్ విద్యావ్యవస్థ తన పరిశ్రమలనూ, విద్యవంతమంది ఎంజనీర్లనూ, శాస్త్రవిజ్ఞానవేత్తలనూ తయారుచేయటానికి వినియోగిస్తూ వచ్చింది.

ఈ రోజున సోవియట్ శాస్త్రవిజ్ఞాన శిక్షణ ఆమెరికన్ శాస్త్రవిజ్ఞాన శిక్షణకంటే అర్ధంతో తీవ్ర తరంగా నడుస్తోంది. విద్యార్థులు సేద్యకోసలసిన విషయబాపకశ్యం ఆమెరికన్ విద్యార్థులతో పోల్చి చూస్తే మాటికి 40 వంతులు అధికంగావుంది. సోవియట్ విద్యార్థులు హెక్టార్లు తరగతులు పూర్తి చేసేటప్పటికే వాళ్ళ భౌతికశాస్త్ర విజ్ఞానపరిమాణం 'మాసాచూసెట్స్ టెక్నాలజీ ఇన్ స్టిట్యూట్' కళాశాలలో ద్వితీయవర్షం పూర్తిచేసిన (మేజర్స్) విద్యార్థుల పరిజ్ఞానానికి బోలెడంతగా వుంటున్నది. విజ్ఞానప్రమాణ విషయం ఇలావుంది ఆమెరికా దిశ్య విద్యాలయాలు ఏటేటా తయారుచేస్తున్న ఎంజనీరింగ్, శాస్త్రవిజ్ఞాన శాఖల పట్టభద్రుల సంఖ్యకు, రష్యన్ విశ్వవిద్యాలయాలు తయారుచేస్తున్న ఈ రెండురకాల పట్టభద్రుల సంఖ్యా, మాడురెట్లు వుంది. అంతి కాలంలో, రష్యా, ఆమెరికా శాస్త్రవిజ్ఞానాన్ని, "అసలు వాల్లకేంటెలును" అని తుస్కారిం చేసితిరావచ్చు.

రష్యావాళ్ళకి సాంకేతిక పరిజ్ఞానమేమీ లేదనీ అందుచేతనే, 'బాడ్లెయి' 'బెసన్'లు, ఆటంబాంబులూ, హైడ్రోజన్ బాంబులూ తయారుచేయటానికి, సూర్యచారులమీదా జర్మన్ శాస్త్రజ్ఞులమీదా ఆధారపడారనీ ఇక్కడ ఆమెరికాలో మన వ్యాధియ సంతృప్తికి మనం ప్రచారంచేసుకుని, విరహిటానికి ప్రయత్నించటం, మర్నీ మనం మోసంచేసుకోవటానికి ప్రయత్నించే చెత్త కార్యక్రమం తప్ప మరొకటికాదు. హెల్లరుదగ్గరనుంచి ఆమెరికాకు పారి

పోయినట్లున మహామహులైన విశేషియ విజ్ఞానవేత్తలు 'మనహృదయ ప్రాజ్ఞప్త'కు చేసిన సంహారంతో పోల్చి చూస్తే, గూఢచారులుగాని యితర విశేషియులుగాని యీ 8 విశ్లేషించి రహస్యన పారిశ్రామికాభివృద్ధికి పాటుపడదని ఒక లెక్కలాడి కాదు. వైగా చిక్కు విరుటంటే, ఈ 'గూఢచార-శాస్త్రవిజ్ఞానము' తప్పకు ప్రచారం, అత్యంత ప్రమాదకరంగా తయారై పోవు న్నది. సోవియట్ యుద్ధపరిశ్రమ సాధించిన మహా విజయాన్ని దాని లోతుపాతులనూ మన దృష్టిపథానికి అందవండా ముగగుడేస్తున్న ఆజ్ఞాన జనితమైన పొగ తెరలా తయారైంది. నిజానికి రహస్యసాధించిన విజ యానికి ఒకటే ఆరంభం: రహస్యకు బలవత్తరమైన కార్యకర్త శక్తి వుండటమేగాక సముజ్వలమైన పాంక్షేతిక పరిజ్ఞానంకూడా మా ప్రగతిమై వుంది. ఆటంబాంబు లనూ, 'హైడ్రోజన్ బాంబులనూ, 'బెన్జిన్' 'రాష్ట్రం' జల్ విమానాలనూ ఇటే తరుగుచున్న పారవేయటం నుండిగా సాగ్యమయే పశేనా? ఎంత ఆరితేరిన నాంగువుండాలి? 'ఎలక్ట్రానిక్స్', 'హై టెంపరే డర్ మెటల్స్' వగైరా, ఉప పరిశ్రమలను నిర్వహించే మహత్తర పాంక్షేతి పరిజ్ఞానంగా నిపుణుల సన్నాహం ఎంతవుంటే, సాగ్యం?

కొన్నిరంగాలలో సోవియట్ పాంక్షేతిక పరి జ్ఞానం పాశ్చాత్య పాంక్షేతిక పరిజ్ఞానాన్ని తలచిన్న వున్నదిన్న సంగతి సత్యంకూ విడిచిపె. ఉదాహరణకు ఆమెరికన్ B 52 జెట్ విమానానికి రెండింటియూ శక్తినిగి ఆత్యంత ప్రతిభావంతంగా నిర్మితమైన సోవియట్ 'బెన్జిన్' జెట్ విమానం ప్రభుమధా గాని లోకి ఎగిసిపడ్డను, ఆమెరికన్ లు జెట్ ఇంజన్ సమూ నాను రూపొందించటానికి రెండు సంవత్సరాల పూర్వమే సోవియట్ జల్ ఇంజన్ సమూనా రూపొందించబడిందన్న విషయం తెలిసిపోయింది. జనీనా సాయరస్యవిశాల వాతావరణంలో పాంక్షేతిక రాయబారవర్గాల పరిస్పర్శ చేశాలను సందర్శించిన తరుణంలో ఈ రాయబారవర్గాలను గమనించి వారికి యీ విషయం ముఖంలో కొట్టిపట్టు లేటలేల్ల మైపోయింది.

ఇలాంటి రాయబార వర్గాలలో యూరపీయన్ ఉక్కు పరిశ్రమ యజమానుల రాయబారవర ముకటి, 'బ్రిటిష్ వర్క్స్ అండ్ స్టీల్ కోర్పోరేషన్' ఎగ్జిక్యూటివ్ డైరెక్టరు సర్ రాబర్టు హేన్ నాయకత్వం రహస్యకు వశి అక్కడి ఉక్కు పరిశ్రమనిత గతులను పరిశీలించింది. సోవియట్ కం్యాగారాలు అత్యంత అధునాతనమైన వనీ, విశేషోత్పత్తులు చేయగల సౌకర్యాలవరి ఆహవ తెలుసుకున్నాడు. 'యవం ఉపాించటానికి సాగ్య మైన ప్రతిపనిముట్లూ అక్కడ మనక పైగుట కనుపించుతోంది.' గంటకు ఏ అవధిని ఉత్పత్తులు

చేయగలవు అని అంచనావేస్తే, అక్కడ ఉన్న పర్య సముగ్రములైన కేంద్రాల ఉత్పత్తులతో పోల్చిచూస్తే బ్రిటన్ లో వున్న ముప్పాతికవంతు కేంద్రాలు వాటియందు ఎందుకూ కొరగావు. అలాంటి కేంద్రాలు బ్రిటిష్ ఉక్కు పరిశ్రమలోని ప్రధాన కేంద్రాలతో బహిబిగావున్నాయి సోవియట్ ప్రభుత్వం భారతదేశానికి ఉక్కు పరిశ్రమకర్తగా రామ్మి నిర్మించి పెట్రోలాని అమ్మవుతు బ్రిటిష్ పారిశ్రామికము యీ మాటను వట్టి చిచ్చికింద తుప్పారించారు. కాని వీరి తుప్పారించువుల అర్థం తేలవని చెబుకూ సర్ రాబర్టు ఇలా అన్నాడు. 'సోవియట్ ప్రభుత్వం ఉక్కు ఉత్పత్తుల ఎగుమతి వ్యాపారంలో బ్రిటన్ లో పోటీకి తలపడితే, సోవి యెట్ ఇతిరణీకాలకు కావలసిన పరకులను ఎంత పరిమాణంలో నేనా అందించాలంటే కాకుండా, సరుకులను బ్రిటన్ కంటే అతి సరసమైన ధరలకు అందించి బ్రిటిష్ పరిశ్రమను దెబ్బ తీయగలను. ఎక్కువ లాభాన్నికూడా సంపాదించగలను. ఎందు చేసినంటే సోవియట్ కు అతి స్వల్ప జీతాల మీద పనిచేసే కార్యకర్త ఆపారంగా వుంది.

ఆమెరికన్ స్వయంచోదక యంత్రపరిశ్రమ రాయబారవర్గం వారి నివేదిక మరింత తౌక్యవ్య జనకంగావుంది. ఈ రాయబారవర్గం, సోవియట్ పరిశ్రమలో అత్యంత ప్రతిభావంతములైన ఉత్పత్తి విధానాలను పరిశీలించాలని ప్రయత్నించారు. ఈ రాయబారవర్గంలో, భోల్తుమేటాను కంపెనీ స్వయంచోదక యంత్రకాళ ప్రధాన పాంక్షేతిక నిపుణుడైన ఎంజీసర్ సెనిన్ యల్ బీన్ వంటివహా మహులున్నాడు. చీవరపాపర ఉత్పత్తి విధానాలతో ఇలాంటి వారికన్ను కప్పటం సాగ్యమయ్యే పనిగాదు. ఆమెరికన్ గూఢచారికాల యిచ్చిన భోగిటాను ఆధారంచేసుకుని ప్రధాన కేంద్రాలుగా యేయే పారి శ్రామిక కేంద్రాలను వీరుచూడాలను కోన్నాలో అకేంద్రాల వన్నిటిని చూచారు.

వీన్, సోవియట్ దేశంలో అనేక విషయాలను చూచి మెచ్చుకున్నాడు. "లెక్కలుగట్టే, స్వయం జోషకయంత్రాలను చూచాడు, "మెషిన్ బూల్డు" (యంత్ర గారాలలో ఉపయోగించే పనిముట్లు) యొక్క విన్నాణం ఆయనను ఆరించింది. సోవి యెట్ మెషిన్ బూల్డు ఉత్పత్తులు ఆమెరికన్ ఉత్పత్తులను మించివున్నట్లు ఆయనకు అనుమానకలిగింది. నిజంగా ఆయనకు అలాంటి అనుమానం కలగటం ఆయన దక్షితికు ఆయన అనుభవానికి విద్వంసం. ఆయన అనుమానం నిజమే వన్న సంగతి ఆమెరికా ప్రభుత్వం ప్రకటించిన లెక్కలను బట్టి తేలి పోయింది.

1955 లో రష్యా 105000 యూనిట్ల పని ముట్లను తీసుకు వెళ్ళింది, అదంతా 1956 లో ఆమెరికా 88000 యూనిట్ల పనిముట్లను మార్చి మే తేదీలు చేయగలిగింది ఆమెరికా ప్రభుత్వం స్వయంగా అంగీకరించింది. స్వయం చోదక పరిశ్రమలోని బాల్ బేరింగ్ లాంటి సోవియట్ కనుగొన్న నూతన విధాన విధానం మాచి బీన్ మెచ్చుకున్నాడు. "ముచ్చటగా వుంది" అన్నాడు. ఆ రకంలో ఆమెరికాలో యే ప్రాంతంలో తయారయేవి వీటితో తులనాగ లేవన్నాడు. ఈ అన్ని అనుభవాలనూ పురిస్కరించుకుని, పరిశ్రమలన్నీ వీటి స్వయంచోదక సంపన్నములుగా పరిణతమై వెండించాలనే నూతన పంచదర్శ ప్రణాళిక లక్ష్యార్థి సోవియట్ ప్రభుత్వం సాధించి గలది అయిన శిష్టివేళానూ, సోవియట్ పరిశ్రమలో వీని విమర్శకు నురిచేసిన విషయాలు కూడా ఆ సేకం వున్నయే. ఆమెరికన్ కర్మాగారాలలో సామానులు ఇక్కడి నుంచి అక్కడికి అక్కడి నుంచి యిక్కడికి జారినయ్యటానికి విషయాలను వాడారు. పరిశ్రమల యంత్రాలు (మాచిన్ మెషిన్లు) వాడతారు కాని రష్యలో, వాటుకట్టించి, ఇంకా నూతన వాడుకున్నారని రష్యా పారిశ్రామిక పరిణామంలో ఇలా యీ వాటు పద్ధతులు కొంతకాలం అని వార్తల కొరవల్లు వినిపించే శిక్షణ ఎరుగని ఈ వాటు కూలీలను యీ విధంగా వాడు కోవటం సోవియట్ కు లాభదాయకం కావచ్చు. ఈ వాటు కార్మికుల పాత తరం అంతిమేషాయి, సోవియట్ సాంకేతిక శిక్షణ కేంద్రాలలో దళాలు దళాలుగా శిక్షణ పొందుతున్న కొత్తతరం సాంకేతిక దళాలు చేతికందిలేనేగాని, పరిశ్రమల యంత్రాలు సోవియట్ కు లాభదాయకం కావు.

ఇంకా కొన్ని నాలుపుడులు వున్నాయి. దాదాపుగాను; ఒక్కో పరిశ్రమ తిరుగు కాలిని దూకుతున్న చిల్లర నామానూ, 'బోలులు' దగ్గర నుంచీ తినే స్వయంగా తియ్యాలి చేసుకుంటుంది. ఇలాంటి వాటి అన్నిటికీ యితిం కేంద్రమీద ఆధారపడితే అనాంతరాలూ, అలవాటలూ నరుగుతాయనే భయం కొంత యందుకు కారణం కావచ్చు.

కాని ఒక విషయం మఱుకు గమనించవలసి
వుంది. పోలియట్ లో యితర పరిశ్రమలలో ఆమె
రింపబడుతున్న సాంకేతిక విధానాలకంటే యుద్ధ
పరిశ్రమలో ఆమెరింపబడుతున్న విధానాలు ప్రతి
భౌతికమైనవి సాధారణ విషయం విస్తృత పరిశ్రమ
లలో ప్రయోగించే సాంకేతిక విధానాలు, అలవా
దలనా లేకుండా ఆ పరిశ్రమ పరిస్థితి యెలావుందో,
అదే ప్రకారం చాలా కనిష్ట ప్రమాణంలో వున్నాయి.

విద్య బట్టి మా స్నేహ మాత్ము పంచదర్శ ప్రదాతకల
సోవియట్ ప్రభుత్వం రెండు అత్యున్నత వాదన
మన ప్రవృత్తు కనుపించుతుంది పరిశ్రమల వర్నితినీ
స్వయంచోదకములుగా పరివర్తన చెందినవె, వాట
విధానాలను అర్పించిన అంతరీక్ష ఆధునాతన పద్ధ
తిలో ప్రవర్తిస్తామని చెప్పటం రెండవది అధి
కార్యక్రమాల కార్యకలాపం అంటే అధిక భాగంలో
తిరిగికొంత సేకరించి, వినియోగము పరిశ్రమలను అభి
వృద్ధి చేసటం ఇంకాను వెనుకటి పెట్టుబడి విధా
నాన్ని మార్చుకునిన పనేమీ లేదు. సోవియట్ పరి
శ్రమల కార్యకర్త యిప్పటికీ చాలావారి స్థితి
వచ్చింది. అంగుచేరి స్వయంచోదక విధానాన్ని
తిరుగం అనుకుంటే తీరనిపని అవసరం యేర్పడింది.
ప్రభుత్వవనరాలు పోగా మిగిలిన పెట్టుబడి నీ విని
యోగించుతారు గనుక వినియోగ వస్తు పరిశ్రమ అభి
వృద్ధి కూడా లభిస్తాయని ఆశిస్తుంది. ఈ కార్య
క్రమాన్ని అనుకుంటున్నానికి ఉద్యమాలే వున్నాయి.
గనుకనే, సోవియట్ నిర్వాహకులు, లోగడ అవస
రం అనుకున్న రంగాలలో కూడా, ఇప్పుడు
పాశ్చాత్య దేశాలు అనుసరించుకున్న విధానాలేమిటో
తెలుసుకోవటానికి యిప్పుడు తీవ్రంగా ప్రయత్నించు
తున్నాను.

ఈ విషయాన్నింతా ఆచారం చేసుకొన్న తరువాత దీని తుది హెచ్చరికను కూడా వినం గడువించవలసి వుంటుంది.

“సామియట్” జేకం ఇప్పుడు ఒక మహా తిరుమైవ పరిణతి నాంకేతిక యుగంలా ఆకులు బెతుకున్నది - విజంగా ఆలాచించితే యిది మనం భియ్యభ్రాంకులం కావలసిన విషయం” ఈ హెచ్చరిక యితివృత్త సమంజసమైనదని విషయాన్ని చెప్పించబానికి ఈ వ్యసం ఉద్దేశించ బడది.

స్థూల ద్విష్టిని విచారించితే అంత ధిక్ బ్రాం
 కులం కావలసి విషయమేమీ యంగులో కనుపిం
 చదు. సోవియట్ ఆర్థిక విధానం యెంత అభివృద్ధి
 చెందినా, అమెరికా స్వేచ్ఛకు ఇంకా చాలా వెనుక.
 బడే వుంది. అల్లాంటి సీతలో పాశ్చాత్య మిత్రాభ్యా
 ఎన్నిటికీవున్న అవకాశాల ఎన్నిటిని సమన్వయించు
 కుని, సోవియట్ పాశ్చాత్యరకాలతో పోల్చి
 మానీ పాశ్చాత్య నేతలనే చాలా పై చెయిగా కను
 పించుతుంది. ఉదాహరణకు; 1955 లో అమెరికా
 ఉప్పు ఉత్పత్తులు 11 కోట్ల 70 లక్షల టన్నులు,
 సోవియట్ ఉత్పత్తులు 4½ కోట్ల టన్నులు. ఈ రం
 గంలో కేవల సంవత్సరాల క్రితం అమెరికా ఉత్పత్తులు
 యే ప్రమాణంలో వున్నాయో ఈ వేగభూదారవ్యవస్థ
 ఉత్పత్తులు ఆ ప్రమాణంలోనే వున్నాయి. అమెరికా

ఉత్పత్తుల నన్నిటినీ, వ్యావసాయోత్పత్తుల నేభిలూ కలిపి విలువకేరీ 88700 కోట్ల చాలర్ విలువ వుంది. ఈ 1955 లో రహస్య సర్వతోముఖోత్పత్తులూ ఇందులో మూడోవంతులేవు.

ఈ అంకెలు పాశ్చాత్య దేశాలు కొంచెం బుజాలు యెరుగ వేసుకోవటానికి వీలుగా కను పించునూవున్నా, యింగులో గమనించవలసిన ప్రధాన విషయం ఒకటి వుంది. సోవియట్ ప్రజల సుఖ సౌఖ్యాలకు అక్కడ ప్రధాన్యతలేవనీ, సోవియట్ ప్రభుత్వ బలాన్ని అభివృద్ధి చేయటమే వారి ప్రధాన విషయమనీ మనం మరచిపోనూడదు. ప్రజల స్థితిగతు లను అదే కనీష్ఠ ప్రమాణంలో వుంచేసి, సోవియట్ అధికారాలు, అభివృద్ధి గనాన్నంతో తిరిగి పెట్టబడికి వినియోగించుకోవాల్సి వున్నాను. ఈ విధంగా తమ పారిశ్రామిక సామ్రాజ్యాన్ని విస్తరింప జేస్తున్నాను. ఈ విధంగా యిప్పటికీ పారిశ్రామిక రంగాలో చిటన్ జరగనీను అధికమించి పోయాడు. అమెరికాతో తులనాగే దీనిన అంగుళోవటం ఇంకా యెన్నో వాళ్లు పట్టబోవచ్చు. వారి గమనం యెంత దురీతంగా వుందో తెలుసుకోవటానికి గత యెనిమిది సంవత్సరాల రెక్కలూ ఒకసారి తిరగ వేస్తే సరిపోతుంది.

ఈ 8 సంవత్సరాల అభివృద్ధి చరిత్రా విజంగా గమనింప దగివుంది ఎంగుచేతనంపే, అతిః పూర్వం, అంటే 1948 కి పూర్వం, సోవియట్ ప్రభుత్వం తన పారిశ్రామిక రంగానికి బలమైన వునాదిని వేయటం బాకీ మాత్రమే ప్రయత్నించుతోంది. ప్రయోగ కార్యక్రమం ద్వారా ప్రణాళికా నిర్వహణలో వచ్చే సాధక దానికాల నన్నిటిని అవగతం చేసు కుంటోంది. 1941 నుంచి 1945 వరకూ దేశాన్ని సర్వనాశం చేసివేస్తున్న యుద్ధభీతిన్నో యెను ర్కునే కార్యక్రమంలో నిమగ్నమై వుంది. 1945 నుంచి 47 వరకూ పునరావాస కార్యక్రమం సరి పోయింది.

అవంతిరి దశలో 1948 నుంచి 1955 వాళే సరికి, సోవియట్ ఉక్కు ఉత్పత్తి 100-కి 143 వంతులు చొప్పున పెరిగింది. అమెరికన్ ఉత్పత్తి ఈ అవధిలో 48 వంతులకు మించలేదు. రహస్య పెట్టోలు ఉత్పత్తి 100-కి 141 వంతులు పెరిగితే, అమెరికా ఉత్పత్తి 100-కి 22 వంతులు మాత్రమే పెరిగింది. రహస్య విద్యుచ్ఛక్తి అభివృద్ధి 158%, అమెరికా అభి వృద్ధి 85%; సోవియట్ బొగ్గు ఉత్పత్తి 85% పెరి గితే అమెరికా ఉత్పత్తులు ఉష్ణదాంట్లో 25% దిగ జారింది. 1950-51 అవధిలో సోవియట్ మొత్తం ఉత్పత్తులు 70% పెరిగాయి. ఈ అవధిలో అమెరికా ఉత్పత్తులు 25% మాత్రమే పెరిగాయి.

మూలంగా చెప్పాలంటే, గత పంచవర్ష ప్రణా లికాలంలో సోవియట్ పారిశ్రామికాభివృద్ధి అమెరికా పారిశ్రామికాభివృద్ధికి మూడుగెట్లు. ఈ విషయాన్ని గమనించితే, రహస్య అమెరికాకు ఉన్న పారిశ్రామిక ప్రమాణాన్ని అంగుళోవటానికి యిక ఎంతో వ్యవధి అక్కలేవట్లు కనపించుతుంది. కాని ఈ వ్యత్యాసం అంత తేలికగా అధిమించుకొంది కాదు. ముంగు ముంగు సోవియట్ అభివృద్ధికి ఇంత త్వరితగమనం ఉంటేబానికి అవకాశం లేదు. అర్థిక రంగం విస్తృతమైకొట్టి అభివృద్ధి విచ్చుత్తి సహజంగా తిగుతుంది. మార్క్సి పంచవర్ష ప్రణాళికలో రహస్య ప్రభుత్వం సాధింపదలచిన ఉక్కు ఉత్పత్తుల మొత్తం పూర్వంకంటే పెద్దదే; కాని ఆ క్రితం ఉత్పత్తుల మై క్రిందటి ప్రణాళిక సాధించిన ఉత్పత్తి పెంపు దలతో, ఈ క్రొత్త ప్రణాళికలో ఉద్దేశించిన అభి వృద్ధిని పోల్చుచూస్తే, ఇది చాలా తిక్కునగా వుంది. ఎంగుచేతనంపే ఉత్పత్తి చేయవలసిన పరిమితి ఇప్ప టికే తిలకుమించిందిగా వుంది గమనించదగినవిషయం మరొకటి కూడా వుంది. సోవియట్ ఉత్పత్తులకు సర్వతోముఖాభివృద్ధిలేదు. ఒక పార్శ్వం తోంటు. పారిశ్రామికాభివృద్ధికి సంబంధించినంతవరకూ త్వరిత గమనమే కనపించవచ్చు. కాని ప్రజాక్షేమానికి అన సరమైన వ్యవసాయ, నృహారీకాణ్డాది ఇతర సర్వ రంగాలలోనూ రహస్య అమెరికాకంటే చాలా నెమక బడివుంది. అంగుచేత రహస్య అవతికాలంలో పారి శ్రామికరంగాలో అమెరికాతో బకోబరిగా లేనది గినా మొత్తం జాతీయోత్పత్తులన్నివ్వా అమెరికాతో తులనాగలేదు.

రహస్య అధికవ్యవసాయ త్వరితగతిని అభివృద్ధిచెందు తున్నదన్న విషయం ఎదులూ అంగీరించుతున్నాకే. కాని ఈ త్వరితగతి ఏ ప్రమాణంగా వున్నది అనే విషయంలోనే తీవ్రమైన వాదోపవాదాలు వున్నాయి. కాని ఈ వాదోపవాదాల తీవ్రతలో అభిజ్ఞాలు ఒక ప్రధాన విషయాన్ని విచ్చురించు తున్నాడు. అభివృద్ధి ప్రమాణ మెంత అని కాదు అలా చించవలసింది. అభివృద్ధి స్వభావ మెట్టివనేది అత్యంత ప్రధానమైన విషయం. స్వరగా పెరిగినా, అలస్యంగా పెరిగినా, పాపురాయికి పెరిగేది అంద మైన పుచ్చం. చేగకు పెరిగేది ఉక్కుగోళ్లు. పారి శ్రామికరంగాలో అమెరికాకు అందమైన పుచ్చం పెనుకుతోంది. రహస్యకు ఉక్కుగోళ్లు పెనుకు తున్నాయి.

1955 లో అమెరికా దాదాపు 80 లక్షల మోటారుకార్లను తియగాచేసింది. ఈనాడు అమె రికా ప్రజల జీవనవిధానమే సమగ్రంగా మారిపోయింది.

స్వంతకాదు లేదనాడు ఎక్కడికి పోలేను, ఏ పని చెయ్యలేను. అలా అలవాటైపోయింది. లేదా పరిస్థితులు అలా మారాయి. అందుచేత ఆమెకిన్ పరిశ్రమ ఏటేటా లక్షలాది మోటారుకార్లను తయారు చేయటం అవివార్యమైంది. ఈ మోటారుకార్ల నాగరికత ధృటికాపండా మొదటినుంచీ అనువుచేస్తూ వస్తే ఏమయ్యింది? ఇతర రంగాలలో ఉత్పత్తులు పెరిగే పాదకాశం వుండేది.

ఇదే కారణంగా ఇప్పుడు రష్యా మోటారు పరిశ్రమను మరింత స్థితిలో ఉంచారు. రష్యా ప్రజలు ప్రమాదసౌకర్యాల కన్నటికి రైలుమార్గాల మీదా దూరపు ప్రమాదాలకు కాలవలమీదా ఆధారపడి జీవిస్తున్నారు. రష్యాన్ మోటారుపరిశ్రమ సంవత్సరానికి 3,50,000 బ్రష్లు, 80,000 కార్లు, వారిం విర్జుండుతుంది. వాటిలో ప్రైవేట్ సవాలకు బోను మిగిలించాటిని మాత్రమే పట్టణ పరిభ్రమణ వగైరాలకు వినియోగించుతారు. సాధారణ ప్రజానీకం తాజానం కిక్కిరిసివుంటే ఆ బస్సులో ప్రమాదం చెయ్యాలి, లేదా కార్లకు బుద్ధిచెప్పాలి. ఏ అగ్ర నాయకులకో తప్పు, అక్కడ స్వంతకాదులో ప్రయాణం చేసే అప్పుడం నానాన్యతలవ్వరికి పట్టను.

ఇందువల్ల కలిగే ప్రయోజనమేమిటి? ఆమెరికాకు నుజే, రష్యాలో మొత్తం ఉత్పత్తి ఉత్పత్తులలో నూటికి 20 వంతులు ఈ మోటారులు మిగిలేవటం లేదు. ఇదికాక, బృహత్ ప్రమాదంలో రష్యా, గాను, లేబిలోహా, ప్లాస్టిక్ సంపదా, వీలన్నిటి నీమించి—పాంకేటిక పరిజ్ఞాన సంపన్నమైన విశేష కార్మికశక్తి—యందుకొంది వ్యయమైపోవటంలేదు.

పెట్రోలు ఉత్పత్తులలో మూడవదిగతు గోష్ఠినిద ఆరివైపోవటంలేదు. మోటారు పరిశ్రమ వార్షికాధి వృద్ధి పథకం ఎటేటా నూరుకోట్ల డాలర్ పెట్టుబడిని ట్రంకలంటేను ఇప్పుడు ఇప్పుడు, ప్రధాన రహదారి మీదవున్న రద్దీ తగ్గించటానికి, ఒక రి కోట్ల డాలర్లు ఖర్చుచేసే వేలావుంటుంది. అని సోవియట్ ప్రభుత్వం ఆలోచించుతోంది. సోవియట్ పరిభ్రా సౌకర్యాల నిర్మాణమంతా కాలవలను రైలుమార్గాలనూ దృష్టిలో పెట్టుకుని ఏర్పాటు చేశారు. అందుచేత ప్రధాన రహదారులని ఆమెరికావారు అనుకునేలాటి రహదార్ల అవసరం అక్కడేమీ లేదు ఇలా పానువు చేసేది ఏదాన్నింటో ప్రధాన పరిశ్రమలనూ, యుద్ధపరి శ్రమలనూ బలపర్తిరంగా నిర్మించుకురావటానికి వినియోగించారు.

ఆమెరికా సాలపరి పెట్టుబడులలో 2/3 వంతులు ప్రజావినియోగిస్తుంటున్నాను ఖర్చవుతున్నది. జాతీ

యత్నికై పెంపొందించే భారీ పరిశ్రమలకు 2/3 వంతులు మాత్రమే వినియోగించుకున్నాను.

సోవియట్ ప్రభుత్వం మొత్తం పెట్టుబడిలో 4/5 వంతులు ఈ భారీ పరిశ్రమలకొంది ఉపయోగించుతోంది. ఇంతేకాక మొత్తం ఉత్పత్తుల విలువలో రష్యా పెట్టుబడికొంది సేకరించే మొత్తం, ఆమెరికా మొత్తం ఉత్పత్తులమంచి సేకరించే మొత్తంకంటే నూటికి 60 రెట్లు ఎక్కువగా వుంది అందుచేత రష్యా సర్వతోమఖోత్పత్తులు ఆమెరికా ఉత్పత్తులలో మూడోవంతు లేపోయినా, ఆమెరికాకంటే యెక్కువ పెట్టుబడిని జాతీయశక్తిని పెంపొందించే ఈ భారీ పరిశ్రమలకొంది వినియోగం చేయాలనుకున్నాను. 'జాతీయశక్తి పెంపొందిటం ప్రధానాశ్రయం. ప్రజల యోగ్యతలను నిగువాలి ఆలోచించవలసి'— అనే ఈ మాటలకు సోవియట్ సర్వరంగాలలోనూ వ్యాపించి అనేక ఫలితాలను ఇస్తున్నది.

పె నూత్రాన్ని ఆధారం చేసుకుని సోవియట్ ప్రభుత్వం ఒక బువర్తిమైన సిక్కి రాగలిగింది ఈ అవధిలో ఆమెరికా సోవియత్ ఉత్పత్తుల పురోగమనం కంటే రష్యా ఉత్పత్తుల పురోగమనం చాలా అధికమైంది ఇదికాక పెట్టుబడుల విభాగాన్ని బట్టి, ఆమెరికన్ పరిశ్రమ ప్రజాసౌఖ్యాధివృద్ధి మార్గాల పురోగమించిలే రష్యా పరిశ్రమ జాతీయశక్తిని పెంపొందించే మార్గాల పెంపొందింది. ఈ జాతీయశక్తి విషయంలో రష్యా ఆమెరికాతో బోలాబోటి దివేదాటి అధిమించే స్థితికి వచ్చింది. సోవియట్ యుద్ధకాఖలో వచ్చిన పరిణామాలు పరికించితే ఈ విషయం ఇంకా విస్పష్టంగా బోధపడుతుంది.

కొన్ని విషయాలలో అదినంచీ ఆమెరికా యుద్ధకాఖకంటే సోవియట్ యుద్ధకాఖకి వైచేయిగా నేవుంది జీవన ప్రమాదంలో వున్న వ్యత్యాసం కారణంగా, ఆమెరికా వైవికాల నిర్వహణగ్యయం, సహజంగా ఎన్నో రెట్లు అధికంగా వున్నది. ఒకొక్క వైవికునిక్రింద ఆమెరికా వార్షికంగా 7,700 డాలర్లు ఖర్చుచేసుతోంది రష్యాన్ వైవికుని ఖర్చు ఇందులో 10 వంతువుంటుంది. ఇది కారణంగా, మొత్తం వైవిక కాఖనంచీ ఆమెరికాకు లభించే యుద్ధవిన్యవగా దళాలు బహు పరిమితం. వైవిక కాఖలో 72000 మంది యూనిఫారం ధరించినవానంటే వారిలోనుంచి 1 డివిజన్ యుద్ధదళాన్ని సేకరించగలగటం అక్కడికి గణం. రష్యా 72 వేల మందికి సుమారుసంగా 3 డివిజన్లను సేకరించగలగటం అందుచేత సోవియట్ వాయువ దళాలు ఆమెరికా దళాలకంటే ఎక్కువగా అధికంగానే ఉంటూ వచ్చిస్తే, ఇటీవల కొంతమందిని తగ్గించి

చినా ఇంకా ఈ లేడా అలానేవుంది. ఇప్పుడు సోవియట్ సాయుధదళాల మొత్తం 3,500,000, అమెరికన్ దళాలు 8000,000. ఈ వ్యత్యాసం ఇలావుండగా యితోపూర్వం అమెరికాది పముచేయగావున్న పార్లమెంటుకు సాంకేతిక రంగాలలో కూడా ఈ అయిదేళ్లలోనూ త్వరితగతినే పురోగమించి అమెరికాను త్రోసి రాజశేస్థితికి వచ్చింది.

ఎర్రనైవాస్యాన్ని ఇప్పుడు పముగంగా సంస్కరించుకున్నాడు. ఈ పెట్టుబడులలో కొంత భాగాన్ని తగ్గించి, యితోపూర్వం మోసిండుకున్నాడు సోవియట్ సాయుధదళాలలో 60 ఏళ్లను అత్యాయుధ సంపన్నం చేసే ఉద్దేశంతో నైవాస్యాన్ని కూడా కొంత తగ్గించుకున్నాడు ఈ స్థితిలో అమెరికాకు వున్న 18 ఏళ్లూ ద్వితీయ సంక్రమణవాటి నాలుకాయుధాలతోనే వున్నాడు. ఇప్పుడు మనం అత్యాయుధ సంపన్నములుగా చేయవలసిన ఏళ్లు 5 మాత్రమే. నైవికళాభివృద్ధి రంగాలలో కూడా ఇలా చేస్తుంది విమాన కాలకు 1949-1954 మధ్య 15000 MIG-15 యుద్ధ విమానాలను అందించేసింది ఇప్పుడు వీటిని తగ్గించి పనికిరాని కుమ్మరికింద లాగివారవేసి 'స్పార్క్' (పాటి వేళదాడి చేసేవి) 'ప్లాన్ లైట్' (రాత్రిపూట దాడి చేసేవి) విమానాలను త్వరితగతినే ప్రవేశపెడుతోంది. ఈ అవధిలో మనం 'F-86' విమానాలను 2500 మాత్రం ఉత్పత్తిచేశాం. మనం సృష్టించిన ఉత్తమ తిరగతి యుద్ధవిమానాలేనీ ఇంకా విస్తృతపథం ఉత్పత్తి కావలసివున్నాయి.

మొత్తంమీద సోవియట్ నైవికదళాలు విస్తృత మైనవి కావలసిగాక వాళ్ళు బలవర్తనములైన ఆయుధాలను సేకరించటానికి కూడా యత్నం చేస్తున్నారు. ముఖ్యంగా, అణ్వస్త్రాలు గల విమాన దళాలు పెర్క్యూవిగిరి ఈ వ్యాసం తొలిభాగంలో పెర్క్యూస్టుల్లు సోవియట్ విమానాలు శక్తిసామర్థ్యాలలో అమెరికా విమానాల కేమాత్రం తీసిపోవు ప్రైవేటు మిడియమ్, లాంగ్ రేంజ్ జట్ బాంబర్ల విషయంలో అమెరికా కంటే రష్యా ఎంతో ముందుకుపోయింది. అణ్వస్త్రాలిల్లలు యిప్పుడు రష్యాకంటే అమెరికాకే యెక్కువవున్నాయో కాని రష్యా నిల్వలు త్వరితగతినే పెరుగుతున్నాయి. అవతికాలంలో ఆపవరమైన,

బలవర్తనమైన, ఆపవరకే పెంపొందిగలవు. దూరసాం తాలను స్వయం చేసే స్వయంచోదక మారణాయుధాల విషయంలో రష్యాసాంకేతిక పరిజ్ఞానం అమెరికా సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని మించివుంది. 1500 మైళ్ల దూరానికి పరిశ్రమించగల మారణాయుధాన్ని రష్యా అప్పుడే పరీక్షించి పెట్టడానికి సిద్ధంగా వుంది. అమెరికా ఇలాంటి ఆయుధాన్ని తయారు చేసేవిషయంలో ఇంకా పయనా చిత్రాన్ని గీసుకునే స్థితిలోనే వుంది.

ఇదికాక, అమెరికా వైమానిక యుద్ధశక్తి యావత్తు, పముదాంతిరాలలో వున్న విమాన సౌధరాల మీద ఆధారపడివుంది. ఈ విదేశీసౌధరాలు అమెరికా అధికారంలో లేవు అంటేగాక యివన్నీ రష్యా 1500 మైళ్ల స్వయంచోదక మారణాయుధాల ప్రమాదానికి సరికయ్యే స్థితిలో వున్నాయి. ఈ పరిస్థితికి భిన్నంగా రష్యా తన సౌధరాలను తన యేగ్గాలు చేసుకుని 'లాంగ్ రేంజ్' అణ్వస్త్రాలను నిర్మించుతోంది ఇంతమాత్రపున చివరం చేయకముందే ఆమెరికా తన పద్ధతులను మార్చుకోకపోతే, అవతికాల్లో ఒక ప్రమాదకరమైన పరిస్థితి యేర్పడుతుంది. అమెరికా తన శక్తితో కేవలం యుద్ధప్రమాదాన్ని కలుగజేయగలిగితే రష్యా మొత్తంగా మాత్రికేయాల స్థితికి వస్తుంది. పోనీ ఇతర ముఖ్యరాజ్యాల ఆయుధ శక్తి వికలుపుకు అమెరికా ఈలోటును భరించేసుకోగలదా అంటే ఆ ఆస్కారం కూడా కనుపించటంలేదు. నైవా, ఉత్తరకొరియా ఉత్తర వీట్ నామ్, సోవియట్ ఉపగ్రహకేకాలైన యితర యూరసియన్ దేశాల సాయుధబలాన్ని అంచనా వేస్తే, అమెరికాను మినహాయించి తిక్కిన యూరసియన్ ముఖ్యదేశాల సాయుధ శక్తికి అయిదింతలు వుంది. బ్రిటన్ అటం ఆయుధాలను మినహాయించితే పదింతలు వుందని చెప్పవచ్చు.

మరొకవిషయమేమిటంటే కొత్త మారణాయుధాలు వచ్చినతరువాత, యిప్పుడు యుద్ధ ప్రమాదం అంటూ తలపడినదికే, విషయం—చెంటనే దెబ్బ తీయగల శక్తి యంత వున్నదీ అన్న విషయంమీద ఆధారపడి వుంటుందిగాని—చెంటికీ మళ్లీ, యుద్ధం రచ్చివచ్చును, మామూలు పరిశ్రమలను యుద్ధపరిశ్రమల క్రింద మార్చుకుని ఆయుధ నిర్మాణానికి చల్లగా పూనుకునే ఆస్కారం వుండదు. 1959 నాటి నెవెల్ చాంబర్ లేన్ విధానాలు యిప్పుడు ససేమిరాంజించవు.

ఈ పరిస్థితులలో, రష్యా బహిష్కరించి ఏవేవో
 ఊహించుకుని కలలుగంటూ కూర్చుని లాభించలేదు.
 నిజానికి రష్యాకు వ్యవసాయానికి రంగులలో కొంత
 బహిష్కరిత వున్నదాని వాస్తవమే, కాని ఈ బహిష్కరి
 తలు ముఘాత్సాత్రి మిత్రరాజ్యాల బహిష్కరిత
 ముందు ఏవేవో వీటి అన్నిట ఆర్థిక కష్టనష్టా, సంత్రా
 ద్ధంగా యితర దేశాలమీది ఆధారపడివుండే ముఖ్యంగా
 తన ప్రభువు తెలుపుకు అంతకు అస్తవ్యస్తంగావున్న
 మృగిప్రాచ్య దూరప్రాచ్య దేశాలపై ఆధారపడి
 వున్న బ్రిటన్ భరిత్యము ఎలాఉంటుందో ఏమి
 చెప్పాలి? ఇది ఇలావుండగా తన ఆయుధాలనూ,
 పారిశ్రామిక వస్తువులనూ తస్తుదార్పిడి పడతని బర్మా,
 ఈజిప్తు లాంటి దేశాలకు అమ్ముకుని రష్యా తనకు
 కావలసిన ఆహార పదార్థాలనూ ముడి సరుకులనూ
 కొనుగోలు చేసుకొని స్థితికి వచ్చింది. ఇందువల్ల
 రాజకీయ రంగంలో వేకక వాణిజ్యరంగంలో కూడా
 పాశ్చాత్య దేశాలకు చాలా ఇబ్బందికలిగే పరిణామాలు
 అనేకం రాగలవని సర్ రాబర్ట్ థాన్ స్పష్టపరిచు
 తున్నారు.

ఇప్పుటికి ఇంకా కరిష్టిత చెయ్యమనిచివా లేను. పశ్చిమ రాజ్యాలు వనదిరిగి యాదుకోవటానికి ఇంకా కొంత సాధకాళం వుంది. ఆయితే యీ సమస్యనుంచి బయటపడేవార్ల మేమిటి ?

నిజానికి, అమెరికాను, అమెరికా మిత్రదేశాలకు పున్న అవకాశాలు రష్యాకు, రష్యా ఉపసాహ దేశాలకు ఉన్న అవకాశాలకంటే చాలా విస్తృతమైనవి. ఈ పరిస్థితులలో తమకున్న ఈ సంపదను వినియోగం చేసుకుంటున్న విధానంవల్లనే ఈ చిక్కు యేర్పడుతున్నది తమ జాతీయ రక్షణకాని పెట్టుబడులను మరికొంత పెంపొందింప జేయాలి సాంకేతిక విద్యార్థంగానికి ఇంకా కొంత ఖర్చు పెట్టాలి మాయాలు యితర పెట్టుబడులను కొంత పరిమితం చేసుకోవాలి ఇంతమాత్రం చేస్తే చాలు ఈ పరిస్థితి నుంచి బయటపడెదమన్న ఇల్లా చేయాలనూ అన్ని నీకాదు, ఇప్పుడున్న ప్రశ్న. ఇలా చేయటానికి మన సామర్థ్యంరా అన్న ప్రశ్న. ఇలా చేసుకోగలిగితే, కమ్యూనిస్టు దేశాలలో యేదోమార్పు దానికంటే వచ్చి వారి విధానాలు మంచి పద్ధతులకు మారవలూ, వాటితో మాటామాటాగా నిలచి జేరించి వుండగలం. అలా చేసుకోక ఈ పరిస్థితి యథాతథంగా ఇలాగే కొంత కాలం పాగితే, మనదిర్తి మనకుతగిన సుగపాతం చేర్చు న్నితి వచ్చేయవచ్చు. ఆ సుగపాతం పాతపద్ధతులలో ఆలోచించే స్వాతంత్ర్య ప్రియులైన మన మిత్రులకు దుఃఖపేరువుగా పరిణమించవచ్చు.

(कॉपी राइट)

బలిపశువులు

శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి

పాత్రలు

అన్నామార్కోవ్నా
జెన్నీ
లూబ్కా
మంకా

కెర్చెవ్
యార్చెంకో
బోరిస్
ప్లాటోనోవ్

టమారా
జోయా
లికోనికా
పెట్రోవస్కి

* * తెఱతొలగగానే 'అన్నా మార్కోవ్ నా' ఇంట్లోని, నలుచదరంగా విశాలంగావున్న హాలు కనుపిస్తుంది. గోడకు ప్రక్కన క్రమవద్దతిలో కొన్ని కుర్చీలూ, గోడమీద 'మావోవస్కి,' తైలచిత్రాలనకళ్లు 'బోయర్ల విందుభోజనం,' 'న్నాన సాందర్యం' చిత్రాలూ చక్కగా అమర్చబడివున్నాయి. ఇంటి తలుపులు మూసివుండి కిటికీలకు తెరలు వేసివుండడంవల్ల హాలంతా మసక మసకగావుండి చిన్నబోయి దీనంగా కనుపిస్తున్నది. గతరాత్రి జరిగిన వంగీత వృత్తచిహ్నాలు, విటల కామవికారాల గుర్తులు ఇంకా మాసిపోలేదు.

అన్నా మార్కోవ్నా, కెర్చెవ్ ఏదో మాట్లాడుకొంటున్నారు. అన్నామార్కోవ్నాకు సుమారు అరవైయేళ్ళ వయసు వుంటుంది.

చాలా పొట్టిగా లావుగావుంటుంది. చిన్న తల. మెడమెడలాడుతున్న వాళ్ళు. కీలకర్లు. నోరుమాత్రం పెద్దదిగా వుండి ముసలితనాన్ని నృప్తం చేస్తుంటుంది. కెర్చెవ్ మంచి బలిష్ఠుడు. నలుచని గడ్డం, ఎరని పెంటుకలతో మెలుస్తుంటుంది. ఇతనికి సగరంలో పోలీసుని. ప్రక్కనే పెట్టివున్న కాఫీని ఏదో మొహమాటం కోసం బలవంతాన త్రాగుతున్నట్లు నటిస్తున్నాడు. అప్పటికి మధ్యాహ్నం మూడు గంటలైంది.

కెర్చెవ్: (కాఫీకప్పు కిందచెతుతూ) వ్యాపారం బాగా పాగుతున్న దివకుంటావా?

అన్నా: (విపరీతంగా నవ్వుతూ) బాగావా? ఆహా చాలాబాగా పాగుతున్నది! ఆటు డబ్బు రావడం, ఇటుబ్యాంకులో వేయడం అంతే చెయ్యవలసింది - ఇంకేమీలేదు. (కొద్ద తీవ్రంగా) కెర్చెవ్! ఇదిగో నవ్వుగా మీరు. దినదినం మారేల్లోయవ్వుగా వుంది

సుప్రసిద్ధ రష్యన్ రచయిత అలెగ్జాండర్ ఇవానోవిచ్ కుప్రిన్ (1870-1938)
వాసిన నవల 'యామా ది పిట్' ఆధారంగా

- మనవి మీదోటివారేమో మాయంటి చాయల
కూడా కనిపించకుండా వున్నారేమిటి?
- క : దేవాను. అన్నామగ్నోక్తాన్ని ఇంట్లో
మేమెల్లాకనిపిస్తాం? అయ్యిపోయింది.
- అ : (మోహం ఎత్తుబడి) ఎందుకైతే? చేస్తాను!
ఈ ఇంట్లో రెండు రూపాయిలకు (ప్రవేశించి
దొంగకుతుంది) ఈమోగోవారందరికీ తెలుసు.
ఇందులో దానికంటే లేదు. అవహేళన చేయ
వలసిన అవునందరూ కూడా లేదు.
- క : అదికాదు...
- అ : అవును. మాటి వోక వ్యాపారం. మీరు
దబ్బిస్తారు. అసందాన్ని కొనుక్కుంటారు.
ఇందులో అంతగా పంచారించవలసింది
కూడా ఏమీలేదు.
- క : నేను కాదంటే?
- అ : మరి మీరిన్నాళ్ళనుంచి కనిపించకపోవ
డానికి కారణం?
- క : ఏంచేయను? ఎన్నిటిక్కుల్లో పడ్డావో
మానున్నానుగా? వెళ్లి పోవలసివారి
చేస్తున్నాణ్ణి. మీరేమో అప్పిల్లను ఈ
గొంపిలోకి దించారుగా...
- అ : మేమ?
- క : ఆహా! మమ్మాటికీ.
- అ : కర్నెన్! రహస్యాలు తెలివనుకోండి?
- క : రహస్యాల! మాకేమన్నాయి?
- అ : జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.
- క : అవసరంలేదు.
- అ : అలాగా! సరిగ్గా ఇప్పుటికి సెలవులు
క్రితం, సరిగ్గా యిటువంటి సమయంలో నేటి
అమ్మాయిని వెంటబెట్టుకుని మాయంటికి
వచ్చారు మీరు. జ్ఞాపకముందా?
- క : లేదు.
- అ : ఎందుకుంటుంది? వ్రుండను. కానీ ఆ అమ్మాయికి
తెలుసు తన నీ పడుపుకృతిలోకి మనం
తింకా ఎవరు దించారో...
- క : నిజమే ఆ అమ్మాయికి తెలుసు ప్రస్తుతం
తిలంతి చేయంగా వరికవాస మనుధి
విస్తున్నది...
- అ : ఏమిటి?
- క : ఈ ఇంట్లో వాళ్ళ సంగతి వాకు తెలివను
కోకుమగ్నోక్త వా? నిర్మాణాగ్రంథం, నిర్వ
యంగా ప్రతిరోజూ గొడ్డను బాదింట్టు
వాళ్ళను మీరు పొందించడం ఎప్పుటి
కప్పుకు వాకు తెలుసునవుంది.
- అ : ఈ మాత్రానికే వాళ్ళేం వచ్చిపోయి.
- క : ఇంతకన్నా మరణమే నయం.
- అ : అవునవును. అంగుళోపమే గామోసు
అయినదివల్లను చంపేశాడు.
- క : (విర్భాంకిపోయి) ఏమిటి? ఏమిటి సుఖ్యంలు
న్నది? నేను! నేను చంపేశావా? ఎవరిని?
- అ : (తిక్కతెంగా) కలువ కూడా చేశాడు మీకు.
ఒక సంవత్సరంక్రితం ఒకపోలీసు అధికారి
దెబ్బకొండేళ్ళ సవయనలివి పెళ్ళి
చేసుకున్నాడు. డబ్బుకోసం కాదు సుదా?
(చేతు! చేతు - వెలివిరిసిపోయింది. కానీ
సంవత్సరమైనా తిరక్కమండే అమెను
గొంతుపిసికి చంపేశాడు.
- క : (పాలిపోయి) ఇది నీకెలా తెలుసు?
- అ : లోకులు గానీ మ్రాకులు గాదండీ నీళ్లు
- క : అయితే...
- అ : ఏమీలేదు. పాపాలు, అకృత్యాలు అంతో
యంతో అందరం చేస్తున్నాళ్ళమే, అంగు
ళోసం స్నేహంగానే వుందాం ఈ తెది
రింపులూ, బూటకాలు ఇది యెందుకు మళ్ళీ.
- క : నేనేం తెదిరించాను?
- అ : మా అధికారంక్రింద వున్న అడవాళ్ళను
కొట్టవలసివున్న కొడతాం, తిట్టవలసి
వచ్చినపుడు తిడతాం. అదరణ చూపించ
వలసినవే అవరిస్తాం కూడా.
- క : అలాగా?
- అ : అర!
- క : అన్నామగ్నోక్తాన్ని ఎన్ని నీకులు చెప్పినా
ఇది "యమకుప" మన్నసంగతి ఎవరూ
మరిచిపోలేదు. అప్పిల్ల ఈ పాపపు పచ్చి
వ్రాసాంకో చిక్కుబడ్డది. అప్పిల్ల తిరి
దిండులు అప్పిల్లకోసం పోలీసుల ద్వారా
ఇల్లిల్లా కలిగివున్నాను. అప్పుడేం జరుగు
తుంది. ఇక్కడి దొంగకుతుంది. అప్పుడు
నేనేం చేయను?
- అ : అప్పిల్లకు మైవారిటి విప్పిందికదా?
- క : వాకు తెలిదు.
- అ : వెళ్ళింది. మైగా తివ ఇప్పుడీదినే తనకు
తానై ఈ వృత్తి వలసించించానని కాగితం
కూడా వ్రాసియిచ్చింది.
- క : అయివుండవచ్చు.
- అ : ప్రమాణంచేసి చెబుతున్నాను. అప్పిల్లను
వాకన్నకూతురతో సహాసంగా చూచు
కొంటున్నాను.
- క : నేనానిషయంకాదు మాట్లాడేది?
- అ : మరింకే విషయం?
- క : ఇప్పుడు నేనేం చేయాలి? మీరే ఆలోచిం
చండి. వాద్యుటి నేను నెలవేర్చవద్దా?

అ : (తెలిలెలుపు దగ్గరకు వెళ్ళి) ఎప్పుడూ దూర్బి, ద్వంద్వరాశీనా కర్పవ? ఇటు దూరు. ఈయిల్లు కొంచెం విశాలంచేసి క్రొత్తక్రొత్త అలంకారాలు కొన్ని చేయాలనుకుంటున్నాను. అప్పుడేలా వుంటుంది?

క : ఓ! దానికేం-విశేషంలా వుంటుంది [అమె లోపలికి వెళుతుంది. అరినొక్కరే మిగిలిపోతాడు. ఏదో అలోచించుకొంటుంటాడు. తపిగా సిగరెట్లు ముట్టించుకొని]

అన్నా : (తిరిగివచ్చి పచ్చనోటనోకటి అతినికెక్కి) మొన్న నెండుకో కావాలన్నావ్?

కర్పవ : (పుచ్చుకొని) ఏం చెప్పను? ఏదో అనవరాలు. అయినా, ఎంత నిజాయితీగా వుందామనుకుంటున్నా లంచాలు పుచ్చుకొంటున్నా మ్మ అపవాదుమాత్రం రిప్పించలేను.

అన్నా : అఁ! ఇవేం లంచాలు... ఇక్కడ లంచాలు ఇవ్వడానికి మాత్రం ఏమంటి ఉన్నాయి గనుక.

కర్ప : నిజమే. వలెదంత లేదు; ఆ పాల్ నాదగ్గరి కొచ్చి "నాన్నా! నాన్నా! బట్టో పిల్లలంతా నన్ను తిడుతున్నారు. నీవేమో పాడుపాటినూనారీ చేస్తున్నావట. గోజూ తినిభోజనం 'యామా' లోకి వెళ్లి అక్కడ ఆడవాళ్లెద్దగ లంచాలు పుచ్చుకొంటున్నావట" అంటూ కాకిగల ప్రారంభించాడు. నేడామడతిట్టే వల్లు వాయగొట్టాను. ఇప్పుడా పెళ్లవాయి నాతో మాట్లాడడం నూడా నూ చేశాడు. అయితేమాత్రం వదలి వెడతామా?

అ : ఈకాలపు పిల్లలంతా ఈలాగే పాపాయి పోతున్నారు. అందుకే నీ మాచిన్న పిల్ల 'బెండు' పట్టుంలో కాస్త గొంపనీయాల సందర్భిలావుంటి చదివివున్నాను కదూ?

క : ఏమిటో విషయం తీసుకొస్తావట. విషయం! ఏదోనా ఆపనిచేసేది? సంఘయంతా పతన మౌతున్నది. అరినీతి, లంగొండితనం ఎక్కడపట్టివా ద్వైవిధ్యం చేస్తున్నాయి. ఈ ప్రవాహానికి ఎవరుమాత్రం ఎదురీగలరు గనుక?

[బయటినుంచి తెలిలెలుపు దగ్గరకు]

క : అఁ! ఇకా వెళ్ళొస్తాను మార్గోన్నా. నాకు పనుంది. వెళ్ళొవ్వమా. అఁ!

అ : ఆపప్పుడప్పుడూ వస్తూ వుండేది

క : ఎందుకే నా నుంచీది ఆ అమ్మాయిని తిక్షణం ఇక్కడినుంచి ముగోచోటుకు పంపేయండి. (వెళ్ళిపోతాడు)

అ : (అతినుపోయినపై చే మాస్తూ) వెళ్ళ! అ

రెండువేపులా లంచాలు కొడుకున్నాడు!
[ఇంతలో జెన్నీ లోపలకు వస్తుంది. చాలా తెలివైనది అందమైనది కూడా! సన్నగా పొడుగా తీగలా వుంటుంది. చక్కనికట్టు. ఆకర్షణ విశా ఆకర్షణ. గర్వం, మత భాషీర్వం తెలిపేలా చిన్న నోరు. బుగ్గల మోమాత్రం ఆ సమ్యం గా కొంచెం ముచ్చట.]

జెన్నీ : అన్నా మార్గోన్నా!

అ : (ఉలిగ్గపడి) ఎవరది? ఓ... నువ్వా? ఏంజెన్నీ—యిలా వచ్చావు?

జె : పాపాకొకా తెలివితాతేను. పరిస్థితి ఏమీ బాగులేదు.

అ : అయితే—

జె : ఈ రాత్రికి ఆ అమ్మాయికి కాస్త విశ్రాంతి నిప్పిస్తే బావుంటుందని అంతా అనుకుంటున్నారు.

అ : అంతా అంటే?

జె : ఈ యింట్లో వున్నవారందరూ.

అ : ఎవరెవరు?

జె : నేను, జోయా, నంకా, టూరూ, బూబ్బా, మ్యూరా—అందరం.

అ : ఉహూ, అయితే పెద్దలందరూ ఒకచోటికి చేరావన్నమాట! ఏ బద్దలం తీసుకొస్తారో యీ యింట్లో?

జె : నవ్వకండి అన్నానుకోన్నా. మాకేమిటా నూడా విచారించండి. రాత్రిలా యిరు యారిన పడుతున్నాం. కావడకుండా వచ్చిన ప్రతివాడి అభిప్రాయం నెలవేరువున్నాం. దయవించి వాళ్ళిచ్చి దబ్బులూ సగానికి పైగా మళ్ళీ మోకి ముట్టించేతున్నాం. ఒక్కరాత్రి. వొక్కరాత్రి, అదీ అందరం కేను, మాలో వొక్కతెకు మాత్రం— పాపాకు కాస్త విశ్రాంతి కల్పించమంటున్నాం. ఆ అమ్మాయికి ఈరాత్రి కూడా కష్టం కలిగిస్తే ఇక బతికేవా? ఆసలే చిన్న పిల్ల.

అ : నేనేం చేసేది జెన్నీ? ఒక్కరాత్రి పోయిందింటే ఎంత పెద్దమో నీకు మాత్రం తెలిదూ?

జె : కానీ మా అందరికోసం ఈమాత్రం చేయలేరా?

అ : జెన్నీ! నాకుమాత్రం హృదయం లేదనుకున్నావా? రాత్రి అప్పటికప్పుడు సుగంధ పాల ఇయ్యలేదూ?

జె : కానీ ఏం లాభం? కొంచెం లేయకోగానే మర్నా...

అ : అవును. అది వ్యాపారలక్షణం.

త : వ్యాపారం! మా రక్తాన్ని పీల్చుకొంటున్న వ్యాపారం! ఒక్క రాత్రికి రికాంతి ఇవ్వడంటే వ్యాపారం! మేం లేకపోతే మీ వ్యాపారం పాగుతుందా? మేం లేకపోతే ఒక్క ఊరికి మీరు బ్రతికేరారా? కానీ మళ్ళీ మా మెడలకి ఉప్పులిగిస్తున్నారు.

అ : బాధించేను జెన్నీ! మళ్ళీ మళ్ళీ పాపా మాత్రం ఈ రాత్రికి పూరికే వుండడానికి వీలేను. (వల్లిపోయింది.)

[ఆమె ఆటు వెళ్ళగానే ఇటు మంకా, బాబ్బా, టమారా, జోయా ప్రవేశిస్తారు. అందరి ముహూర్తం తెల్లగా పాలిపోయి వున్న వుంటాయి. మంకా, బాబ్బా ఇద్దరూ అందిమైంవాళు. బాబ్బా చివ్విపిల్ల.]

టమారా : అంతా తెలుసులే జెన్నీ. నీవేం చెప్పనక్కర లేదు. ఈ జీరికమే వొక పివీమా.

త : ఆవును. తాళికం నేర్పినవారంతా ఇలానే మాట్లాడుతారు.

బాబ్బా : చాలా విద్రికిమైందానిది టమారా నువ్వు. మా అందరికన్నా ఎక్కువ ఆదాయంకదా నీది ఏం చేస్తున్నా వంతు?

మంకా : లింకాకోసం ఖమ్మ పెడుతున్నది.

జోయా : దావంలా గూడా పాత్రాపాత్ర విదక్షణ వుండాలి.

త : (జోపంతో) నీవల్ల వాడు స్వర్గపొఖ్యం అను ధిస్తున్నాడు.

ట : నిజమే!

త : అమానుకురాలిది! నీకు నువ్వే లొంగిపోయి వచ్చినవారిని నీ అదిరిగతో నుఖపెడుతున్నావు నీ అంబం నాకున్నటులే... ఈ మగవారిని మూర్ఖులు చేసి ముక్కుకు తాడోపి ఆడించేదాన్ని.

ట : ఎరికి కంతి ప్రాప్తా అంతే జెనుష్కా. అంది మాత్రమే గాక ధైర్య సాహసాలు గూడా నీకు వున్నాయి. అయినా మనకర్మ కాలి ఇద్దరికీ యీ కర్మటకురాలి ఆమెకు లభిస్తున్నలాత్రాల్సిన అతి పట్టింది.

జోయా : అది కాదు జెన్నీ! మన జీరికా లెండుమా అవి! పుస్తకాలముగ్గుకు నీ కోల్కానూ, ఆ కంట్రాక్టరు చెప్పనూ ఎరికో అంటూనూ, అతినివాలి కార్కానూ అందినీ ప్రేమిస్తున్నాం. ఇక ప్రేమించని దివరినీ? ఇదీ మన ప్రాథమికం.

త : నిజం. అందరం అంతే. అర్థిగారం లేదు. ఒక వ్యక్తిత్వం లేదు. యుక్తైయుక్త విదక్షణ లేదు. ఏమీ లేదు. అందరం లేన చ్చవాలం. బ్రతికివా దచ్చినవారితో

సమానం. ఎరికో వో అవానుకుడు వస్తాడు. గంట ప్రయాణానికి ధర మాట్లాడుకొంటున్నాడు. ఛీ! ఛీ!

మంకా : (మెల్లగా) జెన్నీ! జెన్నీ! అదిగో అన్నా రిస్తున్నది

త : ఏం ధియవదనక్కరలేను. ఈరోజు రాత్రికి మనమంతా కలిసికట్టుగా వుంటే ఈ ఇంట్లో నిలవడానికి ఎల్లా జరుగుతుందో నేను చూస్తాను.

అ : (ప్రవేశిస్తూ) ఏమిటో అందరూ ఒక్క యోట దిమా వేళమైవాడు. ఏమైవారహస్యా లోదన పాగిస్తున్నారో? జాగ్రత్త. పాతీగా జీరితాలు గడిచిపోయినట్లుంటే మాత్రం ఆపని చేయకండి. (బతుకు అనుగంటున్న కొట్టిం శబ్దం) ఆ! అమ్మాయిలూ ఇకనంత ముదిటి గడిలోకి వండి. త్వరగా.

త : మేం రాదల్పాకోలేను.

అ : కాపలావాడు సెమకను వీరిచేదాకా కదిలే బట్టు లేదు మీరు. ఏం పిచివంటారా?

మంకా : అచ్చే! వద్దు. వద్దు.

త : ధియవదన మంకా! మేమంతా ఇక్కడే వున్నాం.

అన్నా : నాకు తెలుసు మంకా మంచిపిల్లని. ఆ! అసలు సంతతి చెబుతాను రింటావా మంకా? కొద్దిసేపటికితిమే కెగ్గవ రచ్చి లంచం క్రింద మారు దూబున్న పట్టుకుపోయాడు. మరి ఆ డెబ్బంతా మళ్ళీ ఎల్లా వస్తుంది చెప్పవారిలా సమ్మెలుచేస్తుంటే?

జోయా : వా డెండుకు వచ్చాను?

అన్నా : వీరాకోసమిది. (కొద్ది నిశ్చయం) వీరా ఇక్కడ లేకపోతే మనకందికి ఎంత కష్టం?

బాబ్బా : ఆవును. చాలా కష్టం.

జెన్నీ : ఇక్కడినుంచి వీరా వెళ్లిపోయి వుంటే నే నుఖపడివుండేది.

అన్నా : (జోపంతో) నిజమే—నుఖపడివుండేది? ఈ లొంగిపించి బయటికి ఆడుకుపెట్టిం తక్షణం పీఠి. పీఠి అడుక్కొంటూ కుక్క బతుకు బ్రతికవనివుంటుంది తెలుసా? అ - ఇవంతా ఎండుకు గానీ... ఏం అమ్మాయిలూ! మీరు సఖ్యంగా వస్తారా? నైవసను పిచి మంటారా?

మంకా : వద్దు. వద్దు. నేను వస్తున్నాను.

జెన్నీ : (వెద్దిగా) మంకా?

అన్నా : ఆ! నువ్వు బాబ్బా?

బా : రిస్తున్నాను.

జో } : సరే! మేమూ వస్తాం!

ట }

జెన్నీ : ఛీ! ఛీ! ఒక్కరికి ధైర్యం లేదు. ఎందుకి బ్రతుకు? [తెలు]

2

* * అర్ధరాత్రి దాటి, తెల్లవారుఝాము కావస్తోంది. కావాలావాడు గుమ్మానికి తగిలించిన ఎర్రదీపం చివరి శ్వాసపీల్చుకుంటున్నది. కిటికీ రెక్కలు బద్దగా తిసివున్నాయి. కిటికీలకు కట్టిన తెరలు గాలికి మెల్లగా అటూ యిటూ ఊగుతున్నవి. లూబ్కా, మంచి ముదురయిన నీలిరంగు చీర, మొఖములు తెల్లరవిక తోడుకొని కొట్టవచ్చినట్లు కనిస్తున్నది. రవిక ముందువైపు వదులుగా పొట్టిగా వుంది. హాల్లో వున్న వొకరిద్దరు ఆడవాళ్లు పాసం! ఆనమయంలో కూడా చెసుటలు పోస్తున్నందున బాధపడుతూ విశ్రాంతి తీసుకొంటున్నారు. వాళ్ల కళ్లు కూరుకు పోతున్నాయి. ఇంతలో కొందరు విద్యార్థులు, ఒక ప్రొఫెసరు, స్థానిక పత్రికలో పని చేసే ఒక రిపోర్టరును వెంట బెట్టుకుని ఆ యింట్లో ప్రవేశించారు. అన్నా విల్లందరినీ దూచింది కొద్దిగానంతో మంకనబడింది దామె వదనంలో

అన్నా : టూరూ! టూరూ! అడుగో ఎరికోపం ఆహారాతలు కలగరిస్తున్నావో ఆవ్యక్తి. వెళ్ళు వెళ్ళు. మంకా! నువ్వెవరూ దో! త్వరగా. (లోపలకు వెడుతుంది)

మంకా : బోరిస్! ఎంతకాలమైంది మనం కలుసుకొని!

యార్పెంగో : (విసుక్త) ఏమిటి ఆడరగ? ఒక్కరూ సరిగా పలకక! మా కంపెరికి ప్రత్యేకం ఓ గది కావాలి.

జెన్నీ : మీకేం కావాలి పాటానోవ్?

బోరిస్ : ఈయనే కదా చెప్ప రిపోర్టరు!

యా : అవును.

బో : మీకేం కావాలి మిష్టర్ ప్లాటానోవ్? దూరంగా నిల్చున్న ఆ నీలిశృంగాయ, తెల్లరవిక తోడుకున్న ఈభితిహరిజేక్షణ-ఎవని కావాలి?

ప్లా : కుమించండి సేరిందుకోపం రాలేదు
యా : ఓ! ఇప్పుడు నా కర్ర మెంది. ఈ పాపపు జీవితాలను పరిశోధించి నిద్రా మంత్రహం చేస్తున్నాను కదూ? బహుశా ఓ మహద్భిం థాన్ని వ్రాయాలనుకుంటున్నారటంబో!

బో : ఆ పుస్తకంలో పదుపుక తెలు నిమిషశీర్షికం వ్రాస్తాను కాబోయ్!

టూరూ : (బోరిస్ దగ్గరకు వెళ్ళి రహస్యంగా) అవన సరంగా అయినను కదిలించకండి బోరివితో తల ముట్టించుకోవడమే!

బో : (లోపంగా) అంటే? అతగాడు — నీ (చి...యూ...దా?)

ట : మీ రాయనను గురించి గురభి ప్రాయశకు తున్నాను. దైవసాక్షిగా చెబుతున్నాను. నీటికసాఖ్యంకోసం మనోనిగ్రహం వసులు కో చేవాడుకాడు అయిన.

బో : ఏమిటి వాడుకు? ఆతంపే మీ అంపెరికి ఎందుకెంత అభిమానం? దూడతోలే ఈ యాదాలో వున్న వారంతా అరిన్ని వలచి వదిలిపెట్టేసుకొన్నామలా కనిపిస్తున్నాను.

ట : అది కాదండీ. ఆయన స్వభావమే అంత. ఎవరితోనూ కలిసేవాడు కాదు.

రికోనిక : కాస్తమర్మదగా నూటాడు బోరిస్! ఆ — మీ పుస్తకాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలని వుంది చెప్పండి ప్లాటానోవ్?

ప్లా : అచ్చే! ఆలాటి జీవీ లేదు కూడా. నేను పుస్తకం వ్రాయడంలేదు. నీలూటి బ్రతుకు బ్రతుకుతున్నావో దూరంమండి పూరికే మానున్నాను అంతే!

యా : చెప్పండి రిపోర్టరుగామా! అందరికీ అన్ని విషయాలూ తెలిసి వుంటేనేది అందరికీ తెలిసిన పన్ను పరిణం.

ప్లాటో : ప్రొఫెసర్ యార్పెంగో! ఏం చెప్పేది? వాకు తెలిసింది కూడా చాలా స్వల్పమే! కానీ ఈ పతితిల జీవితాలను గురించి తెలుసుకోవాలంటే మాత్రం చాలావుంది. నిజంగా పిరి బ్రతుకులలో ఏదో పరమపత్తియం కాగి వుంది ప్రొఫెసర్. మొంటినుంచి చివరివరకూ ఒక గీతంలా, సంగీతంలా వుంటుంది. దాన్ని వింటూ, యాదూ అనుభవిస్తూ వుంటే ఏ మానవుడికీ వా సరసరాలూ స్పందిస్తాయి. తీయని భయంతో గుండె బరువెక్కిపోతుంది. ఈ స్త్రీలంతా తమ జీవితాలను తివాచీల్లా

పరిచాను. చాటిమీద ఎండకెండలో పుగు
ములు వేస్తేచ్చగా నడిచిపోతున్నాను ఏదో
హాయి, ఆనందం అనుభవిస్తున్నాను. ఇదొక
అనంతమైన యాత్ర. ఇది ఎక్కడ మొదలు
పెట్టిందో, ఎక్కడ అంతి నవుతుందో
ఎవరూ చెప్పలేదు...ఈ వ్యభిచారం పట్ల
జాల్లో పుండుమాదిరి పుట్టింది...ఈ న వి
పుండు...మందులేని పుండు...చేల చేల
హాసాలు ఈ ప్రజాన్ని కలుపుకున్నాయి....
అబ్బ! గుర్తుకొస్తే బాగా! భయంకరం!
చివరి కోడె వ్యాపారంగా తియ్యాలింది.
దేశంలోని వ్యాపారాలకువలెనే ఇది
వేస్తేచ్చగా, పాఫీగా పాసిపోతున్నది.....
యాచారా? ఆదేశాల్ని సంత...ఆదేశాల్ని
అంగడి

- లి : నిజం! ముక్కాటికి నిజం!
- ప్రా : కొందరు చేర్చిలను గురించి మరి ప్రారంభమైన
గాథలున్నాయి మీరు గుర్తుకొనకపోయారా.
కానీ హాసం! భూగర్భాత్మికం రిప్పపు.
దాక్షిణ్య, మంత్రసాములు వీరి యీ హాస
కార్యాలకి కావలసినంతి సహాయం ఇస్తూ
వున్నాను. నిజమేమిటో ఏదో ఈ పడుపుకొనేల
రిక్తాన్ని పీల్చే జాగలు వీరి ఇలాటి
గాథలు...బాధలు...ఎన్నో...ఎన్నో...
కాపలావాడు మెంకాను యాచారా? వాడు
చేసిన భూగర్భాల సేవ వింటేదలెను. స్త్రీలను
బలాత్కరంగా ఈ మురికిహాసంతోకి
తీసుకొస్తాడు. వాళ్ళ కేసుల్ని దోచు
కుంటాడు. భయంకరంగా బోలెతాడు.
అనంతమైనపుడు భూనిచేస్తాడు నూదా!
ఇన్ని చేసివా ఆ నీమకు మళ్ళీ మహా
చేనాంతి. దేవదత్తుడు. మతాన్ని గురించి,
చేపుణ్ణి గురించి దర్శిస్తాడు.
- లి : అవును. అలాంటి గుర్తులను దైన్యపార్శ్వ
చేస్తూనే తమలో ఎవరి గొంతో కోసేసి,
చేతులు కడుక్కుని మళ్ళీ దీపం వెలిగిస్తారు.
నీయూ!
- ప్రా : నిజంగా అంతే. చేసిన పాపాలకు ప్రాయ
శ్చిత్తిం ఈ మతిదర్పల్లోనే దొంగకుతున్నది.
- యా : మీరు తిన్నప్పుండా ఇలాటి హాసపు జీవితాలు
పరిశీలించవలసిందే.
- ప్రా : ఏం పరిశీలించమ? ఆ యజమానురాలు
అన్నా మార్కెట్ వా పుండి యాచారా?
ఆమె కోక్కలే కూతురు. ఆపిల్లకోసం
అన్నా పడేరాధలు అన్నీ యిన్నీ కావు.
ఆమె శివమెక్కిన సింహి. రక్తంతో

రాక్షసి. అయితే యేం? ఇవంతా తన ముద్దు
విడ్డకోసమే చేస్తున్నది. ఆపిల్ల భావిజీవితం
ఒక నందంవనం కావాలని కోరుకుంటు
న్నది. తన కూతురు ముఖంకోసం ఆమె
విలాంటి నీచానికి భూగర్భానికి వాడికట్టిందో
యాచారా? మన చెల్లెల్లు, కూతుళ్ళవంటి
అమానుకులై ఆవిష్కరించు కొనుక్కొని
వారి కిలాన్ని పరిపాలనో పెట్టి చేలం చేస్తు
న్నది. ఈ చేర్చిలంతా గుర్తుకొస్తే ముఖ
వ్యామూల్యో బాగవతులున్నాను. ఈఅంటు
వ్యామూలు వీరిమండి మనకూ, మన సంతానా
నికి సంప్రాప్తమవుతున్నాయి. కాని యీ
వరమాపరాక్షసి ఆపరి ఎంకుకు చేస్తున్నది?
విడ్డపైనున్న యాత్రప్రేమ ఆమెను పిచ్చి
భావనగా రాక్షసిగా మార్చివేసింది.

- హా : ఏమిటి? అన్నాను కూడా అందరురెల్లలతో
బోలుతున్నారా?
- ప్రా : శ్రమించండి. నా ఉద్దేశం అదికాదు. ఈజీవి
తాలకు వెనుక దాగియున్న సత్యాలని వెల్ల
డించాను. అంతే!
- లి : మీతా వివరాలుకూడా చెప్పండి? ఎంతో
కుమారాలంగా వుండి.
- ప్రా : పుస్తకం ప్రాయాలనే ఉద్దేశంతో కాదు
చేను వీరి జీవితాలు పరిశీలిస్తున్నది. వీరి
విచిత్ర జీవితాలు ఎన్నెంతో ఆకర్షించాయి.
వారి జీవితాల వెనుక ఏదోవోక అన్యులకి
పుష్కలమే నోదరిస్తున్నది. వీరి జీవితాల్లో
ఏదోవోక సంఘటన తీసుకున్నా అదొక
పెద్ద సత్యమే నిత్యమే వుండిపోతుంది.
- లి : ఈయనకుల జీవితాలు అంత విచిత్రమై
నవా?
- ప్రా : యువకులు! వారివెపు యాదండి పరిశీలనగా
యాదండి. అంతా పసిపిల్లలవలె కనిపిస్తారు.
పదకొండేళ్ళ బాలికలవలె కనిపిస్తారు. విధి
వీరందరినీ ఈవృత్తిలోకి తిరిమింది. అప్పటి
నుండి విచిత్రంగా, వెరిగా, కృత్రిమంగా
అమాయకులై, మూర్ఖులై పిచ్చివాళ్ళయి,
బాహ్యురంగో వున్న బాహ్యుల మాదిరి పడు
న్నాను. వీరి మనస్సులు వికసింపినవి కావు.
పరిపూర్ణమైన జీవితానుభవాలు వీరికి లేవు.
అయితే ఒక విషయం! పరిపామె, వ్యాధి
ప్రస్తుత, వికలమై విరిగి, కాంతి దిరిగి వీరి
వ్యాధిమూల్లో అసహాయకి, బాలి బాధ,
ప్రేమ, చేవన, ఇరియత్రం ఇంకా అంత
రిందలేదు. శ్రమించండి,...అనంతరంగా
వాడుకున్నట్లున్నాను.

యా : అయితే!—ఈ సమస్య మీ హృదయానికి ఇంత గాఢంగా హతులైన వేధిస్తున్నప్పుడు ఒక పుస్తకం ఎందుకు వ్రాయటాడీయో?

ప్రా : ప్రజల్నించి చూచాను ప్రాఫెసర్! కాని ప్రయోజనం లేకపోయింది. వర్ణింపబడిన మైనాయి, మాటలు చల్లగా జారిపోయాయి. అయినా ఈ పత్రికల జీవితం, చారి ఆత్మ వేదం ఏవాడో ఓనాడు బయల్పడక తిప్పుకు. కాని నేను మాత్రం దీనికనయ్యలేదు. [ఇంతలో కళ్లు మిరిమిల్లు గొలిచేలా వారింజ ఎండు రంగు దుస్తులు ధరించిన జెన్నీలోపలకు వచ్చింది]

ట : అతిమ చెల్లివారూడా జెన్నీ?

జెన్నీ : ఆ చెల్లివారూడు. [జెన్నీ మొహంబూరి చెయటలు పోస్తున్నాయి ఆమె బుగ్గలమీద ఎర్రగా కందిన గాల్లు కనిపిస్తున్నాయి పెంపులు వణుకుతున్నాయి]

ప్రా : ఏం జెన్నీ? ఏమైనా జరిగిందా?

జె : ఎట్టే? ఏమీలేదు మీ రివేమీ ఆలోచించకండి. ఏవో మా ఆవివాళ్ళ గొడవలు! (రహస్యంగా మాట్లాడుకొంటారు)

యా : ఏమిటి ప్రాటోనో? ఆపిల్ మాట్లాడుతున్నది? జె : ఏంలేదు మీకు సంబంధించింది కాదులేండి. ఏవో మా సంసార విషయాలు! (ప్రాటోనో ఒక్కడిగో చెల్లితోతుండడం చూచి) వద్దు! వద్దు! మీరు చెల్లకండి. ఈ విషయాన్నింతటితో వదిలేయండి

ప్రా : ఏం? ఎందుకు చెల్లిగూడదు? అవసరమైతే పాపాను ఇక్కడికే తీసుకురస్తాను... కావాలంటే ఆడమ్మ మీ యజమానురాలి మొహం పేనే పోలేస్తాను. ఆ ఆమ్మాయి ఇక్కడ పోఫామీద పడుకుని నిశ్చంతి తీసుకుంటుంది. మంకా—చెల్లి ఓడిండు పట్టుకురా (లోపలకు వెళతాడు)

బోరి : ఏమిటి పెథిగో? మనమంతా ఇక్కడ చోయగా గడుపుకొందామని వస్తే మ్యూజ్ ఈతాడు డెవ? ఏమిటి పీవ? అసలతినికీ మనకూ ఏమిటి సంబంధం? దీనికంటేకూ కారణం నువ్వేలికోవిన! నీ చదువు చూడుకు నే ఆతివిలా ప్రదర్శిస్తున్నాను.

లి : అతిని విషయం నీకెందుకు బోరివ?

బో : ఎందుకేమిటి? అసలు పిడికీ, మనకూ స్నేహ మేమిటి?

యా : ఏమిటా మాట్లాడడం? మర్యాద నేర్చుకో. ఎందుకైనా మంచిది.

బో : ఏమిటో ఆ యిది? ఈ కామంతా జయించినవాడికిమల్లే మాట్లాడుకున్నాడు అక్కడికి వాడేమో నువ్వెవల్లు మనమంతా కుంకల మైల్లు.

జె : ఏమిటి? అతివంత ఆక్కడుగా వున్నాడా? రానీ చెప్పాను.

బో : ఇంటివారైనా చాలామందిని చూశాను.

డి : బోరియా! అనవసరంగా గొడవలు తీసుకురాకు. మనమంతా స్నేహితులం. ఇక్కడ హెచ్చు తగ్గులెరికిలేవు అంతా మనమే. [ఇంతలో మంకా తిలగడ తీసుకువచ్చి పోఫాలో పెట్టింది]

బో : (పెద్దగా అరుస్తూ) ఏమిటది? ఆడిండు అకణ్ణుంచి తీసివేయ! ఇదేం కనన మందిరం అడుకుంటున్నారా?

జె : (సోమ్యంగా) ఎందుకండీ అంతకోపం? ఇద్దరం, చల్లగా, చోయగా, కులాపాగా మాట్లాడుకొందాం ఇటు రండి.

[ఆమె ఉచ్చాస్య నిశ్వాసలు చెప్పుగా తిలగాయి మంచులా కరిగిపోయి]

బో : జెన్నీ అంటే నువ్వేనా? ఆబ్బ-ఎంత ఉత్సాహం నీకు! ఎంత మంచిదానవు!

[ప్రాటోనో, పాపాను వెంటబెట్టుకుని గదిలోకి వచ్చాడు. పాపం ఆపిల్ పరిస్థితి మరీ యోరంగా వుండి మొహమంతా చల్లగా కప్పువేసిపట్లు మాడిపోయివుంది. కళ్ళు పగల మూతలు పడివున్నాయి రేలవివున్న ఆమె పెంపులు చీలి పిర్రనక కేలికల్లా వున్నాయి. వాటిమీద ఏవో రిక్కుతమైన చిగునవున్నాయి. ఆమె నవనలేకపోతున్నది. కాళ్ళు మెరికలు పడుతున్నాయి. వచ్చి మెల్లగా పోఫాలో పడుకుంది.]

ప్రా : బూరా! ఈమెకు కొంచెం కాఫీ, (వెడతగ్గరగా పట్లా చెళ్ళు)

బో : (చెచ్చికోపంతో) హూ! నీ చేరేమిటి? ఈ పిల్ల నీ ప్రే...య...రా...లా?

ప్రా : ఏమిటి?

బో : బోనీలే—నీ వామెకు (వీయికివేమోలే! కాకపోతే ఎందుకీ అవస్థపడతావు? సరే గానీ-వాళ్ళ సంపాదనలో ఎంతభాగం... నీకు?

ప్రా : (తీక్షణంగా) వచ్చినప్పటినుంచి చూస్తున్నాను నిన్ను. చీటికి మాటికి కయ్యాలికి కాయ గుచ్చుతున్నావు. జాగ్రత్త! నీ స్నేహితులమొహం చూచి నిన్ను వదిలి పెడుతున్నాను. జ్ఞాపక ముంచుకో-నువ్వే ఇల్లా మాట్లాడతావు అంటే మనిషివే

మిగిలు... ఎందుకైతా నుంచి. ఆ కళ్ళు
జోడు తీసి అవలం పెట్టు.

జో : ఎందుకూ?

ప్ర : మొహం పనిలేదు తింటే ఆ అద్దాలావ్వి
నీ కళ్ళలో నుదురుకొంటాయని పూర్!

జో : (నిశ్చయంగా) ఎదు ఎదుర్కొనేది ఇప్పుడే
లేదు చెయ్యగలను. కానీ నీ లాటి పరికినా లివి
వాగిమిద చెయి చేసుకోవి నన్ను చేసు కించ
బతుకుకో చలించలేను (చెప్పిపోతాడు.)

మంకా : చెప్పిపోయాడు! (అంటా కొద్దిసేపు నిశ్చయం.
అందరూ ఆలోచనగా మునిగివుంటారు.
'అమ్మా' (ప్రవేశం))

అమ్మా : అ! మంకా - ఈలాగా. (రహస్యంగా
మాట్లాడుతుంది.)

మంకా : జెన్నీ! ఆ పెద్దమనిషికి నాతో అవసరం
వచ్చిందట. ఇప్పుడే వస్తాను. (చెప్పి
పోతుంది)

పెట్రా : మిత్రులారా! నేను జోరివ్ తో పాటే చెప్పి
పోతున్నాను. న్యాయాన్వయవిచారణ జలా
వుంచండి పరాయిజలంలో ఈ అపరిచితుల
న్యాయమే మిత్రుడికి అవసరం జరుగుతుంటే
వనకేమీ సంబంధం లేట్లూగకోవడం,
నాకుమాత్రం వచ్చిలేదు మీ యిష్టం.
ఏమైనా చేసుకోండి. నేనూ చెప్పిపో
తున్నాను.

విజో : ఇదేమిటి పెట్రా! వాకొలు చేయడానికి
ఇదేమిటా రాజకీయపథి అనుకున్నావా?
వచ్చిన లగాయకు చాలా ఆసక్తిగా
ప్రవర్తించాడు జోరివ్! అటుండి పిచ్చి
వాణ్ణి ముఠెందుకు సమర్థించారీ?

పెట్రా : అంతే! అంతే! (చెప్పిపోతాడు.)

జె : ఇప్పుడూ కలకట్టుకుని ఆఘోరించండి.
[చెప్పి నిశ్చయం. ఆలోచనలు]

అమ్మా : (బయటినుంచి) జెన్నీ! జెన్నీ! ఇటురా
ఒక్కసారి.

జె : వాని తెలుసు. ప్లాటానోవ్ - వస్తాను!
(చెప్పిపోయింది.)

యార్చ : నేనుమాత్రం వుండి ఏం చేయాలి? ఇప్పుడే
వస్తాను. ప్లాటానోవ్!

[రంగశలంమీది నున్న ఆడవారూ, మగ
వారూ అందరూ చెప్పిపోతారు. రికోవిన్, ప్లాటానోవ్ మాత్రం మిగిలిపోతారు.]

పా : ఒక్కడివి మిగిలిపోయావు రికోవిన్!

రి : నన్ను పొరపాలుగా అర్థంచేసుకున్నాను.
నేను ఈ పని చేయలేను. చేయను. వ్యర్థ
చారం అవచారం అనీకాదు. ఆవిర్యంకోసం
అంతకన్నా కాదు. ఏమిటో నాకొస్తే

లేను. ఎందుకనో జాతస్య ఏర్పడింది.
చింత!

ప్ర : నాకూ అంతే! ఒక్కసారి పరికినో
రాతిస్సుకూడా ఇక్కడే పడుకోంటాను.
కానీ స్త్రీ సౌభ్యం ఎరగను.

రి : నిజంగా?... ఒక్కసారికూడా?

ప్ర : ఓ అయిదేండ్ల క్రితం నా కిలాటి అనుభవం
కలిగింది. కానీ ఎంతో అసహ్యంగాను,
దుర్భాగంగాను కనిపించింది. స్త్రీయెదుట
స్నానం, బిడియం, భయం, అనుమానం కలి
గాయి. ఇందులో పక్షపత్తి తిరిప్పు చేసు
అనేదిలేదు ద్వేషం, కన్నీళ్ళు, రక్తపాతం,
బలిదానం ఇవే ఇందులో వున్నవి. నీళ్ళు
కోరేది కానువికారం కలిగించే మాటలు
కాదు. కానువికారం కలిగించే చేరాయి.

రి : ఎందుకేం కష్టంగా వుంది. రోజులతరబడి
ఇక్కడే గడుపుతూ స్త్రీ సంగతికే నేను
కుండా వుండేదం వాగ్యమేనా చెప్పండి
ప్లాటానోవ్? వైగా మీరు రదయితలు
కూడా కొదివి చెప్పాను నిర్లక్ష్యం వచ్చా
కొడదానికి.

ప్ర : అవును. నేను రదయితను కాదు.

రి : అయినపుడు మీ రిక్కడ వుండేంతో ఆరం
లేను. దుర్భాగం కాలవాడై, దుర్భాగ
భూయవ్యమై ఈ ఎరకంలో వుండడానికి
కారణం ఏమిటో కనుపించడంలేదు.

ప్ర : ఏలా సమాధానం చెప్పమంటాను మీ
ప్రశ్నకు? ఇక్కడ ఎందుకున్నాంటాం?
మీ జీవితంలోని భయంకరమైన సన్నివేశ్యం
ఎన్నాకొందరింది. సత్యన్ని దాచే ముసుగు
లేదిక్కడ అద్దాలు, మోసాలు, అదెంబ
రాలు ఇదేమీ లేనిక్కడ. ప్రతిస్త్రీ
"నేనొక పడుపుకలైను. అందరికీ నువ్వయ్యా
కరమై పాత్రను. కానీ ఒక విషయం :
మీరు పొంది ఈ అమాల్వాణండానికి ప్రతి
ఫలం, బిల్లు, బిల్లు, అనిమానం, అసహ్యం
ఇరిమాత్రం ఇచ్చిపోవాలి" అంటుంది. మీరి
[బతుకులో భ్రాంతి, పటాభాసం, ఇదేమీ
లేవు. తిక్కరంగానే... ఓమంచు రికో
విన్ నీకు నిమిష కలిగివున్నాను.

రి : పర్యాలేను. చెప్పండి.

ప్ర : అసలు ప్రశ్న ఆలాగే వుండేదయింది. ఏం
చెప్పమో మానవుడు అవసరం అనుభవించడం
కోసం వుట్టాడు. ఈవ్యర్తనపాదతిమై ఈ
అసంతృప్తిలో ఆరినే చేసుకూర్చి. కానీ
ఆ మానవుడే అ బద్ధంతో మోసంతో
కుట్రతో, ద్వేషంతో జీవయాత్ర సాగి

ప్రన్నాన. ఇదంతా ఎందుకు జరుగుతున్నది రిజోనిస్? ఎందుకు జరుగుతున్నది? జరి తాన్ని ప్రేమించాను. జీవితం తీయగా, జీవితం వుంటుందనుకున్నాను. ఆ ఉత్సే కంతోనే విధి ఎక్కడకు తీసుకువెడితే అక్కడకు వెళ్ళాను

[లోపలనున్న వ్యక్తులందరూ బయటికి వచ్చారు. వారి ముహూర్తానందీ జబ్బులును పూలవలె కనిపిస్తున్నారు. అడివారూ, మగ వారూ కూడా తూలుతూ, లేలుతూ ఎదు రున్నాను. వీళ్ళింట్లో చెప్పకొని వెళ్ళి పోతున్నారు]

ప్ర : రిజోనిస్! చూడండి! మీ ప్రాధేపతు ఎక్క డికి వెళుతున్నాడో!

రి : ఇదేమిటి? 'టెలెవీజన్' లో పానికొంప- రానిలోకి వెళుతున్నాడు!

ప్ర : అందులో ఆశ్చర్యపడకండి! ఏమీ లేదు. ఈ మనుషుల తత్వం వాకు బాగా తెలుసు. [ఇంతలో లోపలనుంచి ఇద్దరు అమ్మాయిలు వచ్చారు. ఒకామె జెన్నీ. పడుకొనే సమ యంలో వెనుకొనే రవిక తోడుకొన్నది. గంజప ఆమె బాబాగ్. బాబాగ్ మానంగావచ్చి సోఫాలో పడుకొని చూగ మ్మగా విద్రావంజం ప్రారంభించింది. మగో కుర్చీలో జెన్నీ వొళ్ళంతా కుంచించు కుని కూర్చునివుంది.

రి : పాటానోవ్! మీరన్ని సమాధానాలు చెప్పినా ఈ ప్రశ్నకు మాత్రం జవాబు లేకుండావుంది ఈ పశువువృత్తి ఏమిటి? ఎందుకు వచ్చింది? అందువుందా దీనికి? ఏమిటి-చెప్పండి స్టాటానోవ్?

ప్ర : వ్యభిచారం ఎప్పుడు జరిగిందో ఎవరూ చెప్పలేదు రిజోనిస్! సోపరితలు, కమ్యూ నిస్టులు అంతా స్వర్గాన్ని నిర్మిస్తామంటు వ్నారు. కానీ ఆ కలలు నిజమయ్యేదెన్నడు? జమానా విశ్వమానవ సౌభ్రాతృత్వం, ఏక కుటుంబ విధానం ముగిసినపుడు ఈ వ్యభి చారం రూపురూపిపోవచ్చును. లేక మాన వుడు యోగియై, మహర్షియై, పవిత్రుడై, పాపరహితుడైనప్పుడు ఈ వ్యభిచారం నశించవచ్చు.

రి : ఇప్పుడో?

ప్ర : చేయగలిగింది ఏమీలేదు. స్వంత ఆస్తులు వున్నంతవరకూ దారిద్ర్యం, జైవాహిక వ్యవస్థ వున్నంతవరకూ వ్యభిచారం ఈ రెండూ తప్పవు.

రి : అంతేనా పాటానోవ్? ఇకాక బడలాన్ని. కలాన్ని మానవజాతిని దహించివేస్తున్నది. దీనిని చల్లార్చేవారే కావాలి? అదే నా ప్రశ్న.

ప్ర : కానీ ఒక కునిపి వెళ్ళి దో నెకు నీళ్లు పోసి వంతెనా త్రాస బడలానలం చల్లారుకుందా?

రి : కనిసం ఒక్క నిమిషానికి అయినా చల్లార వచ్చు

ప్ర : అయితే ఒక పరితప ఉద్ధరిస్తానంటావు? అంతేనా?

రి : అవును కాదుకేవల ప్రయత్నించి చూస్తాను పాద్యంకొకపోతుందా?

ప్ర : కానీ ఆ అనాయకురాలు చచ్చి ఈ యువ కూపంలోకి వస్తుంది.

జె : అవును. తప్పదు. చచ్చిపోతుంది.

రి : (గతాన లేచి జెన్నీ దగ్గరకు వెళ్ళి) జెన్నీ కా!... ఏమంటావు? అపార్థం చేసు కోకు. నిన్ను నా పోదరిగా, స్నేహితురాలిగా చూచుకొంటాను ప్రయత్నిద్దాం ఏం జరుగు తుందో?

జె : (కోపంతో) మిమ్మల్ని బాగా ఎదుగుతును నేను. మనుషులంటే ఏమిటో, ఎలాటి వాళ్ళో వాకు బాగా తెలుసు దానీదానిలా వచ్చేవాడిని చేయకుంటావు. తరువారి మెడ బట్టి బయటికి గంటేస్తావు. నీవారి, నీతి, మరణం, గోత్రం, రంగపు, ప్రతిష్ఠ అన్నీ పోయాయని ప్రతికోణా నన్ను చెప్పి పొడుస్తావు. అవునా?

రి : (కంగారుగా) లేదు జెన్నీ. అలాటిపని ఎప్పుడూ చేయను. నిన్ను నా పోదరిలా చూచుకొంటాను.

జె : పోదరి! ఈ ఆభిప్రాయం మొదటికోణ మాత్రం. మరువాటినుంచి యథాప్రకారం పాకిరికప్రవృత్తుల విలయతాండవం. ఫీ! ఫీ!

ప్ర : ఏం రిజోనిస్? ఇప్పుడేమంటావు? అద ర్భావకేం? ఆదరణలోనే జబ్బులింటాం మనం. ఈ వ్యభిచారంమూలంగా నవ్వు చెడిపోవడమేకాకుండా ఆ పిల్ల జీవితాన్ని కూడా మరీ పాడుచేస్తావు.

లి : (కళావిహీనుడై) కాదు, మీరు చెప్పినట్లు జరగడానికి వీలేదు. అయినా బాబ్బా నకునుతాను. బాబ్బా! బాబ్బా!

లూ : (చేత్తో పెదపులు తుడుచుచు, ఆత్మలించి ఓ చిరునవ్వు పెట్టి) నిద్రపోవడంలేదు.

లి : (చెయ్యిపట్టుకొని) బాబ్బా! నీవైవా చెప్పావో? రావడం నీకప్పుడేవా? ఇది నీ జీవితంలో మంచికోసం వచ్చిన మార్పు. మళ్ళీ ఈ కొంపలో ఆడుకుంటేబద్ధం.

లూ : పోదురూ! నాతో ఎందుకు వేరకోవాలి?

లి : (వణకుతున్న స్వరంతో) ఎగతాళికాదు. బాబ్బా. అతిను విజంగానే చెబుతున్నాడు.

లి : నామాట నమ్ము మాట తప్పును.

లి : రికోనిక! అది వాలంటిడికాదు. ఇంకా ఈ సరకవాసానికి అలవాటుపడిలేదు. ఏమే బాబ్బా? ఏం చెబుతావో చెప్పి? ఆయనతో బడితావో లేదో చెప్పి?

లూ : నీ సలహాయేమిటి తెన్నకా?

లి : ఓసి మొద్దూ! నా సలహాయేమిటి? నీ జీవితం మీకు తెలివం లేదూ? ఈ సరకంమంచి విముక్తి పొందాలని లేదూ? గౌరవంగా ప్రతికాలని లేదూ? ఈలా ఆసీగిసందుకు వారికి కృతజ్ఞత తెలుపుకో. మాట్లాడకుండా వారి వెంట వెళ్ళి.

లి : ఇప్పుడు వాకెంతో సంతోషంగా వుంది. బాబ్బా! వెళ్ళి మీ యజమానురాలితో చెప్పిరా. వెళ్ళి. త్వరగా.

లి : వద్దు వద్దు. అది కాదు సరైన మార్గం. రికోనిక! మీరొక పదియాయులు ఖర్చుపెట్టలేదూ?

లి : నిరధ్యంకిరంగా.

లి : అయితే ఒకపని చెయ్యండి. బాబ్బాను నీ గదికి తీసుకు వెళుతున్నావని మా యజమానురాలితో చెప్పి. ఆ డబ్బు ఆమె మొహాప పారవెయ్యి. తిర్యోతి కేళుకచ్చి అన్ని వివరాలు పరిష్కారం చేసుకొందురుగాని. బాబ్బా. వెళ్ళి అన్నాతో చెప్పిరాపో. వెళ్ళి (బాబ్బాలోపలకు వెళ్ళింది. ఆమెను రికోనిక అనుసరిస్తాడు. కొద్దిసేపట్లో తిరిగి వస్తాడు)

ప్లా : మత్స్యమాత్రం తెలివితలపని చేయడం లేను రికోనిక. కానీ నీ దైత్యారికీ, మంచిగా వికీ మెచ్చుకుంటున్నాను. ఆ చరణలో చూపించు నీ ఆకర్షార్పి.

లి : జీవితాన్ని సుఖంగా కొత్తిపంథాలో ప్రారంభించండి.

లికో } వస్తాం తెన్నకా! వస్తాం ప్లాటానోవ! }
బాబ్బా } (వెళ్ళి పోతాడు)

[రిపోర్టుకు తెన్నకంక చూచాడు. ఆమె కళ్ళ వెంటికి నీళ్ళు కారడంతో నివ్వెరబోయాడు]

లి : భగవంతుడు ఆమెకు మేలు చేస్తాడు.

ప్లా : ఏమిటి తెన్నీ? నవనూ బాగాలేదా? నిక లేమివావా? నా సహాయం కావాగా?

లి : అవసరమైతప్పుడు ఉత్తరం వ్రాస్తాను. ఎక్కడికి వ్రాయాలి?

ప్లా : చూమూలు అడ్రస్ కీ 'ఎకో' ప్రతికరు.

లి : (పసిపిల్లలా ఏడుస్తూ) నేను... నేను... నేను ... (మొహాన్ని కప్పకొని) బాబు వ్రాస్తాను లేండి.

ప్లా : తెన్నీ! ఏమిటి తెన్నీ! జరిగిం దేమిటో చెప్పి తెన్నకా! [లేజ]

3

* * అన్నా ఇంట్లో వున్న వారంతా అలవాటు ప్రకారం తెన్నీ గదిలో పోగయ్యారు. ఈరోజు తెన్నీ చాలా వింతగా ప్రవర్తిస్తోంది. ఏదో చెప్పలేని ఆవేదన, బాధ, ద్వేషం, ఆమె కళ్ళల్లో కనిపిస్తున్నాయి. బయట తెరపిలేకుండా నిదానంగా, నిండుగా జల్లుపడుతున్నది. తెన్నీ మునుగుడా ఆ వర్షం మాదిరిగానే వుంది. తెన్నీ ప్రక్కమీద ఆమెను ఆనుకుని టమారా కూచుని వుంది. ఆమె భుజంమీద చెయ్యివేసి వంగి రహస్యంగా యిలా అంది!

బహురా: అలా వున్నా వేయిటి జెన్నీ? ఏదో బాంపడు
తున్నట్లున్నావు. ఆసలు రహస్య మేమిటో
చెప్పతూ? వాటో చెప్పతూ?

జెన్నీ : ఏమీలేదు!

బ : జెన్నీ కా! నీ మనసు నొప్పించడం వాకిదేం
లేదు. కానీ—

జె : (నిర్లక్ష్యంగా వచ్చి వారిని) సరే! రా,
ఆ కిటికీదగ్గరకు వెళదాం. ఒక్కక్షణం
అక్కడికి వెళ్లి నిలచేదాం. అంతో నీతో
చెబుతాను. ఎంతకాలమనీ దాచుకోను.
నీతో కాకపోతే మరెవరితో చెప్పకోవాలి?
పది! (ఇద్దరూ కిటికీదగ్గరకు వెళతారు)

బ : ఇక చెప్ప జెన్నీ!

జె : (మెల్లగా) మీ నుండి వీడ్కోలువు మృత్యు
వాల్సిన సమయం అప్పుడే ముగిస్తుంది.

బ : ఎందుకని?

జె : భయంకరమైన అంటువ్యాధి బంటాయని
తెలుసా?

బ : ఏన్నాడు.

జె : ఎవరో దుర్మార్గుడు యీ పుణ్యం మూట
కట్టుకున్నాడు.

బ : అలా! ఏమిటి? ఓ! ఎంత దురదృష్టవంతు
రాలి! చాలాకాలం ఆయిందా?

జె : జ్ఞాపకమందా? కొంచెం విద్యార్థులచర్చి
ప్లాటానోవ్ తో చెప్పలేదాదు.....ఆమె
వాటి మధ్యాహ్నం మే మొదిటిసారిగా నీనిది
కనిపెట్టాను.

బ : అలాగా! ఒకనాటి సాయంత్రం ఒక గాయ
కురాలు వచ్చింది. మనదగ్గరకు మన పరి
స్థితులు తెలుసుకొందామన్న కుతూహలంతో.
ఎందుకనో గాని ను వ్యామెక్కాల్సినాదపడి
వెక్కివెక్కి యేడ్చావు. ఆమె చెప్తూ నున
నుదలాడావు. అప్పుడే ఏదో కీడుమూడిం
దని ప్రాపించాను. సరే! జరిగిందేదో జరి
గింది. పోనీ ఇప్పుడైనా ఏదో నునో, కునో
లివి జాగ్రత్తపడరాదా?

జె : ఆహా! వీలేదు. (అలాచిప్త) మీరేమీ
భయపడవలసివ అవధం లేదు. వామాలం గా
ఎవరూ వాకిం కాదు. గమనించావో లేదో
...కొన్నివారాలబట్టి నేను మీ అందరితో

కలిసి భోజనం చేయడంలేదు. తిండిదానికి
కడగడానికి చేరే గిన్నెలు పెట్టుకున్నాను
(ప్రాణశ్మేహితురాలు చుంకాను నూదా
దగ్గరకు రావీయడంలేదు. ఇక ఈ మగ
వాళ్లు - ద్విపాదపశువులు - వీళ్ళ సంగతా?
నేను బుద్ధిభార్యకంగా వాళ్ళకేమీ అవ్యా
యం చేయడంలేదు. వారంతట వారే ఈ
జబ్బును మూటగట్టుకుపోతున్నాడు.

బ : జెన్నీ కా! నిజంగా అంతభయం చేయ
చెబుకున్నావా?

జె : అవును వాకు పొదిపీలిలేదు. దయాదాక్షి
ణ్యాలలేవు వా తెలివితేటలతో, దైర్య
సాహసాలతో అద్భుతంగా వడించి వీళ్ళను
మోహించి, కామించి విచ్చిరుక్కులనుచేసి
వదిలిపెడతాను. మీరే చూద్దామనా! ఆసం
దిస్తాను. ఆశ్చర్యపోతాను. (ఒక్కక్షణం
ఆగి) బహురా! ఈ విషయం ఎక్కడా
బయట చెబుతుందా?

బ : అలాగే! ఎవరితోనూ చెప్పను.

[పెట్రోవ్ స్కీ (ఒకవేళ అతన్ని యాదగానే
మిగిలిన అపవారంతా వడిదప్పుడూ చేయ
కుండా బయటికి వెళ్ళిపోతాడు. ఒక్కజెన్నీ
మాత్రం మిగిలివుంది. అతనేమీ సంగతించింద
కుండా చిచ్చి, ఆమె నుంచుమీద ఆమె
(ఒక్కసే కూచున్నాడు.)

పె : ఏమిటి జెన్నీ—అలా వున్నావు?

జె : ఏంలేదు. కొంచెం తలనొప్పిగావుంది. అంతే.

పె : దానిమీద దృష్టి వుంచుకోకుండా వుంటే
సరి. అదే తిగ్గిపోతుంది.

జె : ఏం భర్తాలేదు. మీరు ప్రక్కన వుంటే
వాకిప్పుడెంతో హాయిగావుంది. సరేగానీ—
ఇంతకాలంబట్టి, దిర్ఘం అవుతూపమె
పోయింది.

పె : ఏం జేయను. విశ్రాంతి దొరకడంలేదు.

జె : ఎంత కష్టపడుతున్నాను! నిజంగా చెబు
తున్నాను మీలాంటి తిమ్మ దోకకు వాకు
వున్నట్టే అతివిశోసం సర్వస్వం త్యాగం
చేసేదాన్ని.

పె : ఎంత మంచిదావవు! నీదగ్గర ఇలాగే కల కాంతుండులని ఎంతో కుతూహలంగా వుంది.

జె : ఉండండి.

పె : కానీ—ఇంటికి వస్తావని చెప్పివచ్చావు.

జె : అంత ఆవులయినా వారు ఎల్లాగూ కనిపెట్టకుని వుంటారు. ఆ! ఈ దీపం ఇలాగే వుందా? లేక తగ్గిందా?

పె : దీయర్ జెన్నీ!

జె : (అపహరింపుతో) ఉండండి. ఓపికపట్టండి. ప్రయాణానికేమి తొందర? ఇటుచూడండి. (అరిచి అటువలపునా ఆమె నీతిగా చూచింది)

పె : ఏమిటి జెన్నీ వానెపు ఆలా చూస్తావు? ఏమిటి నీ ఆలోచన?

జె : పెట్రో నామీద కోప్పెడుకుండా వొక్కసారి గట్టిగా కళ్ళు మూసుకోండి. కాదు గట్టిగా మూసుకోవాలి. ఇంకా గట్టిగా. ఈ వొక్కటాటు నా సరదా తీర్చండి. ఆ... ఆలాగా...అంతే. ఇప్పుడు చూడండి. అద్భుతంగా వున్నాను. అదరితావు మాదిరి! (తినిలో) ఇరిను కూడా వాళినమాతాడు!!! పెట్రో, కళ్ళు తెరిచండి!

పె : ఏమిటి జెన్నీ ఇంతా?

జె : ఒక్కచూట ఆమెసంతాను నిజం చెప్పండి పెట్రో. మీరు...మీరు చూ దగ్గరకు, చూడలేవారి దగ్గరకు రావడానికి కారణం ఏమిటి?

పె : ఎంత పిచ్చిదావవు. అందరూ ఎందుకు వస్తారు. స్త్రీ అవసరం.

జె : అవసరం! కలలం అవసరం!

పె : కాదు. కేవలం అవసరమే కాదు (నుంచి హాసం చేస్తూ) నీ మీద నా కిష్టం నిన్ను నేమి పెట్టుకున్నాను.

జె : ఆయితే పెట్రో నాకు దిద్దిచ్చే విషయంలో మీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి? ఈ దౌర్భాగ్యపు తెండు రూబుల్లు నా మొహాపారేయడం నా పెనుకోసమేనా? ఇలా చేస్తున్నందుకు సిగ్గుచేయడంలేదా చెప్పండి?

పె : (కోపంగా) ఏమిటి ప్రశ్నలు? అంతా

దిద్దిస్తున్నాను. నేను ఇస్తున్నాను. ఇందులో ఎంత ఏముంది?

జె : మీరెప్పుడైనా, ఎవరైనా ప్రేమించారా? ఏ పిల్లకయినా పూలు తెచ్చియిచ్చారా? చెట్లపట్టాలు పట్టుకుని పార్లమెంటుకి ఆసం దాన్ని పండుకున్నారా?

పె : ప్రతివాడూ తన యౌవనంలో యిటువంటి సిచ్చిపములు అనేకం చేస్తాడు. అందులో ఆర్థోగ్యపడవలసివీధిలేదు. ఆలోచించనివీధి లేదు.

జె : మీరెప్పుడైనా ఒక్కక్షణం మీ కుటుంబం సంగతి ఆలోచించారా? మీ సంసారానికి ఆకస్మాత్తుగా దరిద్రంపట్టి చూలాగే సరిపమై పోతారనుకోండి అప్పుడేం చేస్తారు?

పె : వాస్పెన్స్. ఆర్థంలేని వాడును. ఆలా ఎన్నటికీ నరకము. జరగడానికి వీలేదు ఇచ్చాలు. నే వెతుకుతున్నాను.

జె : వెళ్ళండి సుఖంగా వెళ్ళండి. వెతుకూ వెతుకూ ఎదురుగా ఆ చిన్నపెట్రో వున్న పదిరూబుల్లు కూడా పట్టుకువెళ్ళండి. ఆ ఆడబ్బు పెట్టి మీ అమ్మగారికి కళ్ళుజోడు, మీ పిల్లలకు బొమ్మలు కొనుక్కొని వెళ్ళండి. దిచ్చిపోయి ఒక అవాసుకుగారి జ్ఞాపకార్థం ఇది తీసుకొచ్చానని వారితో చెప్పవచ్చు. వెళ్ళండి.

(ఆమె కళ్ళలో నీళ్లు నిండాయి ఆనీళ్ళకు ఆతిమ మరంతి కరిగిపోయాను.)

జె : నువకు తిగవు లేందుకు జెన్నీ?

జె : (గాద్దనకంగా) పెట్రో! కోగాలను చూచి భయపడ్డావా? నీ వెన్నడైనా?

పె : అవును. కోగాలంటే నాకు మహాభయం. భగవాన్! నువ్వు...నువ్వు...

జె : (చూట్టాడలేదు దూరంగా వెళ్ళి నిల్చున్నది.)

పె : నిజమేనా? నువ్వు...నువ్వు...నా జెన్నీ... కాదు జెనీవ్ కా...కోగిప్పి! భగవాన్!

జె : పెట్రో! ఈ ఒక్కచూట వినిపి మీరు అద్భుతవంతులు. అందువలన నీ ఒక నీతిగల స్త్రీదగ్గరకు వచ్చారు. మీరు పతికులం. భ్రష్టం. వింటున్నారా? ఈనాడు మీ

- జీవితాన్ని నాశనంచేసి వుండేదాన్ని. కానీ ఆలా చేయలేదు. దదిరిపెట్టాడు.
- పె : (అకస్మాత్తుగా మంచంమీది కూలబడ్డాడు. రెండు చేతులతో మొహాన్ని కప్పకొని బిక్కి బిక్కి యేడ్చాడు.) ధగవంకుడా! ఎంత భూతం! ఎంత దాగుణం! కానీ... కానీ...నన్ను రక్షించావు.
- జె : (మెల్లగా అరిచి దిగ్గరకు వెళ్ళింది. అతిన్ని ఉద్దేశిస్తూ (కాన్ చేసుకొంది) నీవును నిన్ను రక్షిస్తాడు బాబూ!
- [ఇద్దరూ విచారం గా ఒకరినొకనొకరు చూసుకున్నాడు]
- పె : నన్ను తీమించు నన్ను తీమిస్తావా జెన్నీ?
- జె : నన్ను కూడా మీరు తీమించాలి...మళ్ళీ మనం ఒకరినొకరం కలుసుకోకపోవద్దు.
- పె : ఆలాగే! ఆలాగే జెన్నీ! నన్ను తీమిస్తావు కదూ? (వెళ్ళిపోతాడు)
- [తీగకాలం విశృటం. విచారం. ఆవేసన. అంతా జరుగుతున్న ఓపికలలా గోద రిస్తుంది. ఇంకాలో లూ బాగ్గా లోపలికి వచ్చింది ఆమె మొహం వివృతమైపోయింది విపరీతిమై బాగ్గో తుమిలిపోతున్నట్లు కనిపించింది. నిలబడిదానీ కూడా కేక వున్నట్లు లేదు]
- జెన్నీ : లూబాగ్! ఇవేమిటి? ఈనమయంలో! ఇక్కడికు వచ్చావేమిటి? ఆసలేం జరిగింది? చెప్పరాదూ?
- లూ : వెళ్ళిపోట్టాడు!
- జె : ఎవరూ—రికోనికా వెళ్ళిపోట్టాడా!
- లూ : అవును నన్నుడానికి కష్టంగానే వుంటుంది. కానీ వెళ్ళిపోట్టాడు. పగలంతా ధర్మ పన్నాలు ఏకేవో చెప్పేవాడు. కానీ—
- జె : అనుకున్నంత జరిగిందన్నమాట
- లూ : జెన్నీ—ఇక నాగతి ఏంకావాలి? నేను నీమీదనే ఆశ పెట్టుకున్నాను. ఇక్కడ వారంతా ఎలాగైనా నిన్ను గౌరవిస్తారు... నాకు సహాయం చెయ్యతూ?...దయచేసి అన్నాలో మాట్లాడి మళ్ళీ నన్ను చెప్పకోమని చెప్పతూ?
- జె : సరేగానీ—ఇవాళ భోజనం చేశావా?
- లూ : లేదు. ఇవాళా నిన్నా కూడా లేదు.
- జె : ఏమిటి? ఎందుకనీ?
- లూ : అంతా నాదురదృష్టం జెన్స్ కా! నా కోసం వేరే గోవోకటి తీసుకున్నాడు. ఇంటి పెల్లివంటా పెల్లివ వేసుకున్నాడు. చిగువు చెప్పడంకోసమని కొందరు నేనీహి తులను పరివయం చేశాడు. కానీ—
- జె : నీవరకు ఆపరివయమే (సూజుంగా మారింది కదూ?
- లూ : లేదు. లేదు జెన్నీ! నాళ్ళ మాటలకు నుతి రానూ వోప్పకోలేదు నేను. కానీ ఆయన రికోనికా అనుభవపడ్డాడు. వారింకోజాల మండీ ఇంటిచాయలకు కూడా రావడం చూశాడు.
- జె : సరే! ఇక నువు ధైర్యరహితం ఆలవాటు. చేసుకోవలసివచ్చింది. కదూ?
- లూ : ఊ! (ఇలా చెబుతూ కన్నీళ్ళుకొడుస్తూ ఆమె తుప్పలా కూలిపోయింది)
- జె : ధైర్యం తెచ్చుకో లూబా! ఇలా దుఃఖించి ఏం ప్రయోజనం?
- లూ : జెన్స్ కా! నీ విలాగైనా తెలివైనానిది. నాహాసం కలదానిది అన్నాలో చెప్పి విలాగైనా మళ్ళీ నన్ను పనిలో జేర్చించు.
- జె : ఎవరు చెప్పినా ఆదర్శాలు వివేకం కాదు. మరి ఏం చూచుకొని ఎందుకూ పనికి రాని ఏమీ చేరికాని ఆయాధుకివెంట వెళ్ళావు?
- లూ : నువ్వే వెళ్ళిమరి సలహా యిచ్చావు.
- జె : నేనా? సరేలే. ముంగు లోపలికి పని. [అన్నా ఒక్కపారిగా గాలినిసురులా లోపలికి వచ్చింది.]
- అ : ఏమిటి? నిన్ను మళ్ళీ నాకొంపలోకి తీసుకోవాలా? బుద్ధిలేనిదానా! ఇన్నాళ్ళకుండి పడుతూ, మర్యాదా లేకుండా బుతికి చిర రకు మళ్ళీ ఇక్కడికు చేరావు. నెళ్ళు వెళ్ళు. ముండిక్కులుంచిపో.
- లూ : (బిక్కిబిక్కి ఏడుస్తూ, ఆమె కళ్ళమీది పడి) నన్ను కొట్టికొందిమ్మ! కొట్టికొని. మీకు పుణ్యముంటుంది. ఇక నెప్పుడూ

యిటువంటి పనులు చేయకు. చేయవంటే చేయకు, మామ్మటికి చెయ్య అమ్మా! అమ్మా!

జె : (పట్టరాని కోపంతో) అమ్మా! మర్యాదగా బాబ్బాను వదిలిపెట్టు. గౌరవంగా (బక కాటం) తే ఈపని చేయకోకు.

అ : నైఋత!

బా : విగ్గు విగ్గు అలాక్షున్న పిల్లనిగ్గు మీగు చెప్పిట్లులా చేస్తాను. మీ చెప్పలు కుట్ట మన్నా కుడితాను. మీరేం చెయ్యంటే ఆపని చేస్తాను.

అ : బాపలకు పది! అక్కడ ఆలోచిస్తాను.

బా : అమ్మా! అమ్మా!

అ : పది! పది!

[వాణ్ణి వెళ్ళిన కొద్దసేపటికి ప్లాటానోవ్ లోపలికి వచ్చాడు. అరిచి చూచి చెవరిం తిం భావాలు సరిచేసుకోవాలని జెన్నీ ఎంతగానో ప్రయత్నించింది]

ప్లా : ఏం జెన్నీ—కులాపాగా వున్నావా? చాలా కాలమైట్లుంది నిన్ను చూచి! ఎంతో సంతోషంగా వుంది!

జె : (చేలవం గా) నాకు ఆలాగే వుంది.

ప్లా : ఇదేమిటి? ఏమిటి జెన్నీ ఆలా వున్నావు? ఏమన్నా జరిగిందా?

జె : బాబ్బా తిరిగి వచ్చింది.

ప్లా : నిజం?

జె : నిజమే!

ప్లా : అందరూ కార్యవాదులు కొడు జెన్నీ—

జె : ఆలా ఆవి ఒక స్త్రీ తీరింతో చెబుటాట లాడడం భావ్యమేనా?

ప్లా : కాకపోవచ్చు. కానీ ఈలోకంలో పశుత్వం వున్నంతవరకూ ఇటువంటిది తప్పవు.

జె : తప్పవు? నిజమే! ఇప్పుడు నాజీరిం గూడా నాశనం కాబోతున్నది. ఈనాశనం తప్పును.

ప్లా : కలరరపడకు జెన్నీ. పరిస్థితి ఏమిటో ఇప్పు? నీకు కావల్సివచ్చానీ, నీ కుటుంబంలో ఒక మనిషిని భావించుకో.

జె : చూడండి ప్లాటానోవ్... నేను జబ్బుగో వున్నాను.... అర్థమైందా?... ధియంకర మైన వ్యాధి.

ప్లా : చెప్ప జెన్నీ?

జె : ఓ నెలకోజాబ్బుక్రిందట రెయగుకున్నాను పరీగా (టివిటి పండుగ ఆదివారంనాడు).

ప్లా : ఆ ఇద్దరు కుట్టనాస్యా వచ్చిన కోజా కమా? పాపం! జెన్నీ—ఆ తర్వాతి వారిద్దరూ జరక ముదిరిందాగు.

జె : నీ నీ కారణం అయివుండవచ్చు.

ప్లా : పాపం! చనిపోతూ, చనిపోతూ ఆతి వేయని చీటి రాకాడో రెంజా? 'సాందర్భం: సన్యా ధ్గం: పట్టిలక! ఇవే తీరితానికి సంపూర్ణమైన ముఖాన్ని కలిపాయీ ఈ వ్యాధి వచ్చిందగునో నేనిక ముదిరి కాదు. ఒక కివాన్ని! క్షుణ్ణి మైన ముఖానికి, క్షుణ్ణివానికి బానిసనై నిర్మాక్షణ్యంగా (చేయ అనేది లేపండా దిబ్బుపాచేసి ఒక అవల శరీరాన్ని కొనుక్కు స్తుండుకు నాకీ శిక్ష జంగవలసిందీ!" పాపం! ఇందువలన నే ఆప్యదత్వం ఆతివి మీది జారి కలుగుతుంటుంది.

జె : నాకుమాత్రం, కొంచెమైనా విచారించేను.

ప్లా : పొరపడుతున్నావు. ఆత్మ హత్యలంటే నాకు నమ్మకంలేదు. కాని ఒక మహోర్తియ మైన—అవిర్యంకోసం ఆత్మార్పణం చేసు కొన్నాకర్తి నీ జం గా అసాధారణమైన వాడైనా అయివుండాలి లేక మహామభావు డైనా అయివుండాలి అందుకే నే అతినియంను రి:వోంచడం.

జె : ఆర్పిర్యంగావుంది. నా కంఠలో గొప్పదనం గారి ప్రత్యేకతగాని ఏమీ కనిపించడం లేదు. మూర్ఖులు, మేధావులు, పడుదువాట్లు, గృధ్రులు, నీలివంతులు, అనినీతిపరులు అంతా నాకు పోకటే. ఇప్పుడు ఆందరినీ నే ద్వేషిస్తాను. కారణం ఆలోచించండి ప్లాటానోవ్! అస్పృశ్యమైన కశ్యలాన్ని!— అందుకే నీ పిరంబరినీ నేను అసహ్యించు కుంటాను. ద్వేషిస్తాను.

ప్లా : పాపాణిని.

జె : కాదు ప్లాటానోవ్! నాలోనూ పాత్విక భావాలే వుండేది ఇదివరకూ. నన్ను కన్నులెత్తి నన్ను లోకానికి అమ్ముంది. నే సందిరి

చెందినదాన్ని! అందరి వస్తువునూ నేను! అందరికీ నామీనా వాక్కువుంది. చెతస్య రహితమైన మొద్దులా, గడ్డిలా భూమిలా, విగిరిపోయిన తాడులా నన్ను భారినాకు ఓహో! అర్థంచేసికోండి ప్లాటానోవ్! నేను పక్షిగా మరణిస్తాను.

ప్లా : నీవు చెప్పింది యథార్థమే! కానీ ఆ సంవత్సరం నీ నన్నుక ఆగానంతవరకు తీసుకుపోతున్నది. నీ కనకా తోడుకొంగు.

జె : అయినా మీ ఒక్కరిమీదనే నాకు విశ్వాసం వున్నది.

ప్లా : అసలు సంగతి చెప్పవలెను?

జె : ఇది నా అంత్యదశ అనుకుంటున్నాను. కలిగిన సహనానికి పరిహారం కలిగించుకుంటున్నాను. ఎవరి నీచమైన ముఖాలకోసం అభయి అయినో వారి నే సర్వనాశం చేయాలనుకుంటున్నాను.

ప్లా : కానీ—నీకేళిపజలనేగు జెన్నీ ను వు నాశనం చేయవలసివచ్చింది?

జె : అవును నాకు భేదాలు తారతమ్యాలు లేవు. మిత్రుడు, శత్రువు అనే విభజన లేదు. మీరే చెప్పండి ప్లాటానోవ్? ఒక పసిబిడ్డను, అమ్మెం వుమ్మెం ఎరుగు పసిపాపను ఒకడు ఎడిఫిల్లో చిత్రహింస చేస్తాడనుకోండి. అప్పుడు మీ రతిన్ని ఏం చేస్తారు? ఏం కత్తి విధిస్తారు? చెప్పండి?

ప్లా : నాకు తెలీను? (అతినిమోహం పాలి పోయింది)

జె : మీ రతిన్ని విప్లవనీహంగా చంపేస్తారు. ఇటు చూడండి—మే మందరం పసిబిడ్డలం, బలిపశువులం. పతితులైనవారలం. మూర్ఖులం. అమానుకులం. ఇద్దివాళ్లం. ఈ బతువును దిండుకోలేకుండా వున్నవాళ్లం ప్లాటానోవ్! దీనికి కారణం మీరు—మగవాళ్ళు. అందుకే నే ప్రతీకారం తీర్చుకుందామను కోన్నాను. ఇది మంచిదా? చెడ్డదా? చెప్పండి?

ప్లా : నిజంగా నాకు తెలీను జెన్నీ. నీవు అడిగిన దానికి జవాబు చెప్పలేను చెప్పడానికి పాపమిందలేదు.

జె : ఈలా చేస్తున్నందుకు నాకు బాధలేదు పశ్చాత్తాపం, దయ, బాలి ఇవేమీ లేవు. కానీ నీ గంటక్రితం నొక కుజ్జవాడు నన్ను చూడడానికి వచ్చినప్పుడు అతిన్ని మోపగించలేక పోయాను అతిని డబ్బు అతిని కిచ్చేశాను. వాలోని బలహీనతను చూపించాను ఎందుకలా చేశానో నా కిష్టమేమీ అర్థం కావడంలేదు ప్లాటానోవ్! మీరు ఎంతో గొప్ప మేధావంతులు. అనుభవం గడించిన వాడు. నాకోమార్గం చూపించండి. చూపించండి ప్లాటానోవ్!

ప్లా : (అలోచిస్తూ) నాకు తెలీను జెన్నీ? నీకు సలహా చెప్పడానికి దిడియడమి కాదు. నిజంగా నాకేమీ తెలీడంలేదు. అర్థం కావడంలేదు ఇది నా కిక్కి అతీతమైన విషయం. ఈ విషయాన్ని నా అత్యగ్రాని బుద్ధిగారి గ్రహించలేకపోతున్నాయి. ఈ సమస్యకు పరిష్కారం నాకు తెలీను.

జె : నాకు అర్థం కావడం లేదు. నేను అనుకున్నది, ఉపహించింది అంతా తిప్పరి మూలం తెలుస్తున్నది. అందుచేత ఇక నిష్పకు చేయగలిగింది.....మిగిలింది ... ఒక్కటే.

ప్లా : (ఆకేళిపడి) వద్దు వద్దు. అంత భూరం తలపెట్టకు జెన్నీ!

జె : ఇక నాకు మిగిలినట్లా...ఉరిపోసుకు చావడం.

ప్లా : జెన్నీ!

జె : అలోచించాను. వాలో కూవ్యం తిప్పు మరేమీ లేదనిపిస్తున్నది. జీరికమే నన్ను మోపగించింది. సరే! ఇక మీరు వెల్లిరండి ప్లాటానోవ్! ఏం చేయవలసివచ్చినానో అది చెప్పాను. అంతకన్నా ఇంకేమీ చేయలేను కూడా.

ప్లా : అటువంటి సిద్ధిపనులేమీ తలపెట్టకు జెన్నీ. విన్ను బ్రతిమాలుకుంటున్నాను. అలాట

పని ఏమో చెబుకు, ఏదీ చేయవలె
ప్రమాదం?

తె : ఎందుకంటే ఈ ప్రమాదాలు? ఇవమలా
పున్నులంతా వెల్లడించాను. ఇకా వెల్లి ప్లా
దంతే.

ప్లా : సరే! కాని మళ్ళీ నిన్ను బలియాలకుంటు
న్నాను. అటువంటి తెలివివల్లకపని ఏదీ
చెబుకుకదావి.

తె : అలా! ఈ వొక్కప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పి
పోండి ప్లాటానోవ్. దేవుడున్నాడా? లేదా?
ఈ ఒక్క విషయం చెప్పండి.

ప్లా : ఏంజవాలు చెప్పను. ఈ విషయం నాకే
తెలిసు. దేవుడున్నాడనీ నే ననుకుంటు
న్నాను కాని మనం ప్రాపించుకొంటున్న
విషంగా మాత్రం లేదు. అంతే నే చెప్ప
గలిగింది.

: పోలేరుల్ని జవ్వలా ఏం జరుగుతుంది?
అంటే మరణానంతరం? అది స్వప్నాలు
లేవి, అంశకారబంధంమేల కూడ్యమేవా?

ప్లా : వాకు తెలిసు నీతో అబద్ధాలు చెప్పడం నా
కిష్టం లేదు.

తె : సరే! ఏం చేస్తాం! వెల్లిరంకి కానీ ఈనీను
రానిని మాత్రం జ్ఞాపకమందుకొంటే. మీరు
సుఖంగా పుండాలని మాత్రం ముమ్మాత్తిగా
వాంఛిస్తున్నాను. అంతే.

ప్లా : తెన్నీ! తెన్నీ! ఆ పనిమాత్రం తలపెట్టకు
తెన్నీ! అంతే నీ కోరిక! (వెల్లిపోతాను)

తెన్నీ : బలి పశువులం! ఇంతకన్నా ఏం చేయాలం?
ఏదీ ముక్తి? పరితలం! మరణమే మా
కాశ్రయం యాల్లా! యాల్లా! (సిద్ధిగా
అగస్తూ బాపలికి వెల్లిపోతుంది)

[తెలు]

క రి ఖ లం

"శిథిముఖి"

చతురశ్ర క్షేత్రంలో ప్రతిపక్షాల క్షేత్రం. పైవ్యానికి చుక్కెదురుగా ఒక పైవ్యం...చతురంగాలు ... పోడక స్వరూపాలు...చతుష్పత్తి స్థానాలు. చతుష్టయ గుణితపు, క్షేత్ర గణితపు పరిణామాని (Progression) కది చరమ సోపానం.

శిథి, గతివిశేషాలూ సితాసితాలకి సమానధర్మాలుగా శోభిల్లేయి. సామ్యాని కంటితో స్వస్తయింది.

పగా, జగీషా ప్రతిద్యోద్యులకి ప్రేరణశక్తులయ్యాయి. అంతటితో పోలిక అంతమయింది.

శ్వేతస్కంధావారం సంహతంగా (serried) గా విడిసింది. ఎదిరించి, ఉజ్జీగా

టిప్పణి :

1. డెల్ఫిక్ ఆరెకల్ —టూకీగా చెప్పాలంటే, ఇదిమత్తమరి ఖచ్చితంగా విషయాన్ని తెలియజేయని ప్రేమ సోద

2. ఫ్యాన్క్ కెటో —చదిరంయొక్క పనులాల (long diagonals) ను కెటో కాపలాలో ఉంచే ఎత్తు (B-N2)

3. బ్లౌక్ ట్పాన్క్ —ఏ యెత్తు వేసివా ఆపాటుం తిప్పరి పరిశీలి

4. మచేశిత్ర ఆట ప్రకారం రాజుకి కొలకట్టపడుచే (castling) ఎత్తు లేదు దానికి బగులు ఒక గుర్రపుగంతు వెయ్యరియ్యను.

5. ఆన్ ప్రిజ్ —మంచావస్థ (చదిరంగం పరిభాషలో)

పూర్వధమయిన నల్ల బలం క్షోత్సలచయం లాగ నప్పి వుంది.

ఆమే, అతడూ అభిముఖంగా ౬-3 కాపురంలాగ కూర్చున్నారు. పనిచెరుపునీ, పప్పుముద్ద భోజనాన్నీ కలిపి పలికించిన డెల్ఫిక్ ఆరెకల్ (Delphic Oracle) వంటి తెలుగు సామెత ఉపశ్రుతిగా ఉపయోగ పడలేదు. ఫలితం కామూ, పండా? అన్న విషయాన్ని చూచికా ప్రాయంగా నయినా సూచన చెయ్యలేదు.

కదనం కవినమయాల కిది అదను కాదంది. వైరులు విరోధం అలంకారాలు పరకూ వ్యాపించింది. పోడకకళాపూర్ణమయిన శుక్లపక్షం కువలయానందకరం కాలేదు. పరంతప విక్రమార్కుడు పడలి ముఖపద్మానికి ప్రీతిని కనుపరచలేదు.

తమ నెలవులు తప్పక పోయినా మిత్రుడు శత్రువు కావచ్చునని శతకానికి నవరణగా సుమతికి కొత్తసుద్దులు చెప్పాలనుకుంది సువతి.

క్షైరవాలు తీర్చిన తమ్ములతో సార సాన్య జ్ఞాతినైరం పెట్టుకుంది. శుక్లపక్ష విన్యాసాలతో విక్రమార్కుడు సహజవైరం పెట్టుకున్నాడు.

పాణినే పణంగా ఒడ్డిన పణ్యాంగన వైయెత్తు కాయ త్తపడింది. పరంతపుడి పరా

క్రమాన్ని భంగపరచాలన్న పట్టుదలతో నర్వతోభద్రబంధంపంటి చదరాన్ని సింహా పలోకనం చేసింది. గడికొక అక్షరంగా గణించి అప్యకవినుంచి ఎరువు తెచ్చుకున్న వృత్తంలో ప్రథమ పాదాన్ని విలోమ (Palindromic) ప్రార్థనగా పఠించింది: “పందే నదా దానదేవం.” సంతృప్తుడయిన ఛాంద సుమ రెట్టించి పంక్తికి ఐదహా రక్షరాల “అశ్వగతి”ని స్ఫురణకు తెచ్చేడు.

ఆ వృత్తపు సూచన సంగీకరించిన అతివ పంచభారా ప్రావీణ్యాన్ని ప్రదర్శించే పారశీకాన్ని పురికొల్పింది. కైజా మోరనెత్తిన తేజి విద్యావిహీనుడిలాగ, ద్వాపర ధర్మంలాగ పాదద్వయం మీద గెలిచింది. అధర్మాధ్యత్వావంలాగ మరో ఖురయుగాన్ని వైకెత్తి, గాలిలో కయ్యానికి రెండు కాళ్లు దువ్వించి.

అశ్వపురం, స్త్రీచిత్తం కూడా అనగాహన కాలే దారాతిపిడుకీ, సంగతినంద ర్పాలు కనుక్కొనున శకటును సిద్ధంచేసేడు. పగవారి ప్రక్కలో బల్లెం పంటి ఫ్యాన్ కెట్ (fianchetto) లో నిలబడిన అరదం ఆకేకరంగా ఆనుపానులు చూసుకుంది.

ఉచ్చైశ్రవం పట్టపగ్గాలూ పగవారూ లేని మేధాశ్వంలాగ ముందు కురికింది, తత్తడి హుళక్కి అన్న తప్పటాహాలు చెల్లాచెదరయ్యేటట్లు హేషించింది. రథ రక్షణలోనున్న రహదారికి రెండుగళ్ళవరల వాలింది. దూరానికి దుమికిన అశ్వాన్నడ్డు కొవడానికి అరద మశక్తమయింది. బండి ఓడవలసిన పరిస్థితి వచ్చింది. రేఖం పంటి శకటం ట్రీచ్చవడిపోయింది.

అవారితమయిన వారువంతో వారణం వప్రక్రీడలకు తలపడింది. కరి సరికట్టడానికి శివదీ...ఈ...మోపరూ రాలయిన సాని సామజ - దానవ - భేదక దండకాన్ని పఠించగాచతురోపాయం తోచింది.

ఆదిలో ఏకవచన ప్రయోగాని కలవాటుపడ్డ భటులిద్దరు “తానుత్తమ” అన్నంత పురుషకారంతో అహమహమిక కనుకర చేరు హయరక్షణకి. భార్గవుల్లంకానికి పిలిచేటంత బింకంతో ఒక బంటు పారశీకానికి బాసటగా నడిచేడు. నడచెనా గంధ గండక బంధ ధుర్య వేదండ తుండము నటుండుండు మనెను. దానిలో ద్విపానికి ధైర్యం విలోల మయింది. ప్రస్థానత్రయ భాష్యకారుణ్ణి సైతం భయపెట్టగలిగిన గజం పలాయనం తథ్యమనుకుంది...

సమరం తుముల మయింది. పణ్యాం గన పణంగా ఒడ్డినదే పైచేయిగా ఆట నడిపించింది. తెలుపుల ధాకకి లాశలేని కలువలు కనలిపోయాయి. ఝాస్పిపంటి జాణముందు తన టాతాలు సాగక ఖన్ను డయ్యాడు పరాతప్పుడు. “టకకారా భేద కారా (డస్సుభో ధస్త్యకాంతి కృత్)”... వగైరా అక్షరగుణ విచక్షణ చేసిన వివేకుల కావిషయం అశ్వర్యాన్ని కలిగించలేదు.

వేశ్య సామాన్య కాదని స్వీయాను భవం మీద తెలిసినచ్చేటప్పటికే ఖన్నుడికి కాలం మించిపోయింది.

(Zugzwang) ట్సుగ్ ట్సుంగ్

* * *

వీగిపోయే బలాలని వేళాకోళం చెయ్యడం ద్వారా మోమోటమిని మరుగు

ఋచుకో దలచేడు మగరాయడు. పుణ్యహ
వాచనం కలశను మూసిపట్టుకో బోయేటట్లు
చెయ్యి ముందుకుచాపి, మరణావస్థలోనున్న
మంత్రిని ముట్టుకున్నాడు. బహుపరాక్
పలికే గొంతుతో ఘోషించినట్లన్నాడు:

“రాణీసాహేబా*”

ఉలిక్కిపడ్డ కలికి కళ్ళెత్తి చూసింది.

“ద్వాత్రింశన్మంత్రులూ సాలభంజికా
సంఖ్యకి సరిపోయేరు. అదనపు అమాత్యు
లను జేర్చి ఆ సామ్రాజ్యం తం చెయ్యడ
మెందు కనిపించింది.”

చదరంగం గళ్ళలో కదనం చేసే
సాలభంజికలకే కాక సింహాసనం మెట్లమీద
కథలు చెప్పే సాలభంజికలకి కూడా సంఖ్యా
సామ్యం వర్తించిందనుకుందామె

“అయితే?”

“కాకపోతే, ‘కరణేషు మంత్రి’ అని
రాణిని వజీరుగానే వ్యవహరించి ఉండే
వాణ్ణి.”—ఆమె నుడుటి మడతలు చదును
చేసి, బామముడి విప్పేటట్లు విశదీకరించేడు.

“మంత్రి” అని మనమూ, “రాణి”
అని విదేశీయులూ వాడే పారిభాషికపదాలకి
ఆటలోనే కాకుండా ఆర్యోక్తి ద్వారా
కూడా అభేదాభ్యవసాయం జరిగిందన్న
సంగతి గ్రహించి విస్తుపోయింది, వేశ్య.

“వాగ్మివి, పో!” అని మెచ్చుకుంది.
కాని వజీరన్నందుకు వేళాకోళం చేసింది.

“రంభ వంటి దానివి జంభాసురారి
ప్రయోగాలని నిరహించవచ్చునా?” అని,

* పాశ్చాత్యులు చదరంగంలో “మంత్రి”ని
“రాణి” అంటారు.

అనువదించే డతడు: “...కదలుడు చాటి
చెప్ప డెరుగం దెరుగంటి వజీర్ల కీ యెడక
అని పలికి యంతిపురికిం జనె సురపతి.”

రన్ ఆన్ వర్స్ (Run-on-verse)
లాగ నడచిన రెండు వృత్తాల తుదా-
మొదళ్లనీ చేరుచేసుకుందామె. కాని

పద్యా లేప్రబంధంలోనివో చప్పన జ్ఞాపకం
రాలేదు. కందాన్ని కడదాకా చదివిస్తే,
కవిపేరు తెలపుకు రాకపోదన్న ఆశతో
అడిగింది:

“శేషం—?”

“వెంకటపతి!” — పక్రోక్తిలో
సూటిగా సమాధానపరిచే డామె అడగని
ప్రశ్నని.

ఆటనే మరిపించే మాటసాంపుకు
ముగ్ధురాలయింది మగువ. మరులగొన్న
మనసులో మనసిజవికార మంకురించింది.

మానసంలో కూడా.

కొండనంటే కొండకొన నున్న
కోనేటిలో గ-గ-న కుసుమాలవంటి రా-జీ
వములు గగ్గోలుపడ్డాయి. మకరంద
మాధుర్యమును గ్రోలు మధుపంబుబోయేనే
మదన శరానన హార్వి కావడానికి! అని
వాపోయింది దొక వినరుహం. మాయురె
భృంగమా! అంది మరొక అరవిందం.
వెనుకటి గుణ మేల మాను? నంది చేరొక
వారిజం.

గుణం అర్థాంతరాని కనుగుణంగా
చంచరీకాలు ఝంకారానికి బదులు వెనుకటి
టంకారం చేసేయి. నీరజనాయకత్వం వదిలి
వెనుకటి నారిగా మారేయి.

ఎడబాటు కోర్వలేని అబ్బాలాసు గమనంతో అభులను జేరుకున్నాయి. అంబకాలయ్యామి. విరహానికి గురికావడానికి బదులు విరహిణులను గురికొన్నాయి.

కాముడు కటకాముఖ హస్తంతో కమలాలని సంధించేడు.

వేయని బాగాలూ, తీయని బాధలూ వనితను వెతబెట్టేయి. నానగా ఒడ్డిన పాణి నవ్వునంగా అభిముఖుడి కిమ్మరి ప్రేరేపించేయి ఆట నోడిపోవాలన్న అభిప్రాయం కలిగించబలికి.

కాని అభిమానం మనోరథానికి శల్య సారథ్యం చేసింది. క్షణకాలంపాటు స్త్రీబుద్ధి ప్రణయూతక మయింది. అతని చెక్కిల్లతో నరసాలాజీ చూపులు చదరంమీదికి దిగజారేయి.

దృష్టి తగిలిన నలుపులు దద్దరిల్లేయి. కోట కట్టుకోలేని రాజు రాహుతుడై గంతు వేనేడు. అవాంతరాన్ని తొలగించుకొని విరావతం తెరిచి రాజుండి స్వామిభక్తిని కనువరచి ఇకటడ్డుపడింది. కామికాజీ (Kamikaje)* గమనంతో కదలివచ్చిన సామజం బండిని బడికెలోనికి పంపింది. ఆ సాహసానికాశ్చర్యపడ్డాడు రాజు. గత్యంతరంలేక గజాన్ని సంహరించేడు. పడలి పన్నుగడ ఫలించింది. పగరాజు పరివారానికి దూరమయ్యేడు. రక్షణలేని రంగం మధ్య చిక్కుకున్నాడు. ఒంటరి రాజును వెల్లబలాలు పెన్నంటి తరిమేయి.

కాందిశకు డయిన కువలయాధిపుడు గడి-గడి గండంగా గడచి ఆరాతి రాజు

* కామికాజీ = ఎఱుకొర్యార్థమై అర్థ వివాహికి ఉద్యుక్తుడయే జపాన్ విమానచోదకులు.

కారవ ఈలిబాధంత ఆనన్నుడై నిలబడ్డాడు. విజయవిలాసం వెల్లివిరిసేటట్లు కలికి ముఖారవింద మల కల్యలరాయని తోసిరాజనన్. ఆ తుది సంరంభంతో అతని ఆట కట్టింది.

* * *
పొడుపుకథవంటి సామెత పూర్వార్థం అర్థం విడిచి. అభిముఖులొందిన (కాబోయే కాపురం) పరిణామం ఆరు మూడయింది.

* * *
అమాత్యుడు ఆక్రెప్రెక్ (en prise) అయిన క్షణంనుంచీ ఓటమి తప్పదని నిశ్చయంగా తెలుసుకున్న నిర్జితుడు నిర్జింత నభినయించేడు. ఆట పోయినా, అణహాస్యానికి గురి కాకూడదనుకున్నాడు. ఎత్తుల నవలోదనం చేసుకోగా బండికళ్ళంతలేసి రెండు తప్పలు కళ్ళకికట్టినట్లు కనబడ్డాయి. సంకట పరిస్థితులలో నహాయపదని ఇకట్ల పొరపాట్లని. వేశ్య వేశాకోకాలకి పూనుకుంటే, ముందుగా తన బళ్ళ మీదికే “బట్లు తోలుతుం”దని గ్రహించి, సమాధానాలకి సిద్ధపడాలనుకున్నాడు.

తాను తలచినదే సాఫీ తలచింది. బళ్లనిచూసి పకాలున నవ్వింది “రొండుకి రొండే కొండప్సా!” అన్నట్లున్నాయి,” అంది. “రాజును రక్షించబోయి శతాంధాః” అన్నట్లు నడిచి చచ్చిన ఇకటాకటీ, పైంథవాన్ని శిక్షించలేక స్తంభించిపోయిన ఇకటాకటీ!...

“అచ్చతెన్ను లీరితిగ,” అని హేళనగా కొసిరింది. “పోతే గుడ్డదులాగ పోతుం

దొకటి, పోలేక రాయిలాగ పడుంటుం దొకటి!"

"సంస్కృతంబు పఠించినపట్టన," అన్నాడు చిన్నబుచ్చుకోడలచుకోని చతురుడు. "గచ్చితీగిగా; నగచ్చితీ నగః!"

క్షణక్షణమయిన జవరాలిదిత్రం జల్లుమంది. జగీష తెచ్చిన అగచాట్లను తలచుకుని తల్లిడిల్లింది, మాటసాంపుకు మరులుగొన్న మనసు వల్లీ మన్మథ బాధ పడింది.

బలంబులు రెండును గెల్వనేర్చునని భ్రమపడ్డ పడితి, పాపం అతడు తనను జయిస్తే, తానతనుణ్ణి జయించవచ్చునని ఆశించిన అతివ, పాపం. మోమోటమి కోర్వలేక, ఆటగలిచి తెచ్చుకున్న అపజయాన్ని తలచుకుంటే ఉప్పెనగా దుఃఖం వచ్చింది. సాని సానుభూతికోసం సఖదగ్గరకు జేరింది.

"తన్నోడి నన్నోడెనే!" అని నిర్జితుణ్ణి నిందించి ఏడ్చింది.

ఆమె కష్టాన్ని తోలగించడానికి చెలికి సామాన్యమయిన ఉపాయంతోచింది. పరాజితుణ్ణి పరిపాసించి, రెచ్చగొట్టి, రెండవ ఆట నాడించాలనుకుంది. మానిని అభిమానాన్ని మాన్పి, ఆమె చాతుర్యానికి తన చేతగానితనాన్ని చేదోడువాదోడు చేసి, ఆట నోడించి అతణ్ణి గెలుచుకునేట్లు చెయ్యదలచింది. ఆ ఆలోచనతోట అతడున్న చోటికి సానిని వెంటబెట్టుకుని వచ్చింది.

ఒంటరితనంలో ఊసుపోకకి అతడం గుప్తమధ్యమాలమధ్య బళ్ళని తలక్రిందుగా పట్టుకొని బొంగరాలు తివ్వకుంటున్నాడు.

కాలి అలికిడికి కళ్ళెత్తి చూడగా చెయ్యి జారిన తేకట్లు చతికిలబడ్డాయి.

కొత్తమనిషిని చూసి చిరునవ్వు నవ్వేడతడు అక్కరకురాని యరదము లంటూ బళ్ళని "ఎరాసికం"గా పరిచయం చేసేడు.

They toll not, nor do they spin—
"కాయకష్టము నాస్తి కదురొడక నున్నీ" అన్నా డిదే భోరణిలో.

పరాజితుడి బడాయిలకు పడతికి నచ్చలేదు. "భంగపడ్డ బళ్ళకి "బైలిలు" అనువాదంకూడా ఎందుకూ?"

"చిషప్పలు కనుక."*

హాస్యాన్ని లక్ష్యం చెయ్యక, ఆమె వచ్చినానికి పునాది వెయ్యడానికి పూనుకుంది. ఆట మళ్ళీ ఆడడాని కుసికొల్పేటట్లు ఘాటైన మాటల్ని వాడింది.

"ఆడదాని చేతిలో ఓడిపోయేరు. పేరు పోగొట్టుకొని వైగా పరిహాసా లాడుతున్నారు. మీ ఒంట్లోది నత్తురా, నీరా?"

చెలి నుడికారాల కతడు మండి పడి వెళ్ళిపోతాడేమోనని భయపడింది, సాని. స్వయంగా క్షమాపణలు చెప్పకోబోయింది.

"సిరు!" అన్నాడంతలోనే, అతడు నిర్లక్ష్యంగా. "జీలంజలం. పేరు పురుషోత్తముడు, పోయిందేమీలేదు."

జవాబుకి సాని గుండె జిల్లుమంది. సఖమాత్రం చిరుమంది.

* చిషప్పలు = తేకట్లు

“చింత చచ్చినా పులుపు చావదుట! పరాజితులయినా చింతపుమాటలు మానక పోవడంలో విశేష మేముందిలెండి!”

“సామెతకయితే అలంకార ప్రాయముగా సరిపోయింది కాని విశేషం నా మాటల కెలా నవ్వతుంది?”

ఆ చమత్కారాన్నర్థం చేసుకుందుకు చంద్రాలో కాన్ని చింతన చేసుకుంటూ చెలికిమ్మనకుండా ఊరుకుంది. అవకాశాన్ని వినియోగించుకుని అత డెదురుదాడి సాగించేడు.

“నువ్వనువదించిన విశేషాలంకారం కంటే నీన్వంతమయిన నిర్దుక్తికమే అందంగా ఉంది.”

“నిర్దుక్తికం?” అందామె, పునైకం పునశ్చరణ నాపుచేసి. “అటువంటి అలంకార మెవ్వడూ వినలేదు.”

“వినబడక పోవడమే దాని విశిష్టత. విభూషణం మాన...”

“సిగ్గు! సిగ్గు!”

“అదుంటే అలంకారాలక్కర్లేదు.”

“భర్తృహరి సుభాషితాలు బాగా వంటబట్టేయే?”

“భర్తృహరికి,” అని తప్పుదిద్దే డతడు, చిలిపిగా. “శీర్ణమంగే సుభాషితం అన్నవి శతకకర్త మాటలు.”

పెడద్దాలూ, పిడివాదాలూ-అనుకుని విసుగెత్తిన చెలి విరమించింది.

సఖి చాలించిన సంభాషణను సాని సాగించదలచింది, మాటల్ని మాటుపెట్టి మరికొంత కాల మత ణ్ణాపుచేస్తే, ఈ

లోపులో వ్రతంచెడకుండా వరుణ్ణి దక్కించుకునే ఉపాయం తోచకపోదన్న ఆశతో. ఏ విషయా న్నెత్తుకోవాలో తోచక నలువంకలా కలయజూసేటప్పటికి సఖివ్రతంవంటి నెలవంక చీకట్లని చీల్చుకుంటూ వచ్చి కనబడింది.

చదరంగంలో పావొడ్డి పందెం గెలిచింది గనుక గోష్ఠి నుష్కమించడానికి అదే ఎత్తు వాడదలచి, చంద్రాణ్ణి చూపుతూ అంది:

“అంకం కేపి శశంకి రే!”

“చీకటి తప్పని!”—హాజరు జవాబు లాగ అన్నా డతడు.

నిజానికి నూలుపోగంత చంద్రుడిలో నిశి పీతాంధ తమస్సు కనబడడం లేదు. అయితే, దోహకరుడి తప్పును తలపుకు తెచ్చే ప్రస్తావన నెందుకు తెచ్చిందని అతని కనుమానం కలిగింది. ఆలోచించగా అర్థమయింది, అది తన నిర్గమనాన్ని నిరోధించడానికి నెపం మూత్రమేనని.

ఆకూతజ్ఞత అతనిలో అంతకుముందు కలగని ఆశల కంకురార్యణ చేసింది. పందెం పట్టదలకేగాని ప్రణయానికి తావు లేదనుకున్న పడతి మనస్సులో పంచశిరుడి ప్రభావం పడిందని గ్రహించేడు. చదరంగానికి లోబడని సానిని చమత్కారాలతో జయించదలచేడు.

నీ నవ్వు నన్నము గానూ! అన్న నీలాసుందరి శాపం తగిలి చిక్కిన చంద్రుని వైపు చెయ్యి జాపేను. వృద్ధి క్షయాల విషయాన్నెత్తుకోకుండా, తిట్టి దీనించినట్లన్నాడు:

“దిన దిన ఖండం, దీర్ఘాయుష్షు.”

“జైవాత్మకుణ్ణి వర్ణించడం లో చూపిన చతురత శుక్లవర్ణాన్నోదించడంలో కనుకరిస్తే జితాస్మి అని ఉండునుగదా!” — పొరపాటున ప్రకాశమయిన స్వగతంలా అనుకుందామె.

సాని తనమీదికి తోసిన తప్పు నగడు వైవజ్ఞులమీదికి తోసి తప్పించుకోవలచేడు.

“సిద్ధాంతాలు పూర్వోక్తమే బలీయమని గణించి పడేసేరు. పరం నాపరమయింది. నా చతురంగ బలం పంచాంగ బలంముందు పనికిరాలేదు. ఆనందాది యోగాలు కూడి రాకపోతే ఆట నెగ్గడ మెవరితరం?”

అతని అపహాస్యాల కక్కసు తీర్చుకునేటందు కదను దొరికిందని సంతోషించిన చెలి బాచితినిలెక్క చేయకుండా గీర్వాణంగా అంది:

“నిండతి కందుక మేవ ప్రాయశ్శుష్క...”

“పూర్ణయావనయితే ప్రియంపదనో అనసూయనో నిందిస్తుంది,” అన్నా డతడు, ఆమె నోరథోక్తిలో మూత పడేటట్లు. “ఉన్నదానికీ లేనిదానికీ ఇతరుల్ని నిందించడం అతివలకే సహజం.”

మాటపడ్డ వేళ్య మగవారి తప్పులెన్ని తీరాలనుకుంది. పాతకోపాలని జ్ఞాపకంచేసుకుని పరుషంగా అంది:

“అతివల నయినవాటితోటి కాని వాటితోటి పోల్చడం పురుషుల ప్రకృతయినట్లు!”

“త్రిమూర్తులనీ కాదని తన్వంగిని స్తుతించిన అమరుణ్ణి తలుచుకుంటే అలా అని ఉండవు,” అన్నా డతడు తాపీగా.

“ఆయనకేం, కవి రమణు,” అని ఒప్పుకుందామె. “అలం కమల జన్మనా అని ప్రారంభించిన పెద్దమనిషి మాట?”

“అతని అపరాధ మేమిటి?”

“కృత్యాద్యవస్థలో కైచాపులు చేసి కడకి కలికిని కర్రతోటి, కాలకూటంతోటి పోల్చడమే.

“ఉత్సుల కాంగయ ప్రిం...ట! ‘సమత’ అన్న నోటితో యోషని యష్టిగా ఎట్లా వర్ణించగలిగేవో!—అపమానోత్తర పద కర్మదారువు సమాసం అనాలి కాబోలు దీనిని!”

ఆమె కోపానికి నవ్వుకున్నా డతడు.

“కొమ్మా అంటే చెడని కోమలత్వానికి యష్టి అంటే నష్ట మొస్తుందా?” అన్నా డనునయించేటట్లు. “పైగా ఎంతటి చిగురు బోడి కయినా మ్రాస్పడిపోవడం మన్మథావస్థ.”

చక్షుఃప్రీతిగా చూసిం దామె, నమర్థనకు సంతసించి.

“అది సరే,” అంది, కొంత శాంతించి. “కాని, అద్యాపి నో య్ఘ్రి హరః కిల కాలకూటం అనడం పరసమయిన సామ్యమేనా? ధ్వని అవాచ్యం! అలంకారం విషమ-యం...”

ఆమె ఆఖరిమాటతో ఉపాఖ్యానం జ్ఞాపకం వచ్చిందతనికి. సమర్థించడానికి

వీలులేని పరిస్థితిలో చమత్కారమే కరణమకున్నాడు.

“కాలకూటాన్ని కళ్యాణప్రదంగా మార్చుకున్న కలికి కథ తలుచుకుని గర్వ పడడానికి బదులు సామ్యాలకి జమను కోవడం బాణశనమేనా?” అన్నాడు. “విషం మింగవలసిన గళానికి విషయానందాన్ని లభింపజేసిన వనితవృత్తాంతం తెలియదా?”

చంద్రహాసుడి పెళ్ళిగర్వమా అని చాయంగల విన్నపాలై తెలిపి పడ్డాడు.

ఆమె హృదయంలో కనిపింది కోపం మాటకారిపిడి మోహానికి తావిచ్చి తప్పుకుంది. ఉండబట్టలేని మనస్సు ఊరుకో నియ్యలేదు, నీళ్లు నమిలితే లాభంలేదనుకుని నుదతి నోరునిప్పి అంది:

“మాటలతో మనస్సు నవహరించేపు చేతలతో చేతిని స్వీకరిస్తే చార్యం నబబుగా ఉండిపోను. పందెం గలిచి జణంగా ఒడ్డిన పాణిని గ్రహించి పాలించడానికి బదులు బాధలకి గురిచేసేవు.”

“మాటలకి మనసిచ్చేవా? నా చేతగాని తనానికి చేతిని స్వీకరించు. చార్యమేమీలేదుగాని నబబు మాత్ర మాతంది.”

“మరి నా పరతుమాట?” అందామె ఆశల్ని చెదిరిపోకుండా అదిమిపట్టుకుని. “పందెం గలిచిన వానికే పాణి నిస్తా నని ప్రతం వట్టేను.”

“పరతు లిద్దరికీ సమానమే. చేతుల నొడ్డుకున్నాము. జయించేవు. గెలుచుకున్న కరాన్ని గ్రహించడమే నీకు కర్తవ్యం!”

తీరని ధర్మచందేహునంది తెరిపిన పడిందామె. పైచేయిగా ఆటను నడిపించిన చేతిని పందెంగా గెలుచుకున్న చేతితో పెనవేసింది. అభిముఖులైదు పది చేసుకున్నారు.

కసిగా ఆరంభమయిన ద్యూతం కరిఖలంగా ఆఖరయింది.

* * *
ఆరెకిల్ వంటి సామెత ఉత్తరాధ్యానికి (పశ్చిముద్ధ భోజనానికి) అర్థం పెళ్ళి తెలిసింది.

ఆరు మూడు కాపురం పశ్చిముద్ధ భోజనం అన్న ఉన్నతి చూళికా ప్రాయంగా నూచించిన ఫలితం కామూ పంపూ కూడా నని చివరికి బోధపడింది.

* * *
నఖ చదరంగం బల్లమీద సాల భంకితలని పక్కకి పడహారేసి చొప్పుర పేర్చి, పాణిగ్రహణం చూడడానికి పేరంటాల్లని పిలుచుకువచ్చింది. బామ్మల నోము చేసుకుని భర్తను సంపాదించుకున్న అతిన సంతా అభినందించేరు. గెలుపోటములు లేని కరిఖలం కథను విని నోములోని భాగాన్ని నెమరుకు తెచ్చుకున్నారు.

“చూస్తీ చూస్తీ; ఏంచూస్తీ; దేవీ దేవరా చూస్తీ; దేవీ దేవరా ఏచేస్తున్నారు? ముత్యాలూ రత్నాలూ ముందుపోసుకుని బాడమాడుతున్నారు. ఎవ రోడేరు ఎవరు గలిచేరు? ఇద్దరూ ఏకసమానమే. అందుకెవరు సాక్షి? నందిసాక్షి నాగుజాము సాక్షి ఎడనున్న ఎల్లమ్మసాక్షి కడనున్న గంగమ్మ సాక్షి...”

విచిత్రజీవులు

హితశ్రీ

రంగము: 2

* * మర్నాటి ఉదయం. లాంక్ లార్డ్ అండ్ బ్యాంకర్ నన్యాసిరాజు గారి ఇంట్లో డ్రాయింగ్ రూమ్, సోఫాలు, మధ్యన చౌండ్ టేబిల్ ఉంటాయి. టేబిల్ మీద ఓ చిన్న కుక్క-తల-శిల్పం-ఉంటుంది. రంగం కుడివైపున ఉన్న తలుపు ఓ గదిని సూచిస్తుంది. ఎడమవైపు తలుపు బయటికి వెళ్లేదారి. రంగం మధ్యన ఉన్న తలుపుకి కలైన్ వేసిఉంటుంది. క్రేజ్ కులకి ఎదురుగా సోఫాలో నన్యాసిరాజు కూర్చుని టేబిల్ మీద ఉన్న అరడజను తాళాల గట్టితనం పరీక్షిస్తూ ఉంటాడు. సడివయసు మనిషి, బట్టతల, సిల్క్ లాల్సీ, గ్లాస్టో దోవతి ధరిస్తాడు. సోఫాకి చేరిగిలవేసి ఉంటుంది చేతికర్ర - కుక్కమూలి పిడిగలది.

సన్యా : వంహూ! ఎక్కడ తెచ్చావురా ఈ చచ్చు తాళాలు? వాళ్ళి సన్యాసిరకం. వంహూ! [సుందరాపు ప్రవేశం. పాతికల్లి వ్యక్తి. కొద్దిగా గింజా అంటాయి. ఆర్ట్స్ అవిషం చే విధంగా చుట్టులు ధరిస్తాడు. చేతిలో జవ్ బాగ్ ఉంటుంది.]

సుంద : నమోన్నమ, సన్యాసిరాజు గారూ!

సన్యా : (తెలిస్తే ఎవరూ అన్నట్లుగా చూస్తూ, అభి వాదం స్వీకరించి) కూర్చోండి.

సుంద : తమరు వచ్చేరారు కాని తమర్ని నే నెరుగుతున్నాను.

సన్యా : అలాగా! మీ పేరు?

సుంద : దగ్గిరవాళ్లు సత్యం అంటారు. కొంచెం దూరం వాళ్ళి నీవం అంటారు. ప్లీ హితులు సుందరం అంటారు. తమలాంటి పెద్దలు సుందరాపు అని వ్యవహరిస్తారు.

సన్యా : సత్యశ్రీసుందరాపు అన్నమాట.

సుంద : మరే అద్భుతంగా పనికిట్టారు. మిమ్మల్ని గురించి నేను విన్నది అక్షరాలా నిజం.

సన్యా : ఎన్ను గురించి ఏం విన్నాడు?

సుంద : చెబితే అవకాశం గా పొరుగుతున్నా వంటాను.

సన్యా : అయితే అందరూ ఎన్ను పొరుగుతున్నా రన్నమాట.

సుంద : ఎంతి నూత్నంగా అలోచిస్తారండీ!

సన్యా : కాని కారణం?

సుంద : కారణం! ఏం చెప్పను! కొందరిని చూస్తే ఊరికే పొగిడేమా లనిపిస్తుంది, ఎవ్వరినీ. ఎవ్వకపోండి. దానితోడు అన్నిరంగాల్లో ప్రయత్నంగా వైకొస్తుంటే ఇంక చెప్పాలూ! ఈ టౌన్ మొత్తంలో ఎవరి కుందండీ మీ కున్నటువంటి వ్యవహారంతోటి ఓ ఫ్యాక్టరీ పెట్టి పట్టామని పదికోలాలు వడిపించిన మొదగా దేవపండి? పదివేలమంది జనం మూగిన మీటింగులో బల్లగుద్ది ఖంకున

గొంతు తెలి కన్ను మోగుచుండ అనర్థంగా
మాట్లాడే సత్తా ఎరిగివుందండీ! నిన్న అగ్ర
జ్యోతిషవ్యాసంబో మీరు విసిరిన చెఱుకులు
విని మురిసిపోని కువిషి ఎవడైనా ఉన్నాడా?

సన్యా : అంత బాగా మాట్లాడానా?

సుంద : బాగా! చెప్పాలంటే మాటల్లేవు. నమ్మండి,
నమ్మకపొంది.

సన్యా : హ. హ. ఏ దో లెం డి. చాటైట్లు
మాట్లాడాను.

సుంద : ఎంత అణగారినా అన్నాను! ఏమీలేనివాడై
ఎగిరెగిరిపడుతుంటే మీలాంటివాళ్లు అలా
మూలమూలల్లో ఉంటే ఎలా చెప్పండి. జమా
యించి ముందుకొచ్చి సవాలుచేసి మరీ
నెక్కువగావోడండీ! నిన్న మీ అగ్రజ్యోతి
షవ్యాసం విన్న తిరవతి ఎప్పుడెప్పుడు
మిమ్మల్ని కలుసుకుని మాట్లాడితానా అని
ఉర్విశ్చూరావంటే నమ్మండి.

సన్యా : హ. హ. మీ అభిమానం అట్లాంటిది.

సుంద : మనలోమాట. ఉన్న సంగతి చెప్పాదూ!
కోటి మార్గప్రకాశిరావుగారి ఉపన్యాసం
మీ ఉపన్యాసంనుండు చూడించిజలా ఎగిరి
పోయిందంటే నమ్మండి.

సన్యా : నిజం?

సుంద : నా అభిప్రాయం అదీ.

సన్యా : ఆయనకి పరపతి ఉండేందీ.

సుంద : లేదన్నారా?

సన్యా : ఇంతికి మీరు వచ్చిన పని చెప్పలేదీ.

సుంద : ఒక్క చిన్న ప్రార్థన.

సన్యా : ఏమిటి?

సుంద : మీరు అన్యథా భావించనూడను.

సన్యా : చెప్పండి.

సుంద : ఒక్క నిమిషం. అలా కదలకుండా
కుర్చీపండి. ఆ. అదీ. అంతే.

సన్యా : ఎందుకూ?

సుంద : చెబుతా. (జతబాగ్ తెరిచి కాగితం
పెన్సిల్ తీసి గీతలు గీస్తాను) చూశారా?
ఎలా ఉంది?

సన్యా : మీరు బొమ్మలు గీస్తారా?

సుంద : ఎంత అమాయకంగా అడిగారు. అరవణను
చిత్రాలకి అర్జునైకర్తన నిర్వహించిన
వ్యక్తిని పట్టుకుని ఎంతమాట అడిగేరారు!

సన్యా : ఏమిటి? మీరు అర్జునైకర్తరా!

సుంద : (కొంచెం కోపంగా) లేకపోతే ఎవడో
మాటికిలేని భట్టాజ్ ననుకున్నారా? దారివ
సామ్యోదానమయ్య ననుకున్నారా?

సన్యా : నాకు తెలియదు సుమండీ! నేను సినిమాలు
చూడను. మరేం అనుకోకండి.

సుంద : ఇంకా అలా అనుకునేందు కేముందిలెండి.
మీకు మొదటే చెప్పకపోవటం నాటి తప్పు.

సన్యా : (బొమ్మ చూస్తూ) మరేం అనుకోకండి.
పోలిక బాగా వచ్చిందంటారా?

సుంద : అది అస్సెస్మెంట్ లెండి. అలా చూస్తే
మీకేం తెలుస్తుంది. వంకర టెంకంగీత లను
కుంటారు.

సన్యా : కేవలం నా బొమ్మ గియ్యటాని కిక్కడికి
వచ్చారా?

సుంద : ఏం వస్తే? రాజువదా? మిమ్మల్ని చూస్తే
మీ బొమ్మ గీసుకోవాలనిపించి వచ్చాను.
అంతే. కళాకారుడికి ముఖ్యం కళేవండీ!

సన్యా : బౌనాను.

సుంద : (చుట్టూ చూసి కొంచెం విరాళాత్పారితంగా)
మిమ్మల్ని చూడగానే మీలో ఎంతో కళాభి
రుచి ఉందనుకున్నాను.

సన్యా : ఉండండి ఎందుకులేదు! మొన్నెవరో చిత్ర
కారుడు ఏవో బొమ్మలు తెస్తే పది రూపాయ
లిచ్చి మూడు బొమ్మలుమాడా కొన్నాను.

సుంద : కావీ... ఈ గదిలో నేను ఆశించిన ఆలం
కారం లేనేలేదు.

సన్యా : (అనురాగా) ఏమిటది?

సుంద : మీలాంటి ధనికులు, మీలాంటి ప్రముఖులు,
మీలాంటి కళాభిమాని ఇలా నిర్లక్ష్యం చేస్తా
రనుకోలేదు.

సన్యా : ఏమిటది?

సుంద : (లేచి నిలబడి, ఆవేశంగా) సన్యానీ రాజా
గారి నిలువెత్తు తెలవర్త చిత్రం ఏదీ?

సన్యా : (ముఖం వల్లబడి) నిలువెత్తు లెంవర్ల చిత్రమా?
 నుంద : వెళ్ళింది పదివందల రూపాయలకి మీరు
 లోభించానుకోను.

సన్యా : పది వందలూ!

నుంద : ఇది గొప్ప లోపమేనండీ సన్యాసిరాజు
 గారు.

సన్యా : కాని...కాని.

నుంద : చెయ్యి చెప్పండి, లక్ష చెప్పండి. నాకు
 తప్పిలేదు. ఓ రెండు వందల అడ్వాన్సు
 ఇలా పారెయ్యండి. ముందు రంగులు కొను
 క్కొచ్చి పని మొదలు పెడతాను. తిరవాతి
 సంగతి చూద్దాం.

సన్యా : రెండు వందలూ!

నుంద : (కొంచెం వింతగా చూసి) మీరు నొద్దన్నా
 సరే, దండాలు వేసిఅయినా మీ కా బొమ్మ
 బహూకరించకుండా ఉండెను.

సన్యా : అల్లె. దందాలెందుకూ? (పర్వతీని దబ్బు
 ఇస్తూ) ఇదిగో, ఉండండి.

నుంద : (తీసుకుంటూ) బోనీ, బొమ్మ పూర్తయిం
 తిరవాతి ఇన్వాయిట్లెండి, మొత్తం ఒక్క
 పాత.

సన్యా : ఎందుకూ! ఉండండి. ఓ రసికుముక్కు
 రాసిస్తారా? కాకితంమీద ఉండడం ఉధ
 యలకీ మంచిది. మరేం అనుకోండి.

నుంద : (రాసిస్తాను) బొమ్మ పూర్తయిం తిరవాతి
 చూసి మూర్ఛపోతారంటే నమ్మండి. వికాల
 మైన నుగురూ, కొవడేరిన ఆ ముక్కు,
 తీర్చిమైన ఆ కళ్ళూ—ఓహో! వయసులో
 మీరు నుంచి రసికులైఉండాలి.

సన్యా : (చిరునవ్వుతో) ఆమర్త్య శేనో అధ్యక్షోప
 న్యాసం ఇస్తుంటే ఎవరో నా బొమ్మ
 అయిదు నిమిషాల్లో గీత బహూకరించారండీ.
 నిమిషాని కొకటి చొప్పున అయిదు రూపా
 యలు వేనూ బహుమానం ఇచ్చారనుకోండి.

నుంద : వెనక మహాకవులకి మహారాజులు అక్షరలక్ష
 లిచ్చినట్లు!

సన్యా : (కొంచెం ఇదయి) కాలం మారిందండీ.

నుంద : ఔనాను. అదే నా ఆభిప్రాయం.

సన్యా : ఆ సమయంలో ఎవరో (సెన్ కరస్పాం
 డెట్ కేమెరా క్లిక్ చేశాడండీ.

నుంద : పత్రికల్లో ప్రముఖంగా అచ్చేసి ఉంటారు
 ఆ బొమ్మ!

సన్యా : (కొంచెం చిన్నబోయి) ఏరో పారపాటు
 జరిగిఉంటుందండీ, లేకపోలే వేసేవాళ్లే.

నుంద : ఏమిటో, మీ బొమ్మ పత్రికలో వెయ్యి
 లేదు!

సన్యా : పోనెండి. వెయ్యికపోలే ఏం? దబ్బు
 పారేస్తే వాళ్లే వేస్తారు.

నుంద : ఆశ్చర్యంగా ఉండే! వేసే ఉంటారండీ,
 మీరు చూడలేదేమో!

సన్యా : చూడకపోవటం మేమిటి? రోజూ కొన్నాళ్లు
 పత్రికంతా నాలించి చూస్తే. (దర్శన
 వారిక కొడుక్కుని) అదే, రోజూ ఆ కర
 స్పాండెంట్ పత్రిక వేసు లెప్పిస్తాను.
 అంచేత, వేస్తే నాకు కనిపించకుండా ఎలా
 ఉంటుందీ!

నుంద : (కొంచెం కోపంగా) పోనెండి. వెయ్యిక
 పోలే మీ కొచ్చిన నష్టమేం లేదు. ఆ
 పత్రిక పెద్ద పైజాలో మీ బొమ్మవేసి,
 పతాక కిక్కులతో మీ సుభాషితాల్ని అయ్య
 కొట్టే రోజు ఎంతో దూరంలో లేదు.

సన్యా : మీవంటివాళ్ళ ఆభిమానం ఉంటే అదే
 చాలు.

నుంద : టాప్ తీసేసిన కార్లో కోటి మార్గప్రకాశ
 రావుగారి పక్కన మీరు నిలబడి మేక
 తాళాలతో పట్టణంలోని పెద్ద బజార్లో
 ఊరేగుకుంటే ఎన్ని కెమెరాలు క్లిక్ మం
 టాయో! ఎన్ని పోజుల్లో మిమ్మల్ని పత్రి
 కల్లో చూస్తామో!

సన్యా : ఆ! ఎప్పుడూ?

నుంద : ఎప్పుడోనా? దగ్గర వడటం లేదుటండీ కోటి
 మార్గ ప్రకాశరావుగారి సన్యాసం!

సన్యా : కోటి మార్గప్రకాశరావుగారి సన్యాసమా?
 ఎవరు చేస్తున్నారూ?

నుంద : మీకు తెలియదా? అయితే ఆ సన్యాస
 సభికి మిమ్మల్నే అధ్యక్షులుగా వరించారనే
 సంగతి కూడా మీకు తెలియదన్నమాట.

సత్య : (ఆశ్చర్యంగా) వాకేమీ తెలిపండి.

సుంద : చిత్రంగా ఉంది. ఈమధ్య వాద్యికి కొంతమంది యువకులువచ్చి కొటి మార్గ ప్రకాశరావుగారికి సన్మానం చెయ్యాలని సంకల్పించాం. దయచేసి మీరు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడుగా ఉండాలన్నాడు. నా కెక్కడి తీరుతుంది, చెప్పండి. 'అల్బాయ్, దయచేసి మరొకర్ని వేసుకుందురా' అన్నాను. వాళ్ళు వొడలేవా? సరే, ఏం చేస్తాను. ఒప్పుకున్నాను.

సత్య : అలాగా!

సుంద : 'సన్మానపథకి అధ్యక్షుణ్ణి ఎవరినైనా నూచిం దండి' అన్నాడు. 'మరొకరూ, మరొకరూ ఎందుకయ్యా, సన్మానిరాజుగాను ఉం డగా, ఆయన్ని పెళ్లి అడిగింది' అన్నాను.

సత్య : అలాగా! వాళ్ళు నావద్దకి రాలేదండీ, బహుశా మరొకర్ని వేసుకుంటారేమో! (చిక్కముఖం వేస్తాడు)

సుంద : అంత పొహనేమే. చూట అన్నావంటే జరిగి తీరాలిసినోదేనండీయ్ సత్య పి రా జు గారూ. లేకపోతే ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్ష పదవికి వెంటనే రాజీనామా పారెయ్యనూ?

సత్య : అయితే అధ్యక్షపదవి వాకు తప్పదంటారా? సుంద : ఉండూ. తమరు అంగీకరించితీరాలిసినోదే.

సత్య : ఎన్నెందుకు బాపెదరాదు చెప్పండి.

సుంద : క్షమించాలి మరి. నా ప్రార్థన మన్నిం చరూ!

సత్య : (అయిదవంగా ఉన్నట్లు ముఖం పెట్టి) సరే, కానివ్వండి, మీరంత బలవంతం చేస్తుంటే ఏం చెయ్యనూ? అయితే సన్మానం ఎప్పుడూ?

సుంద : త్వరలోనే ఏర్పాట్లన్నీ చేస్తున్నాం. ఏంకాల రిస్కు మీద అధ్యక్షులు తమరే ప్రకారం చుట్టాలి. మీనా ప్రవాసి తెలియం దెవరికి?

[సుందరరావు జీవబాగ్ లోంచి, కాగితం కలం తీసి ఇస్తాడు]

సత్య : ఎంత చెయ్యమంటారు?

సుంద : ఎంతోనా! చూట పదహారు చాలండీ.

సత్య : (అయిదవంగా) అరమాటపదహారు చాలవు?

సుంద : తమరే అలా అంటే ఎలా? డబ్బు తరవాత ఇవ్వొచ్చు లెండి. అంత వేస్తే చాలా, ప్రస్తుతం.

[సత్యసిరాజు కాగితం మీద రాసి తిరిగి వ్రాడు సుందరరావుకి]

శృతిజ్ఞాణీ, మరి వాకు వెలివిప్పించండి. ఎమోన్నీయి.

[ప్రతిభివాదం స్వీకరించి, సుందరరావు జీవబాగ్ పోఫా వివాదనే మర్చిపోయి నిద్ర)మిస్తాడు.]

సత్య : (తెరలు మళ్ళీ పరిశీలిస్తూ) వందహాలు, వందహాలు.

[వందహాలు ప్రవేశం]

వర : ఆమధ్య అయ్యా.

సత్య : ఎక్కడ తగలడావురా ఇందాకట్నంబీ?

వర : చిత్రం బహుశోంది

సత్య : ఏం వెలగబెడుతున్నావ్?

వర : తమరి పనేంది

సత్య : ఏమిటా పని?

వర : దరహారావుగారికి కబురెట్లమన్నా సగవండి

సత్య : ఓ! బ్రూను ఏమన్నాడు? వస్తానన్నాడా?

వర : చిత్రం, కాగితం రాసిచ్చారండి. (ఇస్తాడు)

సత్య : (చదివి) ఏం కాగితంరాయండి? సంతక మేదీ?

వర : ఆయ్యబాబోయ్, సంతక మే! దరహారావు గారే. తెలదెట్లకునువారంటి బాబూ!

సత్య : అభూరించివచ్చే ఉంది.

వర : వొట్టి పొట్టికాలం బాబూ.

సత్య : ఏం? ఏమైంది?

వర : గుహస్తాగాను బాబూ.

సత్య : ఏ గుహస్తారా?

వర : మన గుహస్తాగారేండీ, లక్షింపలిగాను.

సత్య : అఁ ఏం? ఆయనకేమైంది?

వర : ఆయనకేం కాలేదండీ, అరిగెబ్బు ఎలరో కొట్టేకారండి.

సత్య : ఏ డబ్బూ?

వర : ఏన్ను తమరివిగ్గర ఇల్లు లోకట్లు పెట్టి డబ్బు పట్టికల్లలేదండీ ఆ వెయ్యిరూపాయలూ—

సవా : (గాభరాగా) ఎలాపోయాయి?

వర : జీబు కొట్టారండీ.

సవా : అరెరె. పాపం.

[ఆకస్మాత్తుగా ఏదో ఆలోచనకట్టి లోపలికి
గబగబపోయి ఓకొగితంతో తిరిగిస్తాడు.]

వర : దీనోర్లికే అన్నీవోస్తాయి బాబూ.

[సవాసిరాజు దివిటలానికి కళ్ళతోడు పెట్టు
కోబోతుండగా కొగితం కిందకుతుంది.]

సవా : హరి. ఆడుగులో హంసపాదన్నట్లు అన్నీ
అపరిమితం. ఈపట్టు కాస్తా గంగలో
కలిసిపోయింది.

వర : (కొగితం అందిస్తూ) ఏంటిబాబూ, ప్లాంపు
కాయితమల్లే ఉంది.

సవా : దస్తావేజురా. లక్ష్మీపతిగారు రాసిచ్చిన
స్థిరాస్తి ఆస్వాధీశులతాకట్టు దస్తావేజు.

వర : రిజిస్ట్రయిందిగా బాబూ?

సవా : అయితేఏంరా, తిమ్మిరి (బహ్మిని, బహ్మిని
తిమ్మినినేనే నల్లకొట్ట అప్సరేలులేయా! (చదు
వుతూ) తాకట్టుయ్యుంది ఇల్లూ స్థలముకు
హద్దులు-తూర్పున సర్కారువారి నైర్వే
స్థలం, పశ్చిమన రెవిన్యూవారిస్థలం, దక్షిణం
మునిసిపల్ కోడ్డు, ఉత్తరం సక్రెంగోవ—
ఈవాల్లు హద్దుల మధ్యల 200 చ. గ. స్థల
మున్ను—అందులోని రాతిగోడల పూరి
ఇల్లూ, తిలుపులూ, ద్వారంపనులతో సహా,
(అలోచించి) కొంపమునిగింది. ఫలశ్రుతి
ముఠోసహా అని రాయలేదురా వరహాలా!

వర : అర్వి అసలు ఆరినోడ్లో లేనేలేవండి.

సవా : (అలోచించి) బావిరా బావి దానిసంగతి
కూడా లేదు.

వర : ఆరిస్థలంలో బావేమండండీ!

సవా : నిధినిక్షేప పాపాణాదులతో సహా అనికూడా
రాయలేదురా.

వర : నిక్షేపాలు తేరగా దొరుకుతుంటుండీ!

సవా : దొరకటంకాదురా. అన్నీ రాయకబారే
ఏమైనా చిక్కులా ప్రయోగమాలి.

వర : వాకు తెలియదుగుతాను బాబూ. ఇన్నేర్లి
మంచి అయినాగారు తిమిరిపగ్గర పరిచేస్తా

ఉన్నాడుగా! ఈ రారలూ, కోతలూ మనసి
ఇన్వేషంకంటే ఎక్కువ బాబూ!

సవా : ఏదీనినట్లుంది. మరి కోయిలెం కరిపెట్టింది
నేమికిరా.

వర : ఏమెలాబూ! అంతా ఇన్వేలిం.

సవా : దనువా, సంద్యా? నీకేం తెలుస్తుండీ!

వర : అయ్యో

సవా : అయ్యో, కొయ్యో, అయ్యోగారూ అసరా
అని ఎన్నిసార్లు చెప్పారీ?

వర : అయ్యోగారూ!

సవా : ఊ

వర : ఇయాల వా పుట్టికొక పంపకండి.

సవా : ఊ. అయితే?

వర : వారంకోసాల కిందితే ఆకిగావండి.

సవా : ఏమిటి?

వర : మామూలు, బాబూ! ఈపారి మంచి ఈనాం
ఇస్తావన్నారండీ తిమరు.

సవా : ఓ ఔను మరేచోయాను ఉండు.

[లోపలికెల్లి దెవాలతో తిరిగి ప్రవేశించి
స్వయంగా వరహాలకి దెవాల వేస్తాడు]
ఎలా ఉందిరా!

వర : (తెల్లబోయి) ఇకంటే బాబూ!

సవా : దెవాలరా ఫస్టుగా ఉంది.

వర : ఇదెందుకు బాబూ?

సవా : ఆ దెవాలమీద ఏం రాసుంకో తెలుసా?
లాండ్ లార్డు. అండ్ బ్యాంకర్ సవాసి
రాజు.

వర : అట్లా అయితే ఎవరన్నా తెలవనివాళ్లు వేనే
సవాసిరాజుగారనుకుంటారేమో బాబూ.

సవా : ఛీ దాని అర్థం మత్త సవాసిరాజుగారి
దెవాలా జవాబుని అని, వరహాలూ, వాకు
ఓ దెవాలా బంబ్రోతు కొవాలని చాలా
కోజల్పించి మనసుగా ఉందిరా. ఇహ
నించీ మత్త ముందు వెతుకుంటే వేను
వెనక వాస్తుంటే—ఓహో జనం హాసీరి
బోయా?

వర : అసహదగు కాని తిమిరికి కళ్లు కనిపించటం
లేవకుంటారేమో నండి.

సవా : ఛీ. చూడ్తా!

వర : చిత్రం మరి నావనకాలెనుకందీ తమన?

సవా : హోదారా! హోదా! (తీవ్రంగా నలలకి) ఏదీ
ఓ రిహార్సులు చేద్దాం. ఇలాగా (రెండు
సార్లు ఆటూ ఇటూ రిజుతుతాను ఇంతలో.
[బయటినుంచి కేక : సవాసిరాజుగారు]
ఎవరో లోపలికి పంపించు.

[వరహాలు నిష్క్రమిస్తాడు. విద్యాపతి
ప్రవేశం.]

విద్యా : నమస్కారమింకీ!

[హోలోపుచి సంజ చేసాడు సవాసిరాజు]
నాపేరు విద్యాపతి. మీమూర్త్యన్నే మీ
కులూ, ఇప్పుడు కీర్తికేళులూ అయి ఎర
పింహంగారి కుమారుణ్ణి.

సవా : ఆలాగా! ఏంకావారి మీకు?

విద్యా : కొంచెం డబ్బు ఆదనర మైందింకీ.

సవా : ఆప్పుకావాలా?

విద్యా : అవునంకీ.

సవా : ఎంకీ?

విద్యా : వెయ్యి రూపాయలంకీ. కొంచెం తక్కు
వైతాదాయి.

సవా : ఏవరకుమీ?

విద్యా : వాయిదాలమీద తీర్చుకుంటానంకీ.

సవా : అదనరే ఆస్తితాకట్టు ఉంచుతారా?

విద్యా : లేదంకీ. ఆస్తిఉంటే ఎప్పుడో అమ్మినే
వాడిని.

సవా : బంగారంగాని, బండిగాని తాకట్టు పె
తారా?

విద్యా : ఆపేనీ వాడగ్గర లేవంకీ.

సవా : అయితే వ్యక్తి బామీనుమీద కావారి
కాటోలు. బామీనుదారెవరు?

విద్యా : నేనెవర్నీ అంతగా ఎరగనంకీ.

సవా : (ఎగాదిగా చూసి) మరి!

విద్యా : నోటురాసిస్తానంకీ.

సవా : (చూడగా) రాసిస్తావు! ఇంకా నయం.
చేబడులిమ్మని అడగలేదు తాకట్టులేపండా
అప్పివ్వటమే!

విద్యా : ఆ తాకట్టున్నీ నమృతంకోసమేగదంకీ.

సవా : అవునూ. అయితే!

విద్యా : నన్ను నమ్మలేరా?

సవా : దివాలా తియ్యటానికా?

విద్యా : వెయ్యిరూపాయల్లో నే దివాలా తీస్తారా?

సవా : ఊరికే అప్పురిస్తుంటే మరేమవుతుంది!

విద్యా : మీ విశ్వరంగంలో వెయ్యిరూపాయలు ఎన్నో
లంకు! లగువుకోసం అప్పు అడుగు
తున్నాను. నామనసుని (గహించుతీగిలే
తీపుక అప్పివ్వగలను. కాని... కాని ఆ విద్య
మనుషులకీరాదు. మీరిస్తారనే నమ్మకంతో
నేను రాలేను. కాని ఆగి మనిషిరి కుక్కలా
అడిచింది. (బల్లమీద కుక్కలెల కల్యం
చూసి, చేతిలోకి తీసుకుని, విడుదలగా చిరు
వత్సవన్ని) మనిషిరి కుక్కలా అడించేది
దెబ్బ అని అందినూ అనుకుంటాను. కాదు
ఆగి! (తాళాలు చూసి) తాళాలూ, ఇవ
పెచ్చెలూ, దిస్తాచేజలూ. హుం-ఇవ
పెచ్చెలూ, దిస్తాచేజల్లో మియ్యర్నీ
బంధించి బయటికి రావండా తాళాలువేసి
కొవలకాస్తాంకీ మీ ఆగి. ఇదీనో, ఇదీ
మీ ఆగి! వికృతిహారం. (కుక్కలెల
చూపించి బల్లమీద పెట్టేస్తాడు.)

సవా : సిచ్చికాడినల్లే ఉన్నావే! నీతో మాట్లాడ్డానికీ
నాకు తీరికలేదు. వెళ్లి. వెళ్లి.

[సవాసిరాజు రంగం వెనకభాగంలోగల
ద్వారంలోనుంచి నిష్క్రమిం; సీతారామా
రావు ప్రవేశం ఎడమవైపునుంచి]

సీత : ఓ. విద్యాపతి నువ్వా! నందున్నావేం
కులో.

విద్యా : ఎందుకూ, చెడుతున్నాలే. వచ్చివ పం
యింది.

సీత : డబ్బుదీగావా, చూ నాన్నని?

విద్యా : అంగటం లేదటం రెండూ జరిగాయి.

సీత : నేను అనుకుంటూ నే ఉన్నానే.

విద్యా : నీ విషయం ఏమయిందీ?

సీత : ఏ విషయం?

విద్యా : ఆ అమ్మాయి ఎవరో తెలుసుకున్నావా?

సీత : (ఉద్బురం) లేకయే. వెనక్కిరిసి నన్ను
చూసి తులన రిక్తా ఎక్కి పారిపోయింది.

విద్యా : పారిపోయింది?
 సీత : చే జక్కిపట్టు చిక్కి జారిపోయిందోయ్.
 విద్యా : ఎక్కడికి పోలేనులే. ఆ ఆహ్వా యెవరో
 నాకు తెలుసు.
 సీత : ((ప్రాణం లేచిన ద్విపట్లయి) ఎవరూ?
 విద్యా : అవ్వకేదో కూర్చుంటారం లేదూ?
 సీత : ఆ—ఆ.
 విద్యా : ఆయన పైకిస్తే.
 సీత : నీ కలా తెలిసింది!
 విద్యా : తెల్లవారిపట్టే ఉంది నీ తెలివి. నా కాయన
 ఉద్యోగం ఇవ్వలేదు! పొద్దున అసీసు!
 ఇచ్చేవరికి ఆ ఆహ్వాయి ప్రత్యక్షం.
 సీత : అసీసునించి అప్పుడే పోచ్చేవాణే?
 విద్యా : మొదటికోణ కదూ. ఏసేం లేదు. మళ్ళీ
 ఇచ్చారే.
 సీత : నీ ఉద్యోగం నాకు దొరకే ఎగిరి గంలేసి
 వానితోయ్ ఓ సహాయం చేస్తావా?
 విద్యా : చెప్ప
 సీత : నీ తెలివితేటలతో ఆమె మనసు నామీదికి
 తిప్పలేదా?
 విద్యా : నా కలాంటి విద్యలు రావే.
 సీత : విద్యాపతి. ఈ సహాయం ఎలాగైనా చేసి
 పెట్టోయ్. ఆమె నన్ను ప్రేమించేట్టు
 చేస్తే నీకు వెయ్యిరూపాయలు బహుమతిగా
 ఇచ్చేస్తాను. అప్పుకోసం నువ్వు బాగా పడ
 క్కలేదు.
 విద్యా : నీ దగ్గి రక్కడికి?
 సీత : నా అవస్థతో నేను పడతాగా.
 విద్యా : ప్లవర్తం ఎంతపడైనా చేయిస్తుందిలే.
 సీత : చేతిలో చెయ్యిలేస్తాను. (చెయ్యిపట్టుకుని)
 ఏమంటావ్?
 విద్యా : దూద్రాం. సరే, నేను వెళ్ళాలి. (విద్యు)
 మిస్తాడు)
 సీత : (జేబులోంచి ఫోటో తీసి చూస్తూ తివ్యయ
 త్వం చెంది) అహ! ఎంత ద క్క ద సం!
 (రాగయుక్తంగా)
 "—జానీవాణికులూ చెక్కిల్లి దాల్ ?

సింగిటి విండ్లా కన్నోతుల్ ?
 ఇంద్రవీల మునులా
 వేణీ రుదుల్ ? తిమ్మిలే
 మాండ్లా బాహువుల్ ?
 ఇంత చక్కని మెండున్
 గాం మీ జన్మనిం
 తెండ్లాడిం గలవాడు చేసివడి
 సుమ్మి భాగ్య మాహింపాన్."

[లక్ష్మీపతి ప్రవేశం]

లక్ష్మీ : ఏమిటి బాబూ అలా పరదకమై పోతు
 న్నాడు?
 సీత : లక్ష్మీపతిగారా!! రండి రండి. కమ్మల
 పంతుల అనేమారు ఎప్పుడైనా విన్నారూ?
 లక్ష్మీ : నింకేం?
 సీత : ఆ పంతుల చేసుకో వాలం లే ఈ ఫోటో
 చూడండి."
 లక్ష్మీ : ఎవరిది బాబూ ఆ ఫోటో?
 సీత : సురగదుడోరగ కన్నర భామినీయబల్లి
 తలదగ్గిన సుందరిమణిది. మూర్ఖులొసనే
 ధైర్యంఉంటే నే చూడండి (ఫోటో చూసి
 ప్లాకు) ఎలాఉంది ?
 లక్ష్మీ : (ముఖాన కత్తివాటుకి వెళ్తున్నచుక్క
 లేకుండా తెల్లతోయి) అహ! ఇది మీ
 కక్కరిది?
 సీత : వివరాలు అడక్కండి ఎలాఉందో చెప్పండి
 అంతే (ఫోటో చూస్తూంటాడు)
 [సిడికిలి విగించి లక్ష్మీపతి సీతారామారవు
 వైపు తిర్చింకా చూస్తూ కుడిచైపునకున్న
 గదిలోకి నిచ్చుమిస్తాడు.
 సీత : (ఫోటో చూస్తూనే), చూట్టాడేకం లక్ష్మీ
 పతిగారూ? (తిరత్తిమాసి నివృత్తిగా)
 నిర్జించటానికి చూటలు దొరక్క చల్లగా
 జాగ్రత్తంటున్నారా? కేసుంటువులు తిర
 గయ్యండి.

[వరహాలు ప్రవేశం]

ఒకే, వరహాలా!

ర : అయ్యో, ఏంటిబాబూ? తిరిగయ్యకుంటు
 న్నారూ!

నీతా : నీకు అందమంటే ఏమిటో తెలుసా ?
 వర : ఎందుకు తెలవండి ?
 నీతా : ఎక్కడైనా చూశావు ?
 వర : చిత్తం మన మేక బలే అందంబంటానకి.
 నీతా : ఇట్లు కావురా !
 వర : ఏ దుబాల మందుకుప్పర్లు పడతాఉన్న
 ప్తకు ఏవుగా ఎగిరిపోరిచేమ నూస్తుంటే
 బలే పసంబుగా ఉంటుందండి.
 నీతా : నీమొహం నీ కంఠసేత్రా కొంపా, తిండి—
 మనమృత మనమృత !
 వర : తమకు అందంగా నే ఉంటాను బాబూ.
 నీతా : (సంతోషంగా) విజంగానా వరచోటా ?
 వర : చిత్తం. ఆ చిరున నువ్వలా, నాటూ,
 బాటూ—అర్పం రోరలాఉంటారండి.
 నీతా : (ఫోటో చూపించి) ఎలాఉందిరా ఈ పిల్ల ?
 వర : (కొంచెం ఆశ్చర్యంగా నీతారామరావు
 వైపు చూసి) లచ్చిమల్లే ఉందండి చూ తల్లి.
 నీతా : ఈ అమ్మాయికి కదూకోడూగా ఉంటాను
 కదురా నేనా ?
 వర : ఛ ఛ అదేమట బాబూ ?
 నీతా : (చిన్నితోయి) అదేమిటా, వరచోటా ?
 వర : ఆ అమ్మాయొక్కది, తమక్కడ బాబూ !
 నీతా : నేనూడా బావుంటానని ఇప్పుడేకదురా
 నవ్వన్నావు ?
 వర : అదికాదు బాబూ. తమకు చూశావూ, ఆ
 అమ్మాయి లేకోళ్ల పిల్ల.
 నీతా : ఏమిటా అంతా తెలిసిపట్టు చూట్టాడు
 కున్నావు. కొంపతీసి ఈ అమ్మాయిని
 నువ్వెగురుచువా ?
 వర : ఎందుకెరగండి ? కల్యాణమ్మగారకను
 బాబూ ?
 నీతా : కల్యాణా ? కల్యాణి ! ఎంత మధురాతి
 మధురమైన పేరు ! నీ కలా తెలుసురా,
 వరచోటా ?
 వర : మనలక్షింపతి గారమ్మాయికదండీ ఈ తల్లి ?
 నీతా : (పిశున పడిపట్టు) లక్షింపతి గారమ్మనూ ?
 వర : చిత్తం.

నీతా : నువ్వు పారపాటుపడ్డావురా.
 వర : నేను తోజా చూట్టంలేంటండీ ఆ అమ్మాయి
 గార్ని ?
 నీతా : కొంపతీశావురా, వరచోటా.
 వర : చిత్తం. తమకి తెలచనాబాబూ ? అందుకే
 కులనోతాలు ముందే ఇకారించాలన్నాను
 బాబూ పెద్దయి.
 నీతా : ఏదిశావులేరా, నువ్వెళ్లు.
 వర : చిత్తం. (వెళ్లితోయా వెళ్లితిరిగి దిగిరి
 కొచ్చి రహస్యంగా) ఎవ్వరం ఏం జరప
 చూకండి బాబూ, లక్షింపతిగారు చూ
 చెప్త కోపచారి (చిత్తు తమముసుంటాడు
 నవ్వుచూ.)
 నీతా : సరేలేరా, నువ్వెళ్లు.
 [వరచోట నిక్కురుణ నీతారామరావు
 కొంచెం తెగవగా లక్షింపతి ఉన్న గదివైపు
 చూస్తూ రంగం వెకభాగం ద్వారంబొంచి
 నిద్రియిస్తాడు. అదే ద్వారంబించి సన్యాసి
 రాజా (ప్రవేశించి సోఫాలో కూర్చుంటాడు)]
 సన్యా : వరచోటా ! లక్షింపతిగా రోచ్చారేమో
 చూడు.
 లక్షి : ((ప్రవేశించి) చిత్తం వొచ్చానకి నమ
 స్కారం.
 సన్యా : (ఓకాడస్తూ) వొచ్చానూ. వ్వు. ఎంత
 దాదానం జరిగిపోయిందండీ. ఒకటా,
 రెండ ! వెయ్యి రూపాయలు.
 లక్షి : నా దురదృష్టం (మనుమనిషి వెయ్యి పెట్టు
 కుంటాడు.)
 సన్యా : పోలివరిపోర్త ఇచ్చాగా ?
 లక్షి : ఇచ్చానండి. ఏం జరుగుతుందో ! ఆ డిగ
 నంబుకిమీద భారం చేశాను.
 సన్యా : నోట్ల నెంబర్లు ఇచ్చారా ?
 లక్షి : ఆ ఇచ్చానండి. మీ దివకల్ల ఆ జాగ్రత్త
 ముందే తీసుకున్నాను.
 సన్యా : కాలం మందిరికానండి.
 లక్షి : పిల్లకి పెల్లిచేదామరి వెయ్యి రూపాయలు
 అప్పు చెయ్యవేమిటి ! అది ఇల్లు చేర
 కుండా మగ్గులో నే గల్లంకు కావటమేమిటి.

అంతా కర్క. ఇహ దానిపెళ్లి ఎలా
అవుతుందో!

సవా : పోనీ, కట్నంలేకుండా చేసేద్యరామా?

లక్ష్మీ : కట్నంలేకుండా పెళ్లి! ఎందుకంటే
హాస్యాలు, పెళ్లికొడుకు లేకుండా పెళ్లి
కావొచ్చుకాని కట్నంలేకుండా పెళ్లి!
మాఁ బొమ్మలపెళ్లికూడా కట్నంలేకుండా
కాదే!

సవా : మాటవరకే అన్నారెండి మామంకి, సవా
రావుగారికి కలుగుచేకాదు ఆ బాకీ అలాగే
ఏమిస్తాంది. కాస్త ఆ పైలో మామండి.
ఇరిగో తాళాలు (తాళాలు ఇస్తాను. లక్ష్మీ
సరి గదిలోకి వెళ్లి ఓ కాగితంతో తిరిగి
ప్రవేశించి, తాళాలు ఇచ్చి, కాగితం
తిరిగిస్తూ ఉంటాను.)

సవా : ఇంకెవరకూ దమ్మిడీ వట్టి అయినా ఇవ్వ
లేదు. పాలుసరి కాంపాంకు వట్టి కట్టి
అసలుఘాయవాలు మొత్తం ఎంతయిందో
లేల్పండి. చెవులు పిండి వనాలు చేస్తాను.

లక్ష్మీ : (దీపంగా) అయ్యయ్యో : ఇంక వొక్క
దమ్మిడి కూడా అవగటానికి ముగిసి పాక్కు
లేండి!

సవా : (నిర్విణ్ణుడై) ఆ!

లక్ష్మీ : నోటుకి తిమిలేవన పట్టింది. మరీ మరీ

సవా : (తివ్వబడుతూ) లి...లి...మిలే—చవా?
తిమిలేవు నే!

లక్ష్మీ : వెయ్యిరూపాయల ప్రాంపరీనోటు చిక్కు
కాగితంతో సహామైసపోయింది. కృ దతి!

సవా : (దీపంగా) సరిగా మామండి లక్ష్మీపతిగాను.

లక్ష్మీ : మామంకు కేసుందీ? నిష్పతితో నే గడువు
తీరి కాలవోదం పట్టింది.

సవా : కాలవోదం పట్టిందీ! (కోపంగా) అంత
గుడ్డిగా ఎలా ఉన్నారయ్యా?

లక్ష్మీ : చిత్తం. తిమిలేవన పక్షా నిర్వహారాలన్నీ
తిమిరే చూడుకుంటున్నాను.

సవా : అయితే నువ్వేం చేస్తున్నారయ్యా!

లక్ష్మీ : వట్టిలు కట్టటం, కాతలు రాయటమే
గదండి మీరు నాకెచ్చిందా?

సవా : అయితేమీటకు తమమాదికి వద్దం కలుగు
తుంటే మాస్తూ దోడకుంటావుటయ్యా?

లక్ష్మీ : మాస్తే దోడకుంటావా?

సవా : అభూరించిస్తే ఉంది. బాధ్యత ఎరగని
వాడివి నువ్వేం గుమాస్తావయ్యా?

లక్ష్మీ : మీమించాలి. నా తప్పేంద్రు.

సవా : లేమా?

లక్ష్మీ : లేంకి.

సవా : ఆ పన్ను బుడగవ్. ఆ నోటు బాపకు
మొత్తం నువ్వే ఇచ్చుకోవాలి.

లక్ష్మీ : నేనా?

సవా : అవును, నువ్వే. ఎందుకయ్యా మరి నీకు నెల
నెలా తీరిమిచ్చేది? అదాపైసతో ఆ బాకీ
నవ్వు తీర్చుకొనినా. లేకపోలే కొద్దులో
దావా పడేస్తాను.

లక్ష్మీ : ఖర్చులు దండెగ మీరు గలవగు.

సవా : గలవమా? మాస్తూ.

లక్ష్మీ : ఎలా గలుస్తావా? నేను చేయూరికి
పనేమిటో పూసగుచ్చిట్టుమీరొనెచ్చారు.

సవా : రాసిచ్చామా?

లక్ష్మీ : చిత్తం. ప్రతిదీ కాంతాల్లో ఇరికించటం
తమికి అలవాటేగా:

సవా : (కోపంగా) నిమ్మ దీప్తిమిన్ చేకానుపో.

లక్ష్మీ : దీప్తిమిన్ చేపేయందు నేరం ఆకోపించి,
సమాధానం వివటం అవసరం.

సవా : అన్ని అయిందయ్.

లక్ష్మీ : నామీద నేరం ఆకోపిస్తూ నాకేమీ కాగితం
ఇవ్వలేదే.

సవా : నేర్పావులేకయ్యా మహా, దీప్తిమిన్ చేకాను
పొమ్మంటుంటే.

లక్ష్మీ : (కొంచెం ఆలోచించి) సరే వెళతాను.
దీప్తిమిన్ చేపిపట్టు కాగితం ఇవ్వండి. లేక
పోలే నా అంతట నేనే మా నేకావని మీరే
అంటారు తమవారే.

[సవాసెరాజు కొంచెం కోపంగా మాసి.
కాగితం తీసుకుని రాస్తూంటాను.]
కారణంకూడా రాటుండి. లేకపోలే చెల్లదు.

సవా : ఎందుకురాయనా? ఉన్నది ఉన్నట్టు చదాచుదా రానిపాకేస్తాను.

[రాని కాకితం ఇస్తాడు లక్ష్మీపతి:]

లక్ష్మీ : ఇవారే లేచిపోతే మంచిదికాదు. పెలపు. (నిష్క్రమణ)

[సవాసిరాజు తీక్షణంగా కానేపు ఆలోచించి చిటికె వేస్తాడు. ధర్మారావు ప్రవేశం.]

ధర్మ : నమస్కారం, సవాసిరాజు గారు.

సవా : (లేచి ఎదురుచెతుకూ) ఓ! ధర్మారావు గారా! దియ్యచెయ్యండి. ఇటు. ఇలా కూర్చోండి. ఒకే వరహాలూ—వరహాలూ ఆ పోషా కుడెతరా (వరహాలు ప్రవేశం) పెద్దమనిషి ఇంటికిస్తే ఆహారం తెలియజేరా? (వరహాలు కుర్చీ దులుపుతాడు) కూర్చోండి ధర్మారావు గారు. వరహాలూ, స్ట్రాంగ్ కాఫీ తెచ్చిపెట్టరా ధర్మారావు గారికి. (వరహాలు నిష్క్రమణ)

ధర్మ : (ఈ మర్యాద అర్థంకాక) ఆహారం ఎందుకండీ ఇవ్వకు?

సవా : మొహమాటపడతా రేమండీ, నేనెవరో కొత్తవాణ్ణి అయిపట్టు. నే నివ్వకూడదా, మీరు తీసుకోకూడదా?

ధర్మ : ఎంతమాట. తమరెందుకో అర్థంట్టుగా రమ్మ ప్నారవి చెప్పాడు వరహాలు. చెప్తున్నపని అలాగే వాడిలేసి వచ్చేవానండీ.

సవా : అలాగా. చూడారా, నేనెంతో మీకంత అభిమానమన్నమాట.

ధర్మ : ఏదైనా వ్యవహారమా?

సవా : ఆ—పెద్దవ్యవహార మేమండీ. నే నే వొద్దామనుకున్నాను. ఎక్కడ—తీరికేదండీ?

ధర్మ : తమరికి బోలెడుపనులూ—

సవా : కాదునుటే. ఆఁ, అసలువిషయం. మన కొటి మార్గప్రకాశరావుగారు లేయా, వారికి సవాసం చేద్దామనుకుంటున్నాం. మీ సలహాకావాలి.

ధర్మ : తమకు తలుచుకుంటే ఇంక అజ్ఞేయమి? కానియ్యండి.

సవా : మీ సహాయం బోలెడంత కావాలి, మరి.

ధర్మ : (ముంకుబాగ్ రైల్వే) నావల్ల అయ్యేది మాట పాయమేగా. దానికేం; భాగ్యమా, బంగారమా?

సవా : ఆహ్వానసంఘంలో మీ పేరు వేయించెప్పన్నాం.

ధర్మ : (ఉచ్చి) నా పేరే!

సవా : మీరు లేకపోతే పనేమవుతుందండీ! ఏమంటారు?

ధర్మ : మీరు ఆజ్ఞాపించటమూ, నేను కావనటమూనా? మీ చిత్తం.

సవా : మరయితే ఆలస్య మెందుమా? విజ్ఞప్తిమీద సంతకం పెట్టెయ్యండి.

[ప్రాంసరి నోటు వెక్కిరించి పిప్పి పిక్కిరిగా వచ్చి నిలబడి కలం అందిస్తాడు.]

ధర్మ : అయ్యి బాబోయ్ సంతక మే!

సవా : అదేమిటి? అలా అన్నార?

ధర్మ : (సబ్బుమని) ఆహారం...ఎంతదు...కొంచెం... చెయ్యి వొలుకుతుంటేనూ.

సవా : ఇక్కడికి వచ్చివచ్చుకు బాగానే ఉండే.

ధర్మ : అప్పుడప్పుడు అకస్మాత్తుగా అట్లా వస్తుందండీ.

సవా : కొంచెం ఓపిక చేసుకొని పెట్టేస్తేదురూ.

ధర్మ : ఆహార—సంతకం ఎందుకండీ?

సవా : మీ సంతకం లేకపోతే ఎలాగండీ? నలుగురూ చూసి ఓహో మన ధర్మారావుగారు కూడా సభ్యులే అని ధైర్యంగా చందా వెయ్యాలంటే మీ సంతకం లేకపోతే ఎలా చెప్పండి.

ధర్మ : పోనీ, నా సంతకం కూడా మీరే పెట్టెయ్యకూడదు?

సవా : ఫోర్మరీ?

ధర్మ : ఆ—ఇదేమయినా నోటా—ఫోర్మరీ అనటానికి—

సవా : కాదు లెండి. మీరు సంతకం పెట్టండి నా మాట విని.

ధర్మ : పెట్టినట్లే అనుకోండి.

సన్యా : (నిమగ్న) సరే, మీ ఇష్టం. (ధర్మారావు మాడకుండా నోటు కేసులో పెట్టుకుని) మాట అన్నాడుగా, అదేవాయి.

ధర్మ : అంతే, అంతే. నా సంగతి మీకు తెలియ? నేను మాటంటే ఒకటి, కాగితం మీద రాసి నీ ఒకటివా? నా చేతు మాడా అచ్చేనుకోండి.

సన్యా : అట్టే సంతకం లేకుండా అచ్చు చెయ్యటం ప్రమాదం కదండీ. నేనంటే మీ ప్లే హిగుణ్ణి గాని, మిగతా సభ్యులు ఒప్పుకోవోద్దూ?

ధర్మ : అయితే ఆహ్వానంపంతులించి నమ్మ తీసేస్తారా?

సన్యా : ప్రెగా ఆలభాంశం వామిద వేస్తున్నారా?

ధర్మ : (అయిష్టంగా) సరే, ఇలాతెండి మరి, తప్పేదీముంది.

సన్యా : (సంతోషంగా) అంతకంటేవా!
[దగ్గరికొచ్చి కలం ఇచ్చి ఫలావాచోట సంతకం పెట్టుకుంటాడు. వొణుకుతున్న చేత్తో ధర్మారావు కలం పట్టుకుని ధయంగా కాగితంపై ప్రయత్నం చేస్తాడు]

ధర్మ : ఏం రాశారేమిటి? (చెక్కిరిస్తూ చూడటానికి ప్రయత్నిస్తాడు.)

సన్యా : (గభోలువ చెయ్యి అడ్డం పెట్టి) ఆ ఏమిందీ? మామూలుపాటే. సంతకం పెట్టేయండి— తరవాత తీరిగ్గా చదువుకుదుగాని.

ధర్మ : అటుపైపు భారీలేనా?

సన్యా : ఉంటే ఇటు తిప్పటం చేసికే!

ధర్మ : నాది ఎన్నో పెంబయా?

సన్యా : ఎన్నోచిత్రే ఏమిందీ?

ధర్మ : పీకలమీదికి రాదుగదా?

[గభోలువ చెక్కిరిస్తూ చదువుతాడు].

"...ముల్లెల వైరాగిరాజుకుమార్తె సన్యాసి రాజా అనే నీకు, వేరాల విశ్వాసరావు కుమార్తె ధర్మారావు అనే నేను ప్రాసి ఇచ్చిన ఆన్ డిమాండ్ ప్రామిసరీ నో..."

సన్యా : అయ్యో. నా తెలివి తెల్లారా—ఒకటనుకురి ఒకటిచ్చాను కాబోలు. (నోటు గభోలువ

లాక్కుంటాడు) విజ్ఞప్తి ఎక్కడుంకో (కా) తాలిమగ్న వెతుకుతూ) ఆ కుండ్రావుగాదు పట్టుకుపోయాడు కాబోలు. తరవాత పంపిస్తా లేండి ధర్మారావుగానూ.

ధర్మ : (మోకనించి లేరుకుని, నోటుకి లిమిటేషన్ పట్టినట్లు గ్రహించి) అలాగే, మరి నాకు తెలివిప్పించండి. (లేబోతాడు.)

సన్యా : ఒక్కతుణం. ఎలాగూ రావేవొచ్చారు. ఇప్పుడే పాతకాగితాలన్నీ తిరగేస్తాంటే మీ నోటు కలిపించింది. చూడండి, నోటు మీద చెల్లులేమీ లేకపోలే బావుండదు. ఏమైనా చెల్లు చెయ్యరాదూ?

ధర్మ : దానికేంభాగ్యం. అలాగే. ఇప్పుడు డబ్బేమీ లేలేదు. శత్రు చెల్లువేస్తాను.

సన్యా : మీ మీద ఆ మాత్రం నమ్మకం లేంటారా నాకు? (నోటుకాగితం ముందు పెడతాడు.) సంతకం పెట్టండి. డబ్బు తరవాత మా వరహాలచేతి పంపవచ్చు.

ధర్మ : చెయ్యి కొంచెం వొణుకుతోందండీ.

సన్యా : నేను పట్టుకుంటాగా.

ధర్మ : అసలే నోటు చూడండి. వొణుకు చేత్తో సంతకం పెడితే బావుండదు.

సన్యా : ఫరవాలేదులేండి. అశ్రద్ధచేస్తే మర్రి లిమిటేషన్ పట్టిపోతుంది.

ధర్మ : పడిలేమాత్రం ఏమిందీ? మాటచాలదూ?

సన్యా : అహః - కాగితంమీదంటే ఎందుకైనా మంచిది. ఓ సంతకం పెట్టేనుమా.

ధర్మ : (చెయ్యి ఎత్తితోయి) అబ్బ-చెయ్యిలేవటం లేవండీ. పడిపోయినట్లుంది.

సన్యా : (వొట్టుకుంటే) చాల్లెండి, మీ ఎత్తులు.

ధర్మ : ఎత్తులేమిటి?

సన్యా : లేకపోలే ఎల్లరాయిలా ఉన్నమనిషికి చెయ్యి పడిపోయిందీ! నోటు లిమిటేషన్ పట్టించని మాని ఎగ్జిక్యూషన్కుంటున్నావా? ఏం పెద్దమనిషిరయ్యా నువ్వు?

ధర్మ : నాకు వొంగ పెట్టన్నావు. నీ పెద్దమనిషి తరహా ఏమిటయ్యా. మోసంచేసి సంతకం

పెట్టిదామని ఎంత పోయిపోయినా సవాసి రాజా! మరొకడైతే దళిమని పడిపోయి వుండును. (వళ్ళతోతాడు)

సవా : నా దబ్బుక్కడ పెట్టి కదులు.

ధర్మ : విడుటయ్యే నీ దొర్లవ్వం? లిమిటేషన్ పట్టి నోటుక్కుడా చెదరించే!

సవా : ఎవరినుకుంటున్నావో ధర్మరావు! కోర్టు చుట్టూ తిప్పి మూడు చెరువుల నీళ్లు తాగిస్తా- బాగర్త.

ధర్మ : ఆహ్! చాలానుందివి యాశాం.

సవా : చెవులపిండి ఈ బాకీ నీ దగ్గిరించి నమూలు చెయ్యకపోతే నాపేరు సవాసిరాజా కాదు. ఖబడార్.

ధర్మ : చిత్తు కొయిలంలా ఈ నోటుని పత్రం చింపించడపోతే నాపేరు ధర్మరావుకాదు.

సవా : నే నేనా అంత తీసిపోయిందీ. (కుడిచెయ్యి పిడిలిలిగించి చూపిస్తూ చెప్పు)యగ.)

[స్త్రీల జనభాగంనించి కాఫీ కప్పుతో ప్రవేశిస్తూ ఈ గొడవమానీ, తిటపటా యించి తిరిగి వెళ్ళి వెళ్ళిపోతాడు వరహాలు]

సవా : (తిల చేతుల్లో పెట్టుకుని, సోఫాలో కూల పడి) హరి, దుర్గాయదా! ఎంతపనిచేశావు!

[సుందరావు తిరిగి ప్రవేశం]

సుంద : అలా ఉన్నారేం, సవాసిరాజా గారూ.

సవా : (తిలెత్తి చూసి) ఓ, మీరా! రండి.

సుంద : (సోఫాలో బాగ్ చూసి) అమ్మయ్య. ఇక్కడే ఉండిగద! ఇందాక ఇక్కడ నా బాగ్ మర్చిపోయి వుల్లొందీ.

సవా : (చివించుకోక) ఎంత అలసానం జరిగి పోయిందండీ.

సుంద : ఎవరికి?

సవా : ఎవరికో అయితే నా కండువూ ఏడుపు?

సుంద : మిమ్మల్ని అలసావించటమే! ఎన్నిగుండె లనో! ఎవడండీ వాడు?

సవా : ధర్మరావు ఆ నే ఓ దిగుల్వాడే. పరమ బచ్చా, వుండార్.

సుంద : శాంతించండి - శాంతించండి. ఏం చేశాడు?

సవా : అప్పుకీనుకుని ఎగ్గొట్టాడు.

సుంద : ఎగ్గొట్టాడూ? వాడికి పుట్టగతులేవు.

సవా : కొంచెం అబద్ధం లిమిటేషన్ పట్టి పోయిందండీ నోటు. అది పనికిటి తోక యూకించాడండీ దొర్లవ్వకు. వైగా నానాటటూ అన్నాడు. చిత్తు కాగితం లా నోటుపత్రం చింపిస్తాన్నాడండీ.

సుంద : విడిశాడు.

సవా : వాణ్ణి కోర్టుకి ఈచ్చుపోతే వాడు ముగ్గుంతి లేవండీ సుందరరావు గారూ.

సుంద : జాట్టుపట్టి మరీ ఈచ్చించండి.

సవా : ఎలా? లా పోయింటు ముని అనుభూతిగా లేకే.

సుంద : (అలోచించి) పోనీ, వాడి సంతకం మీరే పెట్టేస్తే?

సవా : ఫోర్టరీ!

సుంద : సింగివాదం.

సవా : వాడు చేతకావండీ.

సుంద : ఎలా మరి?

సవా : ఏదో ఉపాయం ఆలోచించి నన్ను రక్షిం దండి. మీమీద భారం చేశాను.

సుంద : ఏమీ తోడటం లేదీ!

సవా : స్నేహితులు గమక ఓహటకురుతాను. ఏమీ అనుకోకుండా!

సుంద : అదేగండీ దాని కేం?

సవా : నాముఖం ఉన్నదన్నట్టు కాగితంమీద గీకాదు గదా! వాడి సంతకం చూసే ముద్ర కొట్టివట్టు ఎవంచేత్తో. ఇలా - గీసిపాతెయ్యటం మీకో రెక్కా!

సుంద : నేనా?

సవా : (చేతులుపట్టుకుని) ఇది మీదల్ల కావలసివ పనే.

సుంద : ఫోర్టరీ!

సవా : ఇది చేతులు కావు కాళ్లు.

సుంద : (అయిష్టంగా) సరే, కానివ్వండి. అందలో ఉన్న వాళ్ళని ఏం చేస్తావా సరే అనుకో మన్నాడు.

[నోటుమీద ఫోర్టరీ చేస్తాడు]

సన్యా : మీ బుగం తీర్చుకోలేదు సుందరరావుగారూ! ఇప్పుడే వస్తా, ఉండండి.

[ఇనుకభాగంలో ఉన్న ద్వారంలోకి నిష్క్రమణ అణి ద్వారంలోనుంచి సీతా రామారావు ఫోటో చూస్తూ ప్రవేశం]

సీతా : (సుందరరావుని చూసి) మీ రెవరు?

సుంద : మీరు?

సీతా : నేను సన్యాసిరాజుగారి పుత్రురత్నాన్ని.

సుంద : నేను వారి స్నేహిత రత్నాన్ని.

సీతా : మీ పేరు?

సుంద : మీ పేరు?

సీతా : సీతారామారావు.

సుంద : వా పేరు సుందరరావు.

సీతా : మీరెంతేస్తుంటారు?

సుంద : మీరు?

సీతా : సాంధ్యార్యశ్రేయము.

సుంద : నేనూ అదే.

సీతా : (ఆశ్చర్యంగా) ఏమిటి? నిజం?

సుంద : అవును నేను అర్హినుని.

సీతా : అందాన్ని గురించి రెండు ముక్కలు చెప్పండి.

సుంద : ఆనంతమైన ఆనందాన్ని చేర్చి అంశం, అది అనిష్టనివీయం.

సీతా : (తెచ్చియుండే) మనసుని పలకరించి, హృదయాన్ని మీటి దీక్ష్యమైన అనుభూతిని చేర్చి అగ్రగణ్యపదార్థమే అంశం.

సుంద : అది విరుపమానం వర్ణనాతీతం, ఈటో తీరిం.

సీతా : ఓహో. ఎంత గొప్పగా అన్నాడు. సుందరరావుగారూ! ఈ సాంధ్యార్యశ్రేయం వంక పెట్టండి, మాధాం. (ఫోటో చూపిస్తాడు)

సుంద : (సీతారామారావు చైత్రుతీ కనిపెట్టి) యీ సమయము దండ్రులెంతలా ఉందిని అనలేను. ఎందుకంటే చందమామకి మధ్యవుంది.

సీతా : (భుజంతట్టి) రత్నంలాంటి మాట అన్నాడు. (నేనువిసురించి ఓముక్క చెప్పండి.

సుంద : ఏం చెప్పారీ? అండం, (చేతు—యిచే కదండీ ఈ ప్రపంచంలో కనిపించేవి.

సీతా : (ఆరాధనాపూర్వకంగా చూసి) సన్యాసి యులండీ సుందరరావుగారూ. వాకోచిన్న సలహా ఇవ్వకలరా?

సుంద : నిరర్థింతరంగా.

సీతా : ఈ కల్యాణి సాంధ్యార్యం చూసి ముక్కుపెట్టే (చేమించావండీ

సుంద : (చేమించండీ శుభం

సీతా : ఆ అమ్మాయి మనసు మారగొనాలంటే ఏం చెయ్యాలి? కొంచెం చెంది వేయండి; పుణ్యం వుంటుంది.

సుంద : ఇంతేకదా! చూడండి సీతారామారావుగారూ. మనస్సుని ఆకర్షించాలంటే ముందు కల్గిని ఆకర్షించాలి కనుక జగత్తును విసిరి చూచి చూచి భవమావాళి వర్షంలా మరి పిస్తే ఆ అమ్మాయి సమ్యుపాయం మీ సామ్యుపాయమందంటే సమ్యుంకి.

సీతా : (ఆశ్చర్యంగా) ఆ?

సుంద : సమ్యుండీ.

సీతా : నిజమే నా మట్టిబుర్రకి అది తోచలేనంటే, మీ కంత్ కృతజ్ఞుడే. వస్తా.

[బయటికి నిష్క్రమిస్తాడు. సన్యాసిరాజు ప్రవేశం]

సన్యా : (కొన్ని కరవీళ్ళతోలు సుందరరావుకి ఇస్తూ) ఉండండి ఆవసరానికి ఉంటుంది.

సుంద : (ముఖం ఎర్రబడేసుకుని) ఏమిటి! లండం ఇస్తున్నారా? స్నేహార్యంలో చేసిన త్యాగాన్ని ముప్పైబుర్రతో కొలుస్తున్నారా? ఛీ. ఇంతేనా మీకర్థమైందే? ఎంత అవమానం! ఛీ.

[నోల్లు పగ్రవ చింతతోయి చూడేసి బల్ల మీదికొట్టి గబగబ వెళ్ళిపోతాంటాడు]

సన్యా : (తెల్లతోయి) సుందరరావుగారూ, సుందరరావుగారూ. (నిసిండుకోకుండా సుందరరావు వెళ్ళిపోతాడు). [తేం]

[స శేషము]

తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణము

శ్రీ విన్నకోట మాధవరావు

నన్నెకోడుని తరువాత ద్వీపదలకుఁ బ్రాముఖ్యము
 నెలకొనెను చంపువులు జాతీయానుసంగులు
 గానని కవులు వానిని విరసించివట్లఁ దొడెడిరి.
 వాఙ్మయము పాఠ్యముగాఁ గ్రహింపక మతావళియుచే
 కవకవులు, భవకవులు పరస్పర కర్తవ్యభావము గలిగి
 యుండిరి. దేశకవిత బానులెనున అనుపలకుల ప్రాతి
 విపలకు లెక్కుదాయెను. కొని వాని యావస్థకలి
 యొకవిధకో అది యెంతవఱకుఁ గ్రాహ్యమునో ప్రహిం
 చింపవారు తిక్కువుగనుండిరి బానులెనున నెపమున
 సంస్కృతియునఁ బరిహరింపవలెనని వారియొక గీర్వాణ
 పండితులకును, సంస్కృతభిలాషులయొక బానులెనునభి
 లాషులకు విరసంభావి మేర్పడినది. వారు వీరికి లెనున
 మీఠివదనియు మీరు వారికి గీర్వాణము బలిసినదియు
 హేళనయుఁ జేయసాగిరి.

అట్టిసంధికాలమున విరవదనోత్తరరామాయణ రచన
 సాగినది తిక్కనకుఁబూర్వమే రంగనాథ రామాయణము
 ద్వీపదకావ్యముగ విలసిల్లినది. దీశోదాత్మకమైన
 రాముని చరిత్రము రంగనాథునికి బరఁ దిక్కనకుఁ
 గూడఁబోధింపబడెను. కొని యాతని ద్వీపదరచనా
 పద్ధతి మాత్రిమిదిగి నచ్చలేదు. ద్వీపదరచన వాతీయశే.
 నుబోకమే. ఆయనను వినువుచల కొంతవఱకుఁ
 గొల్పునని కొంతయును తిక్కన దానిని పరిహరిం
 చెను. దీనిని విరవదనముగ రచింతునని యా య ప
 ప్రతిజ్ఞఁజేయుటయు చంపూపద్ధతి నచ్చని వారిని
 మెప్పించుటకే బానులెనున నభిమానించువారికి
 గీర్వాణ పండితులకుఁగూడఁ నమ్మతికునువలుల తిరచన
 సాగించి యుధయకవి మిత్రుఁడాయెను. ఈకావ్యరచన
 వాటికే యాతనికి సాహిత్య స్థిరధర్మము లేర్పడినది.
 కొన్ని సాహిత్యనియమముల గ్రంథాది నే యాతఁడు
 చేర్చినివాఁడు. ఇవి మాకుఁడు:

ఉ॥ ధూరి వివేక చిత్తులకుఁ
 బోలుననం దలపన దళంబులన్

సౌంధి మియ్య గంగవహు
 చందమునం బ్రకటంబుఁజేసి యిం
 పారెను పల్కలం బయి
 నర్పలుకు ల్పరిగ్రుచ్చునట్లుగా
 జేగుప నేరఁ గావలయుఁ
 జేసి నేఁ గృతినన్న వారికిన్

దం॥ పలుకుల పొందులేక రవి
 భంగమునేయునుఁ బ్రాతవస్త్రహ
 టఁ దను నేర్పు బాసి యొక
 టన్ పూనియెంబలరింపలేక యే
 పొలమును గాని యట్టికను
 ముందిను మెచ్చున బోక మెల్ల న
 వుల్లసారయం జరించుకుక
 పుల్ గర దర్శింబులట్లు చూడఁగాన్

కం॥ తెలుఁగు కలిక్రమ చిత్తం
 దలచివేసి యర్థమునకుఁ దిగియుండెను మా
 టలు గొని వకులం బ్రాసం
 బులు నిలుపక యుగిని బులిమిపుచ్చుట చదురే.

కం॥ అలవక సంస్కృత కల్పము
 తెలుఁగుబడి విశేషణంబు లేటపడంగాఁ
 బలుకు నెడ లింగ వదనం
 బులు భేదింపడి మెచ్చు బుజనము కృతిన

మ॥ అనుబోదాత్రిమనీన, బేమధిను కా
 వ్యప్రపాధిఁ బాటించు క
 ల్పమునం దారగుఁడెక గళావిరుఁడ నా
 ప ప్రంబ నూతుండె గొ
 తినుగోతుండె మహేశ్వరాంఘ్రి కమల
 ధ్యానైక కిలంక న
 న్నచుకుం గొమ్మన మంత్రకిన్ సురుఁడఁ
 దిక్కొంకుండె సవ్యామ్యుజిన్

కం॥ లలితపద్మావ్య పద్యం
 బులు కథార్థంబు ఘటిరపూర్వపరమై

తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణము

యలలి యలలి మనియలుగా

నలసంధిం చిన విధంబు నమరగ వలయున్

నిర్వచనోత్తర రామాయణ రచనవాటిక తిక్కన తన యాత్మిక క్షేత్రమును బూర్ణముగ విశ్వాసము గలవాఁడనిచే దోచుచున్నది. తిక్కనకుఁ బూర్వమున కవులలో నీరుగముల పాటింపఁజోవుట యెక్కువ క్కరిలో నొకవిధముగ గావవచ్చుచున్నది. పూర్వ కవులయందు భక్తిగలిగిన ఈకవి విమర్శకుఁడగుటచే వారివారి కవితలలోని మంచి చెడులు గ్రహించి యార్యాచీమలైన మాంధ్రకవుల కుత్తమ మార్గము విశ్లేషించువాఁడై వైషద్యముల రచించెనని భావించ వచ్చును.

ఇచ్చట ననువాద పాహిత్యంబునకుఁ గూర్చి యొకమాట. పూరాణాదుల వాంఛికరించుటలో వాంఛకవుల, కథా సంపాదకము మాటకుండునట్లు పాటించుచు నచ్చిరి. అయినను మూలమునున్న ప్రతి పదమునకు సరియగు తెలుఁగు పదమే యిరికింపబడెయ నని గాని. మూలములో లేని పదనాదులంపె గూడెనని గాని భావించలేదు. ఈ కారణముల వారి యనువాదములు సహితము స్వతంత్ర రచనలుగాఁ దోచుచున్నవి శ్రీనాథాదులరచనలటుల చేయున్నవి తిక్కన యా వాల్మీకి యుత్తరకాండమునందలి, కథ వాధారముగ గ్రహించి యందు ప్రక్షిప్తములనియు, నసందర్భము లనియుఁ జనఁగఁజొచ్చినభాగములవలెగ్రహించినవానిని గూడెకల్పభంగముఁ గాకుండ సంకుచితముఁజేసి స్వతంత్ర మూలమునకుఁ జెప్పఁచునగుట మెరుగిడగల రచనతో స్వయంసంపూర్ణముగ, మంగళాంతముగ, స్వతంత్ర కావ్యముగ నిర్వచనోత్తర రామాయణము రచించెను. మూలమునకుఁ రామ నిర్వాణ గాథ యిందువలన వేర్లుబడి నది. మూలమున లేని పూర్వరామాయణ గాథయంతయు సంక్షేపరూపమునఁ బ్రథమశ్వాసమునఁ జెప్పఁబడి నది. ఈ రెండు పాఠపుట నీ కావ్యము మంగళాంతమును స్వయం సంపూర్ణము నైనది.

పూర్వరామాయణమున రంగవాసుఁడు రామునకు మిక్కిలి దీవతాంతము వారోపింపగాఁ దిక్కన యాయుత్తరభాగమున వారెనికి నుత్తమ మానశ్విరూరోపించెను. క్షిప్రచక్షుండకనికెనిమనవలె వేద్యాచార్యులతో భిము మొదలగు వికారములుండుట నైజమని యాతినికట్టి స్థితినిఁగల్గించెను. సేతరాములప్రణయమునువర్ణించుట

యందు తగినదంపతుల స్వచ్ఛమైన స్నేహభావము చే తిక్కనమా పెను గాని మానబుద్ధికి గోచరముగాని యెక్కి వారాయణుల దాంపత్య నైభితియును బ్రదర్శింపలేదు. ఇట్టికల్పనచే లోకాతీతుఁడయిన కావ్యనాయకుఁడు జనాదిరణ పాత్రుఁడాయెను. (He thus created human interest in the superhuman man) ఈద్విప్తితోఁ జూచిన నిర్వచనోత్తర రామాయణమున ప్రాప్త దృష్టికి దోషములకుఁ గన్పట్టనవినియు పురుషోత్తములును, కావ్యదృష్టిలో నతిసహజములు గనుఁ దోచును.

ఈ కావ్యమునకు నాయకుఁడు రాముఁడు. ఈ పాత్రను కవియెట్లు చిత్రించెనో విమర్శించి మాచు తెంతయు నావశ్యకము. మూలగ్రంథమునందలి పాత్ర లోని సుగుణములన్నియు నటుంపె వానియందలి యతాః కాంతిములనుఁ దొలగించి, స్వాభావికముగనుండు నటుల చిత్రించుట యాకవి చేసిన సంస్కారము. ఎట్టిధీరుఁడయ్యెను, సంకటావస్థలయందు జీర్ణింపఁజో భిము బొంగువాఁడే యనియు, నెంత యసంపదయ్యె భర్తప్రణయమునందు రవాదిష్టజేతునియు నీకావ్య ములన స్పష్టముగ గోచరించుచున్నది. లోకాపవాద భీతుఁడై భార్యను వదిలవలసివచ్చినప్పుడు రాముని హృదయమున లేచిన భావవిప్లవము అతి సహజముగ నున్నది. నీతను విడిచి యేకాంతమున రాముఁడు విలపించినవిధముఁ జూచుఁడు.

కం॥ మనమునఁ బాముని ధరణీ
తనయ కలని వగల నేకతంబ పొగలి, య
మృతువంకిడిపగుం డి
ట్లను ధైర్యము పల్లటిల్లి యలుగులు పడుచున్.

నీ॥ నీక కా యకట పినాకిబాణాసనం
బగ్గుతింబుగ సభి నట్లు నేసి
జనకాసుమతిఁ దపంబునకు నక్కట నీవు
ననుగమనంబు నేయంగ నరిగి
పానీయు మరుడ నిక బడయుదు నను వాస
నక్కట ప్రాణంబు చిక్కఁబట్టి
యక్కడ సేమబంధా ద్యుపాయముల నా
నందరం బయిన నీ పొందు గాంచి

గీ॥ యింపాసంగు నీ యర్థిలియెల్ల వమ్ము
గాగ దుడిపొయి నిన్నిట్లు గానపాల

నేసి యాజ్ఞాని బుచ్చితి శివై జట్ట
యెల్ల నామను చేమన సంబులాడి.

ఉ॥ అచ్చట లోకమంతయును
నక్కటికంటును నుమ్మలింప నీ
నిచ్చు చొరంగఁబోక మది
చిక్కఁదిసంబున నియ్యకొన్న వా
కిచ్చటఁ దెచ్చి కౌ విడుచు
పెంతటి పెద్ద, జఘన్యకృత్రిక
వచ్చట రచ్చకెక్కుటకు
నాజిహాకు జోర్తు మెదిలి.

అ॥ అది గురంతిశోకమునఁ బొంది పెజ్జెచే
చేనువై చి కమ్మ నోవలండు
నివును నశ్రువారి చెవులకొలంకుల
నింప నిట్లు లను విధుండు నుజీయు.

ఉ॥ ఏట గురత్తులైన యది
చేసులు గొంద జరింగ్యమైన య
జ్ఞోటి చరిత్ర మంగనల
జోష్కర సంజయ మంది యాడు పె
వ్యాటలకల యీ గురభి
మానము ప్రానితి నాని నేల నే
గీటునఁ బుచ్చునైతిఁ బి
కింపక చేసితి నింతిఁ బాసితిన్.

ఉ॥ లోకమువారి మెచ్చునకు
లోల విలోచనఁ బాటనై చిలిం
బో కొఱగామి యంతటనె
బోయెనె దీనికి నింకఁ గొంద బో
హో కృపహరి చేసె విది యొప్పుడు
బామ్మని గుర్చివీరి గాఁ
గైకొనిరేని వారి మది కంగున
కెయ్యది గండు దైవమా.
మరియు సీతారాముల ప్రణయ మెంతి స్వాభా
వికముగ నందెనో గమనింపుఁడు.

క॥ రమణీయ స్థలముల హృ
ద్యములైన పదార్థములఁ బ్రియాసహిత విహ
రము సలుపు మచితి పరివా
రము వాగరికంబునను సరస మధురముగాక.

ఉ॥ చేతుక నెత్తెనుడుదుఁ బ్ర
వీణతిమై గరువంపుఁ బన్నిదం

బాకుదుఁ బాచి యొందోగల
యంగకముల్ మది మెచ్చి యుల్ల సం
బాదు నెసంబు నెట్టికొని
యాదుదుఁ బువ్వల ప్రేమలాడుదుం
జేడినాయుక విధుండు విల
నీలిరి సొచ్చెయలేని మచ్చికక.

నీ॥ కలసంబు లభివన గంధంబులుగఁ గూర్చి
తనువల్లెఁ గలయంగఁ దాన యలగుఁ
బువ్వలు బహువిధంబుగఁ గట్టి ముడి, కొక
భంగిగా నెత్తులకట్టి యిచ్చు
హారముల్ మెఱుఱు నొయారంబుగా ప్రచ్చి
యందంబు వింతగా నలవరించు
మృగమనపంకంబు మృగవుగా సారించి
తిలకంబు నెట్టి నెచ్చెరికఁ జాపు

అ॥ జడరాజులిసయి మనము డలిర్పంగ
దివిధ నిపుణలీల నలయ నిట్లు
చతురముగ నొనర్చు సౌభాగ్యసారాభి
రామయూర్తి యలచు రామవిభుఁడు.

ఉ॥ జల్లన లెన్న పువ్వులని యందని
గుత్తుల దిక్కు మాపితా
నల్లనచేరి నేను నెగయు నిను
నెత్తెదఁ గోయుమంచు భూ
వల్లభుఁ డాదటం బొదిరి
వామిలోచన నెత్తెఁ దల్లిమా
వల్లిక తోన మైఁ బులకనర్గము
కాముఁడు వాని వోయింక.

క॥ ఇమ్మయి విప్లవనోదము
లమ్ముడియొక రామ రఘుకులాధిపఁడు చి
త్రియులఁ జనుకొల్లెఁగ, ని
త్రియును డలిపె ననురాగ త్పావకృత్రిక.

ఇట్లు రామనిపాత్రిమ సంస్కరించుటలో నతి
లోకపురుషుని శేవలము ప్రాకృతుని జేసి శేలవముఁ
గలిగించలేదు. సీతాపరిత్యాగమునకు అత్యవసాత
పూర్వముగా వాదంపతులు విహరించిన యుద్వాహ
విధి నమతి యుచితముగ నున్నది. సామాన్య కావ్యము
లో విధిఁబోజుకే జేయటకు అపూర్వ విన్నవలవలెఁ
గాక, ఒక ప్రత్యేకదృష్టితో జేయబడింది. ఇది
సీతాపరిత్యాగమునకు మహాభిగా (Back ground)

రచింపఁబడింది. సీతా పరిత్యాగము వంటిది కావ్యమును గలిపిరముగఁ జూపుటకును సీతారాముల ప్రీతి యోగమువంటిది యుకలుచు భావమునఁ బ్రసరించుటకు నీ యుద్వాహన విహారమున యెంతయు వాచిత్యమైనది. సందిరోచితవర్ణన యనగ నిట్టిదియై, కావ్యమువంటిది బ్రహ్మరి నిష్ఠనాదులు యథాస్థానమున నుండి కథాకథనమునకుఁ నద్దురాక బోహదకాదులై యుండుటయును. స్థానివివేకము లేక యనందర్ప వర్ణనల నీ కవి యెచ్చటనుఁ జేయఁడు. ఎందునఁ జేయలేదు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము ప్రాథమ్యము కాదనుచున్నది. వారు దీని రచనను భారతి రచనతోఁ జోల్చుదు. ఇది సరియగు పద్ధతి గాదు ఈ రెండు కావ్యముల రచనలకు మధ్యకాలమునఁ దిక్కన సంపాదించిన విజ్ఞాన మపారము. రామాయణ రచననాటికాఁకు లోకినఁడు, ఉభయకవిమిత్రుఁడు. భారతి రచననాటికి సిద్ధుఁడు, కవిబ్రహ్మ. కావున దీనిని ప్రత్యేక కలాద్విషయోఁ జూడవలయును. భారతమునఁ గావవచ్చు తిక్కన యాత్మీయత తిక్క, తిక్కన శిష్యునివేషము లన్నియు విందు గలవు.

శిక్షాచిరి, ఆశాచిరి పాటించి, ఎడల ఏదియు శబ్దముల పోహింపవలయునో గమనించి కావ్య రచన వాగించెను సంవాద సంపాదన విషయమున నీ గ్రంథ మసహజము ఈ గ్రంథమువంటిది ప్రతిసంవాదము స్వయంసంపూర్ణము. మఱియొక మాట, కావ్య రచనయందు వచనము లోపించుటవలన లోప మెదటను గావించెడు ప్రాశ్నిక మనః ప్రకృతుఁ జీరించుటలోఁ దిక్కన నిష్ఠుఁడగును. భిన్నుఁడు సీతనఁ గూర్చి వివేచించిన పిమ్మట రాముని మనఃప్రకృతి యెట్లు చిత్రిత మాయెనో గమనింపుడు :

ఉ॥ వాపుకు మూర్ఛ చచ్చిన ను
సంబునకుఁ గృతి యూత యిచ్చి సం
భావన వారి బోఁబరిచి
పార్థివముఖులకు దల్లదంబునకు
వాపులొనంగలేక తిసి
తిమ్మల పప్పుకు పిల్వలంచి వా
వారిని చింతియట్లుకొని
నకు వెగవెందుదు వార్తమా ర్తియై.

ఇట్లు చే రంభారావణ గాథలోఁ గూడ రంభా మనఃప్రకృతిని యతి సహజముగఁ జీరించెనని సహృదియులకుఁ దోచక మానదు ఆనాయాసముగ పాత్రోన్మీలననుఁ జేయుటలోన, భావయు భావయు స్వభావవిరుద్ధము గావించుటయు తన కాలమునఁ బ్రచారములోనన్న భావ చే వాడుటయు మొదటినుండి చివరవఱకు పరవశు సవలకుండ రచన సాగించుటయు పాద్యమైనంతవఱకు నిర్లక్ష్యపదములు వాడకుండుటయు, అతియలలి పలుకులతో హృద్యమును పద్యముల నిలిదార్చయులముగ రచించుటయు మొదలగు విషయముల నీ కవిబ్రహ్మ గమనించె ననిఁ దోచును. మరియుఁ విశిష్టచేతులలో విరుప యోగమై చేయిజారిపోవు పాదములందలి తుడిచుకొ రములు తిక్కన చేతిలో నర్థవంతములను పద్యమునకు బ్రాణగూఢములు నగుననుట కీ గ్రంథము దెన్నియో విచర్యములు కలవు.

ఒక ప్రాశ్నియొక్క వాదకాభివ్యక్తి, మఱి యొక ప్రాశ్నియొక్క పార్శ్వకాభివ్యక్తితో జోడింపఁ బడింది. నిర్వచనోత్తర రామాయణము ప్రాథమికమున విచర్యము విడిచి రెండోపకంఠములు గలవు. కవికి నిర్వచనోత్తర రామాయణము పెడ మిక్కిలి యభివాస మేమో! ఇందు స్థిరపడిన భావములు, గనఁ బడు వర్ణనలు పలుకుబడులు, జాతీయములు, నీ గ్రంథమున నున్నవి యన్న యట్లే భారతమున జూపింపఁబడినవి ధార్మికవిషయములుఁ గూడ ఈ రచన నాటికే తిక్కన స్థిరీకరించినాడు. ఈ గ్రంథము భారతమున కుపోద్ఘాతమువలె గావవచ్చుచున్నదని విమర్శకు లందురు. భారతమువంటిది ధర్మప్రతిపాదనము, శిల్ప విమర్శనము ఈ కావ్యమునందుఁ గావవచ్చును.

పూర్వరామాయణమున గావవచ్చిన రాముని సంసార స్థితి యీ యా త్తిరభాగమున ప్రవర్తితము. సంసారమున నున్న వాఁడు సంకటాదస్తల ననుభవించక తీరదను విషయము తీర రామాయణమున వివరింపబడింది. సంసార భాగ రామువంటిది మహాపితృనకుఁ దప్పలేదు. ఇది సంసారులకు సహజము. ఇది సవబుద్ధులగువారికి పాద్యము. ఈ దృష్టితో రాముని భగవదవతారనిగఁ గాక సకల సద్గుణ సమోపేతుఁడుగను మానవులకు సహజములగు కష్టమఖముల కితియఁడు గాక, ధీశోధాత్తుఁ డగు పరిపూర్ణ మానవునిగ కవిబ్రహ్మ చిత్రించినాఁడు.

ఇట్టి యుద్ధము గంభీరమున సీతాపరీత్యాగ ఘట్ట మెంతయు వార్ధిమై సహృదయావందదాయకమై యొప్పుచున్నది. ఇది సీతారాముల ప్రణయమునకు గీటురాయి. వారి కలములకు పరిక్షాస్థానము. ఇందు వార్యకి సీత కూరాదు. నిధులు ప్రత్యేక ప్రశంసకు దగిసిరి.

అవర్జమానపుణ్యే గాక అదర్శప్రభువు రాముడుండ యథారాజాతిగా ప్రజా" అను నూక్తి నెఱింగినవాడు. అతనిలోపాలము సహృద్యమున తన ప్రజలు దరించ వలయునని కోరినవాడు. ప్రజల హృదయముల, అనుమానము, సంభేదము, అసంతృప్తి ప్రభువు నెఱిగిని, పరిపాలనయేకగాని యుండు గూఢదని భావించి వాడు. సీతకుఁ గలిగిన అపవాదము నిర్దోషకమనియు, సత్యేతిరసునియు మనసార సమ్మిషివాడు ఇటు చూడుడు.

ఉ॥ వేపుర నేల కేను పృథి
 దిసుతి చిత్రిము పెం పెలుంగ నే
 ధూవలయంబు సందలతిఁ
 బొందిన వారధి మేర దప్పింప
 దేవగంబు ప్రాంతిగిరి త్రేల్పిం
 నంబొక కిడు గల్లు నే
 యాచనబాక్షి నిట్లు నెఱవాడిన
 పక్కట నోయ ప్రవర్ణి॥

లోకమును మాయ మూకుడులేదనియు "సడికంఠే రావు మేలనియు" "దర్శనంబు గౌరవం బొకయిండుక యైన విడువ దుస్సహంబనియు" దలంచినాడు. ఈ మిథ్యాప్రవాదము కేటోక లెఱంగున మాసికొనుట సంకట ముగ భావించినాడు. విరంభకుండను ప్రభువునకే మార్గమైనను గోదరించును. అన్నయు ధర్మమార్గములు గనె గావించును. ప్రజానురంజకుడును, ప్రజల ఇహపరిలోకసౌఖ్యముల వాలోచించు ధర్మప్రభు వటు అన్యమార్గముల వాలోచింపడు. "విగుద్ధి దరి త్రిము దుఃఖహేతునే" అనివాడు. లోకే సంబంధ మైన దుఃఖము తాదాసేతు వయింబుల అలోక మైన దుఃఖము అపవదాయక మని భావించిన రసమూర్తి. 'మానము కన్న సీరిసంపదలు ప్రాణము' ఎక్కువా కి యని యుడిగినాడు. ధర్మకర్తనకడను అదర్శప్రభువు. సీతాకరిత్యాగము ప్రాణాపాయకమనియు నెఱుంగు

నును; ధీరోదాత్తుడుగాన తమ్ములమందఁ గన్నుల వీరు వెట్టలేకేమి! గంభీరముగ తన అదండల నిర్ణ యము తెలిపి చెప్పినాడు; కూరు మాటాడవలదని తనమీద యావగా వారిని నిషేధించినాడు. మనుషాఁ డుదయమున సౌమిత్రి వివర్ధముఖపద్మముతో, రథ ముతో సిద్ధులయినాడు. సమయజ్ఞాపెను రాముడు లక్ష్మణుని వాలకముఁ జూచినాడు. అతని తాన గ్రహించినాడు వ్యాకుల హృదయమున లక్ష్మణుడు సత్యము బయలుపెట్టునో సీతయే లక్ష్మణునిచూచియూతని విచార కారణముల బుచ్చుజేయునోయని మునుగుండు రాముడు లక్ష్మణుని దైవ్యమునకుఁ గారణముఁ తెప్పి వాడు. ఆకారణము సత్యమే అయియుండవచ్చును. సీతను ఒంటరిగ కాపాపేనుకంపు టనుచితమని సౌమిత్రి యగునెట్టి బోరిత మాదరించి యుండవచ్చును. ఒక క్షిప్త సందర్భము నుద్ధరించుటకు (To avoid an unpleasant situation) రాముఁ డెటు లనియుండవచ్చును. రెండును సహజమే. అసహజమేమియు లేదు. ఇర్వి ధంబునఁ దన తలం పించుకొనియై బాపి కెఱుకపడ కుండ సీతను వీక్షించి "రావువుండు ల్లంబు నొచ్చి మరలె". లోకగండను తిక్కన యీ సందర్భ మెటుల సమర్థించెనో ఆలోచింపుడు.

సీత మాపుకాల్పిన సద్యుతి. సాధ్యమతల్లుఁకు ధృవతార. "మహి దేవుఁడవ మనుట దేవగంబులు" మెచ్చిరి. సర్వధిక్షుండెను, అన్నిదేవుఁడు కూడ నామె నంటువాడెడయ్యె. రామున కామెయందు మిక్కిలి ప్రేమ. ఆమెనుం దదండల రిశ్యాసము. 'ధూవలయంబు సందలతి బొందిన వారిధి మేర దప్పి పన్ దేవగంబు ప్రాంతిగిరి త్రేల్పిండు" సీతయందు కిడు గలుగదని గాఢరిశ్యాసము గలవాడు. సీతయు, రాముఁడు తన కేతుగనెయనియు, వాతని పంపుఁ జేయుటయే ప్రాధికమనియు సమ్మిష యమాయక హృదయమై యుతిని నేదించుచుండెను. రాముఁడును సీత కోరినంతమాత్రమున మునికాంతిలనఁ జూచుట కనుమతించినాడు. అమెయే "అక్కట నాడు వేడ్చి కుచితానుచింతింబులు నూడికే నిధుం డొక్క తలంపువాడయి సముక్తుకతన్ను దివ్యపుచ్చగా విక్రమయయ్యెకోలరయ నెయ్యము రియ్యముగాదె" యని భావించి చింతియయిడి. తన తమపునన్, మార్గ మధ్యంబునను గన్నడిన దుర్నిమి త్తంబులకొంచి "అంత

రంగముం దిప్పుకొనం దొడంగెఁ బలి దిక్కున బంధుల
వెంట, ద్విమృతం దొప్పుమి యేమి వాటిలుటకో
యనిన దియార్ద్రహృదయ. అక్షులునిచే తన పరి
త్యాగ వార్త వినినంతి నే “దీనులు గుండె ప్రత్యక్ష గది
రినన” గీతెనెసిన జంత్రియు క్రియ నేలపయంబడియె
నేడినీ తనయ. తరువాతి ఏమనినది?

అ॥ సందియంబు రహ దిచారంబునకు జొర
మాటువలక నొంతు మాడ్కి నేయ
వెరువు గాక పిడుగుఁ బ్రేసిన యల్లెన
మాట కియ్యకొనుదుఁ బోటివలకు.

మనోవాక్యాలు కర్మముల భిత్తనే దైత్యుగా
నెంచిన తా నాతివి పనువుఁ జేయుటయే వ్యాయు
మనియు, అన్ని యావతి నెఱవేర్చుట లక్ష్యముని పర్వ
మనియు నెఱుగిరిన సహృదయ. అట్టి కష్ట సమయమున
సహితము తిఁగి భిత్తయం దేలోపమునుఁ గాంచలేను.
అకోపింపలేను. తన యభాగ్యమనియే తలంచినది.
కష్టము లనుభవించుటకే జన్మించితిని భావించినది తెలి
సియె తెలియఁజును పూర్వజన్మమున ఇతిగలతెట్లిన భాగ
లకుఁ బ్రతిఫలమునభవించుచున్నా నని భావించినది.
రాముఁడు తనను పరిత్యజించిండుకు మిన్నగ లోకా
పవాద మునకుఁ జేరించినది. మరణమే శిక్షణమనియు
ఆత్మహత్య పాపమయినను “జాహ్నువీ సలిసేరని
మూర్ఖ్యాతి ప్రదంబనియు భావించినను, “ధూపతి
నంశియు నిల్వలు ప్రభావమనియు, అంతి దమక దురంత
దుఃఖముల కొద్దుట మేలనియుఁ దలంచినది. అతి
భిత్తితో నెత్తివ్రే మొక్కి” తన గర్భస్థ రామునంతి
కోధింపందె గచ్చపట్టి దిలపవలయునని కలుపంపినది.
తనభిత్తికుఁ గష్టముగలిగిన దాని నివారణోపాయము
భిత్త తనకు ముందుగాఁ జెప్పిక లోనుగా నాయని
యెడిగినది. భిత్త దుఃఖమునుఁ దొలగించుటయే భార్య
ధర్మమని భావించినది.

“పతియె మట్టంబు పక్కంబు పతియెచెలియుఁ
బతియె తిల్లియుఁ దిండ్రయుఁ బతియె గురుఁడు
పతియె దైవంబు గావున పరిని పంపా
పన్ను టరియకొదె ధర్మంబునాతి కనుదుఁ

—దలంచినది.

నీతి యెంటరిగ గం గానదితీర పరిసరప్రాంత
ముల విడువబడినది. భిత్తచే పరిత్యక్తియగుటకుఁ గుండు
చున్నది. అంతకు మిన్నగ లోకపువార లనుమానము
లేక యాడిన నులువనూటలకు జెగడిలి నది. ఆ యపవాద
మెటులబోవునో యెఱుంగ గోవాధ్య. వాల్మీకాక
మముఁ జేరుదుమన్న, అఁటివాడు తానెంటరిగ
వాప్తిలో వచ్చిండు కనునకొందుకో! ఏమని
మందరిం చెఁకో! ఏమడిగెదకో! తా జెసుని సమా

ధావముఁ జెప్పకలదు? దోషము తనచేసి చెప్ప
వలయునా? దోషము తనదికాదీ, తా నెలు లానూట
చెప్పకలదు? భిత్తదోష మనవలయునా! పరిత్య
భిత్తయెడ తిష్టపట్టునా? ఏమార్మములేదీ! దుఃఖ
మనుమడింప దుష్టహాపరితాపమున భరింపలేక “యెడలి
యేడ్చుచున్న యెడలరమున” మునికుమారులు చూచిరి.
విష్కల్యమ హృదయులు అమా యగులు. ఈ లోకము
నందలి కష్టసుఖముఁజేసె గలుగు మానసిక సంక్షోభము
నెఱుంగును. వారి లేతిహృదయములు చలించినవి.
వారి కటజపకాళ్లు రా లేదు. మునికుమారులుఁ గాంచిన
యా శోకమూర్తి రూపము చూడఁడు. రంగురంగుల
కుం చెలతో చ్చిత్రకాండకు గూడ నా దుష్టహా దురవస్థ
చిత్రించలేదే. కవిబ్రహ్మ సువర్ణంబుల బాహిరింపుచే
కణదరస ముట్టివదలుట్లు శోకమూర్తిని చిత్రించి
నాఁడు. దివి నంతి దూత్రిమున వినినంతి మాత్రిమున
కన్నులు చెమ్మగిల్లుచున్నవే! ఇక ప్రతిష్ఠిముగఁ
జూచిన మునిబాలకులకు కల్పాధికభావులలో వాత్సర్య
మేమి? వారి లేతిహృదయము లెంతిగ దెవరప
లాడినో! పాపము, వెంటనే గుణవర్ణులగు వాల్మీకినిఁ
జేరి యేమనికో చూడఁడు.

మ॥ ఒకవారి తిలకంబు కాననములో
నుద్దామ శోకార్తయై
వికలాలోకం మక్రభావన బు
ధ్వజులు రిప్రాంగముం
బ్రకటా క్రందనముక వికీర్ణబరీ
భారంబు వక్త్రాబ్జకో
వక నిశ్వాస గమాప్యయం గలజువ
స్థంబొందగా నెయ్యెడక ॥

వారికి “యే మహాభాగ సతియో” యని తోచి
నదిట. అంతటి దుష్టహా దుఃఖావస్థయందును గూడ
ఆమె మహనీయత మనీ గమ్యమ మణివలె ప్రకాశించి
నది. అట్టిది యా సతీమతిల్లి పాతీత్రత్య మహిమ.

వాల్మీకి మహనీయులుడని యామె రఘునంశి
వరేణ్యుడనిగా నెఱింగినాడు. “మహితార్థ్యపాత్రి
చేగని రభిసంబునం జనియె” ఇంట కవిబ్రహ్మ
చాతుర్యము గమనింపుఁడు. “లోకమున నెడిమీనియు
నెఱుంగరావది” వాల్మీకికి లేదట. ఉత్రిములకు మహాను
భావులనుగాని అర్హ్యపాత్యగులచే సమ్మానింపఁ.
వాల్మీకి యర్హ్యపాత్రితో నీతిను జూడ వెదలెననుటలో
నీతి మహాపాధ్యయనియు, వాల్మీకాది మహాముఖులకు
సహితము పూజనియ యనియు స్పనించినాఁడు కవి
బ్రహ్మ. ఈఘట్టమున కవి బ్రహ్మలోకజులి విశేషించి
గప్పఁడు. వాల్మీకి యర్హ్యపాత్రిమతో జని సంత
ర్పణ వాక్యప్రాంత్యముగ నూరార్చి, గడ్గిదొ విరుద్ధపద

నంద్ర ఆదేశములకు లెలుంగరయ్యడు. "వనితలతో నిన్ను పెన్నవమ్మనె పాడ్వీ" అని సంబోధించినాడు. ఆపాడ్వీ అని సమయోచితముగ వాడబడింది. ఆ మాట సీత భారతగుండలకు సంకురార్పణ మయినది. వాల్మీకికి తన పాడ్వీత్వమునంద్ర జేయమననము లేదని సీతకుఁ దలఁపఁ జరిచినాడు. "అమెవచ్చిన లెలుంగును" భావించి, "అమె పావనదిరితిం బెట్టింగి" అమెకు నిర్భేదపుక గలిగిన లోకావవాద కంఠియు గుండలివి" చెప్పినాడు. మహనీయు దృష్టిగల తన లెలుంగగ రావది లేదని చెప్పినాడు. రాయచిద్రే పారపాలనినాడు ఇదే మన యాశ్రమ మనినాడు. తిశ్నీమలు ప్రియంబొదవ పరమాదర వృత్తి నెల్లవిధంబుల నూడిగ మొనర్చు రనినాడు. ఇటనొక విశేషము గలదు. ఊడిగముఁ జేయుట పాధారణము ద్రవ్యాదిచే నెకరైన చేయగల్గును. ఇది లోక సామాన్యము. అదరవృత్తి చేయుటకు నొకరి ప్రాపకముగాని విఫాల్స (Recommendation) గాని యవసరము. ఇట వాల్మీకి ప్రాపకమున అదరము గలగ వచ్చును. అటుల చేయుట తప్పదు గనుక చేయవచ్చును. ఇదియు లోక సామాన్యమే. ప్రియంబొదవ జేయుదురనుటలో నే విశేషమున్నది. ప్రియం బొదవ జేయుటకు ఊడిగముఁ జేయుదుకొనువాడు, చేయువారి ప్రేమ దూరకొనవలయును. అదిగ ఇట మురికొంటేకు సీతయందు ప్రియభావముండు ననుట ఈ మాటలతో సీత హృదయమునం దంత వజరు మునికొంత శ్రమందుకోయని గలిగిన సంజేహము నిర్భుత్తి యగుటకు మార్గ మేర్పడింది. అంతిలో నూరకొనినాడాయా తపస్వి? ఇది నీ గృహమనినాడు. నీగర్భమభ్యుదయ మందునినాడు. భూతిభిరిష్య్యర్థమానములు తెలిసినాడు గదా మహాత్. నీ దుర్భగము బోవుఁ జనంపటి యనినాడు మహాత్! ఎంత సౌమ్యముగ, సహృద్యముగ ఎంత కలఁపుకొని తనముగ, ఎంత వాత్సల్యముతో చెప్పినాడు, మంచి చెడ్డలు కష్టసుఖములు తెలిసినాడు, కష్టము లందున్న వారిని మామూలుగా నూరార్చినటుల సహృద్యపించెనో. మన యాశ్రమ మట, నీ గృహమట లెనుఁగ తన ముడైట్టి బతుమన్నది. సీత గ్రహించినది ఊడిలిసది. ఆ మనీష్యుని సాకతియునయో పె శోక వహ్ని కాంతరి బొందినది. తెలిసీ యర్హ్య మందుకొనెనది. సీతను ఆశ్రమమునకుఁ దోకొని వెళ్లి నాడు. మునికొంతలు మాటలాడుటకయిన వ్యవధి నీనులేదు లోకజ్ఞుఁడగు వాల్మీకి. ఆ సమయమున నెవ రెట్టిప్రశ్నలు చేసినను సీత హృదయమున గలిగిన గాయము కలక జేయుదు. అందుచే ముందుగ నీ జాగ్రత జూపినాడు. సీతను వారికి నప్పగించుదు నేమనెనో గమనింపుఁడు :

చ|| జనకురి మాకు రార్య కుల
కాలిని, రాయని కేవల సీత యా
తని కొఱగానుఁ దొడ్డెవకుఁ
దాపన వృత్తి కరింప వచ్చె య
వ్యవతికు నెల్లకృత్తియు ది
వానికేముం బరికించి బాంధవం
బు నెఱుఁగఁ జేయుదీ యని తి
బోధన పత్రియుఁ దెప్పగించెన్.

ఇటుల, మహామునుకు నూడ ప్రాజనీయుఁడైన రాజర్షి యగు జనకురి మాకురనుట మొదలగునని నూచించుటచే సీత యెంత గుహనీయురాలో, యెంత యాదరిగి నయో మునికొంతలకు వేఱుఁడెప్పవక్కరలేదు. ఇదట నొకపర్యాయము ప్రతిపాదించినాడు వాల్మీకి రూపమున కవి బ్రహ్మ భిర్ని పరిత్యక్తమ మరణమే శిరస్యము అనినార్య కౌరవగుల నది కావచ్చుఁడు తాపనవృత్తియే యాచరింతుము. వేఱొందు లెఱుంగు ధర్మగా స్త్రీ మొప్పును. సీతకు మరణించుటకు అధికారములేదు ఇక తాపనవృత్తియే మిగిలినది అంగులకే ఆ ఆశ్రమమునకు వచ్చినదిని వాల్మీకి నూచించినాడు. పాడ్వీకి పతిచే పరిత్యక్త యగుట మరణ సమము. ఈ ప్రపంచానుభవములు నానవలు పరిత్యక్తములు. సర్వసంగపరిత్యాగమున తాపనవృత్తియే గ్రాహ్యము. ఈకాలమున సతి భర్త వివాదాలిగి పుట్టింటికి బోవుట పర్యాయగా నెంచబడలేదు కాస్త్రీయుల.

వాల్మీకియందు కవిబ్రహ్మ అప్రతిహత లోకజ్ఞుఁడై, ప్రతిభి ధర్మకాస్త్రీ నిరూపణ, మాట నేర్పరి తనము, సమయస్ఫూర్తి మనము చూచుచున్నాము. ఇటుల ప్రతినిషయమును పరిశీలించిన, భారతరచనా ప్రాక్ష్యము జూపిన కవిబ్రహ్మకు నిర్వచననోత్తర రామాయణ కర్తయగు నభిమన్యుని కవిమిశ్రునకు ప్రతి భావుక్తిస్మితలో భేషము లేదనియు, నిర్వచనోత్తర రామాయణము కొంది అపహాసకులను, అప్రహ్మ కావ్యము కొందియు సహృదయులు గ్రహింతురు. ప్రబంధ పర మేక్యునితో మన మేకిధిరింతు.

మ|| తన కావించిన నృప్తి తక్కురుల
చేతం గాదు నా, చేముఖం
బున చాబల్కిన పల్కు లా
గమములై పొల్పొందు నా, వాణిన
త్తను సీతం దొకదుండు నా జను
మహత్వాప్తిం గవి బ్రహ్మనా,
వినులించుం గవి తిక్కయజ్వ
నిఖలోర్వి దేవతాభ్యర్చితుక.

మ య స భ

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

బొంబే. బొంబేయి మార్గం హాంస్ మోగిం
చాడు. హాంస్ మోగింపడం గానీ పలుకుదు
కుని తోటమాలి రాముడు పరుగుపడుతూ వచ్చి యిరు
పకమ్మల గేటు తీసుకుంటూ మూడు బహుళామేషకు
వెనుకై పున ఆరటి పెట్టకు నీకు చేది పోతున్నా వేమో,
రాముడికి హాంస్ శబ్దం వినిపించిట్లు లేదు మార్గం
చిగురుతో అటూ, యటూ యాచాడు. ఆయాచివ
క్షుణ్ణం లో నే ముండినేతి ముసలివాడొకడు కొర్రగా
మార్గం జీరితంలో ప్రవేశించడం సంభవించింది.

నల్లటి, తెల్లటి వెంట్రుకలు సయోధికంగా
వున్న జీమగడ్డయూ, బాగా పెన్సిపోయిన కనుబొమలూ,
ఆగానమైన లోయల్ని తలపింపజేసే ఆకళ్లు, కొండ
కొమ్మలూ పైకిలేచిన ఆనాసిక, చుట్టి పర్రలా ఎండి
పోయిన పెదవులు, పగటిపూట యాస్తే రాత్రివేళ
కలలో కనిపించే ఆకారం అది! జీవంకూడా అతి
ఆకారానికి తగినట్లే అమరింది. కామయాంబరంగా
యాసాంది ఎంతకాలమైందో అందనాకు అందిన
నాలుగుమాళ్ళ పంచటాటి అతిదీ మోకాళ్ళుకాకా
ప్రేలాడుతోంది. చిరుగుల్లో ఎంకి ముడుచుకుంటు
కోరిచ్చాయను ప్రవర్తిస్తున్న పాతికొట్లాకటి అతిదీ
కోరిరాన్ని అంటి పెట్టుకునివుంది.

కాదు సరాసరి లోపలకి వెళ్ళిపోయివుంటే
మార్గం అనుసరివాడినీ అంత పరీక్షలగా చూడం
జరిగిందికాదు నిజాని కది అడ్వోకేటు మార్గవారా
యగు బికారన్న, బిచ్చగాళ్ళనీ యాచి సామగ్గాలి
ద్యోతం చేయడానికి నియమకాదు. అవతలి అతినికి
బోలెపెన్ని పనులున్నాయి. సరిగ్గా పదికొండు
గంటలకు కొర్రలో అతిడికోసం కేసాకటి కాదుకుని
వుంది. అలోపలన్నానమా, భోజనమా కానిచ్చి
నాలుగైదు రిఫరెన్సులు కోట్ చేసి పెట్టకోవాలి.
ఇంతవరకొందరకు తోడు దండ్రకేళంగాదు సరి
పడేరింగా తీర్థయాత్రకు వెళ్ళివలదుకున్న యాత్రా

వైషయకు ప్రయాణ మహారథం కూడా వున్నదని
ఎనిమిదిగంటలకు కుదిరింది. వాళ్ళని నేపథులో దిగ
లిడేచి ఎంతెక్కిరగా యిల్లు చేరివలదుకున్నా మీనాక్ష
మార్గాన్ని విడిచి పెట్టిందికాదు. చెప్పిందీ పదిసార్లు
చెప్పడం అమెచాడుక. నీరజకుయింటి పనులతో నే
సరిపోతుంది గనుక పాపిపెక్కుకోడానికి ఒకకుర్రాణ్ణి
పెట్టుకోమని అమె రెండుగంటలవ్యయంలో పది
పదిపానుసార్లు హెచ్చరించింది. రైలుకదిలగా నే
మార్గం హుటాహుటిగా యింటికి బయల్దేరాడు.
కాదు ద్రియపు చేస్తున్నాడన్నమాటేగానీ అతి
అలోచనలన్నీ కేసుపైన్నే వున్నాయి తను వాడిమీద
ప్రతిపాదిస్తాడు, అందుకు ప్రతివాది మలావుంటుంది.
అప్పుడు తను ఫలానా పీజర్ కోడ్ నుంచి ఫలానా
పెక్షన్ వుదహరిస్తాడు... పరధ్యానంలో నుంచి వులిక్కి
పడిమార్గం కాదుకు నవన్ బ్రేక్ చేశాడు. అప్పటికి
కాదుగేటుకు ఢికోని రెండుబాంలు వెక్కుకుచ్చి
మరికదిలకుండా నిలిచిపోయింది. ఎలాగైతే నేం,
అన్నివైపులూ ప్రమాదం తప్పింది!

హాంస్ మోగిస్తూ మార్గం కొలువ ప్రక్కవి
తూయరానికి అనుకుని నిల్చునివున్న ముసలివాడిని
యాచాడు. పరీక్షకుల్ని అర్థంచేసుకుని అతికు తిషకు
తా నేగేటు తెలుస్తాడనికూడా మార్గం అనుకున్నాడు.
కానీ అలాటి దేమా జరుగలేదు. అదేంబ్రతిమోగానీ
అవృద్ధుడు ఈవిశాలప్రపంచంలో మనుషేషియా
మానవమాత్రుణ్ణి యాచి ఎదుగపట్టు మార్గంకేసి
అబ్బురంగా, కొకుంటే పరీక్షగా మాస్తూ నిలచు
న్నాడు.

ఇదిగో విన్నే! ఆగేటుకొస్తే తెలుగుగూసా
అన్నాడు మార్గం.

ముసలివాడు కొంకు దగ్గరగావచ్చి కుడిచేయి
పైకెత్తి చెవికట్టంగా తిప్పుతూ తెనుకు మాటలు విని
బడివని నూచిస్తూ పైగేశాడు.

“వైగా యివోకటా! బాగుంది. బాగుంది” అనుకుంటూ మూర్ఛం చేయబోతే చీకనాలుగ జాలకొను పైకి వచ్చింది. “తీసుకో, తీసుకో” అంటూ మూర్ఛం చేయించాడు.

అయ్యచిరింగా లభించిన వాలుగజాల రూక కోసం ఆకురతిగా తోపిరి పట్టవలసిందిపోయి ముసలివాడు ప్రపంచ పటంలో ఏదోమానుషాలపట్టణాన్ని వెదుకుతున్న కాలేజి విద్యార్థిలా మూర్ఛం ముఖంలోకి తీర్చుకుని మామూలువుండి పోయాడు!

మూర్ఛానికి చిగ్గెత్తుకొచ్చింది. కాగదికి తీవ్ర స్వయంగా గేలు తెరుచుకోవడం కన్నా కఠినంలేదనిపించి అతిడుపైకి లేచిపోయాడు. ఇంకొక్కరుమరి కబ్బం చేస్తూ గేలు తెరుచుకుంది. “జాను చెట్టుకు అంటున్నానండీ! హంస్ వినిపించలేదు. అప్పుగాదు పిలిచి చెప్పాను” అంటూ రాముడుకుమార పగ చెప్పకున్నాడు.

దీర్ఘతీసుకుని అతిథి వెళ్ళిపోయింది చెప్పరాముడూ మరీ ఈ విధుకాళ్ళకు ఆకి ఎక్కువై పోతోంది; ఎంత యిచ్చినా మరీకొంత రాబట్టాలనే దూస్తాడు” అంటూ మూర్ఛం నాలుగజాల కొనుసు రాముడిచితిలో వేసి మళ్ళీకాగి పూర్తి చేశాడు.

* * * *

ఆరోజు కేసులో మూర్ఛానికి ఆత్మగృహం గా విజయం చేశారని. ప్రతివాదికంటే వేరైన న్యాయవాద వృత్తిలో తలదాచుకుని ముసలి. మూర్ఛం కనిపించినప్పుడల్లా అతిడు పిల్లకాకికేం తెలుసులే వుండేయెట్టు అన్నభావాన్ని వ్యక్తం చేస్తూ నిర్లక్ష్యంగా ఓ చిరునవ్వు అతిపైకి సందించేవాడు. మూర్ఛాని కా చిరునవ్వు కంటే రంధ్రపుకోరి నయమనిపించేది. అలాటివేరైన ఈనాటికి ఈకుర్ర లాయరులోనూ కొంతపనులు లేకపోలేదని కుర్చీపెట్టాడు. అంటే ఏమన్నమాట! ఉజ్వలమైన ధనివ్యక్తుకు తనకోజాన సుదృఢమైన పునాది వేసుకున్నాడన్నమాట! ఎంత కుండెలుతీసిన బంటయినా యిక తనంటే జంకక తప్పదు... విజయగర్వంతో మూర్ఛం వాలు కుర్చీలో కూర్చుని నీరజచేతికాఫీ తాగిపోతూ మునుగుర్వంతో వివశుడై పోయాడు.

తామరకుండాంటి చల్లచేతిని మూర్ఛం భుజంపైవేసి “ఏమండీ! ఈరోజు ఆద్యంతా ఉన్నాను” అంది నీరజ.

మూర్ఛం కుర్చీలో! బాగావారి “ఏంటేదు నీరజా! విధిలేదగానే నిలుపుబద్ధంమందు మదుబుకుంతువు చెట్టుకుంటున్న నిన్ను చూచావా! అప్పుడే అనుకున్నాను, ఈరోజు మనమాటకు తిరుగులేదని! అది కోర్టుకాదు, మరుత్తేత్రమనుకో! కురువృద్ధుడొకటి, ప్రతిద్యుంద్య రామారావు గారొకటి కాదు. ఆ మనవోటికి తాళంపడిందంటే, యిక చూచుకో” అంటూ నీరజను తన ఒకీలో! లాక్కోబోయాడు.

చేతిని విడిపించుకుంటూ నీరజ కుర్చీదగ్గరకు లాక్కుని “మీకోంటా! కోర్టుకు వెళ్తున్న కుస్తీలు పడ్డాయి అలాగే క్లబ్బుకు వెళ్ళి ప్రార్థనతో పోగొట్టుకుని రాత్రి ఏ ఎనిమిదికో తొమ్మిదికో యింటికి వెంచేస్తాను. ఈ యింట్లో కేసు విక్రమిస్తున్నది ఈగలు తోలుకోవాలి” అంటూ అప్పటికి తనకో పెద్దరిక్కులో యిరుక్కుపోయింట్టు బురగముఖం వెట్టుకుంది.

భార్యనూ అనుమయించాలో తోడక మూర్ఛం “పిన్ని చెప్పినట్టు పాప నెత్తుకోదానికి ఒకకుర్రాణ్ణి కుదుర్చుకుంటారే నీరజా! నీకు తోడుగానూడా వుంటాడు” అన్నాడు.

“కుర్రాణ్ణికోవండి మీరు మరీమా! అందులోనూ మనింట్లోనా! ఎక్కడిదెవవు లక్కడే వుంటాయి. ఆ విచ్చికుర్రాడు కొంచెం చేతివాయి మనిపైలేసరి, కొంపకుండుమై పూలుకుంటుంది. అది గాక పాపగూడా వాడగ్గర లేకపోలే నాకేం తోడదండీ” అంది నీరజ

“బలే నీవుజ్జేమేమిటి? స్వప్నంగా చెప్పరాదు” అన్నాడు మూర్ఛం. అపరిచింపంగమే అతి డిగి నవ్వుకంటేను అదివాళ్ళు ఎంతిరువుకుంటే నేమి, వాళ్ళకు అంతిర్జాతీయరాజకీయ వ్యవహారాలకన్నా యింటిగోడవలే గొప్పవిగా కనిపిస్తాయని నీరజ కాపురానికివచ్చిన గాయత్రిదేశ్వరీ మూర్ఛానికి ఒక నిర్దుష్టమైన ఆభిప్రాయం కలిగింది.

“అలాగకనీ, ముక్కెట్టుకనీ కోజా కైదాదు సార్లయినా రాముడు త్రోవోకి వెళ్ళిపోతుంటాడు. అంటావిడ రెండుపూటలూచిచ్చి ఒకటి రెండుగంటల్లో తనపని పూర్తిచేసుకుని వెళ్ళిపోతుంది. ఒంటరిగా యింట్లోవున్నప్పుడు—మీరు ఎప్పుడెప్పుడు నాకు

తెలుసు. పగలుగూడా ఏం దొంగలభయముని మీధానా. కానీ వాకేమో భయంగా వుంటుంది. పట్టకలే దొంగిడి జరిగినట్లు కేసులో వార్తలావున్నాయి. మీకు పుణ్యముంటుంది. పోలేపోతుంది ఒక యిరవైరూపాయలు మంచి కావడంకోసం. గేటుదగ్గర కాపలా వాడుంటే వాకేం దిరులుండదు "

ఈ జరిగొత్త సలహావీరునిచే మార్గం పూర్తిగా అలోచించుకోకమునుచే నీరజ మళ్ళి ప్రారంభించింది. "మీలో ఎన్నిపాట్లు చెప్పినా లాభముండదు. రాముడితో ఒకపారి చెప్పాకోలేదో అప్పుడే ఒకమనిషిని తీసుకొచ్చి చూపించాడు."

"అలాగా" అంటూ ఆశ్చర్యం ప్రకటించాడు మార్గం

"చెబుతే మీరు నమ్మరు! భూతమయిపోండి మాటలెందుకు! నేనూ ఎండలో ఘోరావాళ్ళని చూచాను. వాళ్ళిదిమీకుండు దిగుడుపుకైవా పోక రాదు. అలావుంటాడు మనిషి! అంతే కాదండోయ్, యింకొకరిచ్చితే! వాకి రెండుపూటల యింకొంకి పడే ప్రేచాలలు! నవీమిగా జీతం వద్దంటే వద్దంటాడు. పోనీ ఎందుకైవా పనికొస్తుంది, అయిదో పదో తీసుకుండువు తెమ్మన్నాను."

"ఏమైవా యింటి నిడుకట్టలో నీకున్నంత క్లిష్ట వాగులేదు నీరజా!" అంటూ మార్గం తనమనిషి పడమకున్నట్లే భార్యని కొంచెం పైకెత్తేశాడు

"పరొకటండీ పాపం! ఆముసలాదికి ఎవమచేయి మోచేతివరకూ లేదు. ఏమైపోయిందని అడిగాను. అక్కడక్కడో రైస్ మిల్లులో రెండుసెలలు పనిచే కాట్ట. చేయి క్రంలో యిరుక్కుని నలిగిపోయింది. ధర్మాపుత్రులో మోచేతివరకూ తీసేశారన్నాడు. అంతిటితో అయిందనడన్నారూ! ఊహా ఒకపారి మలేరియా వస్తే బెక్కినైదు మాత్రాన్నీ మింగావట. దాంతో తీరని చెమడొకటి సంక్రమించింది. చూస్తుంటే గుండెలు తిరుక్కుపోతాయండీ ఎవడో గానీ!"

"విజమే, విజమే" అంటూ గాఢంగానీట్లా ర్పాడు మార్గం.

"ఏకే మీరూ అతిస్తే చూచారటండీ?" విస్తుపోతూ ప్రశ్నించింది నీరజ.

"ఉదయం వేడనునంటే తిరిగొస్తూ చూచాను. మళ్ళీ కోర్కె! చెప్పా రాముడితో మాట్లాడుతుంటే చూచాను ఇంతటి పట్టణంలో వాడే మనకు దొరికాడా లేక మనమే వాడికి దొరికామా అని సందేహంగా వుంది. అలాటివాళ్ళని వున్నట్లుండి నమ్మడానికి ఏలేదు నీరజా! పోనీతే. నవ్వలేకే వున్నానంటే కల్పించి యిచ్చావు. యింతలో నే చెప్పిపోయ్యేడం ఏం బాగుంటుంది?" అన్నాడు మార్గం.

"అదేమిటండీ! చూద్దానికి మోటుగావున్నా అతిసు మీరనుకున్నట్లు దుర్మార్గుకుగా కనబడతే!"

అతిసు దుర్మార్గుకు కావనే అనుకుంటా నీరజా ప్రస్తుతానికి! వాలురు రోజుల్లో అదే తెలిసా స్తుంది. పాప అప్పుడే విడిపోయిందేమిటి? లేపి అన్నంలివివించు. నేనయిదునిమిషాలు రెక్కతీసుకుని లేచిపోంచేస్తాను " అని చిటికెవేస్తూ ఆపులించి కళ్ళు మూసుకున్నాడు మార్గం.

* * *

మరువాడు ఆదివారం. ఎవరో ఒకరిద్దరు క్లయింట్సులిచ్చి మాట్లాడి చెల్లిపోయారు టిఫిన్ అయిన తర్వాత మార్గం పాపకు తీసుకుని మేడపైకి వెళ్ళాడు. మేడపైపే పడమటివైపు గదిలోకి వెళ్ళి తేకే ప్రేకోడ్డులో తినుకున్నా కాట్లు బమ్మలు, రివైలు అన్నీ పువంగా కనిపిస్తాయి పాప చుక్కన్నీ పట్టకుని కిటికీలో కూచుంది. మార్గం ఏదో వాగపత్రిక తిరుగవేస్తూ పాప కద్దంగా కుర్చీలో కూచున్నాడు.

"వాన్నా, వాన్నా! అడుగో గడ్డాంతారి! చూడూ" అందిపాప.

మార్గం తలపైకెత్తాడు. గేటు మూసివుంది. మూలపైన కూచున్న ముసలివాడు యినుపకయ్యల్లో నుంచి ఆక్రితంకోజలాగే అదేవేషంతో, అదే పిచ్చి వాలకంతో కనిపిస్తున్నాడు.

"మన గేటు దగ్గర గడ్డాంతారి కూచోడమెందుకు వాన్నా?"

పాపకు సందేహాలు కలిగితే ఆతిరువాత తన చదువు కొనసాగిందని మార్గానికి బాగా తెలుసు. అతిసు పుస్తకం మూసిపెట్టి "తెలియా నీకూ! అతిసు వాడ యింటికి కొవలావాడన్నమాట. ఎవ్వడూ ఆగేటు దగ్గరుంటాడు. మంచివాళ్ళ విమాత్రం లోపలికి

రావిప్రాకు. గొంగలెర్రవాచినీ అరిచిమాచి భయపడి అలానే వెళ్లిపోతాడు" అన్నాడు.

"గొంగలు పోవీరా! కే భయపడకు. గడ్డాంతా తీసి వెళ్లిపోతావ్విటి! పోనాన్నా నవ్వు! నీకేం తెలిసినది" అంటూ ఎర్రపొంది పాప.

మార్గం తెల్లబోయి "ఈగొంగలసంగతులన్నీ నీకలా తెలిసాయి పాపా" అని ప్రశ్నించాడు.

"అమ్మ చెప్పిందిగా!

'చెయ్యకుండా, చెయ్యకుండా' అనుకుంటూ విసుక్కున్నాడు మార్గం. మర్రాల్లకు వీరగాథలు చెప్పే దైర్యం, పాపం కలిగించబడింది పోయి తెలుగుల కథలు, గొంగలకథలు చెప్పి తమవీధి మాచి తామే తెలిసాయెట్టు చేయగూడదని నిరజకు తమ చెయ్యిపాకు చెప్పివుంటాడు. కానీ అంత వంటేగా! చెప్పింత నేపూ విని తమ కిథిలో! పోగానే పాపం వీరిచి "మరి మావూలో, అంటే మీ అమ్మమ్మగారివూలో అంతా ఎర్రపొంది ఒకడుండేవాడు, అబ్బ, అబ్బ, ఎంత పెద్దగొంగలకున్నావు" అంటూ ఒకభరి యిరిపోయిలా ప్రారంభిస్తుంది.

ఇంతలో పాప మరొక కొత్త సంతోషాన్ని తెలుపుచుంది. "గడ్డాంతా ఎప్పుడూ అక్కడే వుంటాడన్నావే నాన్నా! మరి అతనికి ఆకలి యెలా?"

"ఆకలిసప్పుడు యిటికొచ్చి అన్నంది, మళ్ళీ అక్కడికే వెళ్ళిపోతాడు."

"అప్పుడు గొంగలు లోపలి కొచ్చేస్తే?"

మార్గం నిద్రలేచిపోయాడు. వాదంలో అద్యోక్షు రామరావుగారిసేనా జయించవచ్చుగానీ పాపకు అసందిగంగా ప్రత్యుత్తిరా లివ్వడం కష్టం.

మార్గం పాపమ క్రిందికి దించి "నవ్వుకోడు నైపు చూచింది చాలుగానీ, హాల్లోకి వెళ్ళి బొమ్మలతో ఆడుకోపాపా" అన్నాడు.

పాప లోకానికి వెళ్ళిపోయింది. మార్గం ప్రతి కను తేలికపైకి విసిరి గేలునైపు చూడసాగాడు. అగోచరంబూ ఒకటి పెట్టకోకపోతే ఏమీ లేదు గానీ, అది మనసులో రగలపాసికే మటుకూ తనకూ పాపకు కలిగిపట్టే ఎన్నో సందేహాలు కలుగుతాయి నిన్నటివరకూ ఈ మనలివాడు తనకు అపరిచితుడు.

ఈ పట్టణంలో కాళ్ళకింగా మకాం ఏర్పరచుకున్న రిచ్చగాళు కొందరున్నాడు. వాళ్ళు ఏదీ పనులులో ఎక్కడెక్కడ ప్రతిష్టాచూతకో తింపు తాగా తెలుసు. కానీ యిక్కడే మాత్రం యంతకుమనుపు చూచిన జ్ఞాపకంలేదు. బహుశా యింకా కొత్తగా ఈ ప్రాంతాలకు విజయంచేకాడేమో! పూర్వా క్రిమంలో యితడెక్కడున్నట్టు? ఏం చేసివట్టు? బ్రతుకు తెచ్చుకోసం కనుపు చేశివట్టుకుని యిలా వచ్చి వుంటావని నిశ్చయించుకుంటూ మనుకున్నా, యింకా తనకు సమరూపక మైన ప్రతిఫలం వస్తుంటున్నాడెందుచేత? అవుంప్రమ బొంతమైన చూపు నిలిపి ఆమధ్యమాకులకు గడ్డిపోచలు పనికిరావు.

రోటలోనుంచి గడిలోకి వస్తున్న ప్రభాత వాయువులు కరిరానికి పోకనూ, పోకనూ మార్గం కళ్ళు మూతపడ్డాయి. కూర్చున్న కుర్చీలోనే అతికు పడిపడిపోను నిమిషాలపాటు కువికిపాట్లు పడి అతికు వాతి లేచి ప్రక్కనేవున్న నుండంతో మేనుచేర చేకాడు. ఇంతలో ప్రకాశంగా వుండెడం మూలన మార్గానికి పడకోగానే విద్రవపడింది.

విద్రలో ఒక కలకన్నాడు మార్గం. చిక్కిమైన కల! ఎందుకో ఎక్కడికో తెలియడంలేదు. ఇట్ల పొస్తుడై తనోక దుర్లహరణ్యంలో పరుగుతున్నాడు. అప్పుడప్పుడు భయంకరమృగాలు, భీకర పక్షుగాలు ఎగురొచ్చివున్న వాటిని తమ పరుగుచేతబందంలేదు. ఆఖరుకోక కిథిలవాలయం దృష్టాదరిమైంది జీవాల యంతర్యాంంలో ఒకచేతి అడవిపొరిన, మరొక చేతి మానవ కపాలాన్ని నిరించి కిల్లిచూసుకుని కాపా లిపు దొకడు 'ఓం, హ్రీం' అంటూ మంత్రం జపిస్తున్నాడు అరిచికెనుగా వూచిన కడిమిచెల్లు గెంకు న్నాయి. వాటికి ఓ యిరవై ఏళ్ళియవరి, ఓ నాలుగై వేళ్ళ అమ్మాయి తీగలతో బంధించబడివున్నాడు. ఆశ్చర్యకరమైన విషయ మేమిటంటే ఆకాపాలికు డెడదోకాడు. తిరియిటి కాపలావాడు. బంధికు లెవరోకాదు. ఒక తె సీరజ మరొక తె పాప!

ఆ కోసంలో తమ ఇద్దాన్ని నైకెత్తి ఒక్క చేటుతో కాపాలికుణ్ణి తెగచేయ నుంకిందాడు. కానీ యింతలో ఆవంధూలికుకు కళ్ళుతెచ్చి తింపెకి పురికాడు. 'హీనుడా! చూడు నిన్నేంచేస్తానో' అంటూ మంత్రవింపంతో తింపలపైవ ఒక్కచేటు

వేళాడు—ఆ చెట్టుతో మార్యానికి నిత్రాభంగం కలిగింది. అతడు పులికిపడి కళ్లు తెరచుకున్నాడు. ఆయన మరణ్యం, శిథిలాలయం, ఆ కాపాలికుడు అంతా తపస్రయ! పాటితూట కట్టుకూ ప్రికలతనినలా, లేచిపోని పాడుకలన్నీ వస్తాయి. వివా యిటు బాగ్గద కష్టలోనూ, అటూ ప్యష్టావస్థలోనూ తపతలపులన్నీ ఆ ముసలివాడిపై కంఠం కిలా ప్రమరిస్తున్నాయి? నాడెవడు? తనెవడు? లోకంలో ఆలోచించుకోదాని కష్ట బృహత్తర విషయాలంతగా మాటిమాటికి ఈ వికారివాడివిధురించి ఆలోచిస్తూ తప మననమ పాడుచేసుకోడ మొదలు? ఏదోగానీ ఈముసలి వాడు తనకోక పీటలా దాపురించాడు!

చిరాకుతో ప్రేకిలేది మార్యం అత్రుతున్నంగా మళ్ళీ కటికిపగ్గరికేవల్పు నిలబడ్డాడు!

ఈసారి ముసలివాడి భంగిమ మారింది. అతడు కేటుకు ఆడుకుని తోటలోపలికి చూస్తున్నాడు. అంతగా తోటలో అతిద్దీ ఆకర్షిస్తున్న దేవో తెలియక మార్యం విన్నపోయాడు. ఇంతలో ఎందివర్తవం చెట్ల చాటునుంచి పాప బతుటికి వచ్చింది. ఏమాత్రం జంకు గొంతులు లేకుండా పువ్వులు కోసుకుంటూ ఆమె కేటుకు సమీపంగా వెళ్తోంది

ఆమెదాని మార్యం బుర్రలో ఒక కొత్తసంకియం పొససు పింది. దాని తాకిడి అతడు నిలుపునా కంపించి పోయాడు. ఒక వేళ ఈముసలివాడు కుర్రాళ్ల నెత్తుకొని పారిపోయే దొంగమా! ఐతే కావచ్చు! ఎందు చూశాడు? లేకుంటే కొరికి తివేద్దామన్నంత ఆకాంక్షతో అతిడెండుకలా పాపను చూస్తున్నాడు? చూడమేమిటి! కయ్యల్లోనుంచి చేయిచాచి అతడు పాపను దిగ్గరికి రమ్మని పిలుస్తున్నాడు

మార్యం ఎలుగెత్తి 'దొంగ, దొంగ' అని అగుడ్తా రుతుకున్నాడు. కానీ నోరు పెగల్లేను క్రిందికి దిగి పడుకున్నావెల్లీ పాప నింటికి తెచ్చుకుంటా మను కున్నాడు. కానీ ఆలోచలే ముసలివాడు పాప నెత్తు కుని పారిపోతే? ఏంచేయడానికి పోలుపోక మార్యం కిటికి దగ్గర ఆలాగే నిలుచుండి పోయాడు.

కాని మార్యం అనుకున్నంతటి అశాంతిర మేదీ సంభవించలేదు. ముసలివాడికేసి విచిత్రంగా చూస్తూ పాప కేటుదగ్గరికి వెళ్లి పోయింది. అమాలుకంగా అతడి

వేదో ప్రశ్నించింది. ప్రశ్నకు జవాబులేదు. ముసలి వాడు తనకోటు జేబులోనుంచి ఓ చిన్న అరటిపండు పైకితీసి పాపకేటిలో వుంచాడు. కిలకలావర్షి పాప వెనుదిరిగి గంతులు వేసుకుంటూ యింటివెపురావొగింది. దూరమైపోతున్న పాపను చూస్తూ ముసలివాడు విగ్రహంలా అక్కడే నిలబడివున్నాడు.

* * *

వాలగై గు రోజులు గడచిపోయాయి. ఓరోజు పూళ్ళోకి కొత్తిగా ఓసిరిమా విచ్చిందిని కాస్త ప్రాద్దుండ్లగా వే యిల్లు తేనెకోసుని నీరజ పురమా యించివంతువల్ల మార్యం కొద్దునంది నేడుగా యింటికి వచ్చేవాడు. కాని సిరిమా ప్రోగముగురించి గురి రామా మరచిపోయివల్లు, 'తేదీలో క్లాత్ పిని ఏదో కుట్టుకుంటూ కచ్చిలోకూర్చున్న నీరజ ప్రతిష్ఠ మయ్యేవరికి మార్యం ముఖంలో చిరకోపపు ఛాయలు ప్రయ్యకున్నాయి.

"ఎనానీ స్వోరనే నీది నీరజా! ఎన్నుత్వరగా రమ్మ ఎడి మేమిటి? నువ్వీ రాదకార్యంలో లిడమైపోవడ మేమిటి?" అంటూ చిరాగ్గా వాలుకుర్చిలో కూల బడ్డాడు మార్యం.

"మీరింత తొంజరగా వస్తారని వాకేంతెలుపండి! మంచిపోడిదాలు మీకు మామూలే గదా! ఐనా నా ముస్తాబు కేయంది! ఐదునిమిషాల్లో రెడీ అయిపోతాను. చూపండి" అంటూ నీరజ గబగబా లోపలికి వెళ్లింది.

ఎంతిత్వరగా తెలివివా థిమేటకు చేసుకు నేసరికి ఆలస్యం కావడం, 'అయ్యో, యింక కథ అర్థం కావడ మెలాగని విచారించడం నీరజకు పరిపాటే! ఇప్పుడూ అదే జరిగింది. కానీ మార్యానికి మాత్రం కథ అర్థంకావాలని అంతి పెద్దసట్టింపేమోలేను అర్థ మైతే కావచ్చు కాకపోతే అంసుకతిడు చింతించడు. ఎంతగా వంజితేర అని ఉచ్చేక్షించినా అదికేవలం మల్లుగుడ్డకదా అని మార్యం రివ్యాసం! ఎంతగా కథ మార్యాన్ని తలవైపుకు ఆకర్షించుకో జూచినా, బల వత్తమై సంతోషవల వల్ల కలిగిన పతాక పరిణామం ఎంతగా హృదయాన్ని ఉదిగ్మం చేసిపోవేసివా అనుగకుకునా యిది కల్పితగాధేనని మననం చేసుకుని మళ్ళీ మామూలుమనిమైపోతుంటాడు మార్యం. మార్యం అదినుంచి అతివా సరిక దృష్టి!

కాని ఈ సారి మాత్రం మార్గం అంత నిర్దిష్ట భావంతో వినిమా చూడలేకపోయాడు. ఆచిత్రంలో పాత్రధారుడైన ఒక విగుణిత యువకుడు పరిస్థితుల ప్రాబల్యంతల్ల వికృష్టస్థితికి ఎలా దిగజారిపోయాడో ఎచ్చటెప్పుడానికి కళ్ళకు తీరం గాత్రయత్నించాడు. ఒక వైపు యిళ్ళకు కన్నం వేస్తూ, మరో వైపు అవబును దీనులూ, హీనులూ చెదలబుతున్న కథానాయకుడి ద్వంద్వస్థితి క్రిత్యం చూపకలకు చిత్రియంగా ఉన్నట్లయ్యింది. ఓకోజరాత్రి అగజకొంగ ధర్మచేదంతో పురవీధుల్లో విలాసంగా పీకాడు బయల్దేరాడు. అతిశోభన విధ్వంసంగా కనిపించింది. దొంగ అక్కడ కొంతసేపు ఆగాడు. తిరువారి వున్నట్లుంటే ప్రాకారమధ్యం వైకెక్కి చివాలున ఆవరికీ దూకాడు. మేడకు పదిగజాలదూరంలో వున్న గంగరావిరెట్టుపై కెగ్రాకి, కొమ్మ చివరకాక వచ్చి బుప్పించి రెండో అంతస్తు లోకి దూకాడు!

“ఇదిగో నీరజా! ఇంటిదగ్గర రాముడు కూడా వున్నాడు కదూ!” నీరజవైపును ప్రారీ మెల్లగా ఆమె చెరిలో ప్రస్థించాడు మార్గం.

“రాముడా! నాలుగంటలకే వెళ్లిపోయాడే! చావ్ మేన్ ఒకడుండుగా మల్లీరాము డెండుకండి యింటిదగ్గర?”

కొంప మునిగిందనుకున్నాడు మార్గం. మాగు చేదంలో ఈగజకొంగ ఎలావున్నాడో, తమ యింటికి కాపలాకావీ ముసలివాడు కూడా యింనుమించు అలాగే వుంటాడు. ఇక్కడ దొంగ కెలాటి అవకాశ మైతే లభించిందో, అక్కడ ముసలివాడికి సరిగ్గా అలాటి సదవకాశమే లభించింది. నీరజడి ఎలాగైనా ఆపపుట్టుక! అత్యంత సరసమయ్యాల్సివచ్చి మిగిలిపప్పు డల్లా అడనాళ్ళబుద్ధి చురుకుగా పనిచేస్తుంది. కానీ తనుమాత్రం ఏమంటే ప్రయోజకత్వాన్ని వెలూ చెట్టిపట్టు! దొంగక(అతిథు దొంగకావని విధర్వన మేదీ!)యిల్లప్పు గించి తమ థియేటరులో భువనుపర్వీల్లో సుఖావీనుడై నిమ్మకు నీరెత్తిపట్టు నీనిమా చూస్తున్నాడు! ఒక మునిగిని మునిగిమనిగి విశ్వసించడం మంచిదే! కాని అలా విశ్వసించడానికి ముందు ఈ మనిషి అమనిషి తత్వాన్ని అవగాహనచేసుకుని వుండాలి. ఏవాటి వాయనిమా, పండితంత్రింలో కాబోలు, కులమా వీలమా తెలియకుండా కొత్తినాళ్ళదినమృరాణంబుంది.

తటాకం వైకెక్కి “కల్లెందుకో తిగుగు తున్నాయి నీరజా! కావీపు బయటవుండి వస్తాను” అని దరచరా శిమేటరునంచి బయటికి వచ్చేవాడు మార్గం.

అప్పుడప్పుడే పన్నుగా చివకులు జారు తున్నాయి. ప్రగాఢ నీలవర్ణం కై నేవీకొన్న మేఘమాలి కలు ఆకాంతాలు అవనుగా లోకాన్ని ముట్టించి వేస్తున్నాయి మార్గం కోడ్లుపై వచ్చేసరికి ఓనై పువ మొరపాటి ౨౫౫౫ మెరిసింది. వెనువెంటనే ఒక ఉరుము పెళిపెళా పురిమింది. కోడ్లులో అతిథు నాలు గకురులు వేళాడో లేవో జల్లుజల్లున జడివాన కురవ పాగింది.

వర్షం వస్తోందని వెనుకకును వేయడానికి మార్గం వికీ మనస్కరించలేదు. నిర్వహించు మేడ. కాకివి ప్రేలాప గట్టిపట్టుకు మేఘాలగింద చిక్కగా క్రమ్ము కుంటున్న కొరుచీకటి, పైగా జడివాన! దొంగతనం చేయడానికి యింతకంటే అమాల్బ్యవకాశం ఎప్పుడు దొరుకుతుంది? కాదులో బయల్దేరితే ఎలా లేదన్నా కోడుపైన యింటికి ఒకటి ఒకటిన్నరమైళ్ళి దూర ముంది. సంగుల్లో దూరివెళ్తే నాలుగు ఫర్లంగులకన్నా ఎక్కువుండదు. అదీగాక కోడ్లులో కొరు కనబడే సరికి దొంగకానికి బుద్ధిచెప్పడానికి అవకాశముంటుంది. కాదు, కాదు ఎంతవాన కురిసినా సరే తను వడిచే పదిదిమిమిల్లో యిల్లు చేరుకోవాలి!

పల్లాల్లోవిరిచిన మురదనిగు పైకెగిరి మరెక చెరగని దుస్తుల్ని ఖరాయిచేస్తున్నా లేకలేయకుండా మార్గం సంగుల్లోపడి వరకసాగాడు. వానిలో తిరుస్తూ వడిచే అనుభవం మార్గానికి క్రొత్త! అందులోమా ఎటు వాలుగా పడుతున్న వానచివకులురెడగల్లా ముఖాన్ని మొక్కుతున్నాయి. అశోముఖం గా కర వేగంతో వస్తున్న వర్షధారలమాటకేం గానీ, అంతకంటే వేగం గా మార్గం మనసులో ఆలోచనలు పరుగెత్తిపాగాయి. విదారు విమిషల్లో తనుగేటు తెరచుకుని లోపలికి వెళ్తాడు. మేడమ సరిపిస్తాడు. సింహద్వారానికి తను వేసుకుని వచ్చినాళ్ళం ఈపాటికి పూడడియబడివుంటుంది. వాన్నగా కోక రివాల్యరు లేవీరక సారులలో దాచి వుండడం మంచిదయింది. ఒకచేతి భార్యిరైటు, మరొక చేతి రివాల్యరు పట్టుకుని తను సరాసరి మేడపైకి వెళ్తాడు. తొడుపుచేతుగదిలో దొంగ యినప్పై

తలుపు విడచి నీ ప్రయత్నంలో నిమగ్నమై వుంటాడు! మెరపులా తను గదిలో ప్రవేశించి, టార్పిలైటును దొంగిలించి ఫోటో తీసి 'హండ్స్ ఆఫ్' అని గుర్తిస్తాడు. 'హండ్స్ ఆఫ్' అంటూ వాడిని హల్లో! తీసుకొస్తాడు. స్వీట్ వేసే, పడుపు చుట్టుకు నేత్రాడు పూడవెరికి దొంగని కంటానికీ బంధిస్తాడు!

అక్షిణంలో నూర్యం తను నూర్యమే నన్ను విడుదలం మరచిపోయాడు. తనివ్వకు తిమింగిలాలకు భయపడకుండా, తుపానుల్ని సరకు చేయకుండా పాగరాంతరాళంలోనికి చొచ్చుకుని వెళ్ళి ముత్రేపు చివర్నీ వెలికినీ పాపానికుకు! హిమపాతానికి వెరసికుండా, అలసటను తక్కు చేయకుండా అంగుళా వలెనీ అనిర్వచ్యమైన చూపునీలీల వదిలిపెట్టి నడక పాగిస్తున్న పర్యతాలోహకుకు!

సంశయం నూర్యం మళ్ళీ రాజకీయాలకి వచ్చేవాడు. అక్కడనుంచి గేటునుగిరికి నూరుగజాలు కూడా వుండేను. నూర్యం మేడలై బోపారి చూచాడు. జరివాసలో చూపావడంలేదు. తీక్షణవృత్తులతో గేటు వైపు చూచాడు. అక్కడ మనిషివున్న పాలకు చేరివించడంలేదు. అక్షిణంలో నూర్యం పిడిలి చూసి చేతినిపైకెత్తి తన దృఢముష్టి నోవారి చూచుకున్నాడు.

కానీ నూర్యం చేయి అప్రయత్నంగా క్రిందికి వ్రాలిపోయింది. పిడిలి తనంతటనే చిచ్చిపోయింది. నిశ్శబ్దమై ఆతడు గేటుకావలనుంచి వ్యాపించివున్న రావిచెట్టు కొమ్మలక్రింది నిలబడిపోయాడు. ఒకటి రెండు నిమిషాలపాటు తనమట్టారా వాసకుకస్తాందనీ, వాసలో తను బాగా తిడిసిపోయాడని ఆతడు మరచిపోయాడు. అతిదీర్ఘంలోని ప్రతి రక్తబిందువులోని ప్రతిగణువునా తననుకుల న్నాలువైన నిశ్చలంగా కూచునివున్న ముసలివాడి పరివీక్షణసూపమే ప్రతిబింబించింది. చీకటిలోలిసి చీకటై, తిడిసిముడ్రైయి కూడా విసుగుగా పీనున్న ప్రభంజనంలో, కుంభ వృష్టిలో కలలకుండా, మెదులకుండా కూచునివున్న ఈ ముసలివాడి నేనా తను దొంగఅని అనుమానించడం!

ఐదుగురుల పరిసరాల పొడవున్న తిడికిరీం ఆ వృద్ధుడి ధోరణి తిరిమిండు రెండడుగులమేరకు కుంచించుకపోయినట్లు తోచింది నూర్యానికి! అందుకెందు చింతించలేదు. ఆ ముసలివాడి మహాస్పృశి వ్యక్తిత్వం మ్రోల తను మరుగుజ్జయిపోవడమే న్యాయం!

మళ్ళీ ఈలోకంలో పడ్డాక నూర్యం వృద్ధుడికి దగ్గరగావెళ్ళి "తనాప్పిగావుంటే ఆమృతంజనం రాయకుండానువి వచ్చాడు" అన్నాడు. తీరాతన్న తర్వాతి అలాఅన్నందుకు కిందపడ్డాడు. ఆమృతం జనంకోసం జడివాసలో తిడుస్తూ తియేటనుంచి తినింతదూరం నడిచినచ్చాడంటే ఎవరు నమ్ముతారు? ఐనా తనివ్వడంకు సంజాయిషీ చెప్పబోవాలి? విజానికది సంజాయిషీ కానేకాదు. తనచెవులకే అది తుహపలాభ్యుపించింది... అంతలో నూర్యం లేచుకున్నాడు. ఏమయిలే నేం! ముసలివాడికి తనహుటలు విరిపించివుండవు!

నూర్యం గేటురెడచుకుని లోపలికివెళ్ళి ఐదు నిమిషాల్లో దుస్తులు మార్చుకుని తిరిగివచ్చాడు. అప్పుటికి వాడ దాదాపు వెలిసిపోయింది. ఐనా రావిచెట్టు కొమ్మల్లోనుంచి నిర్వరాళం గా యింతింత నీటిబొట్లు క్రిందికి రాలతున్నాయి. బాహ్య వాతావరణంలో మార్పువచ్చినా ముసలివాడుమాత్రం నిర్వికారంగా సమాధిగతుడైపట్టు అలాగే కూచునివున్నాడు. నూర్యం కళ్ళలో నీళ్లు గ్లిడతెరిగాయి. చేతినుడితో కన్నీళ్లు తుడుడుకుంటూ నూర్యం తులతూటాకి మారిపోతున్న తన చిత్రపరివర్తనకు తానే తెల్లబోయాడు. గడచిన ఏడెనిమిదిశతాబ్దాలుగా తనముసలివాడినిగురించి యిందు మిందు లోలా లోక్క విద్వయానికి వచ్చాడు. అనుమానించాడు. అసహ్యించుకున్నాడు. జారిపడ్డాడు. కడికివ్వకు కంట తిడిచెట్టుకున్నాడు. తనలో యిన్ని పరిణామాలు కలగుతున్నా ఎదుటి మనిషిలోమాత్రం కించిర్తు మార్పుయినా కనిపించడంలేదు. ఇది ఎండిపోయిన మ్రోడు. ధూగర్పంలో దీని వేళ్లు చిలికిపోయాయి వైసుంచి క్రిందికి కొమ్మలు క్రమక్రమంగా ఎండిపోతున్నాయి. ప్రకాశంలో తోరబడింది. ఈగుస్తికి వెనుక ఎలాటి బలవత్తర మైక కారణం నీక్షిప్తమైవుందో తనకు తెలియదు. అభవా తెలిసినా తను చెయ్యగలిగిం జేపూలేదు. జేన్నుగురించి విచారించి లాభంలేవో దాన్నిగురించి ఆలోచించడం వృథాప్రయాస!... నూర్యం రెండు పూడిబట్టి ముసలివాడిపైకి విసిరి, కట్టుకోమని నైగజేసి మళ్ళీ తియేటనువైపు వెళ్ళిపోయాడు.

మరునాటి ఉదయం, యిరివరకెవ్వడో నిర్లక్ష్యమైన బ్రాగ్రాంప్రకారం పూడిలోవున్న చంద్ర

శేఖరంగారికి నూర్యం బాబువాడు. 'ప్రాజ్యాలైన
లిండిగారికి వసుష్కరాల్' అంటూ ప్రారంభించి,
సౌభాగ్యంతి నీరజ, చిరంజీవి పాప మేయంగా వున్నా
రని పేర్కొంటూ సిర్సి తృప్తితోనం ఆకులవార్తకు
మరి నాలుగైదు వాక్యాలు జోడించాడు. "రోజు
కోకిలి రెండుపార్లు రాముడే పాపకు పి కాదున తీసు
కెళ్ళున్నాడు. అందుచేత ఆమె పెళ్ళుకోడానికి ప్రత్యే
కంగా గుర్రాణ్ణి పెట్టుకోవలసివిన అవసరమేమీ కనిపిం
చడంలేదు. మరొక విశేషం. ముగిసినకు నమ్మకము
లైన వాన్ మేన్ దొరకాడు. పాపం, వాస్తవిక
వ్యాయుధవారకమైంది. చెవులు విరిపించవు. ఒక
చేయి మొండిచేయి సంపత్కాలకరబడి తిండికి
నొమకొనివాడిలా కవబకుతున్నాడు. రెండుపూటలా
యింటిలిండి ఏడేస్తే మరణ్యునిలేకుండా ఆముని
వాడు మన యింటిదిగ్గరి వుండివాడేట్లున్నాడు.
వాడు గేటుదిగ్గరివుండెడంమూలాన నెను క్లబ్బు
నుంది రావడానికి కొంచెం ఆలస్యమైవా నీరజ మరేం
కంగాదు పడడంలేదు. ఈవిషయం సిర్సితో చెప్పండి"

* * * *

పది పదిహేనుకోజాలు మెల్లగా దొర్లి
పోయాయి. ఈవ్యవధిలో నూర్యం రెండు మూడు
పెద్దకేసులు దిక్కల్లా వుచ్చుకున్నాడు. వాయిదాలు
దిగ్గరిలోవున్నాయి. తిండికాస్త్రం ముగించి వ్యాసు
కాస్త్రం ఉద్ధృతిభాలమ్య నూర్పుండే ఒక్కొక్కప్పుడు
అర్ధరాత్రిగూడా మిరిపాతోంది. అప్పుడు పడుకుంటే
ఏ ఎనిమిదికో, తొమ్మిదికో మెలకువలకుం. అప్పుకిక
న్నానపాపాలు ముగించుకొని కొద్దునచేతు పడరికి
పొక్కలో బువ్ క్లాక్ పదిగంటలు మాపిస్తుంది.

ఇంతలో నూర్యం టక్క (తిప్పకోడానికి
బిలుగా వేసనిచెలవులు దిచ్చాయి. ప్రేక్షకసీట్ల కట్టగట్టి
నీరువాలోకి విడిది నూర్యం రిక్రాంతిగా కాలం గడిప
సాగాడు. పనిచేస్తే ముక్కుగారేమండం, బుద్ధికేస్తే అర్ధ
విసరమైతే తిప్పా రేయింబరిల్లూ పడక వైమంది లేక
పోవడం నూర్యం అలవాటు. లేంపే రాజకీయాల
వైపు వున్న పిచ్చివ్యామోహంబల్ల నెలకేమి, చేబట్టిన
పుత్రివ్వారా లభ్యమైన వాక్కుండుతి చేతనెలకేమి
నూర్యంనికి క్లబ్బుకునెల్లి మిత్రులతో చర్చాచూడ
మైన వాగ్వివాదానికిదిగకపోలే మరేంవో చేదిగాను!
అలానెల్లివస్తున్నప్పుడు గేటుదిగ్గరి అగి మునిరివాడిరి

పలకరిస్తామని నూర్యం చాలాపార్లు అడుకున్నాడు.
అగి పకరించేవాడే! కానీ మట్టాడానికి ఆమునివాడు
ఎంతమాత్రం సుముఖంగా కవబలేకు పైగా పనిలో
చేరిపప్పటికీ, యిప్పుటికీ అతిదు బాగా లెక్కలో
యాడు. వానిలో తిరిగిన వాటినుంచి అతనికి కొత్తగా
దగ్గరికి సంక్రమించింది. ఉంకి, వుండే ఒక్కవారి
దగ్గిలే ఆదగ్గలా ధారావాహినిగా పది పదిహేను
విమిదాలవరకు ఏకస్థాయిలో కొనసాగేది

"ఎన్నెండు గంటలకోసారి మేలుకున్నాను.
అప్పుడు మునిరివాడి దగ్గరించింది" అనేవాడు
తెల్లవారంగానే నూర్యం.

"నేను తెల్లవారయ్యామన మేలుకున్నానండీ!
అప్పుడు నూడా మునివాడు దగ్గరూనే వున్నాడు"
అనేది నీరజ.

"వాడు మనం మాట్లాడించివా మాట్లాడకు
తమకు బల్బులావుండరి చెప్పకోడు. ఎనిమిదిమరి!
నీకు మనకోక నమస్కరించాడు."

"దిగ్గిరిగ్గి వాకిక్కడే క్లబ్బుమానుకపోతాడేమో
నండీ! ఎక్కడి పుట్టాడో, ఎక్కడి పెరిగాడో వాడికి
ధిగవంతు డిక్కడి చావు ప్రాణి పెట్టివట్టున్నాడు!"

ఆఖరు నూర్యం రాముడే పిలిచి మునిరివాడి
కలావుంవో తెలుసుకోమన్నాడు. అవసరమైతే
హాస్పిటలుకు తీసుకెళ్లి మునిప్పించమన్నాడు.

కానీ నెల్లిం రాముడు నెల్లింపట్టే తిరిగి దిచ్చి
"ఆరిగాడు తిను మంచూ గింజూ ఏమీ ఒడ్డం
లున్నాడు బాబూ" అన్నాడు.

"ఎం! ఎందుకని?" అక్కర్యంతో నెల్లిం
చాడు నూర్యం.

"ఒంటివైపు చెయ్యివేసి చూకాను కాలి
పోతోంది లేచి నిలవోడానికై నా ఒసరికం వున్నట్లు
లేదు. 'హాస్పిటలుదాకా రా! మునిప్పిస్తాను'
అన్నాను"

"అందుకే మన్నాడు?"

"నెల్లివా అన్నట్లు చెయ్యిడిస్తాడు బాబూ!
ఇంకేమీ అడుగు."

"ఒకవైపు ప్రాణం పోతున్నా మునియింటి దిగ్గరి
మామని సత్యగ్రహం చేయడానికి వాడికి ముమ్మం

అచారం చేశావటా రామదూ! వెళ్లు. ఒక బండి తీసుకొచ్చి వచ్చి వదిల్చా వాడివంతులో పడతానీ చాస్పీటలుకి లాక్కెళ్ళు. నీతి అపాయకరంగా వుంది గనుక తిప్పకుండా వెళ్లి యిస్తారు. తక్షణం వాడిని చాస్పీటల్లో చేర్చి యంకోకపని చూడు, వెళ్లు" అన్నాడు మూర్ఖం.

అకోజ మధ్యాహ్నం తరం మూర్ఖం మంకు వాలోనుంచి కోడ్డువైపు చూచాడు. ఇనుపకమ్మల గేటుగర్జర కాపాలావాడు లేకు! లోలోపల ఏదో అర్థక్రమైత బా? బాగుంటా హృదయన్ని శుద్ధి తున్నా ప్రేకిమాత్రం తలవైక పెద్దబతువు తెగిపోయివట్టు 'అబ్బా' అని నిట్టూర్చాడు మూర్ఖం.

ఆకులకు మున్నం రానున్న నీరజ మూర్ఖం లోపలికి రావడం చూచి "ఉదయం మీకోచ్చిం వుత్తిరాల్సి చేబిల్లవై వుంచావండీ" అంది. "వాన్నా గారు వ్రాశారేమిటి?" అంటూ మూర్ఖం బాబుల్ని చేతికి తీసుకుని నుంచంవై పడుకున్నాడు. వాటిలో నాలుగైదు కార్డులు, ఒక కవచమాత్ర మున్నాయి. చంద్రశేఖరంగా రెప్పకు వ్రాసినా ఒక కార్డులో ముక్తపరిగా మూడు మాటలు మాత్రం వ్రాస్తారు. అనాలుకు కార్డుల్లో మూడు క్లయింట్ల దగ్గరినుండే వచ్చాయి. ఒకటి చందాగడుపు మీరిపో లోంపని హెచ్చరిస్తూ ఒకానొక పత్రికాకార్యాలయం నుంచి వచ్చింది. వాన్నా గారు బాబువాయలేదేమా అనుకుంటూ మూర్ఖం మిగిలిన కవచపైకి తీశాడు. బహుశా ఎనిమిదో క్లయింటు కనుకు సంబంధించిన పత్రాలు పంపివుంటావని కవచు చించాడు. కాకితాలు పైకి తీశాడు. ఉత్తరమంకటా వాన్నిగారి అక్షరాలే వున్నాయి వాన్నా గారు మధిష్టమైన వుత్తరం రాయ డానికి యిదే ప్రభుయం. ఒక వెళి యాత్రాశుభవాల్ని శురించి వ్రాశారేమా!

నాలుగైదు పేరాలు మాత్రం వదిలి మూర్ఖం కాకితాల్ని చేతిలోవుంచుకునే ప్రేకప్రకృతి మాస్తా ఆలోచనలో పడ్డాడు. అవుత్తరయంతా అవోతరహాగా వుంది! చెప్పివేసిన విషయమంతా మాంకే వుండగా అందుకు షికికావాయంగా వ్రాసుకపోతున్నార న్నా గారు. "ఇంతో యిష్టమెందుకు చెప్పివేసి వచ్చిందని నీకు సంజీవాంకలవచ్చు. ఇంతికాలంగా వా అంతరాంతరాల్లో నిరూఢంగా దాగివుండి ఈ

రహస్యం నిన్ను మూలముట్టంగా కదిలించివేయవచ్చు! కాని మూర్ఖం! వాలో ఏన్నో తిర్క్కునితిర్క్కులు జరిగినవిదావే ఈ వాస్తవాన్ని నీకు తెలియబాస్తు న్నాని నావు శుర్తించాలి"

మూర్ఖం యంచుమించు కోయ్యబారిపోయాడు. రహస్యమా? ఏమిటి? అది తిని కదిలించివేసి వాస్త వమా! అలాటి దోకటంటుందివి అనుకోదాని కైవా అవకాశంలేదే! వాన్నా గారేదానా కథవ్రాసి సత్రాకు పంపించడానికి బగులు తిను పంపించేవార! కాడి. వైవ చిరంతన మూర్ఖాకి శుభాకీహ్వలని స్పష్టంగా వ్రాశారే!

మూర్ఖం మళ్ళీ ఉత్తరాన్ని చూడపాగాడు. తగువారి ఒకటి గెండు చేజీలవడమా బాబు వింతగా వేచాంతెగ్గోరణిలో పొగిపోతోంది.

"నీకు తెలుసు మూర్ఖం, నేనూ నీలా వ్యాయ వాద వృత్తి ఆరంభించిన వాణ్ణి. పదశ్శతాబ్ద వ్యాయమాత్రిగామాడా పనిచేశాను. ఆముష్మి, ముష్మైఅయినశ్శ అనుభవంలో నాకవతిమైన సత్త్విమిక్కలే! వ్యాయున్ని నిర్ణయించడం కంటే ఈ ప్రపంచంలో అనిధారాంతరం మరొకటిలేను ఉదా హరణకి నీకీరహస్యం చెప్పడం వ్యాయమా కొదా అని నేనీ పది, పదిహేను కోశాల పొడుకునా వితర్కించుకున్నాను పూరిలో జాన్నాగుట్టి, కల కత్రాలో కాళీమాతను, కాళిలో విశ్వనాథ శివుణ్ణి దర్శించుకున్నప్పుడు కూడా ఈ సందేహమే నాలో కొట్టుమిట్టాడింది. కవచు ఈ విషయాన్ని నీకరిగించ డమే వ్యాయువున్న నిర్ణయానికీవచ్చాను. ఈ బాబు వ్రాస్తున్నది నేమే బృందావనంనుంచి! నిష్పసాయం త్రిం ఈ రహస్యాన్ని ప్రకటించడానికి కావలసిన ఆర్థ్యపంయనాన్ని ప్రసాదించమని నేను కృత్యధిక వానుణ్ణి వేకుకున్నాను.

వా పరిస్థితిలో వున్నవాడు మరెవ్వరైనా అయితే నీకీ విషయాన్ని చెప్పేవాడు కాడేమా! కానీ అలాటివాడు వా కాదనిం కాడు. నేనులోకం మెంమెయ్యుకోసం ఆశించకుండా నాకు వ్యాయువని తోచిన కార్యాలు కోన్నిచేశాను. వాటిల్లోయది ఆఖరుదిగావుండనీ! ఇదే వాకోరక.

మీ పిన్నికి కథలపేర్లు ఎక్కువ. కవచించిన పత్రికల్ని కోనితెయ్యని మొదట కథల్ని మాత్రం

చదివేయడం యిప్పటికీ అరిక అలవాటు. అందులోనూ ఎక్కడో అగడుగా కనిపించే విచిత్రమైన మానవ ప్రవృత్తి యథార్థంగా చిత్రింపబడే కథలంటే ఆమెకు ఎక్కువ అభిమానం. అలాటి కథల్ని ఆమె చదువగా నువ్వు, నేనూ అప్పుడప్పుడూ వింటుంటే వాళ్ళం. నీకు జ్ఞానం వుండోలేదో గానీ ఒకసారి ఆమె ఒకథ చదివించి. రాక్షసుడిలాంటి మురిసి ఒక కుంటాకు, వాడుచేయని కిరాతకకృత్యాలు చేపు తినుచేసినట్ని దుష్కార్యాలని వాడికి తెలుసు. కానీ నావంతుకు పశ్చాత్తాపపడకు వైగా వాడొన్ని ఘోరకృత్యాలు చేసినా లోబుట్లో వాడి అంతస్తు వానాటికి పెరిగిపోతుంటుంది. కడుకు తనూ కొంత వరకూ ప్రపంచాన్ని పుద్ధగించినట్లు ఆత్మవంశ్యుడైతే వాడు చనిపోతాడు. ఈకథ అనవసరంగావుంది నువ్వు, మీపిన్నీ వాదించారు. నేను మాత్రం యిది సహజమేనని మీకు విద్యకెప్పుడోయాను. కారణం, మీకంటే నేనులోకాన్ని ఎక్కువగా చూచినవాణ్ణి. అదే పనికి మాంపుల్ని హరిహర్వివ హంతకులు కొందరు పాప పరిహారార్థం రెండు అశ్రువీనువుల నైవాధారోయకుండా తిరికంలాన్ని సమీపించడం చేసినవనును. వాళ్లు రాక్షసులు! వాళ్ళతో మనకు ప్రసక్తి లేదు.

ఇదే మాంపులసంగతేమిటి? నా ఎదుకలో ఒక మురిసివున్నాను. వాడిని నేను దాదాపు వాయన దశాబ్దాలనుంచీ చూస్తున్నాను. వాడు సంఘానికి చీక పురుగుగా బ్రతికాడు. మానవుల శిశువీ ముర్ఖుగా బ్రతికాడు. నిరంతర దుర్వ్యవహారాల్లో ఆస్తిని నుల్ల చేసి పోతాడు. చివ్చేతి కొచ్చింది కానీ వాడు మాంపుకు మాత్రంకాలేను. మాంపుడైతే వాడికి పశ్చాత్తాపం కలగదా అనుకున్నాను. వాడిక మాంపుకు కాలేసను కున్నాను. కానీ మర్వ్యంలో ఆముంకి చేతి ముసలి వాణ్ణి చూచి చాలు వాళావు. అంటిటిలో నా అంచనా తోయవారియింది."

మార్గం తల్లిపడ్డాను. అక్కడికి, యక్కడికి వచ్చి ఈ ముండిచేతి ముసలివాడు తిరిగిపోతే ప్రవేశిస్తున్నాడు!

"ఇప్పటికీ వాయాలేఖ నీన్ను చీకాకు పరు ప్తొంది గమా మార్గం! లేకులే అసలు విషయం న్నిక డొంగితిరుగుల్ని లేకుండా వాచేత నయనంతవరకూ

సంగ్రహంగా వ్రాయడానికి ప్రయత్నిస్తాను. చీకాం తంగా మామరి తీర్చిగా చదువుకో.

మార్గం ఉత్తరాన్ని తేలులో వుంచుకుని చరచరా మేపివై వెళ్ళాడు గదితయలు మూసి వర్షిలో మామంటూ మర్రికాగితాల్ని వై తీగాడు.

* * *
"అని నేను క్రొత్తగా కాలేజీలో చేరిన లోజులు. కారి అప్పటికే కృపపందం ఆనందవాడు మేమీ కాదని, కావనివర్ని కష్టపట్టాలి క్కడ లోజులేదనీ వాకు లాగాతెలుసు. మావాన్నీ గారు వచ్చిలా పెంచారు. అందుకొకాన్నీని లాభించేను. పిత్రార్థితంగా దిక్కిన ఆస్తిపాస్తులంతగా లేకపోయినా ఆయన అంతవరకూ సంపారాన్ని లక్కురావడమే గొప్ప విశేషం. లాగా చదివి, డిగ్రీలు సంపాదించి, నేను పెన్సియన్కోగం చేస్తుంటే ఒకసారి మాది చని పోవాలని వాన్ని గారప్పు విషయమూ అంటుండేవారు. ఆయన లోరికలోని పూర్వార్థపరభాగాల్లో మొండి దైతే నెరవేరింది గానీ రెండోది నెరవేరకముందే ఆయన లోక్యతింగా కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

ఉన్న పూళ్ళోనే మోమ్మాయంపం మూలాన మూలో ఘోరవరకూ వాదనలు చూవాన్న గారికి బావుగా తోచలేదు. ఐదుకా ముంకూ చూడకుండా రెండుదంపిల మామాయిలు అప్పుచేసి ఆయన నన్ను కాలేజీకి కంటించారు. బంకు చేతోపట్టుకుని అవంతిపురం వేడమూడిగాను. అపూరి ముఖం చుడ్డా విడి ఆకే తొలిసారి కాలేజీ ఎక్కడవుండో వాకయి చేడుకుంటూ వెళ్ళాను. ప్రివిఫాయి గారు పాదరంగా మాట్లాడి ఈప్రాల్లో ఎక్కడుండవలదుకున్నావు" అని అడిగాను. "అదే తెలియడంలేదండీ" అన్నాను. ఆయన చీరీలో ఒకపేరు వ్రాసియిచ్చి అక్కడికి వెళ్ళివచ్చాను.

అది రంగమ్మ హోటలు! ఆలోజుల్లో ఆయిల్లు ప్రక్కల భోజనప్రియులందరికీ రంగమ్మ ఆర్థ్యా దేవత. హోటలుని చేక్కంటున్నాడు గమక అక్కడ కుర్చీలు, బల్బలు, పటాలు, పంకాయ, సర్వయ్యో క్షీనయ్యో వుంటారనుకున్నాను, కానీ అక్కడ అలాంటి గంవరగోళ మేమీలేదు చాదుగూళ్ళనుంచి వచ్చి చదువుకుంటున్న కాలేజీ కుర్రాళ్ళు చాలా మట్టుకు అక్కడే భోంచేస్తారు. వైసామాపిస్తీ చాలు,

రంగమ్మకు పోయి ప్రాంతంకూడా చక్కా లేచి వస్తుంది లోకంలో ఒక ప్రభ వుండేది. నూటికి తొంభైయింకి సర్వసామాన్యంగా వర్తించే ఆమాట కేంగానీ రంగమ్మ పరివర్ణితమూ, అంతకంటే మాటలతోనూ వాడుగూ తిశేవాళ్ళకంటేకీ వ్యక్తమౌచి మరలించేది. వాలుగైదు రోజులు ఆ హోటల్లోనే ఓగిరిలో మకాంపెట్టి చూచాను. బొత్తిగా చదువుకోడానికి వీలుగా వుండలేదు ఎప్పుడూ ఎవరైనా జనం. ఇలా కాదనుకుని ప్రత్యేకంగా వున్న ఓ గదికోసం ఆ వ్యేవధ ప్రారంభించాను.

ఆవాటికి అవంతపురం యిర్వకున్నంత పెద్ద బస్తీకాదు. వాలుగైదు ముఖ్యమైన వీధుల్ని మిగిలీ యిస్తే మిగిలిన పూరంతా వట్టి కుట్టిమిడ్డల మయం. ఈ మంటిమిడ్డలు దిక్కులేవు నవలల్లో అద్భుతవస్తువూ అపరాధపరిశోధకులకు తలసించే ధూర్జగ్యులకుంటే ఒకేండుక మెరుగ్గా వుండే వంటే! ఒకటి రెండు అంకజాల చెట్లూ ఈ వీధులందీ ఆవీధులకూ నూరు నూరుగా కైగలాల పొడుగునా వ్యాపించివున్న ఈ మంటిమిడ్డలకు ఏవైపునగానీ ఓకిటికివుండదు. ఉత్తర గుంబంలో మానవులకు ఆరు నెలలు పగలు, ఆరు నెలలు రాత్రి అని ధూగోళం చెబుతుంది. కానీ ఈ మంటిమిడ్డల్లో మనషులు మాత్రం సంవత్సరమంతా చీకటిలోనే బ్రతుకుతాను. జీవించడమే కష్ట సాధ్యమైన ఈ యిర్వల్లో యిక చదువుకోవడమేం కుదురుతుంది?

వాలుగైదుజాలు అజీవనిగా తిరగగా, తిరగగా కదకు ఓమాడుమాలకీధిలో గది దొరికింది. పెంకు టింట్లో వీధివైపు గది. గదిలోపలికి గాలి వెలుగునూ వచ్చే అవకాశం అన్నాయి. మాటి మాటికి గదిలోకి వచ్చి అల్లరిచేయడానికి ఆ యింట్లో కుర్రాళ్ళుకూడా లేరు. కుర్రాళ్ళే ఏమిటి, మగవాళ్ళుకూడా లేని ఆ యింట్లో యిద్దరు ఆడవాళ్ళు మాత్రం వున్నాను. దేశీ కర్రసాయంతో ముసలావడ రోజుకోకటి రెండు సార్లయినా వీధిగడపకా వచ్చి ఎన్ను పలకరించి చెప్పేది. అదివకు పగలుమాత్రం ప్రపంచం మనకమనకగా కన్పిస్తుంది. రాత్రులు అదీలేదు! పెరట్లోకి ప్రత్యేకంగా దారిలేకపోవడంచేత ముఖం కడుక్కోడానికి, స్నానం చేయడానికి యింటిలోపలి నుంచే చెల్లివలసి వచ్చేది. లోపలికి చెల్లివస్తూనే వడవలో నుంచం వైన పడుకునివున్న ముసలావడ “ఎవరూ, ఎవరూ”

అంటూ కంకాగుగా ప్రశ్నించేది. “వేవేవ్యా! చంద్రాన్ని” అనేవాణ్ణి. “ఒసే బావో! అబ్బాయికి నీళ్లు కొనాలేమో, తొట్టోవున్నాయేమో చూడు” అంటూ ఆవిడ కూతురికి పనిపురమయించేది. ఆ అమ్మాయి తొట్టోనీళ్ళువుంటే వున్నాయనేది. లేకుంటే మానుమాల చెప్పకుండా నీళ్ళులేని పోయడానికి గడ్డెలకుర్రంలా ఎదున్నా పెరట్లోకి వెళ్ళి పోయేది. ముక్కు మొగం ఎరుగనివార్త చేత పనులు చేయించుకోడానికి వాకు బొత్తిగా మనస్సురించేది కాదు. వివా అడ్డుచెప్పలేక బావకి నీళ్ళులేని పోవంత వరకూ ముసలావడతోనే మాట్లాడుతూవుండి ఆ తరువాత పెరట్లోకి వెళ్ళేవాణ్ణి.

ఓరోజు నేను కాలేజీనుంచి రావడానికి అలస్యమైరి వాగోసం వీధిగడప దగ్గరే కాదుకునివున్న ముసలావడ “ఏం వాయవా, ఈరోజంతి వేగమీరి వచ్చావు” అంది. కారణం చెప్పాను. ఏమో బాబూ! రోజు ప్రాద్దుండుగానే యిల్లు చేరుకునే వాడిని. ఈ రోజు రాకపోయేవరికి దిగులేసింది. ఇది మగడిక్కులేని యిల్లయిపోయే! ఏఅమ్మన్న విడ్డవో మవ్రావూలో ఒకడివిగా మసలుకుంటున్నావు. ఈ రోజు మాఅబ్బాయికి తిథిచేశాను. బ్రతికుంటే వాడీపాటికి ఒకయింటి వాడై బావక్కికూడా పెళ్ళిచేసి వుండేవాడు. రోగమ, రొద్దా? ఏమీలేదు. ఆ జేముడికి కలుగుటేయే. తీసుకెళ్ళిపోయాను. వాడికి బానకంటే పండుప్రాణాలు. అయ్యారేకపోయే, అన్నారేకపోయే, నేనున్నా లేచిదానిక్రింద జను. దాని అధం, పథం ఎవరు చూస్తారు?”

జీవిత ప్రవాహంలో ఆ నేక సుడిచిందాల్లోపడి మురిగి లేని సుక్కలిర్వకున్న ఆముసలావడను నేనేమని ఓదార్చగలను! వివా ఆమె త్విప్తికి “అవును, పాపం, విజమే మనీ” అంటూ నిట్టూర్చాను.

“బ్రతికుంటే వాడు తన ఆర్థిగానింటికి వస్తే వాడికి ఏరీకొరీ వంటకాలు చేసేపెట్టవలసింది బావో. వాడి కేడిది యిద్దమో వాకంటే దానికి బాగా రెయ్యను. పిచ్చిల్ల! వద్దన్నా ఈరోజు అంన్నీ చేసింది. దాని పిచ్చిగానీ, గాడొచ్చి తింబోతాదా బాబూ!”

ఈ ఆడవడ ఉపకమించడానికి ఏం చెప్పాలో వాకు తీజించుకున్నా సుస్థించలేదు.

“హానీ ఈపూట మత్స్య హోటలుకు వెళ్ళి కబళి చేసే బాబూ! ఇక్కడే భోంచేయ గూడదు!”

“దానికేం అవ్వా! తిప్పకుండా భోంచేస్తాను” అన్నాను.

నువ్వారికే మెల్లగా లేచి నోడవెంటనే వసతిలోకి వెళ్లి నుంచుండేసి కూచుంది. నేనూ వదిలిపోతే భోజనానికి కూచున్నాను. బానికి పళ్లెంలో అన్నం తెచ్చింది.

“నువ్వారాజు, ఆయన దరిపోయినా మాకంతో యింతో ఏగిల్చి పోయాడు. ఈయనూ, వాటిలిగాక వాళ్ళగై దేశంల పోలయింది. కొలమీన కొలవేసుకుని యింట్లో కూచున్నా సాయకు ఆయి దొండల రూపా యుల ఆదాను మొస్తుంది. ఇది గాక వున్నవగా వట్లా వుండేవుంది. ఎంబంబం కుదిర్చి పెట్టి ముండువెలిచి కుధికార్యం చేసేవాళ్ళే లేంది!”

“అగతియినదే నెంబంబం తింకిటకే వెనుక్కుంటూ వస్తుంది” అని ప్రయత్నించి ఓచూట వ్వాను.

కొంతవేళు పరస్పరం గా వుండిపోయి తర్వాత ముసలవిన “అన్నీ కేంకావాలో చూస్తున్నావా బానికి” అంది.

“అవునో మొదటనేను అన్నం యంకా ఆలగే వుంది” అంది బానికి, అప్పటికే నేనేదో అపరాధం చేసిపట్టు.

“ఇది వరీబాగుం దివ్వా! బానికిని వృశోదయడ లాంటి వాడికెవరికైనా బల్లవెట్టాలి! లేకుంటే అతిగాదు మొదటనేను అన్నమైనా పూర్తిగా తిని విభాయించుకోవం కదం” అన్నాను.

బానికి కిలకలా వత్తుతూ రెండోదిభావనలై నుండుకూ అన్నం తెచ్చింది.

బానికి అంత పొడుగురీ కాదు. పొట్టి కాదు నీటి కెచ్చిలేదే బావికింద, పుష్టిగా పడుకు గలిగిం ఎల్లరేకం పొలంలో నువ్వుటంలాగా పెరిగే అరిటిచ్చెనాటి అంగసావనం ఆమెది! నిజానికి బానికి నేయంత ఆవు రూపమైన సొందర్యం కాదు. అంతమాత్రం రూప దులు నువ్వెక్క దైనా కనిపిస్తాడు. సొందర్యం కన్నా ప్రభావం గా ఆమె చూపుతోనూ, చూట్టాడే తీరులోనూ ఎదుటివారికి కొట్టొచ్చివట్టు కనిపించేది ఆమె అహయ

కత్తిం. హృదయంలోనుంచి వెల్లువెక్కి భావాన్ని గళం లో నే మింగి, మెరుపులా చూతావుగా వున్నవించే దర హాన్ని పెంచులైకే వచ్చిగా:ముందే నుకిచిపెట్టి తెచ్చికోలు ఆభియంతో కృత్రుతంగా ప్రవర్తించడం బానికికి బూర్తిగా చేరిగాను. ఆమె ఏమాట చెప్పినా అది భూగర్భంలోనుంచి అగ్రయత్నంగా వైకి ప్రవరించే జలదారలా, స్వచ్ఛంగా రియటియంగా ద్వరిస్తుంది. ఎంతమాత్రం ధోర్తకే కయినా ఆమె గలగలా వచ్చేస్తుంది. అవత్స్య కెరత్రాల కామనిలా దల్లగా, తెల్లగా చిరిసి ఎగుటివారికి హాయిహాయి అని పిస్తుంది. పదిపదిపాను నోజలకు ముండు బానికి వాకు కొత్తి నేను బానికి కొత్తి. కానీ ఆమాట, అవత్స్య ఈ స్వల్ప కర్మధర్మో కొత్తినాన్ని చులుచూయించేసి పారకాయ

“అమ్మాయీ, బానికి!” అని సంతోషించే వాణ్ణి తిమామకు.

“ఏమండీ అన్నయ్యగారూ!” అంటూ బానికి వాగ్యావానికి సిద్ధమయ్యింది.

“నురం లేను. ఈకోజోక పెర్చి నెంబంబం చూచానులే” అంటూ ఆమెలూ వుడుగుమోత్రివం ద్వర్తితరసుంకోవరి నిలువెల్లా కళిచేసుకుని ఆమె వైపు చూస్తూ వుండిపోయేవాణ్ణి.

“చూస్తాడు, చూస్తాడు! చూడకేం! అబ్బో, పర్యాచేసి తిన్నంతా చూరం పంపించింది యిక్కడెవరికో పెర్చి నెంబంబూ చూడ్డానికి కాదు. చుట్టగా చువుకోండి”

“అదికాదు బానికి! మరిసిన నేను చూచిన వరు దున్నాడు చూచావురా, అతికు ఆహారం నీతిలకా యంతి యింపకును యరవైతారల దూరానికి విసిరి పారస్తాడు! వాడి భారీవుందిరా బాబూ, పిరంబులు పెట్టి కొల్చుకోనీ చెక్కు చెదరకు. అంతేకాదులే బానికి! వాడి భోజన పరాక్రమం గూడా చెప్పకో దిగ్గడే! మత్స్య ఒకదానివెంటే ఒకటిగా విగు రిస్తాడు నేనీనా ఊర ఆం అవకుండా అన్నీ భాళిచేసి గానీ లేకును.”

చిరుకోపం ముఖంలో వరదట్ల గొక్కగా, ఒక్క రిమితున వైకిలేచి ముండుకు పోయి ఈ భుజం విడిచినుంచి ఆభుజంవిడిచి చిల్లలా పడుతున్న పొడు గాటి జపను చెప్పి తీసుకుంటూ బానికి తిరిగి దిగ్గరకు

వెళ్లి "యాదవే ఆహ్వా! అన్నయ్య ఎవణ్ణో బకా ముగిసి తీసుకరావోతున్నాడు" అంటూ ఏడుపు ముఖం పెట్టేది.

"అదేమోతమ్మా! మీరన్నా నవ్వు పడంకి, లేవండి! వాకు తెలియదు. అతడు బకామగిటి తెచ్చివాడే, భీమగిటి తెచ్చివాడే నవ్వు పెళ్ళి చేసుకోవలసిందే" మునిలావడి తపతీపు లేర్చి చెప్పేసింది.

"చేసుకుంటా లే మీరు మాడ్చుకావే! ముందు అట్లకాదే పాయిలో పెట్టి నాలుగువారలు తీస్తాను. ఎంతటియదైనా ఒప్పుకాని నోరు బాగుకుంటాను."

ఒక్కో పాయంత్రం ప్లే గొంతుమంచియింటికి వచ్చి, ప్లానం చేయడానికి పెద్దల్లో పెద్దాను. తొట్టిలో పీకులేవు. వాకెండుకో కోపంవచ్చింది! చేదు బాంబోవేసి చేంతాను బార విడుస్తున్నాను. చేదురికి తగిలిన కబ్బం విరిపించిందేమో, బాంబో లోపలినుంచి పడుకెత్తుకుని వచ్చింది.

"అదేమిటి? ఎప్పుడూ లేని వాడక!

నేను పనుడిరిగి మాడలేదు వాపాటుకు నీళ్ళు తోడి తొట్లో పోతున్నాను.

"పోసింది చాలు. ఇకన్నా ఎం చెయ్యొచ్చు" అంది బాంబో.

చేతి చెంబు తీసుకుని తొట్లో మంచవోయాను. పటిగాలో చెంబే మునుగుతుంది! తొట్లో ఒక్క మక్క నీళ్ళుకూడా లేవు.

"అబ్బాయిగారి కలానే కావాలి! కోపమే సే మాత్రం క్రింద మీరు మూసింది లేండి మాదుకో వద్దా" అంటూ బాంబో మొదట మీమునూసి తిరువారి చేద చేతికి తీసుకుంది.

"వా కోరిమీద కోపమెందు కొస్తుంది?" అన్నాను.

"ఎందుకొచ్చిందో చేపవడిగిలే తెలుస్తుంది. పాపం, అది కుయ్యో, మొదల అవి మొత్తంమంటుంటే పడుకెత్తొచ్చాను"

"ఇతే నవ్వు చేద విడుస్తోంది పడుకెత్తొచ్చావు గానీ, నేను బాధపడుతున్నానని కాదు"

"అయ్యో ఎవ్వరూ! ఇవేం ఎత్తిపాడువు లమ్మా! ఇలా రాచి రంపాడచెితే ఆ రావోయే పదివగారిలి ఏం కావాలో ఏమిటో!"

రావోయే పదివగారిలి ఏం మాట్లాడమంటే బాంబోకి పరదా! ఆమె నోటంట ఆ మాటలు వివదాని! వానూ పరదాగానే వుండేది! అసలు బాంబో మాచివరికాకేనే వసుకుంటాను, వాకు పెళ్ళి చేసుకోవం నూడా ఒకమంచిప చేపన్న అల్లిపాయం కలిగింది. బాంబోలాంటి పనాచాటి కొరికిలే ఎలాటి గుర్తుపథంలోనైనా సువాయాపంగా ప్రయాణం చేయవచ్చు కానీ బాంబోలాంటి అమ్మాయి దొరకవేమే నుండరం! అలాటివాళ్ళు నూటికి కొటికి ఒక కంటాలో, వుండకో!

దిపరాలోనూ, క్రిస్మస్లోనూ రెండుపాళ్ళు తిరిగి వెళ్లివచ్చాను. వారానికోపానైనా బాంబో వూరికి వుత్తిరంవ్రాసేది. క్రిస్మస్ నెలవుల చివరి కోజల్లో బాంబోవిగ్గరిమంచి ఒత్తిత్తిరం వచ్చింది. అందులో ఈసారి నేను అపంతపురం వచ్చినమొదల పూటలుయింది ఈ నేయాలని, అలామాపకుంటే గదైనా భారీచేసేయాలనీ తపిల్లి నిక్కచ్చిగా చెబుతున్నట్టు ఆమె వ్రాసింది. ముసలాదిద అలాటి నిర్ణయానికి రావడంలో ముప్పాతికమర్దిపం బాగ్యో బాంబోవైవుంటుంది వాకు తెలుసు. కానీ నేనెందుకో చొరవతీసుకుని ఆ తిల్లికూతుళ్ళు చెప్పినట్టు చేయలేక పోయాను "ఎలాగా వారానికి రెండుమాడు పూటలు యిక్కడే భోంచేస్తున్నాను. ఇకన్నా పావాను నీ మీరే మాదుకుంటున్నారాయ్. ఏనా వాకేం అధ్యంతరం లేదు. కానీ వాన్నాగాను నా మాటలగా ఒకరికి క్రిమిలిగితే ఒప్పుకోదు" అని వాళ్ళకు వచ్చు తెర్వవున్నాను.

మార్చి నెలపమోపం కొనస్తోంది. చతువుల నొడివలో మురిగిపోయినందువల్ల ముసపటిలా బావకికో మాట్లాడానికి తీసియ్యేదిగాను కానీ వీలు చిక్కినప్పట్లా బాంబో గదిలోనేకన్నేసింది. ఆయింట్లో కుర్రాళ్ళు లేవందువల్ల మొదటిగా ఎదువుకోవచ్చునని మొదట నే వాించాను కానీ మాటలోనూ, చిలిపి తడంలోనూ ఒక్కబావకే పదిమంది కుర్రవాళ్ళు పెట్టా! "బూర్తిగా తిగడ లేవ్నయ్యా! ఈ పుస్తకం తీసుకు పోతున్నా" అంటూ అదివ నాయించేయన్ హిస్టరీ బాల్యాయను చేతికి తీసుకునేది. "పరిక్షలోచ్చేస్తున్నాయి బాంబో, నీరు పుణ్యముంటుంది. దాన్నిక్కడ పెట్టి వెళ్ళు" అని ప్రాధేయపడేవాణ్ణి.

“ఇన్ని పుస్తకాలున్నాయే, యివన్నీ చదివితే చాలామా” అంటూ బావకి కిటికీ ఎదురుగా నూచునేది.

నేను పుస్తకం చూసిపెట్టి “వంటగింటా మాని నువ్వక్కడికి వెళ్తున్నావో, ఒకటిరెండు మాటల్లో చెప్పేయి బావీ! నేను చదువుకోవాలి” అనేవాణ్ణి.

“ఇన్ని పుస్తకాలు చదువుతావు గదా! ఒకకథ చెప్పనూడమా బావీ”

“ఏటిల్లో కథలుండవు బావీ! అంతా చరిత్ర”

“బావీ ఆచరిత్రే కొంచెం చెప్పవూయ్యో! వింటాను”

నేను పక్కని పచ్చీనేవాణ్ణి. బావీ వాలో బాటు పచ్చీది. వీధింట పెళ్ళివాళ్లు ముక్కుర్ని అక్కర్లంగా చూచేవాళ్లు. ఇదిగింటి, బాగింటివాళ్లెవను బుచ్చేవాలో నాకు తెలియదు. కాని బావకి ఎవరినీ తక్కువ చేసేదికాదు.

ఆ తల్లిమామల్ని చూస్తుంటే ఆకుటుంబానికి, మిగతా ప్రపంచానికి మధ్య లంకా దెప్పడో విన్నపమై పోయిపోయి పోలేది. ఒక విధంగా వాళ్లది ఒంటరి జీవితం. బావీ మేనల్తగాడు ఆ ప్రాంతాన్ని వేరువాడు. ముసలాదిద మాటల్లో ఒక్కొక్కప్పుడు వూళ్లో నాలుగో వీధిలోనే వున్న ఆ బంధువులని నురించి ప్రసక్తి వచ్చేది. వాళ్లు కొత్తగా కాదు కొన్నాడు. మేనల్తగాడు కాదు. పెద్దవ్యాపారం వాగుతోంది. ఆ మేనల్తకు ఒకే ఒక కోడుకున్నాడు. కాపురాలు రెండూ ఒకే పాదలో వున్నప్పుడు అతిడికి బావకిని చెడుకోవాలని వాళ్లు చెబుతుంటేవాడు. నడిమంతరపుసిరిలో ఆ బంధుప్రేమ మండుటిసుకలో జలకణంలా యింకి పోయింది. వాళ్ళిప్పుడీ వూళ్లో బంధువులున్నారని భావించడంలేదు.

“వాడిని మత్తూ, ఎప్పుడైనా చూచేవుంటావు చంద్రం! మరేంపనిలేదు. వీధుల్లో తిరుగుతుంటాడు. వాడిసంగతి నేను చెప్పడం బాగుండదు. పొళ్లో ఎవర్నూ దిగినా నీకు తెలుస్తుంది. నాకు వస్తున్నాడంటే ఇక వదులు ఆవరణమయి యిల్లో దూరి గడచేసుకుంటాడు” అనేది ముసలాదిద.

“ఎవరెల్లాపోలే మనకేమీ అమ్మా! అతిగాడైవా ఈమధ్య నేనా యింత అధ్యాత్మంగా తయారైంది! ఐనా ముక్కుదాడు లేకపోలే కోడెమాడ చెప్పింద

మాట వింటుందీ?” అంటూ చర్చలో పాల్గొనేది బావకి.

“ముకుదాకుకేం! మత్తూవావుగా! నీకంటే మంచి ముకుదాకు ఎక్కడ కోడుకుతుంది బావీ! నేను చెబుతున్నా వన్య, ఆకోడెను ఈముకుదాడు తిరిగిస్తే పొంగండిగోదామి” అంటూ నేను వ్రుచితంగా పలచాయించేవాణ్ణి.

“నేనైతేవా! చెవులునలిమి గదిలో కూర్చోసి అతిగాడిచట్టు గిరిగీసేదాన్ని! ఏమితుకున్నావో”

అదేం ఆత్మవిశ్వాసం! ఈ ప్రపంచంలో తనకు ఆస్వాద్యమైన పంటూ ఒకటి లేనేలేదుకుంటూందా ఈ బావీ! ఏమో, నా కర్మమయ్యేది కాదు.

ఆత్మవిశ్వాసం సంగతిలావుంటేగా అమ్మ యితరుల్ని గూడా అంత దృఢంగా నే విశ్వసిస్తుంది.

అదే అమ్మకొంప ముంచింది.

సంకాంతి పండుగతర్వాత నాలుగైదురోజులై వుంటుంది. ఆరొత్తి బాగా ప్రాద్దుపోయేంతవరకూ వదువుతూవుండిపోయాడు. తాలూకా కచ్చేరిలో జనాను పన్నెండు గంటలు కొట్టాడు నాలుగంటలకు అలారంపెట్టి, దీపం చిప్పిదిచేసి చాపవైన పడు పడుకున్నాడు. ఇంకా తల్లో గ్రీకుడేకే రాజకీయ కల్లోలాలు, ఆంగ్లేయుల నులబీతూల యుద్ధాలు, హిందూజాతంలో మహామృదీయ సంహారాలు కలగావులంగా ముక్కు తిరుగుతున్నాయి నిద్రాజీవి వూరికంలో ప్రముక్తయంగా ముర్రచేతి తిన్నతోంది ఇంకొక అయిదునిమిషల్లో గాఢంగా నిద్రపట్టి వుంటే నేమో! వీధిమెట్లవైన విదోశబ్దం వినిపించింది. ఎవరికో పదవ్వని! అదేవీధిలో అప్పుడప్పుడూ దొంగతనాలు జరుగుతుంటాయి. కాస్తా బాగ్ కత్తివడం ఎండుకై నా ముంచింది. దీపం మెచ్చించడానికి చేయిచాచాడు. కానీ లాంతిరుచెడికింకా ఒక మూరమూరంలో వుండి పోయింది.

నేను పడుకున్న గదికి ఎదురుగా వరండావుంది. వరండాలో గదికిప్రక్కగా పాతకాలంనాటి నగిషీ పనులద్వారబంధమూ, గడ్డపారలకై నా ధియపడి తిలుతూ వున్నాయి సింహద్వారానికి అటువైపున రెండుగజాల్లో లోపల గదివైపున తిరుమకు నే రెండు తిలుతుల కిటికీ ఒకటివుంది. కిటికీ బలమైనకమ్ము

లున్నాయి. వీరినైపునందిదొంగ యింట్లో ప్రవేశించడం అపార్థం. కంగారుపడి అవచ్చిన దొంగను వెదగొట్టడం మొదలుగని దీపం పెట్టి తేసే ప్రయత్నం కూసుకున్నాను.

గదిలో పడుకునే, వరండాలో ఏం జరుగుతోందో తెలుసుకోడానికి వాడు గుడ్డిదీపం కూడా కొంత సహకరించింది. మాడుక్కెళ్లలో దిగింపబడిన గది తెలుపులో చెక్కకూ చెక్కకూ ఎదురు పండులున్నాయి. ఆ పండుల్లోనుంచి దీపపు వెలుగు వరాండా చివరపున్న గోడపైపై పడుతోంది. ఉన్నట్లాంటి ఆకొంతిరికాలకు అవరోధం తలపెట్టింది. పండిపాం లేదు, ఆదోక మానవాకారం !

కిటికీదగ్గర నిలబడి కన్నుల్లోనుంచి గదిలోపలికి చూస్తున్నాడు. ఎవరో? ఎంకురో? వాకవగరింకాలేదు.

“బానీ! బానీ!” మీయపు చాలా తేలిగ్గా వినిపించింది.

ఐతే వాడెవడో బానీకి పరిచితుడేనన్నమాట ! ఎవడు వాడు? వాడిగొంతు మరిమేస్తే బాగుండును. ఎముకలురించి వాడి కిరీరాన్ని ముద్దతేసే పుట్ బాల్లా ఆకాళానికి ఎగురరింటే యింకా బాగుండును

ఇంతలో గాజులు గలగల మన్నాయి
 “ఏమిటిది? ఎంకుటా?” బానీ గొంతు.
 “తెలుపుతీయ—”
 “ఎంకురో చెప్పేం?”
 “తీయ, చెబుతాను”

తెలుపుదగ్గరికి జరిగాను. కనుమరుగైపోయేలోపల నడిమిభాగ్నొకసారి స్పష్టంగా మాడాలని వా అరుర్తా. చూచి నేను చెయ్యగలిగిందేమీలేదు. ఐనా వాణ్ణి మాడ్డానికి ప్రయత్నించాను. గుడ్డితెలుగులో వాడి ముఖం వాడు ఒక్క క్షణంమాత్రం కనిపించింది. ఆవ్యవధిలోనే నేను వాణ్ణి పోల్చుకున్నాను.

వాడు ద్వారబంధాన్ని సమీపించాడు. తెలుపు మెల్లగా తెరచుకుంది. వాడు నీడలా లోపలికి జారిపోయాడు. తెలుపుకు గడిమిపడింది. ఎంతజాగ్రత్తగా వేసి వా కి ముసుపం ఆగడియ అలచాటు.

ఆ అర్ధరాత్రివేళ వాక్యవిషయంలో ఎలాటి తుపాను ఘూర్చిందో నేను చెప్పలేను. వాకళ్ళకు

ప్రపంచంగిరవ తిరుగుకున్నట్లుతో చింది. నేనింత వరకూ స్వప్నంలో వున్నట్లు భ్రమించాను. కాదు. ఇదివరకం. స్వర్గమన్న ఆలోచనో నేను వరకలోకంలో పరిభ్రమిస్తున్నాను. అబ్బ, ఏంబా యిది! సలసల కాగుతున్న తెలుంలో ఏదోవి ఎన్నెందుకు కూర్చోవేస్తున్నాను? మారులుతాపపంచెపడి యంత్రపుకాల మృగ నిలచెట్టి ఎన్నెందుకు చిక్రిహించును. మరిచేస్తున్నాను? నే నేంతిప్పు చేశానని?

తప్పుచేసింది నేనుగాదు! బానీకి. ఆమె తప్పు చేస్తోందని నే నెందుకు బాపడాలి? ఆమె ఎవరే? నే నెవరి? నేను త్రాచుపోముని పువ్వుచోర మనుకున్నాను. ఏకం ఈవాటికి తేలింది. ఏదంటా పైకి లేచిన యాదావం దురహంకారంతో కళ్ళుకానకుండా ప్రవర్తిస్తున్నావా బానీ! ప్రవర్తించు నువ్వేమి పోయినా వాకు చింతలేదు !

దీపం పెట్టి తేసాను. కూకాను పైకెత్తి ఒక చుక్క నీళ్ళవైవా మిగల్చకుండా గుటగుట త్రాగేశాను నిద్రి వచ్చే అవకాశం దాటిపోయింది. ఈ రాత్రికి బాగుండే! నేటికి తిరిగి పుస్తకాన్ని పైకి తీశాను.

కానీ మనసు పుస్తకంలో లీనంకావడం లేదు. అది కళ్ళెంచేవి గుర్రంలా ఎంత ప్రయత్నించినా పది పదిపాను రోజుల క్రితం జరిగిన సంధింపైకే ప్రసరిస్తోంది.

ఆ రోజు ఆదివారం రాత్రి పదిగంటల వేళ. నాటకంనుంచి ఒక మిత్రుడితో బాటు యింటికివచ్చాను.

బజారు వెటవకుమ ఒక పెద్దగుంపు ప్రోగ్రెవుంది.
 “ఏం జరిగింది?” మిత్రుణ్ణి ప్రశ్నించాను.
 అతడు బడంలోయారి ఆసలు దృశ్యాన్ని చూచి వచ్చి “తాళతోతు, త్రాగి ముత్తులో ఒళ్ళు తెలియక క్రింది పడిపోయాడు” అన్నాడు.
 “ఎవడువాడు” ?
 “మాచిరా, వాడికిథ చెబుతాను”

మనుషుల్ని ఒరించుకుంటూ ముందుకు వెళ్లాను. నిజంగా అది మానవలవిత దృశ్యం! క్రింద పడివున్న వాడు ముసలి మురికా కాదు. వాడి చెయ్యి పారి కళ్ళకులోబడి వుంటుంది మంచి ముగ్ధద్రాపి తెల్లటి

గ్లాసోనులు వందమీద నీ బ్లూజా బ్యా తోడు
కున్నాడు. దొరలు కాల్యకునే సిగరెట్లు తాలూకు
టిన్ను ఒకటి అతిడి తేలులోనుంచి క్రిందపడి మూతి
వూడిపోగా సిగరెట్లు పిథిలో చెల్లాచెదురుగా పడి
వున్నాయి. బలచక్రెనుకుని ఆ సిగరెట్లునే ముట్టించు
కురి తీరం వుండో లేదో తెలుసుకోవడానికి కాబోలు
దంగి ఆ పడిపోయి వున్నవాడి ముఖంమీదికి పొగ
వదులుతున్నాడు !

శుండెలు బరునక్కగా శుంపులోనుంచి బయ
టికి వచ్చి పేచీ హితుడ్డి కలుసుకుంటూ "వాడికథ చెబు
తానన్నావే" అని బ్రావం చేశాను.

"వాడి దీవూరే. నేనూ వాడూ ఒక సంవత్సరం
పాటు ఒకే డిస్కులో. కూచుని నడుపుకున్నాం. ఆ
తరువాత నేను ప్రెరగతికి వెళ్ళిపోయాను. వాడా
తరగతిలో నే, ఆవిస్కులో నే వుండిపోయాడు. అంతెం
దుకు? వాడి దరువు ఆతిరగతిలో నే వూర్తయిపోయిం
దని చెబుతే ఒకమాటతో సరిపోతుంది."

"తాగా డిబ్బున్న వాడేమిటి?"

"డెబ్బూ వుంది. డిబ్బుతో బాటు ఆల్వీన దుర్వ్యతి
సవాలా వున్నాయి తిండి లేకు. తిరి వుంది. ఆమె
గారికి పిడంజే చెప్పరావంతి ముద్దు! పిడు తాగి
తిండివారాడివా, బ్రాద్దు మాటునున్న ముండీసంకుల్లో
పికారు తిరిగివా ఆవిడకు తిప్పగా తోచదు డిబ్బుంది
గమక ఆవిబ్బుగో స్వాగ్యమైన ఆనందాలను పిడమధి
విస్తుంటే చూడలేక లోకం కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసు
కుంటోందని ఆమె అనుకుంటుంది."

"అయ్యో గ్రహచారమా!" అంటూ విస్తు
పోయాను.

"దురాచారాన్ని, కృత్రిచారాన్ని గ్రహచార
దని నవ్వు సరిపెట్టుకో తాస్తే, వాకేం చింతలేకు.
కానీ పిటికల్ల చిట్టచివరకు మిగిలేదేమాగ్రిం విచారం,
లేకపోతే వివాళం" అన్నాడు మిగ్రుకు ఒక సత్యాన్ని
సిద్ధాంతీకరించినట్లు.

"ఇంతమా పిడిపేరు చెప్పావుకావే" అన్నాను.

"లక్షణమైన పేరు. వాసుదేవమూర్తి. సంగ్ర
హంగా వాసు అని స్మరహరింపబడుతాడు"

తిలదమ్మ తిరిగింది! పిడేవా వాడు? పిడేవా
వానికి మేసర్ల కొడుకు?... అప్పుటి కంటే అను

కున్నాడు. కానీ యింకిలోనే ఈ రాత్రివేళ ఒంట
రిగా గోలో కూచుని, వానికి తలుపుతీరుగా యింట్లో
ప్రవేశించిందివాడా పిడేవా అని విశిష్టించుకుంటు
న్నాను. కళ్ళతో ప్రత్యక్షంగా చూచిన తర్వాత
నూడా సంతోషమేమిటి? నాడే పిడు !

నిప్పుకు తిలగడ పైకి వాలిపోతున్నా తేలి కును
అది విన్న ఆవి చెప్పడానికి వీలేదు. ముసూ, బుద్ధి,
మెదదూ అన్నీ క్రిమించి యీ క్లికేక కోపిరిపోయి
వచ్చుకులిగి ఒక విచిత్రావస్థ. కళ్ళుతేలేసరికి మార్గ
కిరణాలు కిటికీలందా చాప పైప పడుతున్నాయి.
దీపం చెద్దదిగా వెలుగుతూనే వుంది.

తలుపు తెనుచుకుని పెరట్లోకి వెళ్ళాను. వానికి
బావిగగ్గర అంటు తోడుకుంటోంది. ఆమె ముఖంలో
చింతకంత విచారమైనా క్యక్తం కొనసంలేదు.

"అదేమిటమ్మయ్యా! రెండు నెలలు పడకబడిన
వాడిలా తియారైవున్నావు" పరామర్శించింది వానికి.

"రాత్రి వాకు పిచ్చిబట్టింది" అన్నాను.

"దెబ్బం పట్టలేదుదా!"

"ఆ పట్టే నియ్యమేవో విచ్చే పట్టింది" అందా
మనకున్నాను. అవబోయాను. కొవి అనలేను.

ఆ సోజా హోటల్లో ఫోంచేస్తూ "వాకొక గది
చూచిపెడదాగా రంగమృత" అని అడిగాను.

"ఏం! ఇప్పుడున్నదాని కేముచ్చింది?" అంది
రంగమృత.

"ఏమో, వాకు నిరపథంలేదు"

"ఆ ఆమ్మా కూకుక్కు విమ్మ సొంత మనిషికి
కుల్లే చూడుకుంటుంటే నిరపథలేమంటావేమిటి? చినా
విండాకాలం నెలపులు రానీ వుంకు, ఎక్కడైవా గది
ఖాళీ అయితే చెబుతాను."

పెరట్లోకి వెళ్ళి చెయ్యకదుక్కుంటూ వుండగా
రంగమృత్తి దగ్గరగావచ్చి "ఏం చెందయ్యా! ఉన్న
టూండి గది చూశ్యయా అంటున్నావు. ఏం సరిగిం
కేమిటి?" అని ప్రశ్నించింది.

ఆవులిస్తే ప్రేవులు లెక్కచెట్టే వాలకం రంగ
మృది! అనునానరుంటూ ఒకటి కలగాలేగాని దాని
కలయాపు తెలుసుకోవడానికి ఆవిడకు చెయ్యి వుపా
యాలు చేతనాను. ఆమె వాలును గోడలమధ్య

వుంటూనే తీగను కదిలిస్తుంది. అంతటితో పట్టణం, పట్టణమంతా జోంజలా కదిలిపోతుంది.

“అచ్చే, చివ్చేడుమీదేను. అగడి కాలేజికి కొంచెం దూరంగా వుండాలే” అన్నాను.

చేపి పెలవులు మార్చి మూడో వారంలో ప్రారంభమౌతాయి ఈ ఏడేనిమిది వారాలూ పిల్లలంతరి చిరకూ గడిచెవు వెళ్ళుకుండా కాలమారగం చేతు దలదుకున్నాను. కంట్రైండ్ స్టడీ అని పేరుపెట్టి మేం బాలగ్రంథమంది సమావేశకులం కాలేజిలోనే ఓ గదిలో దనువుకోసాగాము. అప్పుడెన్నడూ వున్నకాల కనీ. బట్టలకనీ గదిగిరికి వెళ్లికనీ వచ్చేది. వెళ్ళినప్పు డిల్లా ముక్తిపరిగా ముసలాలివతో మూడు మాటలు మాట్లాడి బయటికి వచ్చేయాలని అనుకునేవాణ్ణి. కాని బాపి విడిచిపెట్టేది కాదు. “వీళ్ళు స్నానం చేయడం లేదు, ఇంటికి రావడం లేదు. చదివి చదివీ కట్టి లోప లికి పోయాయి, ముఖం పీక్కుపోయింది. మనిషిని క్రూరం చేసి చదువు చదివేం, చదువకేం” అంటూ వాదించేది.

ఈ బాపినిగురించి నేనేమనుకోదు? తిను చేస్తున్నది తీగవైపు కిప్పిరమని ఈమెకు తెలియదా? లేక తెలిసి నేస్తోందా? దీనికల్ల ఏలాటి విషయపరిణామాలు దిప్పిద్దానికి అవకాశమయిందో ఈమె బుద్ధికి తిట్టడం లేదా? ఏమో, బాపింతా అయోమయం! నా పొలిటి కామె ఒక చిక్కుచివని ననుస్య.

వక్కాకోటికీలోపుగా క్రుంగిపోమే బ్రాదు తోనూ, ఎంతకూ అంతంగాని రక్తమేతోనూ యిరవై ఎనిమిది రోజుల పిల్లలనిల కిర జీగంతో గడిచి పోయింది. పరీక్ష వ్రాసి, పెట్టేలేదా నడుపుచి పీడ్కోలు తీసుకోడానికి యింటి లోపలికి వెళ్ళాను. మంచాన్ని అంటి పెట్టుకపోయి ముసలాలిడ ముఖంలో క్రమేపీ జీవక శింసించిపోతోంది. బాపి ముఖంలో వైరం ఎన్నిదూ లేంది ఒక విచారలేఖ వాకాకోజాన స్పష్టంగా పొడగిట్టింది. అది నేను వెళ్ళిపోతున్నంతకు గరిగి విచారమా? లేక వ్యయంకృతపరాధాన్ని వాతాత్మక గుర్తించివెనువల్ల కలిగిన పశ్చాత్తాపం కుండెల్లోనుంచి పొంగి ఆమె ముఖాన్ని వివర్ణించేసి నేస్తోందా?

“వెళ్ళొస్తాను బాపి!” అన్నాను.

వంట చేసుకుంటున్న బాపికి నాకేసి తిరిగింది. ఆమె కళ్ళిల్లోనుంచి కన్నీరు ధారలాగట్టి ప్రవహిస్తోంది.

“ఎందుకేనుస్తావు బాపి?” అది ప్రారబింపు కాదు. తిరికే నిర్లప్తంగా క్రుంగిందాను.

అయ్యప్పిరి యిలా దిగజారిపోతోంది నాకు అన్నిరియ్యట్టి లేదు. అక్క వెల్లెట్లు లేరు.

“అవును విజమే” అన్నాను.

“ఈ దిక్కులేనిదాన్ని మరచిపోతావా అన్నయ్యా!”

ఒక్కసారిగా నేను హృదయానికి తిగించుకున్న ముళ్ళిన్నీ పులుకున్న తెగిపోయాయి. కళ్ళిల్లో నీళ్ళు నిలిచాయి. ముఖాన్ని మగవైపుకు తిప్పకుంటూ “ఏలా మరచిపోను బాపి! నవ్వించిటి మంచి దానిని గాకపోలే మరచిపోయేవాడికిమో! మనుషుల కింత మంచిరీడం పనికిరాదు. మనమెల్లో పశువు లున్నాను. వాళ్ళు లేనితొనైన కత్తుల్లో తిడిగొంతు కలు కోస్తాను. బహుశా నీకే భయంలేదు. భగవంతుడు నన్ను రక్షిస్తాడు” అన్నాను.

బహుశా నామాటలు అర్థమై వుండవు. బాపి నివ్వెరపోతోంది

“అవును బాపి? ఇది నేను చెప్పింది మాటలు కావు. ఎవరో వాచేతి పలికించారు” అంటూ పెట్టె తీసుకుని బయటికి వచ్చాను.

బాపి గది నువ్వుండెవు మామూ “యర్లీ వస్తావు గదూ అన్నయ్యా! ఈసారి నవ్వు వచ్చేంతవరకూ ఈతిలుపు యిలాగే వుంటుంది. నువ్వే వచ్చి తీసుకోవాలి” అంది.

“అలాగే బాపి! బాబులు వ్రాస్తుంటావు గదూ!” అప్రయత్నింంగానే అడిగాను.

బాపి కొంచానికి ఆమెకుని వ్రాస్తూ వన్నటు తలదించింది. నేను తలవంచుకుని కీధి వెంటి నడవ సాగాను...

* * *
“ఏమండీ! ఏమండీ!” తిలుపువై చక్కకుతో బాటు పిలుపు విరచించింది.

“ఎవరూ? ఏమిటి? ఎందుకూ?” అంటూ వైకి లేచాను నూర్చిం

“అయ్యోరామ! అదేం కంగారు బాబూ! అదే పదిగా టెలిఫోన్ మోగుతుంటే నీలుద్దామని నోచ్చాను” అంది నీరజ.

తలుపు తెరుస్తూ మార్గం “ఎవరో అదెంతో పోయావా” అన్నాడు.

“అవేక్కేం! ‘మాట్లాడుతున్నది డాక్టర్ చెట్టూర్. అవసరం. ఆర్థికవసరం’ అని గోలెడు తున్నాడు”

మార్గం ఒకసారికి మాడేసి బాలుగేసి మెట్లుగా క్రిందికి లంఘించి రిసీవరు చేతికి తీసుకున్నాడు.

“హా! డాక్టర్! నేను మార్గవారాయుని వింటి జరిగింది.

“ఉదయం మీరు ఫంసించారే ఆముసలాడు...”

“ఏమయ్యాడు?”

“అతడి స్థితి చాలా అపాయకరంగా ఉంది”

“ఉంటుంది. ఎందుకుండెను? వాడు సంఘానికి వీర పురుగుగా బ్రతికాడు. మానవతల కీలానికి ముప్పుగా బ్రతికాడు. ఈమాట చెప్పడంలేదు మానాన్న గారు చెబుతున్నాడు. పాపాలు పూరికే వరుల్లాయా డాక్టర్? పాములు కప్పల్ని తిరుముతాయి పాపాలు మనుషుల్ని వెంటాడుతాయ్. వెంటాడనీ. అందుకేవ రేం చేయగలరు? మీరు...మీరు...”

చేతిని మార్గం నోటి కడ్డంగా చాచి “ఏమిటండీ మీగగ్గోలు” అంటూ అపవారిందింది నీరజ

మార్గం కాస్త తిమయించుకుని నీరజ చేతిని లవరికి తోసివేస్తూ “మీ చేతవయింది మీరు చేయండి డాక్టర్? అంతకంటే వేరేం చెప్పగలను” అన్నాడు.

“అల్లెలైట్. ప్రయత్నిస్తాను” అంది అవారి కంఠం. మార్గం రిసీవరును యథాస్థానంలో వుంచి మేడమెట్లకేసి తిరిగాడు.

“కానీవుండండి కాఫీ తీసుకెళ్తున్నాను గానీ” అంటూ నీరజ ఓంటగదికేసి వెళ్ళింది

చేతివేస్తూ కాఫీంశులో దూర్చి కనెక్టింగ్ గట్టిగా అదిమి పట్టుకుంటూ కట్లి మూడుకుని మార్గం కుర్చీలో కూచున్నాడు. నీరజ ఎప్పుడు వచ్చిందో మార్గానికి తెలియదు. పెద్దపులకు చేతి కప్పు రిసీవరునుగ్గు ముదిగా వులిక్కిపడి అతడు కట్లి తెరిచాడు. “త్రాగండి కాఫీ” అంది నీరజ.

మార్గం కప్పుకు చేతిలోకి తీసుకుని ముఖం వైకత్తి ఒక్కక్కడు కాఫీ నోట్లో పోతుకున్నాడు.

“అదేమిటండీ కాఫీని మంచిదీలా తాగేస్తున్నాను!” విస్తుబోయింది నీరజ.

కప్పుకు టేబిల్ పైకి వారరికింది మార్గం అలాగే వైకిలేచాడు. కుడ్యారికి అలంకారప్రాకుంగా అమరి పున్న పెద్దపైకా చాయా చిత్రాన్ని చూస్తూ ముందుకు వదిలిపోగాడు. “సాభాగ్యవతి జానకి!”

పటంక్రింద ఎవరు వ్రాపాకో గానీ ఆ అక్షరాలు ముత్యాలలా మెరిసిపోతున్నాయి.

“మీ వాలకం చూడనూ, చూడనూ వాకు మతి పోతోంటుండీ బాబూ! అది మీ అమ్మగారి ఫోటో. ఈకోవా కొత్తిగా అందులో ఏం కవచిం చేమిటి?” అంది విస్మయంతో నీరజ

మార్గం దిక్కులు తోచిరివాడిలా నీరజమాటలు విన్నాడు. మళ్ళీ చాయా చిత్రాన్ని చూచాడు. మేడ మెట్లు దగ్గరికి దూకాడు. ముగ్గుజాన మేడవైక గదిలో వున్నాడు.

* * * *

“పట్నాల్లానైతే కాలం విడుల్లకిలా పరుగులు తీస్తుంది పల్లెటూర్లో అందువలన వదుస్తుంది. ఊళ్ళో మూడు నెలలచేపరి నెలవులు మూడు యుగాల్లా గోదరించాయి. పదిగంటలకల్లా ప్లావం చేస్తే ముష్టగా అన్నంతింది విగరిగలాడే నిరంతరం లెంకాయతోపువగ్గరికివకుస్తుంటే ఎప్పుడెప్పుడుమందం పైకి వారిపోదామా అనిపించేది. చిల్లడినెలలో పకు కొవి పుస్తం తెరిస్తే మనసు ఎక్కడెక్కడికో వుచ్చులు తెందుకుని ఎగిరిపోయేది. ఎందుకో ఆర్థం కాని కాలేదిదనువులు, ఉన్నా వూడివా పౌర యాన్ని కదిలించలేని విద్యార్థుల పాపాదర్యాలు, గుడిగావే పున్నా వాలుగుపూటలు వరుసగా తివేసరికి ముఖం మెత్తే రంగమృతోజవం, ఈ తలవుల చిట్టచివర జానకి! చిల్లమాని ఆర్థికవిశ్వాసం, అతికిమించిన ఆహూతుకర్వించింది నిరుపయోగకరమైన ఆయుధ పావుగ్గిలో వీరిత రణరంగంలో నిస్సంకేయంగా ప్రవేశిస్తన్న విస్మయోజన జానకి! ఏమైవుంటుందో జానకి!

ఏమో! వాకు తెలియదు. మూడు నెలలుగా ప్రతికోవా తపాలావాడికోసం ప్రతీక్షించాడు.

వచ్చాడు. వెళ్ళిపోయాడు. బావకిదగ్గరనుంచి మాత్రం వుత్తరంలేదు.

వా చదువుకోసం వాన్నగారప్పటికే విద్యకుందలు అప్పుచేసి పెట్టాడు. ఇంకా మూడేళ్లు చదువుకోండే వా చదువును రాణింపులేదు. అత్తిగారింటి నుంచి వచ్చే అవధిద్దలకు పాఠపాఠకూ సారలుపెట్టి పంపాలి. అప్పుచేయడానికిమాత్రం యింకా బోలెడన్ని అవసరాలున్నాయి. కానీ ఒక్క బాంకులోనైనా ఏది రూపాయలు చెల్లుచేయక అదికాశం కనుమాపు మేరలో కనిపించాలేదు. సమయానికి మా వాన్నగారి కోక మార్గంతరం స్ఫూరించింది. ఆయన వన్న పెల్లిళ్ల మార్కెట్టులో పెట్టాడు. తెలిసి, చదువు, అందం మొదలైన వా మొగ్గుతల్లిని గురించి పరిచితులవ్వారా బంధువులవ్వారా ప్రచారంచేశాడు. ఏరెప్పటికిగా వాణి సంబంధించింది. అమ్మాయి యింకా చిన్న పిల్ల. వాచదువుకే వాళ్ళే పెట్టుబడి పెట్టారు. పెళ్ళి ఒక సంవత్సరం తరువాతజరిగివా పరవాలేను ఈ పరతులతో కాబోయే వారివాహానికి యిటు మా వాన్నగారికి అటు అమ్మాయి తండ్రికి ఒప్పుందాలు కుదిరాయి.

తల్లి కాలేజి తేగవబోతున్నా రసగా ఈలోజా మర్యాదనుం పన్నెండు గంటలకు ఆనంతపురంలో దిగాను. రంగమ్మ చోటలు ప్లేవకును చేరగలో పే వుంది. రైల్వోమానుని పరాలు పట్టుకపోయిన కార్మి నీకప్పుకుంటూ గొడ్డువెంటి పడుపున్నాను. జనుల తుప్పుది ఎండాకాలం గాకపోయినా ఎండనిప్పులు చెరిగిపోస్తోంది. గడచిపోయిన వేసవిలోనైకిం ఇలాటి మంతులెంచెలేవు. నైగా మేనల పాకులవా ముసురుబట్టి జడివాసలు కురిగాయి. వైద్యవైకాళాలు వసంతి మనుకుంటాను. కొన్ని చెట్లు వైతం రాక ముందే చిగురిస్తాయి. కొన్ని చెట్లు వైకాళం తర్వాత చిగురిస్తాయి కాలమనేపట్లకంలో ఋతుర్యాతే వక్ర ధింః చెందుతున్నాయి ఇక మానవత్వరూపాల మాటేమిటి!

"బాగున్నా రా వాయనా!" అంది రంగమ్మ తి నేను కపపపగానే

"నీవో, యిలావున్నాను" అంటూ నీలవైన చలిలేలడ్డాను.

రంగమ్మ యిచ్చిన ప్యాకరిం వాకు రుచించింది గాదు. మరికొంత ఆప్యాయంగా ఆమె నన్ను పలక

రించి వుండవలసింది. ఒకటి రెండు నెలల తర్వాత మరీ కనబడిలే రంగమ్మ వాణికి ప్యాకరిమిచ్చే తీరే చేసు. గలగలా వాడివగ్గరకువచ్చి కనులకు పెద్దరి కొగా నిలుపువా పరికిరిస్తూ "ఇదేమిటమోయ్! బాగా చిక్కిపోయావే" అనో, "ఉర్లగడ్డలా పోరిపోతు న్నాచే అల్లుడా! పెళ్ళి తలపెట్టుకోగూడదు" అనో నల్వుతూ పరామర్శించడం రంగమ్మ అలవాటు. వాకలాటి మర్యాద జరగలేదు. జరక్కపోయినందుకు కాదు వా చింతి! రంగమ్మ కంఠాకో నావైన కిమక గలిగింది. కారణమేమిటి? అదే వా ఆలోచన.

చోట్లో భోండేస్తున్నవాల్ని ఒక్కొక్కరుగా రేచిపోయాడు. రెండోబంతికి వేనొక్కటి మాత్రం మిగిలారు చోటల్లోకొత్తిగా చేరిన ఆవ్వాయి ఒకకు వర్తీస్తున్నాడు. రాత్రి భోజనానికి వంకాయలు తిగకొక్కడంకోసం కత్తిపీట వైన ముగ్గుంటూ రంగమ్మ ఒకసారి నన్ను తీక్షణంగా చూచి "మట్టి గుర్రాన్ని వమ్మి గోవావరిలో దిగగూడదు" అంది.

మమానుషాటి పిడుగొకటి తలవైన పడిపట్టుయింది వా పని అప్పుం తింటున్న చివయం కూడా మరచి పోయి తెల్లబోతూ రంగమ్మకేసి మావసాగాను.

"ఒక సంవత్సరంపాలు ఆ యింట్లో వున్నావు వాళ్ళు నిష్క్రమే తివమన్నాను చూడా! అంతగా నువువాళ్ళోకొవరిసివ వాడివ ముగ్గువు. ఈ ప్రపంచ కంఠో వాళ్ళకు ముదిగ్గుంటూవుంటే నువ్వొక్కడివే! ఐలే నువు చేసిన పనేమిటి?"

"ఎం చేశాను?" నిబానికి నే నేమో తిప్పు చేయ లేదు కానీ నేనెండుకో ధియంతో వణిగిపోతున్నాను. బహుగా అశుభం నా ముఖం పాలిపోయి వుంటుంది.

"ఇంకేం చేయాలి? ఆ ముసలారివ ప్రాణం గుటుక్కు మన్నుక్కకు నువు రావలసింది! పాపం, ఆ పిల్ల ఏం చేస్తుంది? నైగా వట్టిమరిగి గూడా గాకపోయే!"

"ఏమిటి!"

వా ఆకలొయితవాన్ని అవహేళన చేస్తున్నట్టుగా ఓసారి తేలిగ్గానర్చి "ఏమిటో నీకే తెలియాలి బాబూ! మాకేం తెలుస్తుంది?" అంది రంగమ్మ.

"నాకేం తెలియదు" అన్నాను. అవడమేమిటి, పిడిగోకి వినిపించేట్టులు అరిచాను. అది స్వగృహం

కాదు. అయితే అశోకంగా నేను అన్నాన్ని పలుమూలకు చెదజల్లేవాణ్ణి. నా కోరిక కోపం తెప్పించినాళ్లకై యింట్లో గిరవాలు వేసివుండే వాణ్ణి.

“ఈ కేం తెలియదూ? నువ్వేపాపమా ఎవ గత్రా?” విలదీసి ప్రశ్నిస్తోంది రంగమ్మ.

“అవును నాకే పాపమా తెలియను. కానీ నీ తిండితోన్న అన్నాన్ని చేతబట్టకుని ప్రమాదం చేస్తాను” అన్నాను.

రంగమ్మ విచిత్రమైన మునిషి ఒక క్షణంలో ఆరిక కోపం వాస్తవ అపహ్వానంగా మారిపోయింది “తిప్పు చేయకపోతే నీకెందుకు కోపం వస్తుంది? దోపం నీలో లేకపోతే వానోట మాట వచ్చి రాకయిందే నువ్వెందుకు ప్రమాదకాలకు దిగుతావు?”

ఇదేం కుతర్కం! రంగమ్మకు నే నేం సంజాయిషీ చెప్పకోగలను? ఎలా చెబుతే ఈమెకు ఎవ్వరిం కలుగుతుంది? లోకులు కాకులు. ఆ కాకులకు ప్రాతి నిర్వ్యాం వహిస్తున్న మునిషి రంగమ్మ. రంగమ్మకాకా అంటోంది. ఇక కాకులన్నీ ఆగిపోయి. వాచెవులు చిలులుపడిపోతాయి నేను విపరేను. నేను ధీరింద లేను. రిపలేక ఆత్మాను ధీరిందలేక నే నేం చేయ గలను?

విప్రరిగో అన్నాన్ని అలాగే వదిలిపెట్టి పైకి లేస్తూ “నువ్వేమో మంచిదానివనుకున్నాను. నువ్వు గోదారిది. నీకు కొడుకులుంటే వాళ్ళపైస ఎవ రైవా యిలాటి నీలాపనిండులు వేసి వుంటే, అప్పుడు వాల్లా నీకర్తమై వుండేది” అంటూ తోట్లో చెయి కడుక్కున్నాను.

“ఇంకమాత్రం వాళ్ళొకరేవా? ఇటూ అటూ నాలుగు రెండుకాయలు వాయింది రెండు వెలల క్రికిమే ఆపిల్లను వాడికి ముడిపెట్టి వుండేదాన్ని.”

పీథిమెట్టు దిగుతూ ఆహుటలు విరి ఆగాను. ఇక రంగమ్మతో వాడించి లాభించేదు. తల వంచుకుని మెల్లగా పీథిలోకి దిచ్చేకాను.

ఎదుస్తున్నాను గానీ గయ్యిస్తానమేనీ! మునిషి వా మాటల్ని అర్థం చేసుకోగలిగి వాళ్ళెరుగన్నాడు. ఒక్క బానికి తిప్పా! అపరాధం చేయమనేనీ, అది మారువాస్తవ పడుతుంటే వులక్కుండా పల

క్కుండా పరిణామాలకోసం ఎదురు చూస్తున్నానా! ఈబానికి విం చేసి నా పాపంలేదు. పెళ్ళి పెటా కుట్రా కాకులనివాణ్ణి. నలుగురిలో తల ఎక్కుకుని తిరగవలసివ వాణ్ణి. తిరి తోట్లుగా తిప్పా మరొక ర్పిస్తేతో యాచి పాపాప ధోషవాణ్ణి. ఎన్నీలా నీకు బాట్ల పాలుచేసి నాలుగుగోడ ముగ్గి కూదుంటుందా బానికి! నిత్యాన్ని విడిచివేయవలసివ అవనిం కలిగివ ప్పుడు వాన్ని ప్రకటించకుండా మానంగా వుండిం కన్నా ఘోరమైన అపరాధంలేవని బాస్కి తెలి యును కాబోలు. ఆడుగుతాను. విలదీసి ఆడుగుతాను. నేనవనుకున్నీ గాను. పరిస్థిమేతో కక్కించి ఈలోపల నోరు మూయడం వాచేకనాను.

ఈ విధ్వయానికి వర్చిలప్పుడు పట్టణంలో ఏ భాగంలో వున్నానో వకు తెలియను. తిరువారీ అయిను విమిమలకు “బానికి, బానికి” అని పిలుస్తూ తిలుపు దబిదలా రాకెస్తున్నాను.

ఇకపోగాను వాళ్ళు కొందరు అప్పుడే నా రాకను పసిగట్టేరారు. వారెంపరితివానికి విస్తాపోతూ నోళ్ళు నొక్కిమకుంటున్నాను. కళ్ళతోనే ఎన్ను గురించి చూట్టుకుంటున్నాను.

తిలుపుమెల్లగా తెరుచుకుంది. లోపల ప్రజలెం చాను. కళ్ళపైకెత్తి బానికిని చూడడానికి ము సావ్య కోపం లేను. పెరముఖంతోనే వివరలోకి వెళ్ళి ముంచిం పైస కూదున్నాను.

“మీరినుంచి ఎప్పుడొచ్చా ణ్నయ్యా?”

అప్రతుక్తింగా తల పైకెత్తి బానికి కైపు చూచాను. ముఖంలో కొంతలేదు. విరిపీ రికిమని మేయరేకులపచ్చానికి కాడవిగ్గర కాటు పడింది. ఆ కాటు లోకానికి కవండ్లంలేదు కాని ప్రవృత్తి వాడి పోతుండడంమాత్రం లోకం యాక్షిప్తజాలతో యాస్తోంది. కవకది వాడి వత్తై కుక్కించి విశించి పోదాన్ని నూడా లోకం నిర్లిప్తంగా చూడ గలగు కుంది.

కూలిపోయిన రాజప్రపాదంలో ఏవుగా పెగురుకున్న బొంలేజుమడుపొదిలా బానికి మృద యంలో ఆవేదనలు చెలరేగుతున్నాయని ఎవరికి తెలుసు? వానలేక చీలలువారిపోయిన మగాడి పొలంలా అమె మనసు వికలమైపోతోంది ఎవరికి

తెలుసు? లేదంటే ఆమె అడుసులో కాలు వేసింది అంటూ తెలుసుకున్నాను. ఆమె పతియారై పోయింది చెవులు కొడుక్కున్నాను.

“సుధాగ్రామం బండికొచ్చాను. నేనా గాహాట లుకు వెళ్ళి భోంచేసి వస్తున్నాను.”

“అమ్మం తమ్మట్టు కపటం లేకీ?”

“తివాలనే కూచున్నాను. కానీ తీరా మారా తిలలేకపోయాను.”

“ఎందుకూ?”

“ఎందుకేమిటి? మీ ఆమె చనిపోతే ఓ కార్డు ముక్క వ్రాసుకొని వెళ్ళి ఓరిక లేకపోయిందా బావో నీకు? అవసరం లేకప్పుడు వారావికో వుల్లిరం వ్రాపేవారిది. ఏమిటో మరి! ఆహార్యం ముంద్రత్వం తెలిసి అర్హతాలేయి?”

“నేను మునుపటిలా వున్నావా అన్నయ్యా? లేదు. చెబిపోయాను. ఇప్పుడు నీకేం చేసినా లోకానికి తప్పక నేకరిస్తుంది. అందుకే నీ బాబు వ్రాసు లేదు.”

బావో యింత స్వభంగా తిప్పివస్తాను లేట్ల మాట్లాడివేస్తుంది నీవనుకోలేదు! ఆమె అపరాధం చెయ్యడంలో ఎంత ధైర్యం ప్రదర్శించిందో దాన్ని ప్రకటించడంలోనూ అంతే ధైర్యం ప్రదర్శిస్తుంది.

బయట వచ్చగావు యింకా తిగలేదు చివా యింట్లో చల్లగావుంది. ఎండలో కొరికొరి బతు వెక్కిరి తల వాకుతెలియకుండా నీ మందంకోకుమై బరిగిపోయింది. కళ్ళుకూసుకుని అలోనిబోపడ్డాను. నేను బావోని తీవ్రంగా మండించాలనుకున్నాను. ఏదీ! ఎప్పుడు మండించాను? లేదంటే ఆమె బాబు వ్రాయకపోవడం ఒక నేరంగా ఎత్తి చూపించాలిగాను. ఆమె బాబు వ్రాసివుండి నెలవులో నేనొకవారి యిక్కడికి వచ్చివుంటే ఆ సంఘటనల లోపల అనుమానం మరింత బలపడివుండేది. ఇక బావోతో నాకు అవినీతికరమైన సంబంధమందల లోపలనుకుంటున్నారంటే అందుకు బాధ్యత బావోదిమాత్రమే కాదు నేనీ యింట్లో ఏదెరిమిది నెలలు ఆర్జిస్తున్నాను. కానీ నీ నడవెళ్ళున్నావని ఎవరనుకున్నాను? నా ప్రవర్తన హద్దులుమీరింది. అప్పుట్లో బావోనీ, నన్ను చూచిన వాళ్ళు ఎంతవరకై వా ప్రాసాందుకోదానో అనకొక

మంది. వాళ్ళు కలకాటి అనకొకం యివ్వడంలో బావో దెంతరిచ్చా. వాడీ అంతరిచ్చే! నిజం యిలావుండగా బావోని నీ నేమని మందిరిస్తాను?

బావో యిప్పుడు వట్టిమనిషి కాదు. రంగమ్మ చెప్పివుండబోయినా ఈ విషయం వాకీహాటికి తెలిసి వుండేది. ఇప్పుడు బావోకి లక్షాభిమానాలు వచ్చి తిలనీ స్త్రీకి తెచ్చినవాడెవడో లోకానికి ప్రకటిస్తే నేనీ పచ్చిపూవుకానుంటి బయటపడగలను కొని తిలు అనుమానాలు, అధారాలు మరొకవిధంగా వుండగా ఆ సత్యార్థం లోకం తిర్రుగిరిల్లాలులేకుండా నమ్మేస్తుందని నమ్మక మేమిటి? నేనూ బావోకి కూడబయల్కుని ఈ అర విందను మరొకడితలమైన యిద్దరున్నామని వాళ్ళనుకుంటే?

“లేచి ముఖం కడుక్కో అన్నయ్యా! వాలుగు మెతుకులు ఎంగిలి వేద్దువుగానీ” అంది బావో దగ్గరగా వినూ.

“నీకు జ్ఞాపకముందా బావో! ఆవాడు నేను బల్ల గుడ్డిపట్టు చెప్పాను” అంటూ లేచి కూచున్నాను. “మానవులకింతో మంచితనం పనికిరాదు మనమల్లో పశువు అంటారు. వాళ్ళు లేనెత్తావిన కత్తుల్లో తిడి గొంతులు కొస్తారు.”

“నిజమే అన్నయ్యా” అంది బావో. ఆమె కంఠం గద్దడికి మెపోయింది. “మానవోయాను తిప్పకుండా పెళ్లి చేసుకుంటావన్నాడు. నేను గనుక ఒప్పుకుంటే దుర్వ్యవహారాన్ని చూడకుంటానన్నాడు. ఇలా మోసం చేస్తావని నాకు తెలియను.”

నేనాకు దాన పూయకొవలసింది. ఒకప్పుడు ఉచితమునీతాలు ఎరగకుండా నోజో బారినివలసిన వాకేకాదు, మానవుల కంటికి పరిపాటి. అసలే అగ్ని బావల అందులో నేనావధిం పోగాను.

“ఇలా మోసం జరుగుతుందని నాకొదిమంది తెలుసు బావో! అగోజూ ఉదయం నేను లేచి పెరట్లోకి వచ్చాను. అకోలావున్నా నేమని నువ్వు పలకరించావు. రాత్రి నాకు వీల్చిపట్టించన్నాను. నువ్వు చెల్లెంపల్లలేనుగదా అన్నావు. అప్పుడే అందామనుకున్నాను. ఆపట్టేదియ్యో మేమో విన్నే పట్టించిరి. కానీ అనలేదు.”

“నువ్వే కంఠంబున పూరుకున్నావు గదా?”
నూటిగా ప్రశ్నించింది బాసి.

“అవును” అన్నాను.

“నిజమే. నీ చెల్లెల్లెళ్లుంటే నువ్వొక్కణ్ణంలా? నీ
పరిశుద్ధుడు వేదాదిని నువ్వెల్లెలు దిగ్గరన్న గదిలో వేసి
తాళం వేసేవాడివి. నీ నెలతెని? నీ నేమైపోయివా
నీకేం చింత? ఈలోకంలో న్యాయమిం లే అన్నయ్యా!
అదీ యిప్పుడే తెలిసింది”.

నాకు నిజంగానే పిచ్చి పక్షులదేమీ వదిలిం
చింది! ఒక గంటక్రితం నా దృష్టిలో బాసి దొడ్డి.
కాని యింతలో నే వ్యవహారం తలక్రిందులైంది నేను
ముద్దాయితైపోయాను. బాసి నా మీద నేరం ఆరో
పిస్తున్నది.

“అంతా యిప్పుడెందుకన్నయ్యా! నువ్వు
భోంచేద్దవులే” అంది బాసి.

లేచి ముఖం కడుక్కుని గదిలోనివెళ్ళి పీటపై
కూచున్నాను. అన్నంవడ్డిస్తూ అంది బాసి. “అమ్మకు
పదిరోజులు జ్వరం కాసింది. నాలుగురోజులు ఒంటి
మీద స్తూరకంలేదు”

“నువ్వు దిప్పించలేవా?” అన్నాను.

“డాక్టర్‌రాచ్చాను. రెండు నూడులు వేగాడు.
గుణం కనిపించలేదు. పెరివిరిచి వెళ్ళిపోయాను.
జ్వరం వచ్చిపోతేలో అమ్మ చంద్రానికైనా బాబు
న్రాయకూడదా బాసికి అంది.”

“ఏమన్నావు?”

“ఎవరోచ్చియిత్రం చేసి చేయించి పూరు
కున్నాను. ఇక రెండురోజుల్లో స్తూరకం తిప్పిపోతుం
దనగా అమ్మ నన్ను దగ్గరకు రమ్మంది. మంచంపై
కూచోసుంది. నా తలను రొమ్ము కానించుకుని ‘ఈ
లోకంలో ఎలా బ్రతిగలవు బాసికి? అని అడిగింది.
చేవుకున్నాడులే అమ్మా అన్నాను. రాత్రులు
బొత్తిగా నిద్రపట్టేది కాదు. ఏవేళంటే ఆవేళకు
లేచి పాలు త్రాగించేదాన్ని. ఓపరికం వున్నంత
వరకూ గ్రుక్కెడు గ్రుక్కెడుగా పాలుయింగింది.
ఆరాత్ర వాసింపాలు యిట్టే వచ్చేసేవి. ఓరోజు
రాత్రి తిల్లవాడయ్యానువే లేచికుంపట్లో పాలుకాచి
మంచం దగ్గరకు తీసుకెళ్ళాను. అమ్మ పులకలేదు. పలక
లేదు. చనిపోయింది.”

బాసి వెక్కిరించి ఏడుస్తోంది. “అమ్మేకాదు
బాసికి! నువ్వే మందరయా చనిపోవలసిన వాళ్ళమే”
అంటూ లేచి చెయ్యిదుక్కున్నాను. బాసి విస్తరి
తీసుకెళ్ళి పెరట్లో పారవేసి లోపలికి వస్తోంది.

“ఒకపారి నేను వాసుతో మాట్లాడి చూస్తాను
బాసికి” అన్నాను నవనలోసుంచి ఆకాశంవైపు
చూస్తూ.

బాసికి రెండు తుణాలు ద్వారందగ్గర ఆసింది.
తెన్నాలత మామంగా చుట్టగదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆ పరి
స్థితిలో మామంగా గాక మరొకవిధంగా బాసి ఎలా
అంగీకారాన్ని చెలిమిదృగలుగుతుంది?

తలుపుతీసుకుని దరచరా పీఠిలోకి వచ్చేవాను.
వాసుదేవయ్య ద్వి ప్రత్యేక నివాసస్థానాన్ని నేనాకటి
రెండుపార్లు చూచాను. కానీ అతడు యింటిపట్టున
పడివుంటే మిసికొను. అప్పగనకాదు అతని
సాయంత్రం యింటి దగ్గర కనిపించాడు. చూచిచూచి
దాన్ని యిల్లని పేర్కొనడం బాగుండు. అది పాశ్చా
త్యుల ఆర్థరాత్రి కల్లుపూటిది. చూచిందా గ్రీకు
దేవతల నమ్మకాలు, గోవలకు లోకాను మంగలి
మేళుల్లో వుండేదిగదా బూతు చిత్రాలూ వున్నాయి.
వాసుడు ఒంటరిగా కలనుకోవాలనుకున్నాను.
ఆ అవకాశం చూత్రం లభించింది కాదు.
మిగులతో కలిసి అతడు ‘మిసాఫ్’ అను
కున్నాడు. నన్ను చూడగానే జూదగాళ్ళలో ఒకడు
“అడ్డానికి వచ్చావా” అని అడిగాడు. “కాదు,
ఆయనతో మాట్లాడానికి వచ్చాను” అంటూ వాసుడు
చూపించాను. నాకేసి విచిత్రంగా చూచి “నాతో
మాట్లాడాలా?” అన్నాడు వాసు. అవునన్నాను.
“ఇక్కడే మాట్లాడవచ్చు” అన్నాడు. “ఎంతోనే ప్ర
పట్టాను. అయిననిమిషాలు. ఆ గదిలోకి వెళ్ళాం”
అన్నాను. వాసు నాలుగంటలు ఆడి, మళ్ళీ వైకి
లేచాడు. గదిలో కూచుని చెప్పగలసిన విషయం
సంగ్రహంగా చెప్పేవాను. కౌవ్యావంశం ఘ
నత్రుల ఆచారాలని నమ్మించి మోసగించడం చాలా
సులభమనీ, కాసుకు కొరగానివాడుకూడా అలాటి
పనిని నిర్విఘ్నంగా నెరవేర్చగలడనీ, చేసిన తప్పుకు
పరిశుద్ధుడం యిహపరాలకు రెంటికి మంచిదనీ నచ్చ
జెప్పచోయాను. “ఆ అమ్మాయి తొలుత వకాల్తా
పుచ్చుకోడానికి నీకు, ఆవిడకు వున్న సంబంధమే

మిటో తెలుసుకోవచ్చా?" అన్నాడు వాడు. విను నిమిషాలపేపు ధారాపాతంగా అతడు మాట్లాడిన మాటల్లో సర్వప్రపంచం వినివినినూలే దైవావుంటే యివొక్కటే! మిదికి సాక్షియం అవసరమన్న చూల సిద్ధాంతంలోనే సమ్యక్రాలేనాడు అంతకన్నా మెరుగ్గా మాట్లాడడం సామ్యంకాదేమో!

తెరిసి పన్ను వాడు గదిలోనుంచి పకపకలు, వికవికలు విద్రోగించాడు. బయటగా అతడులు చేసుకుంటూ చీకటి సుమారులా వున్న పీఠుల్లో ఎదుర్కున్నాడు ఇంటికి వెళ్లి నేను బానికితో ఏం చెప్పాలి? అని చాలా మొండిది. ఎలాటి వివర పరిస్థితుల్లోనైనా అది చేసున్నానని పైకి పాడయ్యేతుంది. నా చేడికోలును అతడు మన్నిస్తాడనీ, తన ప్రభువు లోటలో వసంతాలు పెరిగిరినీ అనకాకం లేకపోలేదని అభిప్రాయించి బానికి! ఈ ఆరాజ్యాలకుడా అరి పోలేలమె ప్రభుకేం గావాలి?

ఇట్లు చేడకు చేసరికి గంట ఎనిమిదిన్నరయింది. ఆ పాటికి బానికి చూల ముసురు పెట్టకునికంటికి కడివకుగా ఎదుర్కుంటుంది నే ననుకున్నాను. కానీ నా అందవా తాడమరయింది. గదులన్నిటిలోనూ దీపాలు వెలుగు తున్నాయి నిశవలో చాప చేసుకుని బానికి అద్దం ముందు ముస్తాయి చేసుకుంటోంది. కుదలు నున్న గా దుర్వి సాంపుగా జడ అల్లుకుని సిగనిండుకూ ఆమె మల్లెపువ్వులు పెట్టుకుంది. కళ్ళకు కాటుకద్దుకుంది. ఈమె నేను రెండుగంటలక్రితం చూచిన బానికి కాదు! ఇప్పుడామె ముఖం విచారమేమూద్యన్నం కాదు. అలాగని ఆ ముఖంలో నాకు మరేభావమూ ద్యోతికం కాలేదు. అది చట్రాతిలా విరికకారంగా వుంది.

"ఏమైందన్నయ్యా నువ్వు చెల్లెడనని?" తనకు తానుగా బానికి ప్రశ్నించింది.

"ఎండుకాదు బానికి! కాదు" అని నిట్టూర్చాను

"ఇలా అవుతుందిని నాకు తెలుసు" అంది బానికి.

కొండలు పిండికీసి అలసిపోయిన వాడికిలా నాకా రాత్రి ఎక్కడలేని నిద్ర వచ్చింది. ఎర్రకు మంచం పై మేను వాలానో, ఎర్రకు నిద్రపట్టింకో నాకు తెలియకు. ఉన్నట్లంది ఎవరో తిట్టిలేపింట్లు మేల్కొన్నాను. వెన్నెం పొలర కాస్తోంది. ఇంట్లో చీమ

చిటుక్కుకుడడం లేదు. దాహంతో నాలుక విడద గట్టుకపోతోంది. "బానికి, బానికి" అని పిలిచాను. బతులులేదు. బానికి ఎక్కడ పడుకున్నట్టు? గది తెలుపు తెచ్చి చూచాను. చాప భారీగావుంది. నా నుండెల్లో దైన్య పరుగెత్తాయి. చేతులూ బానికిని మృత్యుచేరికి అప్పగించిన పాపంనుంచి నే నెలా తప్పించుకోగలను? ఇటూ, అటూ చూచాను. కీధిలోకి పోదా మను కున్నాను. కీధిలుపుకు చేసిన గడియ చేసినట్లేవుంది. ఐతే బానికి పెరట్లోకి వెళ్ళిం దన్నమాట! నాలుగంగల్లో పెరట్లో ఉద్దాను. బానికి పది దారల్లో ఓ గంగరారిచెట్టు వుంది. బానికి చెట్టుక్రింద నిలబడి కూర్చుంటూ కొమ్మల కేసి చూస్తోంది.

"ఇంత రాత్రివేళ యిక్కడేం చేస్తున్నావ్ బానికి?" అన్నాను. కాదు అక్రొళించాను.

"అది కొద్దియ్యా! నే నొకమాట అడుగు తాను. నేను బ్రతికి మాత్రం లాభమేయింది చెప్ప" అంది బానికి.

"లాభ వస్తాల చేరీబాలు నాకు తెలియవు బానికి! ఈ ప్రాణాలు మనం సంపాదించుకున్నది గావు. ప్రాణాల్ని ధారపోయడానికి మనకు హక్కులేదు"

"బ్రతికిలే లోకం వచ్చుతుంది"

"కానీ దస్తీ లోకం ఏవెండు, బాడరడికే కళ్ళి బానిని, చెకిపోతే చేరదీయని ఉడ్డిలోకంలో మనకు ప్రసక్తిలేదు."

"నువ్వు పిచ్చికాకిని అన్నయ్యా!" అంది బానికి.

"నాకు కాదు బానికి! ప్రపంచానికి పిచ్చి మనం అన్నా చెల్లెల్లా ప్రవర్తిస్తే ప్రపంచం ఏమనుకుంది? ఏమైనా సరే బానికి, నేను లోకుల్ని అత్యుపెట్టను. ఈ తుణుంనుంచీ నువ్వు నాచెల్లెలిని ఎన్ని కడువస్తా లేకురయినా నికు నేను దాసబగా నిలుస్తాను. ఐతే నువ్వొకమాట యివ్వాలి"

"మాటా అన్నయ్యా?"

"అవును ఏ పరిస్థితుల్లోనానీ నువ్వు అత్య హక్కుకు తిలపెట్టకూడదు."

బానికి మేవులపైన హాసరేఖ ఒకటి స్పష్టా స్పష్టంగా భాసించింది. ఆకసంలో చందమామ కడు వస్తున్న దూదిపింజల్లాటి ముప్పులు అప్పటికప్పుడే

తేలిపోతున్నాయి. పూచిన పంపంగితో పెరడంతా గుబాళిస్తోంది. ఇద్దరూ ఇంటి లోపలికి వెళ్లిపోయారు. బానికి గదిలో పడుకుంది. శృంగులూ తెగిపోయి బంధ విముక్తి పొందిన ధైర్యిలా వాకు నిశ్చింతగా నిద్రపట్టింది. నిద్రపోతుండగానే తెల్లవారి ప్రాభు ఏదేనిమిదిబారెక్కింది. వేసే ఆలస్యంగా నిద్ర లేచానుమకుంటే బానికి యింకా నిద్ర పోతోంది. లేచి "ఏన్న సాయంత్రం మెప్పుకో తిన్న తిండి బానికి! కడుపులో కొక్కులు తిప్పుకున్నాయి" అన్నాను బానికి అదిరాబాదా? గిన్నెయ చెంబులు కడుక్కురాబడానికి పెరట్లోకి వెళ్ళింది.....

* * *

"బాబు గారూ, బాబు గారూ!"

"ఏం, ఏమైంది?" అన్నాడు మార్గం.

"ఓ ముసలాడు మిమ్మల్నొకసారి చూడాలంటున్నాడు" అన్నాడు రాముడు.

"ఎందుకూ?" అంటూ మార్గం గది తెలుపు తెరిచాడు.

"ఆహుట చెప్పడం లేదు. అసలు మన యింటికి వచ్చినప్పటినుంచి వాడికి ఒంట్లో బాగులేనట్లుందండీ! మందూ, మామూలేదేమో ఈవాటికి కొంగం ముందు కొచ్చేసింది"

"ఇప్పుడు వాకు తీరిక లేదు. ఏదైతే తేవుడయిందచ్చి మాప్రాసని చెప్ప" అని మార్గం కలపు వేసే ముఖోయాడు.

"నాన్నా, నేనొస్తున్నాను" అంది మేకమెట్ల వైముంచి పాప.

"నదు. క్రిందికి వెళ్ళిపో. రాముడూ! పాపను తీసి కెళ్ళి" అన్నాడు మార్గం.

"ఉహూ. నేను క్రిందికెళ్ళను. అయ్య నీదగ్గరి కెళ్ళిమంది" అంటూ పాప వైకొచ్చేసింది.

"అయ్యాయి గడ్డంతాతి ఏమయ్యావని అయ్య గార్ని పదోస్తోంది బాబూ! అందుకామ మిమ్మల్ని అవగమిస్తుట్టుంది" అన్నాడు రాముడు.

"నరేనరి! అందరికీ అనుసలాపి గొడవే కావలిసి వస్తోందిగాని నువు పాపని తీసుకెళ్ళి. వాకు పనుంది" అన్నాడు మార్గం.

రాముడు పాపనెక్కువని క్రిందికి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

"బాంక్కి వెనుమాపాలు నిండాలు. హాస్పిటల్లో చేర్చాను నుఖప్రసవం జరిగింది. మగబిడ్డ. తల్లిని, దివ్వనూ చూడారికి చాలా కొద్దిమంది వచ్చారు. వాళ్ళిల్లో రంగయ్య ఒకతే "నీకాపురాన్ని నెలబెట్టింది నేను" అని రంగయ్య బానికితో పగర్వంగా చెప్పుకుంది దివ్వను చేతుల్లోకి తీసుకుని ముక్కు. మోమా పరీక్షగా చూచి "దివ్వ అంతా పండం పోలికే" అంది. నేను వచ్చాను బానికి నవ్వలేను. ముఖాన్ని పులు చెరలూ కప్పకుని దుఃఖో ద్వేగాన్ని దానికోడానికి ప్రయత్నించింది.

ఉల్కో వున్న వాన్ని గారికి కలుకెలా అందినోగానీ ఆయన రామబాగాంటి వుత్తరం వ్రాశాడు. "నువ్వు చేసిన ఘనకార్యార్థి నుంచి ఎంతో సంతోషించాను. ఇప్పటికే నా బుద్ధి తెచ్చుకుని నవ్వే బాబు చేరిన తక్షణం వచ్చి యిల్లు చేరుకుంటే మంచిది. లేకుంటే నేను తిండినీ గాన, నువ్వు కొడుకుని కాపు"

కాలేజీలో నెకండి టెక్స్ తీరిం కట్టకుని సన్యసి రాటిపోస్తోంది. చేతిలో వైపాలేను ఫీజు చెల్లించడపోలే నేను తీసేస్తాను. కాలు గాలి పిల్చి యిల్లు, కాలేజీ, హాస్పిటల్స్ ముగ్గు తిరుగుతున్నాను. బానికి వానాంకాన్ని పసిగట్టి "ఏమిటన్నయ్య! పనోబల్లో భోజనం సరిపడలేదా?" అంది.

"భోజనం సంగతికాదు బానికి! దగువు మానేసి ఏదైనా వున్యగంలో చేరవామనుకుంటున్నాను," అన్నాను.

"ఎందుకూ?"

"ఎందుకేమిటి? వెబ్బు అరసరంగదా!"

"దదువు మానేస్తే వాచిద ఒట్టే అన్నయ్య! ఆరు మాగుగానీ, నూరు ఆరుగానీ నువు దదువు మానుకో గూడదు అయ్య వాకీ నైపు మిగిల్చిపోయింది దీన్ని తీసుకెళ్ళి అమ్మాయి. మూడొంపల యాపాయిలు చేతి కొస్తాయి. ఈ సంవత్సరం గడచిపోయింది. ఆ తిరువారి దేవుడున్నాడు. అంతగా అరసరమైతే ఉన్న పాలంలో కొంకికుకొంత అమ్మేస్తే సరిపోయింది" అంది బానికి.

“నీగర్ని, నీపాలాన్ని అమ్మ దనువుకోమంటావా బాబీ! అరిచాడా లేచాతే నీగర్ని- నీదిష్ట గతి ఏంకావాలి?” అన్నాను.

“ఏమి నాదిష్టవి నేనవకోడం లేవన్నయ్యా! నీకి నువ్వున్నావు నేను లేను. లేనులేమంటే ఏమి పాలు ముచిపోయేంతవరకైనా నేను బ్రతుకుతానో, బ్రతికనో.”

“అలా అవకు బాబీ! నేను వివలేను” అంటూ ముఖం ముగిస్తేవును తిప్పుకున్నాను. కానీ ఏసంఘటనకు సంబంధించిన మాటలయితే నేను వివలేకపోయానో, అదే సంఘటనని రెండేళ్లు తిరక్కమంటే కాల్చారా మాడ్డం తెలుస్తోంది. ఆరెండేళ్ల యిహ జీవంలో నేను బాబీలో బాసటని చూడలేదు! చూడలేని రెండవ వైరాగానినీ చూచాను.

అకోడా పూర్తిను. ఏనా నాకు అమావాస్య. ఉరుకుగిరిపై అనురాగం అలముగుంటోంది. బాబీ అభివంజరంలా మంచాన్ని అంటి పెట్టుకుపోయివుంది. నేను బాబునెత్తుకుని మంచం ప్రక్కన నిలబడ్డాను. బాబీ ఎన్ను తెలగపెద్దగర్ కూర్చోమంది కూచున్నాను. తన తండ్రి పైకెత్తి నాడతా పెట్టుకోమంది. “అన్నయ్యా! నువం బాబు కంకా పేరు పెట్టలేను ఏమని పిలుస్తావు?” అంది.

“ఏమని పిలువమంటావు బాబీ!” అన్నాను

“మావాన్న గారిపేరు నూరయ్య. బాబుని నూర్య నారాయణ అని పిలుస్తావా అన్నయ్యా?”

“పిలుస్తాను బాబీ! తప్పకుండా పిలుస్తాను.”

కొంతసేపు మానం. మర్నీ బాబీ నోరు తెరిచింది.

“అన్నయ్యా! నువు తప్పక పెల్లి చేసుకుంటావు గదా.”

ఏం చెబుతాను నేను! మునిపల్లిలో పెంచి గట్టిగా కొడుక్కుంటూ నవలనయవాలతో బాసట చూస్తున్నాను.

“ఇంకొక్కమాట మాత్రమే అన్నయ్యా!...”

“చెప్ప బాబీ!” అన్నాను.

“నాకు తెలుసు నానుకప్పటికైనా బుద్ధిస్తుంది. అలాగాను ఆపేని ఇల్ల చేసేస్తాను. చిప్ప చేతికొస్తుంది.

అప్పుడు ముడిగా మారుతాడు. అంతాకా మవ్వనిట్టి కుమిందొద్దులే అన్నయ్యా! అప్పుడైనా అరిచేకుమిందవు?”

“ఇకం రిచిత్రమైన కోరిక బాబీ! ఈ ప్రపంచంలో అరిచే నీకంటే ద్వేషించవలసిన వాళ్లెవరూ లేరు. నువ్వే అరిచే కుమిందున్నావు. ఇక నాచేయండి?”

బాబును తివరగర్ పడుకో తెట్టుకుంది బాబీ. కిక్కి పున్నంతవరకూ శుష్కహస్తాలతో వాని ఒళ్లంతా విమరింది క్రమక్రమంగా అమె కళ్లు మూసుకపోయాయి. నేను గదిలోకి వెళ్లి పల్లెరసం తెచ్చాను. బలవంతం నోరుతెరిచి రెండు ఇక్కలు త్రాగించాను మాడో ఇక్కలు బాబీ తేలెళ్ళు చేసింది నోరు విరమకపోయింది. వాచేతిలోనుంచి గూరు బంబులు క్రింద పడి ముక్కలయింది.

బాబీ చనిపోయింది!

బాబీ జీవితం ఒక విషాదగీతం! కానీ అది అపారమధురమై విషాదగీతం వింటుంటే ఏదో అనిర్యదనీమమై విషాదానుభూతి కలుగుతుంది. కానీ ఎంతసేపు విన్నా యింకా వివాలనే వుంటుంది.

కథ అయిపోయింది నూర్యం! బాబీ చనిపోయి యరవైయేనిమిదేళ్లు కావెనున్నాయి నీకెప్పుడునుపై యేళ్లు.

బి. యర్. దనువు పూర్తిచేసి పెళ్ళిచేసుకున్న కొత్తలో ఓపారి నేను అవంతపురం వెళ్ళాను. ఒకానొక మారుమూల హోటల్లోనుంచి బయటికొస్తూ వాడు కనిపించాడు. మురిసి చిక్కిపోయాడు. కళ్ళు లోతుకుపోయాయి. పాదాలదిగ్గర చిరునవ్వు పైజమపై నవ్వి పొటిదీతుల చొక్కా చేసుకున్నాడు. చెవులమధ్య నీడీ కాలిపోతోంది.

ఒక స్నేహితుడువ్యాసా తెలిసింది, వాడు ఆస్తి పాస్తులన్నీ పేకాటలో, త్రాగుడులో, మిగిలిన దుర్వ్యయవాల్లో కచ్చారంలా హరించుకపోయాను!

ఓపారి తిరుపతినుంచి ధర్మరరానికి ప్రయాణం చేస్తున్నాను కదిరినీడనులో గైలం యింజనకు నీళ్ళు పోసుకోడానికి పడిపోను నిమిషంపాలు ఆగింది. ముడకమడకగా సంబరీట్లు క్రమ్ముకుంటున్నాయి ప్లాటుఫారంపై నీడీలు, సిగరెట్లు, అకులూ బక్కులూ

అమ్మకుంటూ ఒకడు వదులున్నాడు. బాగా పరకాయించి మాలిగావి సురుపట్టలేక పోయాను గడ్డం పెరిగివుంది. నుండీలేని హక్కలోనుంచి బొక్కి రొమ్ము కనిబడుతోంది. చెంట్లకలప్పుడే నెరసి పోనున్నాయి.

నాలుగేళ్ళ క్రితం అనుకుంటాను నుండు వీసంగిలో ఒక మధ్యాహ్నం హిందూపురం బస్ స్టాండులో చింతి చెట్టు కింద నిలబడి బస్సు కోసం వేచి ఉన్నాను. ఒక వృద్ధుడు దగ్గరికి వచ్చి చేయి చాచాడు. “బాబూ! మొండివాడీ” అన్నాడు. నిజమే, ఎవరు చేయి చూచేదివకూ లేదు కానీ కోసం జేబులో చేయిచెస్తూ చిద్వగాడి ముఖంలోకి చాచాను. తీబురు గడ్డంతో, చింతిపేరికల అచ్చానంతో, కృంగి కృశించిపోయిన ఆ అకారంలో కలలో కనిపించినట్లు నాకు లీలామాత్రంగా ముప్పై యేళ్ళవాటి వాసు కనిపించాడు.

“ఇదిగో - నీ పేరేమిటి?” అని అడిగాను.

వాసు నన్ను పోల్చుకున్నాడు. చాచిన చేతిని

వెనక్కి తీసుకుని వెనుదిరిగి చూడకుండా బూడిదుమ్ములో నడుస్తూ దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు.

చివరివారి. ఎరిమిడి గంటలకు కడలబోతున్న మాత్రాస్పృహకు గాహకాలం వస్తుందిని మనం యింటిదగ్గర ఆయిదున్నదికే బయలుదేరాము. వేనూ, మీసపిన్న కొడులో వెనుక నీటలో కూడున్నాము. నువ్వు కొడు (చియివు) చేస్తున్నావు నువ్వు చూచావో లేవో నాకు తెలియదు. కొడు గేబురాటుకుని గోడ్డులోకి రావోతోంది. దారిప్రక్కన వాసు కొలపుకు పురికుంచెలో అనేక మార్పులనులో నైన వికృతివ్యయాసంతో మళ్ళీ వాసు కనిపించాడు.....

* * *

కొగిళాల్ని అలకూరలోకి విసిరి సూర్యం కిటా అన పైకి లేచాడు. తిలపు తెగమకురి క్రిందికి పరుగెత్తాడు. మేడిమెట్లదగ్గర వీరజ ఎదురై “మోశోనం పై కొట్టున్నాను, మనం అనుకున్నంత అయింది. వోస్పి బల్గోనుంచి యిప్పుడే ఫోను చేశారు” అంది.

“అదీ అయిపోయిందీ!” అంటూ సూర్యం కుప్పకూరిలా వాలుకుర్చీలో కూలిపోయాడు.

విశ్వ జీవి గాంధీజీ

సర్ ఎర్నెస్ట్ బార్క్

నేటి ప్రఖ్యాత రాజనీతిజ్ఞులలో సర్ ఎర్నెస్ట్ బార్క్ ప్రముఖుడు. ఆఫ్ ఫర్డ్, కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయాల్లో రాజకీయశాస్త్రాన్ని ప్రబోధించిన గురుత్వముడు. కొన్ని సంవత్సరాల క్రితమే వీరు అరిస్టాటిల్ వ్రాసిన 'రాజకీయం' అనే అపూర్వ గ్రంథాన్ని ఆంగ్లభాషలోకి అనువదించారు; ఈ అనువాదం లోకోన్నతి పొందినది. వీరి శిష్యుడే, సామ్యవాద తత్వవేత్తగా బ్రిటిష్ లేబర్ పార్టీకి జీవితాన్ని అంకితంచేసిన ప్రొఫెసర్ హెరాల్డు లాస్కీ. గాంధీని గురించి డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ సంకలించిన వ్యాస సంపుటిలో సర్ ఎర్నెస్ట్ బార్క్ వ్రాసిన వ్యాసానికి స్వచ్ఛానువాదం ఇది.

గాంధీని గురించి వాకు రెండు విషయాలు జ్ఞాపకం ఉన్నాయి. మొదటిది : 1931 వ సంవత్సరంలో రౌండు టేబుల్ సమావేశానికి ఇంగ్లండు వచ్చిన సందర్భంలో ఒక వాడు—అది శిత్ కాల్పు రాత్రి—గాంధీ మాయంటికి దిచ్చేవాడు. రెండవది : 1937 వ సంవత్సరం, డిసెంబరు 15 వ తారీఖు — ఆ ప్రాంతాన్ని ఒక వాటి ఉదయమే నాళ్ళు హితు డొక భారతీయుడు గాంధీని గురించి విన్న తీరుకు బలైతే. బొంబాయి నగరానికి కొంచెం ఉత్తరంగా ఉంది ఒక విశ్రాంతి భవనం. తాను చెబు ఆసులు గానికి టపటప కొట్టకుంటున్నాయి. గాంధీ జబ్బుపడి లేచేడు, అప్పుడే లేచకుంటున్నాడు.

అయిన కేంబ్రిడ్జి రావడం వాకు బాగా జ్ఞాపకం. అయిన గదిలోకి మిస్ నేడ్కోట్ కూడా నేనూ ప్రార్థనకు వెళ్ళేవాణ్ణి సాయంత్రం భోజనానంతరం మేం కూర్చునే గదిలోకి వచ్చేసేవాడు—రాట్నం తిన్నతూంపే సంభాషణ సాగిపోయేది. మేం మాట్లాడుకున్న విషయాలలో కొన్ని సామాన్యమైనవే. (కూటనరసం—వాకు ఇంకా జ్ఞాపకం వస్తుంది—ఇంగ్లీషువారు ఈ కేటంలో ఫుల్ బాల్ కి ఎటువంటి ప్రాముఖ్యత వచ్చిందీ—రష్యీ ఆటకూ ఎపోసియేషన్ ఆటకూ సమాజతరహాలో ఇక్కడ ఉన్న విచిత్రమైన వ్యత్యాసాన్ని గురించి.

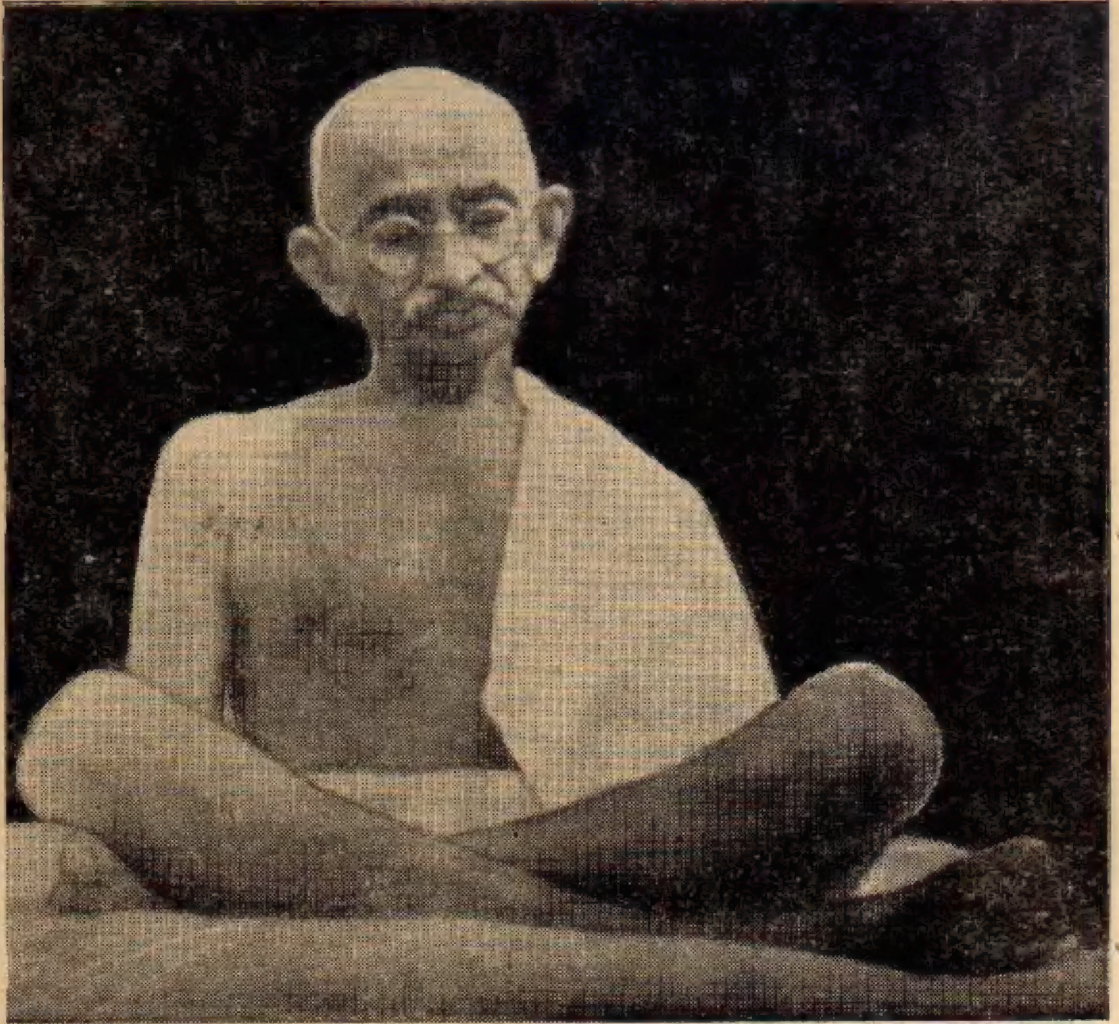
ఇలాటి ఆయనతో నేను ముచ్చటించడం; నేను చెప్పిందంతా అయిన (కేడెన్స్ వివేచన) కాని గంభీరమైన సమస్యల మీదకి మామనస్సు మొగ్గింది. అలాగ రచ్చించిన విషయాలలోనే నేటికీ త్రిప్పిం కూడా. రాజ్యము—పరిపాలన వీటి ప్రసక్తి వచ్చిందప్పుడు నేటికీ భావాలకి గాంధీ భావాలకి చాలా పామరస్యం ఉన్నట్లుంది నేను అనుకున్నాను. పరిపాలకులు, అధికారులు కూడలేని చెయ్యడానికి వారికి దొరికిన అవకాశానికి సంతోషిస్తూ, వారికి సామాన్యంగా వచ్చే వాటితో తేలికపని పోగిస్తూ అధికంగా విమో అభిషేకించకూడవని గాంధీ అంటాడు; దీనిలో గాంధీ నేటికీ ఒకేలాగ భావిస్తున్నాం అని అని పించింది నేను అనుకోవడం, పరిపాలన, అధికారంతో కూడుకున్నది. అధికారం సాగడానికి నీలి, నీలి అన పరం. ఇది గాంధీ చెప్పేతంతి కులభమైన విషయం కాదని నేను వాదించాను. మేదిద్దరం ఎప్పుడూ వికీర్ణించివెట్టు వాకు జ్ఞాపకం లేదు. అయితే—గాంధీ కన్న తిమ్మ తరహాలో ఉంకి మాట్లాడుకున్నానన్న సంకలిహత్రం వాకు తెలుసు ఇంకొక విషయం కూడా మేము ప్రస్తావించివెట్టు వాకు కుర్త భారత దేశం యొక్క రక్షణవిధానం వివిధంగా ఉండాలని నేను ప్రశ్నించాను. ప్రజలు సుదక్షిణంగా ఉండడానికి

అనువాదం : వి. వి. రమణమూర్తి

జేరింజో శాంతి అవసరం కదా. ఇందుకు దోపిడి గళ్ళు భయం ఉండకూడదు. క్రతువు లేవలెనా దోపిడి చెయ్యవచ్చు—దానికూడా నిర్దేశమిఉండాలి. వీటికోసం ప్రాంతాలం అవసరం. ఇక ప్రాంతాలానికి ఆయోధ్యుని ముత్తం—భారతీ జేరింజోని కాసన సభ్యులపై ఆధారపడడం కన్నీ—కాశ్యపింగా కల్ల రూపకా విరూపా చెయ్యడం ఉత్తయం. (ప్రాంత దళానికి కాసనసభ్యుల పూచీ ఉంటే—ఒక్కొక్క సారి కాసనసభి అగ్రులను త్రోసివెయ్యవచ్చు— లేకపోతే కాసనసభి ముఖాను చెయ్యకపోవచ్చు— లేదా సగోకసారి మగోక విప్రమై అస్తం కలగడానికి పావకాశం ఉంది) ఈవిషయానికి ఎలా పరిష్కరిస్తారని గాంధీని అడిగాను. గాంధీ ఒక అలంకారం విసురుతూ సమాధానం ప్రారంభించాడు “ఒక గ్రామం ఉండవలసింది. చుట్టూ ఉన్న అవెరింజోని జంతువులు గ్రామంలోకి తిరచుకొస్తూ, అంతా చెల్లాచెదులచేసి భయంపెక్కున్నాయవకుండాం కనికరించే ప్రభుత్వం గ్రామాయుల్ని యీ ఒత్తికించి రక్షించడానికి, వారి అప్రేక్షల్ని భద్రంగా ఉంచడానికి, గ్రామం చుట్టూ గోడవోకటి కట్టడానికి పూనుకుంటుంది. ఆ గోడకట్టడం ముత్తం పన్నులు విసరితంగా చెయ్య చెయ్యవలసి వస్తుంది. అపన్నుల్ని భరించడం దుర్భం అవుతుంది. గ్రామాయులకి. ఒకవేళ గోడ కట్టడం పూర్తి అయినా—గోడ పూర్తి అయ్యేంతకంటే గోడ ఉన్నందుకల్ల కలిగి లాభంకన్న ప్రజలు భరించ వలసిన పన్నుల బాధ ఎక్కువ అవుతుంది. గ్రామవివా సులు అప్పుకు వించేస్తారో ఒకసారి మనం ఆలో చిద్దాం. ‘మారడీనికి మమ్మల్ని ఒకలెయ్యండి. మా కష్టాలు మేం ఎలాగో పడతాం. అందుకోలేని భారం విహారాదులకి అల్లల్లాడిపోవడంకన్న మేం ఎలాగ ఉన్నామో అలాగ ఉండేమే మాకుమేలు. కష్టాలు వచ్చిపప్పుకు—విరగంగా ఎదుర్కోవాలి—మాకు తెలుసు. గోడకట్టి మమ్మల్ని రక్షించడం ఇంక మాకు ఇవి భద్రతనుగురించిన విషయం మాకు బలంకే.”

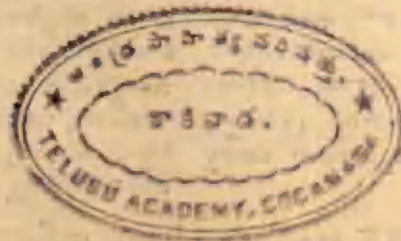
మేము ప్రసంగించిన రెండు విషయాలూ— గాంధీ ఉపదేశించిన రెండు విషయాలూ—నామక ముక్తి హక్కుకు పట్టు చేశాయి వాటిలో ఒకటి ప్రేమ, ప్రేమప్రారితమై సేవను గురించింది. మరొకటి అహింసకి సంబంధించింది. నా ఎదుట ఒక ప్రత్యేక ఉన్నాడని—అయినలో నేను ముఖాముఖీని

చూట్టాడునున్నానని నాకు తెలుసు. కానీ ఇంకాను జేరింజోని తూర్పుభాగాన్ను పొరుగుకి పట్టక తోలే అచాంపిస్తుంగా వచ్చిన సంప్రదాయాలు (బహుశా ఏప్రాంతానికి చెందినా, అంతేయపొరుగుకి వచ్చే సంప్రదాయాలు అన్నీ ఆలాంటివే అవకుం టాను) మూలం నేను కాదనిలేపోయాను. సత్కార్యానికి పశ్చిం ఉండాలి. ఫలాపేక్షలేనిది సత్కార్యానికి ప్రవృత్తి ఉండవలసి మన నమ్మకం. ఇలాంటిది మరొకటి కూడా మానంకే. యుద్ధం ఆగేయం అని తెలుసు; ఈ ఆగేయన్నీ ప్రతిఫలించినంతే శాంతి భద్రతలు అవతరించవు. ఇందుకోసం రక్షణ విధానాలు వాటి సన్నాహాలలో అని ఉండాలి. ఈవిషయాలకి వీటిని నేను తిరస్కరించలేకపోయాను. అయితే వాయుంగు వాయుకాల్ని మించిన కిక్కిరింపు ఉందివి మూలం నేను అంగీకరించకుండా ఉండలేక పోయాను. మానవులు ఆగిరి అంగీకరించడానికి సంసిద్ధులు ఉంటేవా? (అలాగ సంసిద్ధులు ఉన్నారని ఎవరైనా ఒకన విశ్వయించుకొని, తిక్కినవారిని అపవృత్తంవల్ల తిప్పుకునేట్టు చేస్తే బహుశా— వారు సిద్ధంగా ఉన్నారని గజావత్తుకుండేమి. ఇంతి మట్టుకు నేను ఒప్పుకున్నాను కానీ నా నమ్మకాన్ని దానికిమించి తీసుకున్నాడం నాకు కష్టం అయింది) గాంధీ నల్లిన తిగువారి ఆయనలో విధిన్నమై కనిపించినా, నానానికి ఏకైకంగామిలితమైయిన ప్రవృత్తి అనుగురించి ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయాను మొట మెంటు చెప్పకోవలసింది—సర్వసామాన్యమై వీరబ్రతుకు నే కోరుకుని, పృష్టాగ్రంకెనీ సమన్వయించుకొని, సమప్రావనిలోని సర్వధూతాలనీ ప్రేమించిన—సెంట్ ఫ్రాన్సిస్, తిగువారి—తీరమైం వాగ్వివాదంలో ఉంటూ, తిత్తిరహస్యాతల్ని ఉంటే అన్నిటిని అవగాహించగల మనూష్యుగ్రాహి, తిత్తిరవేత్త అయిన త్రామస్ అక్రెస్టస్. ఇంతిటితో సరికాదు. దైవందిన తీరితసరిలో నిర్గుతేరిన శాశ్వతకు కూడా లేక పోలేను. అంటే ప్రాపంచిక విషయాన్ని తీర్చి నిర్దిష్టవాడు; న్యాయశాస్త్ర సంబంధమైన అనుభవ వాల్మీక. ఉన్నతి కిర్రానెనంది పచ్చిక బయల్పొకి దిగి వచ్చి ప్రాపంచిక విషయాలని చతురతతో చక్క చెల్లగలవాడు కూడా. నాలో అనేకవైవిధ్య కలసి సంతులన మన మందరమూ మిళిమిమై ఉన్నాయి. మనందరిలో కన్నా ఈ మిళిమి వ్యవహారం గాంధీలో

విశ్వ శాంతిప్రదాత

శాంతికాముకులైన దేశదేశాల ప్రజలూ అక్టోబరు 2వ తేదీన మహాత్ముని జన్మదినోత్సవం జరుపుకుని యుగపురుషుడుగా ఆయనకు జోహారులిప్పించారు.

కనిపించిది వాడు. ఆయనకు కీర్తిమైనది, ప్రగాఢమైనది అయిన వ్యక్తిత్వం ఒకటి ఉంది. ఆయన ఒక్క పెంట్ డ్రాఫ్టిని అయిఉంటే అది పామాన్యమైన విషయమై ఉండి ఉండును. అప్పుడు అంతి చెప్పకోవలసిన విషయమై ఉండి ఉండేదా? అంటే తనతోటి ప్రజలే, ప్రపంచానికి ఉపయోగపడేటంత ప్రాముఖ్యత వానికి ఉండేదా? ఈ విషయాన్ని నేను ఆలోచించివచ్చుకు “కంపెను” అనే జనాలు ఇవ్వడానికి నేను సిద్ధుడైతా ననుకుంటాను. ఇందులో ముఖ్యమైంది మిత్రమును. ఆయన ప్రపంచానికి ఏమిటో, ప్రపంచానికి ఏలాంటిదీన చెయ్యాలవాడో—ఈ విషయాలు ఆయన ఏ ఒక్కటిగానో ఉండిపోక, అనేకమైనవిగా ఉంటూ, వాటిని మిగతం చెబుకోవడం అన్న విషయం మీద ఆధారపడి ఉన్నాయి.

ఇంక ప్రధానమైంది. ఆఖరన నేను చెప్పకోవలయున్న విషయంవల్లకి వర్తాం. ప్రాపంచిక విషయాలలో ఆరి లేక, వ్యాఖ్యవాదిగా అనుభవం సంపాదించిన మానవునిలో పెంట్ డ్రాఫ్టిన్, పెంట్ థాఫ్ట్ మిగిలిమై ఉన్నారని చెనక చెప్పాను. వ్యాఖ్యానికి ఇంకా నూటిగా చెప్పాలంటే—ఈ సమ్మేళనం—భారత దేశంలో అనాదిగా వర్తించిన ఒక మహోన్నత భాగవత సంప్రదాయానికి, పాశ్చాత్యలోకంలో ఉంటూన్న పాదుకి పామాన్యక జీవితంలో వస్తూన్న స్వగ్రంథం స్వగ్రంథం వీటికి సంబంధించిన సంప్రదాయానికి - ముగ్ధ యేర్పడిన సమ్మేళనం అని చెప్పి ఉండవలసింది. ఈ సమ్మేళనం ఆయనలో ఉండబట్టే గాంధీ ఒక వారధిగా అయ్యాడు. ఆయన దేశీ ప్రజల ముందు రాజకీయాన్ని కేవలం లౌకికానుభవంతో కాక, వారి మతచారాలకి అనువుగా ఉండేట్లు గాంధీ చూపించ గలిచాడు. అంగుల్ల తపదీయులకు ఆయన వట్టి రాజకీయ వాదిగా కాకుండా, అంతకన్న అతీతుకుగా కనిపించాడు. వాతీయ సమస్యని కేవలం రాజకీయ సంఘటనగా చే కాక అంతకన్న అతీతమైనదిగా అంగ జీవితానికి సన్న చెప్పగలిగాడు. ఈ విషయంలో ఇలాగ నేతువుగాను, సమీకరించే సన్నిహితుడుగాను ఏ ఒక్క భారతీయుణ్ణి—ఏ ఆంగ్లేయుణ్ణి గాంధీ ఉండి పోలేను. పాశ్చాత్యలోకంలోని మానవాని సంతతిని ఆకర్షించి వారిని సమ్మోహితులని చేశాడు. లౌకికము-ఆలౌకికము—వీటియొక్క స్వయాపాన్ని గ్రహిస్తూ, వీటి తత్వర్యాన్ని మాత్రం అద్వితీయంగా సమన్వయించిన వ్యక్తి.

అంగులేత గాంధీని ప్రస్తుతించవలసినప్పుడు ఆయనలోని యీ సమ్మేళనాన్ని గుర్తించాలని అనుకుంటాను. భూలోక మహోళలో ఒకేవారి ఆయన పరిగిల్లువాడు, ఆయన మూర్తి ఎక్కడికి అక్కడ అతి పృష్ఠంగా గోచరిస్తుంది. ఇంకా వివరించి చెప్పవలసినదే, గాంధీ ప్రాకృతికమైన ఖండాల ముగ్ధమన్న నేతువు అని నూదా చెప్పకోవాలి ఇంగుల్ల అంతర్జాతీయరంగంలో సుప్రసిద్ధుడైనాన్ని పెంపొందించడానికి పాధించగలిగిన మహోత్కృష్టమైన కార్యార్థి గాంధీ పాధించగలిగాడు. దేశంలో తన వారి జీవితానికి ఆనందమైన వాటిని—పాధారణమైనవే—ఆప్రతితో ఆర్జించేసుకుని, ఉదాటించగలిగిన గాంధీని నేను మంచి పోలేను. అట్టి అర్థానికి నూదావగా ఉంటుంది ఆయన దర్శన భారత దేశంలో ఒక పల్లెను చూస్తే, (భారతదేశం నివాసికి ఇలాంటి పల్లెలతో నిండిఉన్న ఒక అంపం ఏమో) గ్రామీయులకు వారి కేంద్రతన వృత్తాకాపండా, అన్నీ వినియోగపడే సమగ్రమైన జీవితాన్ని చేపూర్వం సంతతివనియోగ ఆర్జయిస్తుంది. పరిశ్రమలని గ్రామాలలోకి తీసుకు రాగలిగితే (బొంబాయికి దుబ్బా నూలు బట్టలను తీయగల చేనే మిలులనూ, కలకత్తాకు డూక్యుగా జనుసవారితీయగలచేనే మిల్లులనూ స్థాపించడంతో పరికాదు) గ్రామాలకు విముక్తి కలుగుతుంది. చాలా మటుకు భారతదేశం అంతా—ఇది భారతదేశం అని చెప్పవలసినది—గ్రామాల కోల్లలు కోల్లలుగా ఉన్నాయి అంగులేత అప్పుడే యావత్తు భారత దేశానికి, అధికంగా దైవందిన జీవిత విధానంలో విముక్తి. అలాంటి విముక్తికోసం గాంధీ పాటుబడే విషయం ఆయన దేశానికి చేసిన గొప్పచేతలలో ప్రధానమైందిగా ఎప్పుడూ పరిగణించ బడుతూవుంటుంది.

గాంధీని గురించి నేను మాసిందాన్ని బట్టి, విన్నవాన్ని బట్టి, వాకు యీ భావాలు ఉన్నాయి. ఇంతకన్న ఎక్కువగా తెలిసిఉంటే బాధంకును. కాని వాకు తెలిసున్నవాన్ని బట్టి ఇంతే చెప్పగలను. గాంధీ తన జీవితానికి, వారివ్యాసా మానవకోటికి—మూడు విషయాలను ఉపదేశించడానికి కృషి చేశాడని మాత్రం చెప్పగలిగింది. ప్రేమతో జీవించడం, ప్రేమకొరతే జీవించడం కూడా! హింసని త్యజించి కృషి చెయ్యడం. మనస్సులాంటి ఏ ఒక్క అవయవంతో చే కాకుండా, ఇతర అవయవముల సన్నిహితీని ఉపయోగిస్తూ, మనకున్న కేంద్రులన్నీ సార్థకం అయేట్లు సమగ్ర జీవితాన్ని పాధించడం.

జార్జ్ ఎరెన్ అండ్ కంపెనీవారి ప్రత్యేకానుమతితో

ముహూర్త శాస్త్రప్రయోజనము

శ్రీ రాక్షవల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

సత్యమును విచారించితిమేని, జాతిక శాస్త్రము కంటే ముహూర్తశాస్త్రమే లోకకల్యాణమునకు హేమ్యుగా పనికివచ్చునని తస్య తేలును. జన్మకాలిక గ్రహములను ఆనువరించి వ్యక్తికి వివిధమునుగుభిమో, అనుభిమో కలుగునో మారించుట జాతికశాస్త్రము యొక్క ఇర్వటి ప్రయోజనము. అనేక సమయములలో, ఇట్టి మానవల జాతకులకు అహితకరముగ నే పరిగమించుచుండుట మాదురున్నాము. ఫలానా కాలములో ఉద్యాగములో గొప్ప అభివృద్ధి కన్పించు భరితమును విని ఉచ్చితమున వ్యక్తి ఆవిషయమున విర్విమేష కృష్టికాని చేయక జాతికముద్వారా రానున్నది రాకమానది దొరకమానది యుండినచో, పరివర్తమును భాగ్యులకును అసంభవముకాదు. అట్లే, ఫలానాకాలములో ఆనాటి గ్రహము కన్పించు సంభవమున్నది తెలుసుకొని జాతికము తిర్వమయముగా తన జాగ్రత్త తీసుకొనక కానున్నది కొనూనగు అను యుద్వివిద్యసిద్ధాంతమును ఆశ్రయించుటచే హేమ్యుక్షేమపాలనయూ సంభవమే. రానున్న కీడును తెలుసుకొని దుర్వ్యవహారములను మరింత హృదయబోధ్యము హెచ్చి హానికలుగును. అట్టివాడు భావి ఫలములను తెలుసుకొనకుండుటయే శ్రేయస్సు. జాతికశాస్త్రమును ఉపదేశశాస్త్రముగ భావించక విధానశాస్త్రముగ నమ్ముటచే కలిగిన దుష్ప్రవృత్తిగాను మది.

దైవముయొక్క అనుభూతిప్రాతిభూత్యమును గ్రహగతి మూలముగ తెలుపునట్టిది జ్యోతిశాస్త్రము. దైవము అనగా పూర్వార్థిత కర్మఫలమే.

“పూర్వజన్మార్జితం కర్మ దైవ మర్హభిధీనుతే” అనెరి పెద్దలు.

ఈ కర్మఫలము పరిపక్వము అగు కాలమును గమనించి తెలుపునాడు దైవజ్ఞుడు. కాని, మనకు వచ్చు ఫలములు కేవల దైవశక్తివలననే వచ్చునని కావు దానికి, అనగా దైవమునకు, పుణ్యకారముతోడు కావలయున్నది. అప్పుడే ఫలము.

“దైవే పుణ్యకారే ది కర్మసిద్ధి ర్వ్యవస్థితా”

“స కేశికాల వ్యవసాయ విర్జ్యం భవే త్ఫలాక్షి సతి చాపి దైవే”

మున్నగు వాక్యములు ఈ పరమార్థమునే స్పష్టముగా బోధించుచున్నది.

కట్టి చీకటిలో మార్పొన్న మానవునికి తడవులు పట్ట ఏ కనుపులన్నచో, అవి ఎట్టివో, తెలియదు. తిడుపులాడుకొనుచూ బోయినచో, చేతికి పండైనా దొరకవచ్చు; లేదా, పామైనా మట్టుకొనవచ్చు. ఇట్టి పరిస్థితిలో, ప్రకాశవంతమైన ఒక దీపము వచ్చినను కొనవచ్చు చీకటి నాయమై, మట్టునన్న వస్తువు లన్నియు అతడు స్పృశముగా కనపడకలవు. అదేవస్తువు లన్నియు అచట ఉండినవే. చానిని ఆ దీపము స్పృశ చేయలేదు; తెచ్చిపెట్టునలేదు, కాని, చలుగు వచ్చి నంతచే, ఏ వస్తువెందున్నదో, ఏవదార్థపు స్వభావ మెట్టిదో, ఏది స్వీకరించదగినో, ఏది స్వ్యుంచదగినో, మనకే గులభిముగా బోధపడకలగు. దీపము మనకేమియునూ చెప్పదు; మాటలాడదు. వస్తువులను చూపుట మాత్రమే దాని పని. శ్రేతకరములగు వస్తువులను చాని, హితకరములగు పదార్థములను చూత్రమే ఉపయోగించుకొనుట సామాన్య మానవస్వభావము. మనకు జాతికశాస్త్రమువలని ప్రయోజనము. మొత్తము మీద ఇట్టిదే. మనక్షేమముకొరకై భగవంతుడు దయతో నిర్మించిన ప్రదీపగోళములే ఈ గ్రహములు. వాని లేకన్నను శాస్త్రసహాయమున గమనించినచో, మన అజ్ఞానాంధకారము నశించి మన ప్రారబ్ధము ఎట్లు పరిపక్వము కావన్నదో, దానిమార్గము తెట్టివో, పరిణామము హితకరమో కావో, తెలుసుకొన గలగుదుము. అపరిస్థితులను విమర్శించి, గమనించి, విచేకముతో మనయోగ్యులగు జ్ఞానమునకు, సంపారమునకు, శక్తికి, తగినరీతిగా ప్రవర్తించి జీవితమును సద్వివిధానపరచుకొనుటే మనకర్తవ్యము ఇది మన పుణ్యకారపు పని. ఈ పత్రికనునే మహానియంతగు విరాహ మహారాచార్యులు ఎంతో రమ్యముగా వచించెను.

“య నుద చితి మవ్య జన్మని,
కుభాకుభం తస్య కర్మణః సక్తిం,
వ్యంజయతి శాస్త్ర మేతిత్, తిమసి
ద్రవ్యాణి దీప ఇవ”

ఈ క్రింది వశ్య వాక్యము సైతిము సై అర్థమునే బోధించుచున్నది.

“యదా హ్యైకేన చక్రేణ రథవ్యవగతిర్భవేత్
తథా పునఃకాలేన వినా దైవం వసిష్యతి”

ప్రమాణము లిట్లుండినా, వాడుక చేరుకొన్నవను పోయినది. కన్యక బారికమును జ్యోతిష్కునికి చూపి“ఈ కన్యక వివాహ మెప్పుడు కాగలదు? ఇది బాదు రాగలదా? ఏదివచ్చును? వచ్చునా?” అని అడిగినవారి కొరి, ఏకాలములో కన్యకు వివాహము చేయుట శుభకరమని కావె, ఎట్టివిధానికై ప్రయత్నించుట హితవనికావె, అడుగుతాకే సామాన్యముగా కానరాదు. “వచ్చే మాఘములో వివాహము జరుగును. బహుశః పశ్చిమదిక్కునుండి వచ్చు రాగలదు” అని జ్యోతిష్కుడు చెప్పినచో, ఇతర దిశలలో కొందఱివి వలన గలుగించిక, ఆ సమయమునకు పశ్చిమదిశలో కొందఱివి ఏ దామోదగుచుకో కన్యక సంబంధము వచ్చునా.

బారికశాస్త్రముయొక్క ప్రయోజనము ఇట్టి స్థితికి వచ్చుటచే, లోకకల్యాణము సమకూర్చు విషయమున దాని ఉపయోగము చాలవరకు తగ్గిపోయినది. ఇప్పుటి కాలమున వననాగరికుల చేతుల దృష్టిలో ఇది ఒక నిరర్థమైన ఉబుసుబాక.

అది యట్లుండు. మహారాజాస్త్రముయొక్క ఉద్దేశము, దాని ప్రయోజనమును, జేతు ఎట్టిగ్రహస్థితి గల కాలములో ఏకార్యము చేసినచో దానిలో శుభఫలము చేకూరునో, ఎట్టి గ్రహస్థితిలో అదే కార్యముచేసినపుడు దాని ఫలితమును క్షణికరముననో, తెలుపునది మహారాజాస్త్రము. జ్యోతిష్కాలమునందలి గ్రహస్థితి, మంచితో చెప్పినో, దానిని మనము మార్చలేము. కాని, రిగిన యోగ్యతగల జ్యోతిష్కుడు ప్రశంసలోనున్న వ్యక్తికి, అతడు తలపెట్టిన కార్యమునకు, ఏకాలములో ఏమహారము ఆభివృద్ధి నూనకమో విధియించి చెప్పగలగుట సాధ్యము. శుభకాలములో చేసినకార్యము ఫలితదాతక మగునని మహర్షులు చెప్పిరి.

మన పురాతనకర్మఫలము అంతయూ అశుభముగ నే ఉన్నయెడల, మనకు మానవజన్మమే వచ్చియుండును. శుభఫలము, అశుభఫలము, శంకునా కొంత తారతమ్యముతో, మన ప్రార్థనములో మిళితిమొయుండుగలదు. శుభకాలమునందు కార్యములు జరిపినచో, అకార్యముల సందర్భమున మన ప్రార్థన కర్మఫలముదామములో శుభఫలము మాత్రమే అనుభవమునకు వచ్చుననియు, అశుభఫలము దానిలో ప్రవేశించుటకు అదికానియేరాదనియు, మహర్షులు విశ్వయించిరి.

“మధ్యక్షాంతిమారంభ
జనితాః పూర్వసంధిగాః.
సంపదాః నిర్వహణాకావాం;
జ్యోతి ప్రతి ప్రయోజనం”

అనునూ క్రింది గతునింపుడు.

కావుననే, లోకకల్యాణకాంక్షలకు మహానీయులైన విశిష్ట, కావక, నారదాది మహర్షులు మహారాజాస్త్రము మాత్రములను ప్రాసీయించిరి. మంచి మహారము పొందించి వానిలో లోంతిక పాక్షిక కార్యములు జరుపవలెనని మహర్షులు భావించుటచే, పునఃకారమునకు వెలయున్నదిమటే వారి నిశ్చితాభిప్రాయమని తెల్లముకొగలదు. “ఏకాలములో కావలెనో, అప్పుడే తిరిగితే కాగలదు” అను సంప్రదాయము మహర్షి సమ్యక్మతయేనో, వారింతి మహారాజాస్త్రమును ప్రాయోగియు, దానిననుసరించి శుభమహారములను పొందించుకొని జనులు కార్యములు జరుపవలెనని భావించుటయూ, పొసగదు. పునఃకారమునకు వెలయు లేదనివారు విశేషాది మహాశివోగమలజ్ఞానమును, వివేకమును, శింకించినవారగుదురు.

మన ప్రార్థనలు ఈ మహారాజాస్త్రమాత్రములనుగూర్చి గొప్పశ్రద్ధను చూపిరి. వానిలో ముఖ్యమైన కొన్నింటిని స్వస్మృతికొదులు గర్భశాస్త్రములలో నైతియు చేర్చివారు. ఎంతోవిమర్శ, ఉపజ్ఞగల గ్రంథము లెన్నియో ప్రాయోగిసిరి మహారాజాస్త్రపు విషయమున మన ప్రార్థనలు చేసినంతిక్పక్షి ఖండాంతరముల జ్యోతిష్కులు చేయలేదుమటే, మన ప్రార్థన మహర్షుల లోకకల్యాణ కాంక్షకు తార్కాణము. కావుననే, మహారాజాస్త్రపు విలకన హెచ్చుట.

కాని, వాడుకగా చేటికాలమున ఇది నైతియు అక్షోగిహలయినది. తాతలవాటి ఆచారమును మానలేక, ముఖ్యముగా వివాహమునకు, మహారమును పెట్టించుకొను శుక్లమైన అలవాటుమాత్రము నిలచినది. అది శాస్త్రముమైన శ్రద్ధవలనకాదు. మహారాజులముపై విశ్వాసము నైతిములేదు. ఈ విషయమున సామాన్య జనులే కొంతిషయము. ఆధునిక విద్యావంతులలో ఈ అశ్రద్ధ మరింతిఅధికము. నెలపు సంపాదించుకొను కష్టములేకయే, కార్యము నిర్వహించుటకో, పిల్లలచదువు పాఠశాలలు మూయుటకో, మరిదీనికో, అనుమానమైన కాలమును తామే ముందుగా నిర్ణయించుకొని, దీనిసంబంధముల కడపటి వారములోనో, దినరావనరాత్రములలోనో, మహారము పెట్టమని జ్యోతిష్కుని కొడుట నవనాగరిక విద్యావంతులకు పరిపాటి అయినది. కొరినకాలములోనే మహారా

నును జ్యోతిష్కుడు ఎట్లు సృష్టిచేయుటకు? మన ఇహమపారముగా, జోరినపుడు గ్రహములు కుభిష్టానములలోనికి రాగలవా? సృష్టినియములవలన, ఖగోళ శాస్త్రము నాశ్రయించి, ఏకలక్ష్మియుతో క్రమములేక గ్రహములు తమతమ కక్షామార్గములలో సంచరించుచేకొని, మంజోజిత్ర, మనముహూర్తము జోరకై, అది భిష్టమార్గము నాశ్రయించుననికొనుట వారి సంచారక్రమముపై ఏ మాహూర్తమునకైనా అధికారములేదు. తిగివస్తామనుటలో గ్రహములు వచ్చువాక ముహూర్తమును జోరువారు కాచి యుండుటలసిందే. గ్రైహబండిలో ప్రమాదము సాగించి దలచినవారు స్వేచ్ఛనుతో బండియధిపతులకు కొడుతీరదు. కాని, అంతిమిక, అంతిమి, మన నాగరికలకులేదు. వారు నిర్ణయించుకొన్న అనిధిలోగా, ఏదో ఒక దిశమున ముహూర్తమును జ్యోతిష్కుడు నిర్ణయించి ఇచ్చి పీఠాంతరించుకొనవలసిందే. ఇంతేకాదు. అనేక సందర్భములలో ఇట్టి ముహూర్తములను నిర్ణయించి ఇచ్చువాడు సిద్ధాంతివేత్తకాదు, మరి ఇంటి పురోహితుడే. పూరోహిత్వవిద్యలో ఎంత యోగ్యత ఉందోనా, ఇప్పుడు అందు పురోహితులలో అనేకులు

“వారాతా కేచిత్, గ్రహాతా కేచిత్
కేచిద్భూషణీ బావతే,
లితియం యే వివాసంతి,
తే వాచస్పతయః స్వయం”

అను తిరగతికి చెందినవారే అనుట అనుభవసిద్ధమగు విషయము. వీరు నిర్ణయించి ఇచ్చు ముహూర్తములు ఎంతో శోభాయమానముగా ఉండగలవో, పాతక మహేశ్వరుల ఊహను మించుచుండకాదు.

ముహూర్తశాస్త్రము నాశ్రయమును మూడువిధములుగా విధిజేసినట్లున్నది :-

1. సామాన్య విధులు.

పంచాంగశుద్ధి, కుభిగ్రహహోదయము, పాప గ్రహముల త్రిషడాంశస్థితి, ధృష్టాంతరీక్ష చంద్ర దోషము, భృగుచక్రము, అశుభిగ్రహదృష్టి, పాతక దోషము, సెగపాదదోషము, తిథిశాస్త్రజ్యము, విష వాత, మొదలగునవి ఈజాతికి చెందినవి.

2. విశేష విధులు.

ఇవి ఉద్దేశించిన కార్యమునకే ముఖ్యముగా సంబంధించినవి. వివాహవిషయమున, జామితిశుద్ధి, చంద్రబామితిశుద్ధి, లగ్నసప్రమాధిపతుల కుభిష్టాంతరించి లగ్నవహంశము, పుష్యమింజిత్రదోషము, మొదలగునవి.

3. ప్రత్యేక విధులు.

శ్రీశంకరానుష్ఠాన కన్యాశుల్కల జాతికములకు వైయక్తికముగా అనుకూలించు నియమములకు సంబంధించినవి :- చంద్రబలము, తారబలము, గోచార శౌకర్యము, అధ్యయనాశీతోషము, అపహృతిదోషము, వైవాహిక విశ్మితము, జన్మకాలిక పాప గ్రహహోదయము, మొదలగునవి.

ఈ మూడువిధముల విభజనలలో, మొదటి రెండు మాత్రమే పంచాంగకర్తలు గమనించగలరు. తిను జ్యోతిషుడు కుభిగ్రహిని పుట్టించిన సిద్ధాంతములపైయు అనుసరించి ముహూర్తముల శేర్షరచి పంచాంగములలో ప్రకటింతురు. ఇక మానవ తిరగతికి చెందిన విధులు ప్రత్యేకజాతి విశ్మయలకొరకై వివాహముహూర్తము నిర్ణయించు మాహూర్తములు గమనించవలసింది. ప్రతివేలలో కుభిష్టముహూర్తములు మాపట్లరీతిగా, సమృద్ధిగా ముహూర్తముల పట్టికను ప్రకటించు పంచాంగములే సాధారణముగా సామాన్య జనులలో అభిమానపాత్రము లగుటచేసి, వ్యాపార రహస్యములలో అంతిమ పంచాంగకర్తలు కొందరు నానావిధ దోషములు కలవైవా, పెక్కు ముహూర్తములను పంచాంగములలో నూచించుట వాచక అయినది. ఇక, వైయక్తిక నియమములను గమనించు మాహూర్తములే అరుదైనవారు. ముహూర్తవిద్యము జోజిత్ర, కన్యాశుల్కల జాతికములను శోధించువారి సామాన్యముగా కావరాదు. కన్యాశుల్కల విశ్మితములనో, నాయువిశ్మితములనో, విచారించుకొని శాస్త్రార్థముగా తారాబలము మాదుటకప్పు ఇతిరదోషముల ప్రస్తావనకే వీరు పారు. ముహూర్తము మంచిదైవా, వైయక్తికముగా కన్యాశుల్కలకు దుష్ఫలమును ప్రసాదించుపట్టి లగ్నములే అనేక సందర్భములలో సరుకుతున్నవి. ఇది మిక్కిలి శోధనీయమైన పరిణామము.

సామాన్యముగ ముహూర్తములలో ఏదో ఒక రాశిని లగ్నమునకుతో మాహూర్తములు తృప్తి చెందుచున్నాడు. లగ్నకాలమును భోగలలోవైవా నిర్ణయించి ఇచ్చు మహానీయులు అగుదు. భావములను పాధించు అభ్యాసమే నశించిన దుష్టమును. గ్రహస్ఫుటము మాట వారి జ్ఞాపకమునకే రాదు.

“యాత్రా వివాహోత్సవజాతకానా,
భేదైః స్ఫుటైః తేషాం ఫలస్ఫుటత్వం”

అను శాస్త్రము నిరాదరించబడినది. గమక శేషపుటికాలపు రంగురంగుల లగ్నప్రతీక లక్షకములలో ముహూర్తము ఉ॥ 9-0 మొదలు 10-30 వరకు అనియో, 11-0 మొదలు 12-45 గంటలలోగా

అనియో, వాయుబలము సర్వసాధారణముగా మారుచున్నాము. రహారము నాలుగునిమిషముల కాలములో ధిరక్రమము ఒకభాగ తిరుగుచుండగా, మహూర్త కాలము ఒకటి, రెండు గంటలనుకొని జ్యోతి కాలమున, యథాసావకాలముగా, ఎప్పుడో తీరికప్పుడు కుధికార్యము జరిగినచో, లగ్నములో ఉన్నాడనుకొన్న బృహస్పతి చల్లగా వ్యయభావమునకు జాబుకొనుటో, వృద్ధ భావములో నుండవలసి అంగారకుడు వివాహములు మెలిపేయుచు కళత్రస్థానమునకు వాపుటో, సంధినించితే నిరంతరము మహూర్తముల పట్ల ఇట్టి అవిచారపరిత మహూర్తమునకుకాని పురోహతునికీకాని, నవము లేకపోయినా, పదికాలములపోటు చల్లగా ప్రకారముగా గృహస్థాశ్రమమును నిర్వహించుచున్నప్పుడు అమాత్యులకు కన్యావధుల కడుమనుష దాశ్రమ ఘోరమైన అవస్థాయును. మహావోధములు గల దుర్గుహూర్తములలో పెండ్లి చేసి నచో, “అజన్మాంతము మీరు నుభవూర్తలై కేశమునభరించుచు” అని అజన్మాంతములను శివించుచు కొక మగ విషి కోరిన అరణ్యమునిచ్చి వేలకొని వ్యయము చేసి, నానావి; శ్రమప్రయాసలకోర్చి, కుధిమహూర్తములో వివాహము జరుపక దుర్గుహూర్తములో జరిగినపుడు, గొప్ప చెలరేపి దుఃఖమును కొనితెచ్చి కన్యలకు కొంచముడి కట్టిపట్టకును వియోగము, విరహము, దైమనిష్యము, ఓంధుత్వము, నింతానాకేయ, కాశ్యతికోగప్రాప్తి, మునిలకు దుష్ఫలములలో కొన్ని అయినా అట్టి వివాహములలో “మిత్రభావము చూపుడు” అని ప్రాచీన దుష్కర్మ ఫలములను మంగళవాద్యములతో, మంత్రతాపిలతో, మును మును అహ్వనించుటయే ఇది.

ఇంతేకాదు భావస్ఫుటము చేసి మహూర్తపు లగ్నమును నిర్ధరించరాదా, అని అడిగినప్పుడు “అది మా సంప్రదాయము కాదు” అని విస్మయించుచుగా ప్రతి ఇచ్చు “నీదాంతి” మహాశయము కలదు. కన్యకయుక్త జన్మావధురాలిలో వివాహాలగ్నమును నిర్ధరించి ఇచ్చిన ఒకానొక జ్యోతిష్కర్మవీరో ఆచారము మై ప్రస్తావించగా, స్త్రీలకు ప్రథమ రజోద్వర్సకాలమునకు గుణించిన జాతికములే ఫలించుననియు, అవి లభించనప్పుడు జననకాల జాతిక కుండలములను చూచుట ప్రయోజనము లేదనియూ, అతికు చల్లగా ప్రతిఇచ్చి జారుకొన్నాడు.

“వివాహ మేకం పరిహృత్య పుష్కే సర్వాణి కార్యాణి కరోతు సిద్ధే”

అని శాస్త్రము ఘోషించుచుండగా, పుష్కరికానశ్రమము జామత్రిపిడిలేని మహూర్తమును నిర్ధ

యించినారే, అని ఒక పురోహతుని ప్రశ్నించగా “సుగవు మహారాజుగా లగ్నములో నున్నాడు.

‘లక్ష మేకంమహాజాం గురుః కేంక్రేవ్యపోహతి’ అన్నిదోషములకు ఇది పరిహారము అని అతికు తిరుముకొనుచుడా అర్థమిందినాడు.

పీరి కథ ఇట్లుండగా, వాగ్వివాదులకుకాని, వారి పెద్దలకుకాని, మహూర్తకాలమునకు సరిగా కుధికార్యము జరిగించవలెనని అస్త, పట్టువల, ఉండుటే అగును. సరియైన లగ్న కాలమును విస్మరించి ఇచ్చి యున్నవేమి, అరణ్యవృక్షపు హెచ్చుతగ్గుల పంచాయితీలతో, విశేషచాపవస్తువుల సుదానగా విమర్శలతో, జగదగలసివ మర్యాదల లోపాలతోప ముల దర్శనలతో, నిర్దిశకాలము దాటిపోవుచున్న దనుచుయును వారి గమమునకే రాగు. ఈలోగా, ధిరక్రమము కొన్ని రాసులో, అథవా భాగలో, ముందుకు నడచి గ్రహభ్రమపీరిన తాదామగ చేపెయ్యుచు ననుట పీరి మనస్సునకు గోచరించదు. ఇట్టి వివాహములలో కొన్ని వెనుకెంబడి, అకారణముగనో, తాదత్కారణముగనో, కోపిత పములు, బంధుద్వేషములు తెచ్చిపెట్టి విరసప్రసక్తి వోటిచ్చుచున్నవి. మరికొన్ని అచిరకాలమున వియోగాదులకు అస్థిము

ఆరరసాయనశాల ముక్త్యాల, (కృష్ణ)

స్థాపితము 1925.

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధములకు
నిలయము. ఏమందుకావల
సినను మాకు వ్రాయుడు.
నమ్మకమైనవి లభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ
వేటూరి శంకరశాస్త్రి,
ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

నకు వారితీయుచున్నది. ఎట్లైనఁ జేయి, ముహూర్త ఫలము మునుగులో దాచినా దానవదికాదు.

ఈ సందర్భములో మరియొక్క విషయము తెప్పరిచియున్నది. ఖగోళశాస్త్ర పరిశోధనల ఫలముగా కొన్ని ఎండ్లెక్లిప్ షాశ్వాస్థ్యశాస్త్రజ్ఞులచే కనిగొన బడిన ఇండ్ల (Neptune) వరుణ (Uranus) యను (Pluto) గ్రహములు వైతికము జాతికముహూర్త చక్రములలో ఇతర గ్రహములవలె ఫలమాదకములని అనుభవము తెలుపుచున్నది. ఇంచాంతరములలోని జ్యోతిశ్వాస్త్రజ్ఞులు విభులముగా పరిశోధించి వాని ఫలములను గూర్చి కొన్ని అమూల్యమున మూలములచేసి యున్నాడు. ఏవో పాశ్చాత్యుల గ్రహము రీతి అని, వాటిని స్పృశించుట సంప్రదాయవిధద్దమని, మన జ్యోతిషులు వానిని కుండలములలో చేర్చును మన పంచాంగకర్తలు వానిని బహిష్కరించినాడు. ఈ కారణమున వివాహముహూర్తమునకు కొన్ని గొప్ప చిక్కులు దాపురమునచున్నవి. మన ముహూర్తకులను కన్యజామి ఈగ్రహములు విషముసావములలో చేర్చబడవలస, ఉన్నదినుకొన్ని సప్తమనది లేక పోవుటో, ఒంటరిగా పలిచివాడనుకొన్ని చంద్రునికి ప్రబల సృగహూప్రము పట్టుటో, లగ్నము క్రూర గ్రహ సంయోగమును సంపాదించుటో, అదను భావము క్రూరగ్రహజేతే భయంకరముగా ఏర్పడుటో, కల్గిరికొంకునకు కుటుకు క్రూరగ్రహజేత పాలగుటో, అనేక సందర్భములలో సంభవించు విషయ కరమైన సందృబము. అక్కరలేదని మనవాడు నివలినా, అగ్రహములు మాత్రము మనలను విషయవికాపు వియోగప్రియుడగు వరుణగ్రహము సప్తమభావములో నుండుగా చేసిన వివాహములు, చంద్రజామిత్రిములో మామలమారి ఇండ్లగ్రహము కలదివమున ఏర్పడిన మునుపులు, మున్నగునది విపరిణామమును చూపుచున్నవో విద్యుత్పాతిముగా గనువించితిమేని ఈగ్రహము లను నిరాదరించి ముహూర్తములను నిర్ణయించినవారి భావములు ఎంత అవిచారరమణీయములలో మనము గులభిముగా గ్రహించగలుగుము. పాశ్చాత్యదృష్టికి చక్కని ముహూర్తములుగా చూపబడినవానియందు జరిగిన వివాహములలో, కొన్ని ఆకస్మికముగా అవస్థములపాలై క్షేత్రదాయకములుగా పరిణమించిన సందర్భములు అందగు చూపట్టచున్నవి. అముహూర్తములను పరిశీలించితిమేని, ఈ నూతనగ్రహముల కిక్కి

మనవాడు నిర్దక్షిణము చేయుటవలన కలిగిన ఫల మిది యని స్పష్టముగా ఏర్పడగలగు.

ముహూర్తశాస్త్రమునకు మార్పుధూమి యగు భారతదేశములో, ఈ శాస్త్రమునకు ఇప్పుడు పట్టిన దశ ఇట్టిది! అన్నివిధములైన శాస్త్రములు, విద్యలు, నానామఖముగా అభివృద్ధికి వచ్చుచున్న ఈకాలములో, లోకకల్యాణమే ప్రధాన లక్ష్యముగా గల ఈ ప్రాచీనవిజ్ఞానమునకు పట్టిన అభ్యోగతి మనదేశము నకు తీర్చి కళంకముగా ఉన్నదినుట అతిశయోక్తి కాదు.

ఈవిషయమున ఎన్ని దృష్టాంతములైనా చూపవచ్చును వానిని మరియొక్క వారి పాఠక మరచేయులకు నీవేదించును.

"దైవిం జన్మఫలం ప్రాప్తిం,
కర్మాంగం ఫల ముద్యయః,
ఉభయోః పానశూలత్యే
ఫలం సిగ్ధితి వాన్యథా"

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడో ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ తుణుం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో
* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక సప్తపరిహారం * నౌక * వయటిలిడీ గ్యారంటీ * మొదలైన సీమాలకు చూతో సంప్రతించండి;
యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,
"యునైటెడ్ ఇండియా లైవ్ బిల్డింగ్స్" ఎన్ ట్రస్ట్ నేడ్ - మద్రాసు.
Telephone: 4241. Telegram: "UNIGEN"
(బాంబే లో)
బొంబాయి-కలకత్తా-కొలంబో-సింగపూరు-విజయవాడ-ధర్మి-పాట్నా-లక్నో-బెంగళూరు-కోయంబత్తూరు.

కలగూరగంప

కుమారసంభవ సంస్కరణము

శ్రీ తిమ్మావఱ్ఱుల కోదండరామయ్య

క్రీస్తుని పెద్దంటారు. భారతంలో ముస్లింల దర్జా పరిశోధకులు డాక్టరు శేట్టూరి వెంకటరమణయ్య గారు ఎన్నిచోటూ కుమారసంభవములోని కొన్ని పద్యములలో గుఱవద్యులు శ్రీ శేట్టూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు కవించిన సంస్కారములను గూర్చి విపులముగా జర్పించి యందుఁ గొన్ని యవావశ్యకము లని వ్రాసియున్నారు. మఱరాసు విశ్వవిద్యాలయము వారి కోరికపై శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కుమారసంభవములోని యంతిరభాగమును బరిష్కరించుచుండిన కాలమున వారికిఁగ నంలేవానిగా నుండినవానినలటను వారాయొ పద్యముల పరిష్కరణమునఁ బడిన పరిశ్రమ మెట్టిదో వాకుఁ గొంత తిలయును. తరుపరి కుమారసంభవములోని మొదటి రెం డాశ్వాసములను విపుల వాగు వ్యాఖ్యానమును రచించి తిరువతి యాశ్వాసములకును పట్టి వ్యాఖ్యానమును వెలుంపఁ దఁచుచున్న వాకు శ్రీ శేట్టూరి వెంకటరమణయ్య గారి వ్యాసము ప్రోత్సహజనక మయినది. 'కలిగిం సంజిములను నివర్తి (?) చేసికొనుటకై' వారా వ్యాసమును వ్రాసి యందుటచేతి వాయొయ పద్యముల యర్థవిచారమున వాకుఁ దోచిన యంశములను వసవి చేసికొనుచున్నాఁడను.

అందు వారు ప్రస్తావించిన మొదటి పద్యము శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు ప్రకటించిన కుమార సంభవమున నిట్లు కలదు.

ఉ॥ ఆయుననీరువోదగ్గ లతాంత వివిధగ్గ సౌరధప్రవాహోయతి పాండ్రమై ఫలితమై యుగిఁ బర్విన దాయబోవనుం బాయను రాక మట్టి మధుప్రజనులక లండె నొప్పి పు

స్వయంఘ కాలఁ జాట్లు మరఁ దాయసర్వము
జెట్టిపటి దై.
నవనాశ్వాసము 298 ప.

వ్రాతప్రతిలో 'పుష్పయ్యకాల చుట్టు' అని యుంపఁగా శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు 'పుష్పయ్యకాల' యనునది వైరినమాన మనిఁ తప్పని తలఁచి దానిని 'పుష్పయ్యఘకాల' అని 'ఘ'ను 'భు' గా దిద్ది- 'కాలచుట్టు' అన్న ప్యము కాఁక అనునది ద్రుతప్రకృతిక మగుటచేత 'కాలఁ జాట్లు' అని యుంపఁ వలయునని తలఁచి యారీతిని పరిదిద్దిరి. ఈ సవరణ వల్లనే పద్యార్థము మఱింత క్లిష్ట మయినది. అందుఁ గొన్ని సవరణలు మార్చించి పద్యార్థమును, కవి యొక్క శించిన భావమును మార్చిగాఁ కాకపోయినను గొంత కఠినమైన సుగమును గవించిన శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి గారి సంస్కారము లవావశ్యకము అని యాక్షేపించిన శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారికి రామకృష్ణకవిగారు పరిష్కరించిన పద్య మెట్లర్థ వియ్యోగో దురూహ్యము. శేట్టి కయినను శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి సవరణఁ గైకొనకయే యున్నదన్నట్లుగా వాపద్య మునకు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి ధర్మము తెలుపఁ గలుగుచునేని సంతోషమే! దాని, తెన్ను తెలియక కొట్ట మిట్టాడుమఁ జేకటిలోఁ దివిపులాటగాఁ బదియ భావము తెలియక, మారిన గానేని స్ఫురింపక యున్న నితిలో వాపద్యభావమును సుగముమధ్య మార్గ మొకటి యేర్పడినప్పుడు. అది కంటకావృతి మార్గమే యరుఁగాక. ఆతని హృదయ మెంత వేలిక యగునో? ఆతఁ డెంత యానందము ననుభవించునో యనుభవించిన వానికే గాని తెలియను. కొంత పట్టు చిక్కిపవ్వ దాక్షేపించుట శేమి? ఎవరయినను జేయవచ్చును. 'కవి హృదయము స్పృహింపఁ గా వాకవి వాకుఁ గన కాభిషేకము చేసివాఁడన్న సంతోషమునఁ దోఁగివాఁ డను' అని శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాసిన వ్రాతలో పరిశయోక్తి యావంతయు లేదు.

ఈ పద్యమున శ్రీ శాస్త్రిగారు చేసిన ముఖ్య మయిన సంస్కారములు మూడు. వానిలో మొదటిది- పద్యభావ మిట్టిది కాఁబోలు నని తొలిపారిగా నుపక

గిండునది - 'పుష్పయ్యకాల' యనునది. వాతె
 ప్రతిగా 'పుష్పయ్యకాల' యని యున్నది. 'పుష్ప
 య్య'కుకాల బాటు' అనునది శ్రీ రామకృష్ణకవిగాని
 చేసిన సంస్కార మని యిదివఱకే తెలిసితిని. 'కా'
 యనునక్షరమును కాగా సంస్కరించుటచే. వాతెలో
 'కా', 'గా' యనునవి యొకదాని కొకటిగా భ్రమించు
 ననకాశము కలదినుట యెల్ల తెలిసిన విషయమే.
 పదార్థ మిట్టిది కాఁజాలెనని శ్రీ శాస్త్రిగారికి
 స్ఫురించినది దానితో వారు నిజముగానే కలకాళి
 షేక మందింతగా ననుభవించిన సంభవమునకు
 మేర లేదు. తక్కిన రెండు సంస్కారములును దొరి
 సంస్కారము వాధారము చేసికొని చేయఁబడినవి.
 'అయినీగుహలోద్ధత లతాంతరివిధిత పారధ ప్రవాహా
 యతి సాంద్రమై ఫలితమై మొగిల బర్హివ.....' అని
 యున్నది కదా! అటు పరివర్తి (కర్త) యెవరి? అని
 ప్రశ్నించుకొని దానికి సరియైన సమాధానము ఉప
 స్థితకరిపాకములో దొరకనగును. కొంత స్వలింగిం
 చియే - 'అయినీగుహలోద్ధత లతాంతరి వినిర్ధిత పారధ
 ప్రవాహా'యతి సాంద్రమై ఫలితమై మొగిల బర్హివ'
 అని 'తి'ను 'తి'గా సంస్కరించిరి. లేఖకుల వాతెలో
 'తి', 'తి' యనునవి వాధారముగా నించుచుం చొక
 రూపమున నుండి యనుభవ మున్నవారితేరి భ్రమగలి
 గించు నను విషయము విద్వాంసులకు విదితమే. ఈ
 సవరణలో సాంద్రమైనది, ఫలితమైనది, పర్హివనియేదో
 లేదనిది దీనితోఁ బద్యార్థము చఱింతి సుగమునుకొనగా
 మఱుఁ దాయన వక్రము వెలె ననుటకన్న విది వసంత
 తర్లనపంపింపు మగుటచేతి వాకర్తవ్యము మధురమగుట
 యధ్యుచితము, సంపద్యచితము అని భావించి
 మఱుఁ దినుపదమును మఱుఁ దిని సంస్కరించిరి. ఈ
 రెండు సంస్కరణములకును దారి నూపినది, మూల
 నున్నది 'పుష్పయ్యకాల' యను సవరణ మని
 పాఠకు లీసరికి గుర్తింపఁగలరు. తరువాత 'మందమున
 పర్హినికొవ్యము' అను పద్యమును చూర్చి వాయుచు
 శ్రీ వెంకటరమణునిగా రండు' 'కరమే యనుటకం బె
 కరమే యనుట పారద్యము. ఈ సవరణను ఇంకికు
 ముంగు కొండలు పండితులు (?) తేసి యున్నారు.
 ఇప్పుడు శ్రీ శాస్త్రిలవారి యాదరణ కది పాత్రిమైనది
 అని వాయుచు కరమే యనునో కరమే యని సవరిం
 చిన కొంఁలు పండితుల సవరణను మెచ్చుకొనిన వా
 రిక్కడ శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చేసిన యట్టి
 సంస్కారమునే యేల మెచ్చుకొనఁజాలకపోయిరో
 ను రూపాము. పయవెచ్చు 'పుష్పయ్యకుకాల
 యసంగతి మని పుష్పయ్యకుకాల అని సవరించి
 వారు. పుష్పయ్యకు(?) కాల. పుష్పయ్యకునియొక్క
 అనఁగా మన్మథుని యొక్క కాల యని గ్రహించవలసి

యుండును. కాని యీ సంస్కరణములన్ని కనియొక్క
 భావము తెలుసు కాదు' అని వ్రాసిరి. ఈ సంస్కర
 ణము వఱకు చెల్లము కాకపోయినచో సంతకు మును
 పున్న పాఠములకు వారి కేమి తెల్ల మయినచో వారు
 తెలుపవలసియుండెడిది. లేదా మఱొక సంస్కరణము
 నయిన - కనియొక్క భావమును తెల్లము చేయు
 దానిని - నూచించి యుంపవలసింది విదియుఁ జేయక
 యాక్షేపము మాత్రము చేసికొనెదగు. ఇంకికు శ్రీ
 శాస్త్రిగారు చేసిన సంస్కారములకునే పదార్థ
 మెల్లు సుగమును కొఁగలవో తరువాత మనచేసి
 కొందును.

దీనికంటెను వారు చేసిన యాక్షేపము మఱొ
 కటి యున్నది. అది పద్యములోని ద్వితీయ పాదము
 నందలి 'ఫలితమై' యనుమాటకు శ్రీ శాస్త్రిగారు సంద
 ర్భాచిరిని వికడీకరింప లేదనుట. ఆ యాక్షేపమునే
 వివరించుచు ఫలితమై ద్వితీ? అయినీగుహలోద్ధత
 లతాంతరి వినిర్ధిత పారధ ప్రవాహా'యతి మా? పారధ
 ప్రవాహా'యతి సాంద్రమగుట యొగ్గము. ఫలితమగుట
 యెట్లు? ఒకవేళ యగు అని తలఁచియు అర్థ మేమి?
 సాంద్రమగుటచే దాయఁదోర సాగ్యపద దయ్యో -
 ఫలిత మగుటచే దాయఁదోర పోయెనని కదా చెప్ప
 వలయును. ఇది యెట్లు పోవఁగను? మగుఁదములు
 గంపలబ్ధ (?) లిరియు మధుగ్రహణమునకై వికసిత
 లతాంతములకు మూఁగునియు సుగపత్తి ఫలముల వార
 గించుట కొండె రసాస్వాదనము కొండె చెల్ల కని
 మూఁగు అని యెంచును గావరాను. ఇక 'ఫలితమై'
 యనుమాట విదిట నెచ్చుముఁ తేసికొనవలయును? -
 అని వ్రాసి యభిప్రేపించిరి. నిజమున కది చక్కని
 యభిప్రేపమే. శ్రీ శాస్త్రిగారును సీపద్యమునఁ దమకు
 స్ఫురించిన తొలి మూఁగు సంస్కారములకే ముగ్ధ
 లయిపోయి. యా సంస్కారముల మూలమునఁ బద్య
 భావము నేరొకిరిని ఎప్పటికొనుటకొని తరువాత
 వాలోచించుకొనవచ్చునని తలఁచిరి అట్లు తలఁచి
 రప్పంతిమాత్రమున వా రింకికుముమవు చేసిన
 సంస్కారముల యొగ్గతిను ద్రోసిపుచ్చింట్లు కాదు.
 మన ప్రతిశాస్త్ర ప్రకారము మాచిన నెవని పరిస్థితి
 యయినను ఎంతే. పద్యస్థులాభము సనుకూడినపు
 దాయానందమునఁ దోగియుంకే యాతిఁ దీర్త విషయ
 చింతిను విపర్జించును అట్టి పరిస్థితియే యిక్కడఁబూడ
 నేర్పడియుండు ననుట తిర్క కాదు.

ఇట్లవల సీపద్యముతోఁబాటు కుమారసంధికిము
 లోని మఱికొన్ని పద్యములకు సంబంధించి మిథులు,
 'పరిశోధన' ప్రతికాసంపాదకులు నగు శ్రీ తిలముల
 రామదండ్రగారిలో విధ్వంసము చేయుమండఁగా
 ననేకావృత్తి విషయములు గోచరించినవి. వానిలో

నీ సద్భక్త విట ప్రస్తుతము. శ్రీ శాస్త్రిగారు చేసిన సంస్కారము లావశ్యకములే యిది తిలచి వాని యాధారముతో బద్ధభావము నొకటిగాఁ గనుగొని యాపై వాపద్ధభావము కుగము ముకుటకు మఱి కొన్ని సవరణ లేవని నం దావశ్యకము లేమో చూచిము.

ఈ పద్ధతి నవమాత్యపద్ధతిలోని వసంతి తర్వము నందిరి. ఉపామహాస్యము లారామకీదా లోకనాపకలై లీలో ద్యావంబున కగుచుందిరి. అంతకు మున్నే వసంతి సమయ మాసన్న మయినది. అక్కడి 'తరులలలలల' అని లాంఛనము మోచిన బహువ ప్రమాద వికాస ప్రసవాభిరామము' లయినది. అప్పు డాపూవులనుండి పూజనై (వరించి వెలువయై ప్రవహించి దోవగిరికి వెళ్లవలయును) అని 'దాంబా' అని 'రాక' - 'పుష్పావతము' వానివలె నున్నది తమిళ 'పాయమ రాక' మధువ్రజజనానిక లాక్షణకు జాటి యుండినది. అట్లాక్షణకు జాటి యుండిన శుమ్మె దులగు - వెల్లుండె ననిగా వసంతినిగా ముగ్ధుల కొలకై తమ దయాగు చేసిన పూవు లనెడి యాయుధము అన్న యాకారముచుటను నినుపకోలు నొక దానిని విర్మించినట్లుండెను! ఇక్కడఁ బూచినట్లు పుష్పాయుధకాలతోను, అందిరి పుష్పావతముకొలకై మూఁగిని శుమ్మెదుల మొత్తము - వల గా నుండుటచే - వసంతినిగా తమ దయాగు చేసిన యాయుధముల ఇతి గామండి రక్షించుటకొలకై విర్మించిన యుపకోలు తోను తోల్పఁబడినది. శుమ్మెలు పూవులయొడ వాలక శైటమట్లును మూఁగి నిలిచియుండుటకు నా పూవులనుండి వెలువడిన పూజనై వెలువయై ప్రవహించును మార్గమునకంతరాయము కల్పించుటయే కాంక్షము. అయిన నేల తమ వచ్చినతోటికే మఱి వోలే దినఁగాఁ బూజనై వానివలెనగునది తమిళ వెలువ యుండె నేమో యని యందే నిలిచియున్నది ఇంతటి రమణీయభావము నీ పద్ధతియలో నూహించిగాఁగదా కవిరాజ శిఖామణి నన్నిచోడఁడు!

ఇత నీ భావమును బద్ధియలో సాధించుట యెట్లుననెడి పెద్దపద్ధతి. అది తీరినతో బద్ధిభావము కుదిరినట్లే. దీనికి నొందు రెండు చిన్ని సవరణలు చేయవలసి యున్నవి. శ్రీ వెంకటరమణస్వామిగారు 'ఫలి తిమై' యనుమాట నిదల నెట్లర్థము చేసికొనవలయునని ప్రశ్నించిరి. తింజాపూరిలోని విహారసంధిక ప్రతిః (శ్రీ శాస్త్రి) గారు మక్కి మక్కి గా—శ్రీ రామ చంద్ర గారి చే శిథిలభాగములతోఁ గనిపించుచున్న కొమ్ములు, నుగింతిములతోఁ గూడి తమ సాంతిమునకు వ్రాయించుకొనిన నకలు ప్రతిలో విక్రమ 'ఫలితిమై' యని యున్నది. దానిని ముద్రించునపుడు శ్రీ రామ

కృష్ణకవిగారు చెట్లు, పూవులు, సారథియు అను విషయము లుండుటచే నది 'ఫలితిమై' కాదు 'ఫలితిమై' యని యుండునని యూహించి తిదమసారముగా దిద్ది చేసినారు. దానితగువారి నాపద్ధతియని కర్తయుఁ జెప్పటకుఁ బ్రయత్నించిన శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి గారును వెలువ యుద్ధములచేఁ 'దాంబా' అని 'రాక' యని 'ఫలితిమై' యుండుటచేఁ 'దాంబరాక' యని నుండె ననుటను మూలముగా భావించి దానిని సంస్కరించుటకు ప్రయత్నింపరైరి. అతనివారి దానిని ముద్రించిన మన రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారును దానిని పట్టి ముద్రించిరి. దానిని సవరింపవలెనని వారికిని దోచిందికాదు. శ్రీ శాస్త్రిలవారు 'ఫలితిమై' యనుమాట యొక్క సందర్భాచితిని విశదీకరించియుండిన సాక్షుల కృతజ్ఞత కితోధకముగ పాత్రు ల(?)య్యుండెడివారు! అని వ్రాసిన శ్రీ వెంకటరమణస్వామిగారికి 'అయతనిగు వలెదొరికితొందరినిరదిక సారథి ప్రవాహాయతి యనఁగా వర్తమేమి? సారథి ప్రవాహమేమి? సారథియు ప్రవాహముగాఁ బ్రవహించునా?' యను సందేహము లేల కలగలేదో తెలియును. కాని వారు దానిని ప్రస్తావించుకుండుటమఱి 'సారథి ప్రవాహాయతి'ని వారు సమర్థించినట్లే—అ సమాసమునకు వారి కర్తయు కుగిరినట్లే మనము భావించవచ్చును. సారథియు ప్రాణేంద్రియ గ్రాహ్యము. అనఁగా ముక్కుతో వానినిమాడఁగినిది. చక్షురేంద్రియ గ్రాహ్యము కాదు. కమ్మతో చూచుటకు వీలయినదికాదు గంభయ ప్రాణేంద్రియ గ్రాహ్యమని తిర్క్క శాస్త్రమునఁ గలదు! నేవాత్మియము నాయుధాగ్రాహ్యత్వమును చేర్చెలు పదవులుగాని యొక్కటి కాదని యర్థ శాస్త్ర గంభయములను గాలించి తెలివొనిన శ్రీ వెంకట రమణస్వామిగారికి తిర్క్క శాస్త్రమునకు సంబంధించిన యాసామాన్య విషయము కూడఁ జెలినుకబోయిన దనుట యాశ్చర్యముగానున్నది.

ముద్రిత ప్రతులలోనున్న 'ఫలితిమై' యను మాటను 'ఫలితిమై' యని సవరించుకొనవలయును. వ్రాతప్రతిలో ఫలితిమై యనియే కలదు. వ్రాతలో ప, వలు తాదామా రుచుండుట, యొకటి వల్లొకటిగా లేఖకుల ప్రమాదము మూలమున వ్రాయఁబడుచుండుట పద్ధిసామాన్యమే. 'ఫలితిమై' యని యున్న పదమున కర్థము తెలియక యా లేఖకు డెవఁడో సందికర్తయు ననుసరించి యిందుమించుగా సరివాపుచుండుటచే—అర్థము కుగుండున్నను—దానిని ఫలితిమై యని వ్రాసికొనియుండును. అందులోని యుక్తము జూట విడిచి తింజాపూరు ప్రతి విలేఖకుఁడు 'ఫలితిమై' యని ప్రతిగా వ్రాసికొనియుండును. దాని దగువారి సంస్కరించినవారును దిరిగి ఫలితిమై యనియే సంస్కరించుట

వింత! ఇట్లు 'వలితమై' యను పదము రూపు చెడి 'ఫలితమై' అని యయివది. వలితము అనుపదమునకు శబ్దరత్నాకరములో 'చుట్టబడినది' అని యర్థము కలదు. ఆయన్ని మిక్కిలి మిక్కిలి పొంతముగా సరిపోవుచున్నది. ఇక 'సారథి ప్రవాహము' యేమి? అని విచారించుము. ఇంతకు మునుపు చెప్పిన విషయముగా సారథియు ప్రవాహము కాదుకదా! ఇక దాని కెట్లర్థము? కెప్పికోనవలెను? అని యాలోచించిచింతింపది. సారథి ప్రవాహము కాదుకదా! 'సారథు' ప్రవాహము అనుటకు ప్రమాదముగా లేఖకులు దాని యర్థము తెలియక చెట్లు, పూవులు ననుపదములు కను సంధించిన పద్ధతి మనకు వాస్తవము 'సారథి' మయి యుండునని సులభముగా దిద్దివేసి యుండు రచయితగారి ముచ్చట. కొని యదియే మన కొంప ముంచినది. పదార్థార్థకావాన కంతిరాయమై నిలిచినది. ఈ 'సారథు' సంస్కారమును కూచించిన వారు శ్రీతిరుమల రామచంద్రగారు. 'సారథు' అనగా లేనె. నేయివంటి వర్తనలుగల లేనె యని శబ్దరత్నాకరములోఁగలదు. (వాటిలో పా, సోలుధి, ఘలు తొలుతొరలు వింతి కాదు. ఇంతకును నది లేఖకుల కర్మముకొక చేసిన నివరణ! ఇప్పుడు మై పద్యము నకుఁ బ్రతిపదార్థము చెప్పకొందుము.

(పరి పదార్థము—

ఆయననీకుచో...చోనుతి— ఆ ఆయనకుచా = ఆ చెట్లమండి, ఉద్ధతి = పుటిస, లతాంతి = పూవుల నుండి, వినిర్గతి = వెలువడినది, సారథు = పూచేసె యొక్క, ప్రవాహ = వెలువయొక్క, అయితి = అతి శియము, సాంద్రము వి = చెట్లమై లేక చిక్కనై, వలితమువి-చుట్టబడినదియై (పూచేసె (పరించి చిక్కనై చెట్లమట్టును వెల్లువగాఁ బర్వన దనిభావము); ఒగిక్ = క్రమముగా, పర్వీక్ = వ్యాపింపఁగా, డాయక్ పోవనుక్ = సమీపించుటకును, పోయనుక్ = విడి పోవుటకును, రాక్ = పీలులేక, చుట్టి = (ఆ వెల్లువకు వెలువలఁ జెట్లమట్టును) చుట్టకొని, మధుప(తనమాలి కల = మాలికలు మాలికలుగా మూచియున్న తుమ్మెద మొల్లములు, పుష్పాయుగళల చుట్టు = పూవు లనెడి యాయుగళములను విక్షిప్తము చేసియుంచిన యింటి చుట్టును, మధుగళు = తనంతుఁడు, ఆయనప్రము = ఇనుపకోట, పెట్టిపట్టులువి = నిర్మించిన విషమున, ఒప్పించుడెక్.

తత్పర్యము—

అప్పుడుములలోని పూవులలోని లేనె (పరించి చిక్కనై యాచెట్లమట్టును వెల్లువట్టి ప్రవహింపఁ దొడఁగినది. ఆ చెట్లలోని పుష్పపరము వానఁ దలఁచి

వానివూడికి మూచి వచ్చిన తుమ్మెదలు లేమకు ముందున్న పూచేసె వెల్లువయొకాచి యుండునకుఁ బోలేక పోయినది. పూచేసె వానలె ననెడి నిమిషేదముచే నాతోలును వీడి దనఁజాలక యుండే నిలిచిపోయినది. అట్లు నిలిచియున్న యా తుమ్మెద మొల్లములు వసించుకు తాను ముప్పునువిశ్రాంతి యాడుచేసిన పుష్పాయుగళముల విక్షిప్తము చేసియుంచిన కాలమట్టును దదాయుధ రక్షణమునకై యొక యినుపకోట నిర్మించినాఁడా యేమి యనువట్టుం దెను.

'సారథు' కను పదమునకుఁ జేసెయని యర్థము కలదునుటకుఁ బ్రాచీనకవి ప్రయోగముల సీక్రింద నొసఁగుచున్నాఁడను. శబ్దరత్నాకరమున 'సారథు' = 'నేయివంటి వర్తనలుగల లేనె' యని మాత్రమే కలదు. అట్లునుటకుఁ బ్రమాదముగాఁ బ్రాచీనకవి ప్రయోగ మేదియు నుండొనఁగఁ బడలేదు. 'పరమ' మగు మక్షికా' అని యనురము. పరమ మనఁగా లేనెటిఁగ. వానిచేఁ జేయఁబడినది గాన లేనె సారథుము. కాళిదాసు రఘువంశములో 'పరమ' యనుటకుఁ ప్రయోగ మిట్లు కలదు.

'తస్మాద పరమవ్యాప్తిః

సత్త్వేద్రవటలై రివ'

'సారథు' మనుటకుభౌగవతిములోని ప్రయోగము:

'పితృ ముకుందయః సారథుమక్షిర్భింగైః
తాపంజహుః విరహజం త్రవయోషిహోఽంగైః'
దశమ స్కంధము. 16 అధ్యాయము 48 శ్లోకము.

శ్రీ వాఘవి శృంగార వైషమ్యములోఁ గూడ నీపదము ప్రయోగింపఁ బడియున్నది. చూడఁడు—
మ|| అనమక్ సారథు సారసారణిః

నెయ్యంపుంజెలిం పోని తి
య్యది వాక్యమున పోటి భీమముతి
మత్తె యోర్పడం బల్కినక్
మన మాళ్లోదముఁ బొంగుమంజుఁగను భూ
వాఘుండు గంభీరతిక్
విసఁ డయ్యోక్ సురరాజకార్యఘటనా
విఘ్నంబు వాటిల్లుటక్.
విమర్శాశాస్త్రము 102 వ పద్యము.

పయపద్యమునకు వ్యాఖ్య (వాయుచు శ్రీ వేదము వెంకటరాయ శాస్త్రి) గారు 'సారథుసార సారణిక్' = 'లేనెయొక్క (పంపులఁగా లేనెటిఁగలు-వానిచేఁ జేయఁబడినది గాన లేనె సారథుము) (లేనెవంశము యొక్క చిటుతియేటికి ('సారణి' స్వల్పవరితి' విశ్వ) అని వ్రాసిరి. దీనిఁబట్టి 'సారథు' మాను పదము లేనె యను నిర్ణయఁ బ్రసిద్ధియయి యుండొట్లు లేలేనిది.

* * *

ఇక శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు చేసిన మఱొక యాత్రనువలన సమాధానము చెప్పవలసియగుచున్నది. శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాచి ప్రతిభాను, ముద్రిత ప్రతుల లోనుగల 'మధుర' అను పాఠమును 'మధుర' దీని మాన్యుట యసంగతి మని శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి వాదము. కాని యిట్టిపట్టుల సందర్భములను, సంప్రదాయము ననుసరించియు మనస్సును చేసికొనవలసి యున్నదని వారు గ్రహింపవలెను. అది వసంతి వర్సన సందర్భము. వసంతాగమముచే నొక నూతన చైతన్యము, నొక నూతనశోభ యావనమున నెర్పడినదిని యాఘటమున వివరితి మనచున్నది. ఇంకొక—

పుష్పాయాగములను బ్రయోగించువాడు మన్మథుడే యగుచుకాక—చెట్లు చిరువ్వుట, పూముట— మొదలగునవి వసంతుని కార్యములు. మన్మథుని కొఱకై పుష్పాయాగములను దియారు చేసిన వసంతుడే దానిని భద్రపఱుముట కుచిత మయిన దర్యము. ఇనుపకోటను నిర్మించుటలో దిప్త్యున్నది? పుష్పాయాగములను ప్రయోగించువాడు మన్మథుడే యునంతి మాత్రమున వారితే తమయాయధాగారమును సంరక్షించుకొన వలయు నను వియము మొక్కడ నున్నది? అతని పరివారములోని మరొకడు దాని రక్షణకార్యభారమును వహించుటలో దిప్త్యున్నది? ఇంతకు వానిని దయారు చేసినవాడును వారితే యయినట్లు దిట్టిసందేహమునకే తావుండదు. నీవావతిత్రియను, అయ్యధాగారాధ్యక్షిత్రియమును వేర్వేలుపదిపులగుట యిటసంతి మాత్రమును బాకము కాజాలదు. ఇంతకు వరదా యాధాగారాధ్యక్షిం దీని యొప్పటను తెప్పి యుండలేదు. అతడాయనప్రభును పెట్టివాడని మాత్రమే కలదు. పెట్టివాడనైనగా నతడే పెట్టివాడనీ దీని కాదు. తననీవగుటచే తిట్టించివాడనవచ్చును. అయి నప్పుడు నీవాపతి తన యాయధాగారమునకు రక్షణము నెలకొల్పుటలో విప్రతిపత్తియేయున్నది?

కుమార సంధివములోనే చతుర్తాశ్వాసములో నొకరోజు మన్మథుడు వసంతునిఁ బిల్చి యాకాశము నెల్ల వసంతిశోభ తిరియ్యదానిగాఁ జేయుమని యాజ్ఞాపించినట్లు వ్రాసియున్నాడు. ఈ శ్రింది పద్యమును జూచుడు:

మఱి వలరా జామనిఁ దిల్చి వేగ మెయి నీవాసంతికా
సంధి
పాల మీకొనవలక్షి కిప్పునుడు వాహ్నినిబుతో
నెయ్యము
గ్గల మెయ్యుండ వసంతకుండు దమచైఁగన్నిదైఁ
గారాగు గం
దలిరా కయ్యెకా వాదలిర్ప వడిఁ గాంత
రాంతి శోర్యజముల్
4 ఆ రి ప

ఈపద్యమునుబట్టి మన్మథుని యాజ్ఞచే వసంతుడను చెట్టును జీవర్చు చేసివాడని తెలియుచున్నది కదా! నీవాపతి యయినవాని కీపని నెందులకు మన్మథుడు వియమించును? అదికా దిక్కడ విషమును. చెట్టును చిరువ్వు జేయువాడగు, పుష్పింపఁ జేయువాడగు వసంతుడు నీవాని కనుక తన రాజ్యవలరాజానాయకములకు గూడ వారితే రక్షణము కల్పించు కొనుటలో దిప్త్య లేదు. పయిపెచ్చు మన్మథుడు తన యాయాగమును సంరక్షించుకొనుటకై తానే కోటను గట్టు కొనివాడు అనుట కన్న అతినిపరివారములోని వాడెను సుగుండు నిర్మించివాడెనుటయే మన్మథుని రాజ్యమునకు గౌరవప్రదము కాఁగలదు. కాలిదాసు కుమావంధిరము మాచినను నిరచయము తెల్లము కాఁగలదు. కనుకఁ బయినమాసిన కారణములను బట్టి శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు చేసిన 'మధుర' అన్న సంస్కారము సుసంగతిమే యుండుచున్నది కాని యసంగతి మెంతి మాత్రమును గాఁజాలదు. శ్రీవెంకటరమణయ్యగారు దీనిని పాపధానముగా జీర్ణింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాడను.

మఱియొక సంగతి. శ్రీశాస్త్రిగారు తమ పద రణలో 'పుష్పాయాగాల' అని స్పష్టముగా నొసఁగి యుండఁగా—అట్లని వారే యుదాహరించిరి. పాఠకులను దిప్త్యదారిని బట్టించుటకై—'పుష్పాయాగధుకాల'— పుష్పాయాగధుని యొక్క అనఁగా మన్మథునియొక్కకాల యని గ్రహించవలసి యుండును అని వారిచ్చిన పాఠము దిప్త్యగా నుదాహరించి యర్థము వ్రాసిరి. కాని వారి సంస్కారముతోడే పాఠము 'పుష్పాయాగకాల' యనియే దానికి పుష్పములనెను వాయుసంబులను నిక్షిప్తము చేసియుంచిన కాలమని యర్థము చెప్పకొనుట నిర్భాగము కాఁగలదుకదా!

ఇక శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారి కడ నున్న వ్రాత ప్రతిమందు 'మొగి' యన్నవోట 'మొగి' అనియే కలదు. అది యచట సంవిరోధచిత్రియగా నే యుండుట చేరిను, మొగియను ముద్రిత గ్రంథములోని పాఠము అక్కడె నర్థమునకుఁ జక్కఁగా నెరుక కుండుటచేతను శ్రీశాస్త్రిగారు ముద్రిత ప్రతిపాఠమును బరివారించి తిరువ్రాత ప్రతిపాఠమునే పరిగ్రహించిరి. మొగి అను పదమునకు శబ్దరత్నాకరములో పూనిక, మొత్తిము అను నర్థములు కలవు. అని రెండును అక్కడ నర్థమునకు సరిగా నెరుకవు ప్రవాహము పద్యుటకు దానికిఁ బూనిక యొక్కదీది? ప్రవాహము మొత్తిముగాఁ బద్యుట యనఁగా నెట్లు? అని యాలోచించి 'బిగిన్' అను పాఠమును వారు స్వీకరించిరి. పూదనెనెల్లన క్రమముగా నాంధ్రము, మట్టువారి పర్వినది యనుట కుదురుచుండుటచేత మొగి అని ముద్రితపాఠమున

కంఠేను శ్రీశాస్త్రిగారు స్వీకరించిన 'ఓగి' యను పాఠమే శ్రేష్ఠమని యిప్పుడు కలసియున్నది.

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి యాత్మేపమునకు బాక్రిమైన మహాక పద్యము విశ్వవిద్యాలయమువారి ముద్రికములో నిట్లు కావించుచున్నది.

“తిను వసిలేంబుదంబు సిత
దంతియుగం బచిరాంకు లాత్మగ
ర్దవ మురుగర్దవంబు గర
స్మిగుచి శ్రీకైరాసంబు వై
దవ మందవారికృష్టి హిత
సస్య పన్నుద్రిగ ప్రిధివేల నాఁ
జనుగణవాళునాల్లు నవి
కేంబు నభిషేకభరణాదిగాక.
ప్రభువాక్యసము. 2 వ పద్యము.

ఇది కుమారసంధి పద్యములలోని యొకటి. దీనితాత్పర్యము వివరించునట్లు పద్యము. ఇందు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి గారు మోచించిన సంస్కారము ‘సిత దంతియుగం’ బను మాటను ‘సితదంతియుగం’ బనవలయు నని. దానికి వారిచ్చిన వివరణ మిట్లు కలదు ‘విఘ్నేశ్వరఁ జేకదంతుఁడు. కాన సితదంతియుగం బని యుండరాదు. అచిరాంకువు = మెలుపు. అది ఉపమానము కాన యస్యదేవ్యుడు మాత్రమే కన్పడునదిగా నుండునలెను ‘సితదంతియుగం’ బనుటలో నోగు తెలుచినప్పుడు గుర్రములు, మానవపుడుగవనకుండుట దంతగ్రమునకు కలిగి యచిరాంకు పామ్యము సిద్ధించును’ అని.

శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు శ్రీ శాస్త్రిగారు చేసిన పయి సంస్కారము వాత్సేపించుచు విఘ్నేశ్వరుఁడు గణానందుఁడు కదా! ఏమఁడు నోరు తెలుచిన నేమి? మూసిన నేమి? దంతము లెప్పుడును మెలుకు పడి కుంకులు యెల్లరు నెట్టిగివి వివరము. ఇక దంతములమున కచిరాంకుపామ్య మెట్లు సిద్ధించును? అని వ్రాసిరి. అంతటితో మాంకుండుక విఘ్నేశ్వరుని యొక దంతిత్వ విచారము సర్పి తుదకు వివరించునది కేక దంతుఁడని పేగున్నను వానిని ప్రతిమలు దంతియుగము లోడనే చెక్కబడి యున్న వనియు, నందు చేత నిన్నిచోడ కేవుఁడు సితదంతియుగం బని చెప్పుట తప్పు కాదనియు సిద్ధాం తీరించెరి! తినునాదమునకుండుకముగా వివాహక కల్పమునకు సంబంధించిన యైతిహ్యములను తెలిసి వివరముగా జేర్చొనిరి. సర్వసామాన్య మయిన యీ యైతిహ్యములు కూడ బహుగంభురదనాధురం గుని లయిన శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి గారికిఁ దెలియ వని శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి యభిప్రాయము కాఁబోయి! ‘దీనిని సంస్కరింప వలసివలయుననియు లేదని ఖండితముగా వ్రాసిన శ్రీ వెంకట

రమణయ్యగారు’ ముదిత పాఠ మను ‘సితదంతియుగం’ బునకు అచిరాంకుపామ్య మెట్లు సిద్ధించునో విశదీకరించి యుండిన వారి యిట్టిచో నన్నట్లు పాఠముల కృతిజ్ఞత కీర్తిధికముగాఁ బాత్రులయి యుండెడివారు. అట్లు చేయక ‘సితదంతియుగం’ బనుటయే సరియనుట సమంజసము కాదు.

అసలు శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ‘సితదంతియుగం’ బని దాని సంస్కరించుటకుఁ బ్రధానకారణ మొకటి కలదు. వారికిది నన్న వ్రాతప్రతిలో ‘సిత దంతియుగం’ బనుటలో ‘సితదంతియుగం’ బని యుండు మాటగా ము కలదు. ఇట్టి గ్రంథముల పరిష్కరణ సందర్భమున నూత్ననూత్నతీరాంశముల ప్రతియు జాగ్రత్తగా గమనించు నభ్యాసము కల శ్రీ శాస్త్రి గారు వ్రాతప్రతిలోఁ గల ము యను నపేక్షయు నులువుగాఁ బ్రోపిత్తుద్రిగ దిగిది కాదనియు యుగం బనుటయే ముగం బని వ్రాయఁబడి యుండు నని సమాధానము చెప్పుకొనఁ దగిన సందర్భము కాదనియుఁ దలఁచిరి. వివాదముఁ జేకదంతుఁడనుట కూడ ‘సిత దంతియుగం’ బనుపాఠము తప్పును వారియభిప్రాయమున కూడిచిచ్చినది. వ్రాతప్రతిలోని పాఠమునకును, సర్వ నిర్ణయమునకును జక్కని పొందిక కుదురుచుండుటచేత ‘యుగం’ బను దానిని, ‘ముఖం’ బని సంస్కరించిరి. వారు వై సంస్కారమును జేసినప్పటి వారి యభిప్రాయ మిది.

ఇక శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు ‘ఏమఁడునోరు తెలుచిన నేమి?’ అని చేసిన యాత్మేపమునకు సమాధానము చెప్పుకలసి యున్నది. శ్రీ శాస్త్రిగారిని వై వివరము వాత్సేపించిన శ్రీ వెంకటరమణయ్య గారు ‘సిత దంతియుగము చిరముగా స్థిరముగాఁ గావలయును’ యను గదా! ‘సితదంతియుగం బచిరాంకులు’ అన్నప్పుడు అది యచిరాంకు లెట్లును? సితదంతి యుగమున కచిరాంకుపామ్య మెట్లు సిద్ధించును? అని యే విద్యార్థియేనిఁ బ్రశ్నించినచో నేమి సమాధానము చెప్పుదురో? శ్రీ శాస్త్రిగారి నింతి సులభముగా వాత్సేపించిన వారు ‘కుక్కంబుగరం విషం కలిపిం బెరుగుజుం’ అని యున్నవికదా. తనవశింబుదంబు అని కవి వ్రాయుటలో నేమి సబబు కలదు? అని నిన్నిచోడని నేల యాత్సేపించు?

అసలీ పద్యమున కర్థము చెప్పుకొనునపుడు విశ్వలముగా యోగాసంఘం గూర్చుండియుండు విఘ్నేశ్వరుని మూర్తిని కవి వర్ణించినాఁ డని కాని-లేక శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు రన్నట్లు - మనశ్శబ్దముల యందును, సర్వస్థలముల యందును గానన చెప్పుచు విఘ్నేశ్వర ప్రతిమను దృష్టిలో నుంచుకొని వర్ణించినాఁడని

కాని మనము భావించరాదు. ఎట్లయినను సజీవముగా తొండము నిలువలు వాడించుదు, నేలపై నున్న వస్తువులపై నెత్తిన బోలుదు. కుంభస్థలము మీదికి తొండమును జూచుదు, నిగుఱపక్కల నున్న దంతములలో - లేక యొక దంతము మాత్రమునున్న తొండము కదలుచు నున్న యేనుఁజను జూచి వివాహముకూర్చి మనస్సును భావించి భావించి యట్టిగూఢమును దిన మనోనైపుణము నెగులు నాహ్నికైరింగి జేపిఁకొని కవి యాపద్విమును వ్రాసివారి దివ్యమందును విమలము నెగులు నిలిచి యొకంతి పేవు దాని కదలికలను, నేపులను బరిశీలించి వారి కది సర్వమును నోదరింపక మానదు. శాస్త్రజ్ఞులపై నొక సర్వము సర్వము సర్వము పొంది నన్నిచోడగు చిత్రించి యాయత్తురూప శిల్పము నుత్తమ కళోపాదములు, కవిత్వమును మున్న జ్ఞులు నయిన శ్రీప్రభాకర శాస్త్రిగారు నుద్రించిన యా సంస్కారమును జరిపిరి. తొండము నిలువలు కదల్చుచు దివి యుద్రించుచును బడి సకలము, సకలములకును నెక్కువభాగము యాచరించి చేతుగాఁ దక్కిన దంతాగ్రమును - దంతములును - నెలలగుడి వప్పు దివి తిరిగి మెలుకులు మెలుకులకై గాన వచ్చును. తిరిగి తొండమును దివుడువప్పు దివి పూర్తిగా మలుగుపడి బోవును. ఇట్లు దంతములును కలుగునను సామ్యము సిద్ధించుచున్నది. నోరు లెలుచుట, మాయలు యున్నప్పుడు శ్రీ శాస్త్రిగారు భావించిన భావమిదియే. దంతయుగ మన్నను దంతములు మన్నను వదిరాంకుసామ్యశక్తియు సిద్ధింపలయు ననుటయే వారితాపత్రమును. కాని దంతములునుదయే దాని సంస్కరించుటకు వారికి మరొకకొరణము కూడఁ దోడ్పడినది. తమపు - అనీతంబునంబు; ఆత్మగర్వము - అగుగర్వనంబు; కరస్మిన్ - శక్తికరంబునంబు; మనవారి - వృద్ధి - ఇత్యాదిగా నేకవిధవాం తములగు నుపమానోపమేయములను జెప్పిరి నన్నిచోడగు తపశిల్పమునకు . రిగుద్దుగా 'దంతయుగం బదిరాంకులు' అనువాదమునకు వారికి సంశయము పూడమివడి. అందుచే 'దంతయుగం బదిరాంకులు' అని సంస్కరించి నన్నిచోడని శిల్పయంత్రము ముద్రించినవారైవారు.

మయి సంస్కారమే నిరయగుట కాపద్ధము సందేహ నుటోకబోలిక తోడ్పడుచున్నది. నన్నిచోడఁ దాపద్ధమును 'కరస్మిన్ శక్తికరంబునం' అని చెప్పి తొండమును వింద్రునున్నతోఁ జోల్చివారు. స్థూల దృష్టికి నల్లగానన్న తొండమును బయనన్నెలుగల యింద్రునున్నతోఁ జోల్చుటయేమి? యని విపరీతముగాఁ దోఁపవచ్చును. కాని యిందుకు నూత్నముగా వాలోచించి చూచినచో నన్నిచోడఁ దాపోలిక నెంత

సమచిత్రముగా సంభావించెనో తెలియుగలదు. తొండముపై నల్లగానే కావరన్వితము దాని యగుట భాగము బూడిచివేసి, తెలుపుమీదియొలుపు యొలుపు కలిసివెరుముతోఁ గానవచ్చుననుట జూచిన వారి కెలకెడి విపరీతమే. వివాహమునకు తన తొండము నలువలు కదల్చువచ్చును, దంతముమీదికిఁ ద్రప్పి యాడించుచు దానుకునుభాగము మనోగోచరమై యింద్రునున్నయొక్క నూర్చిని గలుగఁ జేయు ననుటయే నన్నిచోడగు భావించినభావము. దీనినిఁబట్టికూడ వివాహమునకు తనతొండము నలువలు వాడించుచుండెనని యర్థము కన్పించు నగుటయు, మలుగుననుచుండిన దంతాగ్రము మెలుకులకై గానవచ్చునుండెనని తెలుసుటలోను, శ్రీప్రభాకర శాస్త్రిగారు తమచిత్రముగా - తమ వ్రాతప్రతిపాకమునకు దిగజుగా - సంస్కరించుటలోను దివ్యలేనని తెలియుచున్నది

ఇంతివక్రంగాఁ బర్యభావము మాపించి వ్రాసిని నన్నిచోడగు 'తమ వనీతంబునంబు' అని యేల శిల్పమునో పరిశీలించవలసి యున్నది వివాహమునందైన సంధియును - వాకినిమా ర్చి భావించుచుండిన నన్నిచోడనికీ వారి యేమగుమొగము, తొండము, దంతము లుం గజన్మా ర్చి కలిగి యాచరి శరీరమునకూడ గజశరీరమునంటిదిగానే భావించుట యేర్పడినది. అది యాచరి యుద్రించుననుట జక్కగ పరిపడెనది. అంగులకీ 'తమ వనీతంబునంబు' అని వారు. విష్ణుశక్తిగలదు నల్లవివారి దినుటకుఁ బ్రమాణ మేదేని గలదెమి శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తెలుపవలసియున్నది.

వివాహమున చేకరింపఁజే యనుటకు మాఘము లోని యాక్రింది శ్లోకమును జూచుము:-

'విలాసిని విధిమంతరి పత్రకా
విధిత్వియా మాన మసేవి మానినా
వజారు నై నాయక మేక ముద్భృతిం
విహణ మద్యాపి ప్లవః ప్రసోహతి'

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు దీని కేమందుకో!

ఇట్లు శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు చేసిన 'నీతి దంతములు' బను సంస్కార మావశ్యకమే యియు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారింట్లు ఆవావశ్యకము కాదనియుఁ దెలియుచున్నది.

'నీతిదంతములు' బను సంస్కారమునకూర్చి యంతిమారము చిత్రించినవాగు తామిచ్చిన పద్ధి పాఠములోని 'అభిప్ర సులపసిద్ధిగాక' అను పాఠము 'అభిప్ర సులపదాతిగాక' అను సంస్కారములోని

బాగోసులనుగూడ జర్పించియుండిన బాగుండెడిది !
కాని వారికిది సంస్కారముగా నేని దోషలేనో
లేక వారి సరిమర్పదృష్టినుండి యది తిప్పిపోయినదో
తెలియదు.

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు దర్పించిన మహాకా
వ్యయునుగూర్చి పరిశీలించెను. శ్రాద్ధాపతియం
దావద్వి మిట్లు కావనమ్మదున్నది

॥ ముదమున... కావ్యము
నదరంగ విలుకాని పట్టివమ్మును బరహృ
ద్భిదమై తల యూపించి
యది కావ్యమే మరి పట్టివదియునకరమే.

శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు ఆ పద్యము నిట్లు
సంస్కరించి ముద్రించినది.

॥ ముదమున సత్కవి కావ్యము
నదరంగ విలుకాని పట్టివమ్మును బరహృ
ద్భిదమై తల యూపించి
యది కావ్యమే మరి పట్టివదియునకరమే.

ఇంగు శ్రీ రామకృష్ణ కవిగారు చేసిన సవరణలు
రెండు. ఒకటి శిథిలభాగమును 'సత్కవి' యను
పదముతో బూరించుట, రెండవది మరియని యున్న
చోట 'మరి' యని ల యను నక్షరమును తుగ్గచేర్చి
గణభింగము లేకుండు సరిపెట్టట

శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వెలయించిన సంస్థార
ములతో వాపద్య మిట్లు కలగు.

॥ ముదమున కవికృతి కావ్యము
నదరంగ విలుకాని పట్టి వమ్మును బరహృ
ద్భిదమై తల యూపును, తల
యది కావ్యమే చెప్పె, బట్టవదియునకరమే.

శ్రీ రామకృష్ణ కవిగారును, శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి
గారును బయపద్యమునందుఁ జేసిన సంస్కారముల
లోని బాగోసులను జర్పించు దలఁచుకొనటకుఁ బూర్వ
మాపద్యమునకు మూలముయిన సంస్కృతిశోకమును
చేర్చి వెలపియున్నది.

"కిం కవః తివ్య కావ్యేన
కిం కాంక్షేన ధనమ్మకః
పరస్య హృదయే లగ్నం
న ఘూర్తియతి యచ్ఛరః"

పయి శోకములోని భావమునే నన్నిచోడఁగు
లిపపద్యములో ననుసరించుకొనినాడు. ఇక శ్రీ
వెంకటరమణయ్యగారి యాశ్లేషమును బరిశీలించెను.
ఇందలి మొదటిపాదములో శ్రీ శాస్త్రిగారు చేసిన
'ముదమున గవికృతి కావ్యము' అను సంస్కారము
నాశ్రేయించి శ్రీ రామకృష్ణకవిగారి 'సత్కవి' యన్న
పూరణమే చక్కగా వున్నదిని తెలుపుచు శ్రీ వెంకట

రమణయ్యగారిట్లు వ్రాసినది. 'కృతియను మాటకుఁ
గావ్యమును వర్తముకలదని యందఱు నెఱింగిన
విషయమే 'కవికృతి కావ్యము' ఇంగునలన పునకు శ్రీ
దామదాస్మి ముచున్నది—'సత్కవి' యను గాను
కృష్ణకవిగారి సంస్కరిణమే పయంజనమని తోచు
చున్నది.

కాని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'సత్కవి'
యను శ్రీరామకృష్ణ కవిగారి పాఠమును శ్రావితృచ్చి
'కవికృతియని దానిఁ బూరించుటలోఁ బ్రయో
జనము లేకపోలేదు. మూలశోకములో 'కిం కవః తివ్య
కావ్యేన' అనుచో 'కవః' అను పదముమాత్రమే
యొందుటను శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు చి త్రింప
వలయును. అక్కడ 'సత్కవి' అని కాని, వేరెవని
నుపసర్పముతో గాని యాపదము లేదు. కేవలము 'కవః'
అనిమాత్రమే కలగు. మూఁములో నట్లున్నంతమాత్ర
మున నన్నిచోడఁగును నట్లే యనునదింపవలయు
ననుచియును మెక్కడఁగలదు? ధందస్సాకర్యము
కొఱతై యాతఁడు 'సత్కవి' యను మాట నచట
నెంచునుఁ బ్రయోగించి యొండరాదని శ్రీ వెంకట
రమణయ్యగారు ప్రశ్నింపవచ్చును. కాని దానికి
సమాధానము కలదు. 'కవి' కావ్యము పరహృద్భిదమై
తల యూపించినపుడే యది కావ్యము కాఁగలను.
లేకున్న నది కావ్యమునదిపించుకొనదు. అచట
'సత్కవి' యనుచో నాతివికావ్యము పరహృద్భిదమై
తలయూపించుచుండే యుండుచా! కనుక 'సత్కవి'
కావ్యము అనుటలో నర్థములేదు. ఇదికాక రెండవ
పాదములో 'విలుకాని పట్టివమ్మును' అనియే
యన్నది కాని యావిలుకాని కట్టివిశేషమును
ప్రయోగింపఁబడి యొండలేదు కదా! మేటి విలు
కాఁడని విశేషణ యుక్తిప్రయోగ మట కానరాదు
కదా! అచట నిక్కడమాత్ర మి యాధిశేషము
మొందునకు? ఇట్లుపొంది శ్రీ శాస్త్రిగారు ద్వితీయ
పాదమున 'విలుకావట్టి వమ్ము' అని యొందుటలేక
దానికి సమానముగా నుండునట్లు 'కవికృతికావ్యము'
అని యా శిథిలభాగమును బూరించి పద్యమును సంస్కరిం
చినది. మూలమునందుకం పును నన్నిచోడఁగు తివ
పద్యములో నాధించిన గణవిశేష మొకటి కలగు.
అది శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు గుర్తించినో లేదో!
కావ్యము, బాణముననునది రెండఁగు 'పరహృద్భిదమై
తల యూపించునది'యే యొకను నంగుఁ గావ్యము
'ముదమునను' బాణము 'అదిగవ'ను నాపదముఁ
జేయును. ఆపారపద్యమును గుర్తించిన శ్రీ ప్రభాకర
శాస్త్రిగారు రెండవపాదములో నాయర్థము నస్పష్ట
ముగా మాత్రమే స్ఫురింపఁజేయుచున్న 'అదరంగ'
అన్నపదమును 'అదిగవ' అని మార్చి సంస్కరించినది.
'అదిరంగ' అన్నను నాయర్థమే చేసికొనుటకు నవ

కాకము లేకపోలేదు. కాని తొలిపాదములోని 'మదమున' అనుపదము తృతీయాంతుమే యుండుటచేత ద్వితీయపాదములో తిన్నకూడకదము మాడఁ దృతీయాంతుముగా నుండుట శిల్పమునకు మెఱుంగనియు, భావస్వప్రకారము దోహదమునయు దుఁచి యాదిగమున కాని సంస్కరించిరి. కనుక విన్నవించి దానియందు లోని తొలి గెండుపాదములలోఁ దొలుత 'వానిన' 'మదమున' 'అదగు' అనువరి పాదపూరణపు స్వర్గపదములు హ్రస్వమే యని మనము త్రోసిపుచ్చగాను, మూలములోని యర్థమునకు మెఱుంగుపెట్టుచున్న పారస్థ్య ముండు గలదు.

పయి పద్యములోని యు తిరార్థమున శ్రీ శాస్త్రీ గారు చేసిన సంస్కారముల నాక్షేపించుచు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు శ్రీ శాస్త్రీలవారు సంస్కరణ వాగ్ధమున నీ కంఠపద్యముయొక్క యు తిరార్థమున విన్నవించిన రచనను దొలఁగించి తిసుకవిత్వమును జూపించిరి. వాఁత్రిపతిని జటి ముద్రితమైన పద్యము చక్కఁగ నే యన్వయ మగుచున్న నే యని వ్రాసిరి.

నిజమునకు శ్రీ శాస్త్రీ గారు రా భాగమును గొంత స్వతంత్రించి సంప్రరించినవారు వాస్తవమే. కాని శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు ప్రభాకరశాస్త్రీ గారి కటి పంపారములఁ జేయవలసి యక్కఱలేదు. అతలు కలిగినో గనునింపలేదు. "ముద్రితమైన పద్యము చక్కఁగ నే యన్వయ మగుచున్న నే" యని యేదో యన్వయము కుదిరింబుగా నే చెప్పి దబాయించిన శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారికి ప్రభాకరశాస్త్రీ గారు రా పద్యమున కన్వయము కుదురక పడినబాగా యర్థము కాకపోవుటలో వింతలేదు. పయి పద్యమున కన్వయము కుదుగ్గుచు వాగు "ఇందు-పరహృద్భవమై తల యూహింపని యది-అనువాక్యము (శీ) కాన్వయమునకు" కెరమునకును సామాన్యము-మదమున పర్కరికాన్వయము పరహృద్భవమై తల యూహింపని యది కాన్వయమే? అదిరఁగ విలుకొనిపట్టినమ్ము పరహృద్భవమై తల యూహింపనియది కెరమే (అమే)? అని వ్రాసిరి. అన్వయము కొంత దొంతిగురుగుగా నే. యున్నను-వాగు చెప్పిన అన్వయము తొలివాక్యము నందు నూత్రమే సరిపోవుచున్నది. గెండుపాద్యము నందు-అన్వయము కుదురదని నుద్దించియే కాఁబోలు-పద్యములోని కొన్ని మాటలను తిప్పించి యన్వయము కుదుగ్గుటకు బ్రయత్నించిరి. తొలివాక్యమునకు వాగు చెప్పిన అన్వయము ప్రకారమే గెండు పాద్యమునకు నన్వయము చెప్పకొనినచో నావాక్య మిట్లుండవలయును. 'అదిరఁగ విలుకొనిపట్టినమ్ము పరహృద్భవమై తల యూహింపనియది పట్టినదియొక కెరమే' అని యగును. ఇందువారు విడిచినవారు "పట్టినదియొక" అనునది.

అది యావాక్యములో నున్న యెవల పద్యమును కుదురదని, పునరుక్తియై ప్రతిబంధకముగా నిలుచునని వారికిఁ జరియును. తెలిసియే యన్వయము చూపునపుడు బుద్ధి పూర్వకముగానే దానిని వివరించెనని అటువాగు చేయలేదను కొన్ని ను "పట్టినదియొక" అనునది దీనితో నన్వయించునో వాగు చెప్పవలసి యుండెను. కనుక దీనిని బట్టి శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారి కాపద్యమున కన్వయము కుదురలేదనియే తిరఁప వలసియున్నది. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రీ గారికిని బద్యాన్వయము విషయమున పట్టినంతయేమే కలిగిన? పద్యమును గెండు పాద్యములుగాఁ జేకొని యర్థము చెప్పకొనుటకన్న మార్గంలేదుమే యేదనియే వారిట్టిసాహస సంస్కరింపుటకుఁ బూనుకొనిరి. కాని యన్ని సవరణలు చేయి సరిపరము లేకయే యొకచిన్ని సవరణతో నీపద్యమును సంస్కరించుకొని యన్వయము కుదుగ్గుకొన వచ్చును.

క|| ముదమునఁ గలిగెత్త|| కాన్వయము నదిగని విలుకొని పట్టినమ్మును బరహృద్భవమై తల యూహించి (యెడ) నది కాన్వయమే నుతీయఁ బట్టినదియొక కెరమే. ఇది తక్కువ సంస్కారముతో - నన్వయము కుదిరి-మూల శ్లోక భావమునకు సరిపడియున్నది. "నది పగుని హృదయమునందు లగ్నమై కిరస్సునూపింపదో యా కలియొక్క కాన్వయమో నేమి? అవిలుకొనియొక్క యమ్ముతో నేమి (ప్రయోజనము)? అని కదామూల శ్లోకమున కర్థము. కవిచే రచింపఁబడిన కాన్వయము, విలుకొను పట్టినమ్మును పరహృద్భవమై తల యూహించియెవల [కాన్వయకెరములకు గెంటికని సమానము. అయి నొకటి ముదమున - నుతీయఁగి అదగు నా కాన్వయములే యుండున్నది] నది కాన్వయ? అతిఁగు పట్టినది కెరమ? అని యాపద్యమునకుఁ దార్పర్య మగుచున్నది. ఇది యాశ్లోక భావమునకు దగ్గరగా నుండుటను పొందుట నుద్దేశించఁగలదు. కాని యింగును 'పట్టినదియొక' అనునది పునరుక్తిగా వచ్చుచునే యున్నది. "కనుక నీయసందర్భమును దొలఁగించుకొనుటకే శ్రీ శాస్త్రీ గారు ఆపద్యములోని యు తిరార్థము నంగీ మాదుపరవరణలు చేయవలసి వచ్చినది. అందుచేతనే శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి కది "తిరు కరిత్యమును జూపించిన" బల్యునది శ్రీ శాస్త్రీ గారి కంగుఁగ తిరు కరిత్యమును జూపింప వలయునను నభిధి వేళ ముండవలసిన యతిసరి మేమియులేదు. నా యన్వయము కుదుగ్గుటకే వారది చేయవలసి వచ్చినదిని శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు నుద్దేశించియున్నది. పాఠ ప్రవచన సంవిధ్యమున సద్భావకుడు విద్యార్థులకు తృప్తికరమయిన యన్వయమును కుదిర్చి సంతోషపెట్ట

కలనీన యశస్వరముండుబ చేతను - ఏదో యీ పద్యమున పద్యమును తికమక గానున్నది, భావము కదానునను ప్రధానమని ములర్చముగాఁ దప్పుకొను తిల్లియై శ్రీ ప్రభాకరకాశ్రి గారి... లేకపోవుటచేతను వారా సంస్కరణములు చేయవలసి వచ్చినది. నిజమునకా సంస్కారములు స్వతంత్రించి చేసినవే కావచ్చును. స్వతంత్ర సంస్కారములతో నయినను బహు వ్యయము కుగుట ప్రధానమా? కవి తప్పటకుఁ జేసే చేమా? ఇట్లే యశస్వర మగుపద్య మారితఁకు వ్రాయునా? యను పరిశయమునకుఁ దానిచ్చు పాఠమునలేదగువుకొని సంక్లిప్త సంకుట ప్రధానమా? శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారి దీనికి సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

ఇక శ్రీరామకృష్ణకవిగారి 'సర్క్కిరి' పాఠమును సమీక్షించుచు వారు వర్నించిన 'సరక' మువ్వబంధ ముగుభావము... అను పద్యమును జేర్చొనియందు సర్క్కిరికావ్యము, అసర్క్కిరికావ్యము అని యుండుట చేత నీపద్యములో శిథిలభాగమున 'సర్క్కిరి' యనియే యుండవలయునని వాదించిరి. కాని నా గుడాహరించిన పద్యములోని పూర్వార్థవిషయము "సర్క్కిరి" కావ్య మునకు సంబంధించినది ఉత్తరార్థములోని విషయము 'అసర్క్కిరి' కావ్యమునకు సంబంధించినది. అందుచే నచ్చట సర్క్కిరి, అసర్క్కిరి యను పదములు విధిగా - తప్పనిసరిగా - ప్రయోగింపఁబడవలసియున్నవి. కాని యీ పద్యమునకును దానికిని నెట్టివాటికయ్యలేదు ఇందులోఁ బ్రభుమపాదమున కని - ద్విత్వికపాదమున "విలుకొడు" ప్రస్తుతులు కొనినవివారు. కనుక నటు "సర్క్కిరి" యనియే యుండవలయునని నియమముండ వలసిన యశస్వరములేదు. వారిచే గుడాహరింపఁబడిన పద్యములోనితే "అసర్క్కిరి" విషయము తిరువార నెచ్చటనైనను వచ్చునపుడు కదా యిటు "సర్క్కిరి" యని యుండవలసింది. దీనికి, బట్టి వారిసమర్థనము సమంజసముకొందరి, తేలికది.

తిరువార దశరథపాదములోని 'మలరి' యను పాఠమునగుర్చి వ్రాయుచు వారు "మలరు శివమున కేమి యరచెనా వారు (శ్రీరామకృష్ణకవిగారు) తెలుప రైరి. 'మలరు' అనుక్రియాపదము కలచేమా తెలియును. అవ్యక్తి ప్రయోగము. తెచ్చటను గావరావు. నిఘంటువులయందెచ్చటనులేదు. 'మరి' అను మాటను 'మలరి' అని సంస్కరించుటకంటె "మలీయు" అని సంస్కరించుట యుక్తము అని వ్రాసిరి. శ్రీరామకృష్ణకవి గారు "మలరి" యనియే దాని సంస్కరించుటలోఁ గొంత వ్యాఘ్రము లేక పోలేదు శ్రీ వెంకటరమణయ్య గారిన్నట్లుగా నది "మలీయు" వనియే యయి యుండియుండటం "యు" లోపించిన దనుకొన్నను.

దాని ప్రక్కన ఎర్ధానుస్వారస్థానీయుముగా దాశప్ర ములందు వ్రాసుటకు విండునున్న కూడ శిథిలమైన దనుకొన్నను "పట్టిపదియుక" అనుచోట ప కాక బ యుండి యుండవలెను. అటులేని యదట ప అని మాత్రమే యుండుటవలన నంతకుముందు లోపించిన యక్షరము గ్రుతంతయు కొదవి తలచి, యక్కడ సంస్కారము చేయుమాని మగ్ధులకారమును జోప్పించి స్థితిమువిచ గతి కల్పించిరి. "మలరి" క్రియాపదము లేననుకొని నపుడు "మలీయు" అని మాన్యుకొనుటయే శ్రేణుము, కాని యిందుఁకూడ వ్రాతప్రతిలో లేని శివకేశవులు, యు, దాని ప్రక్కన సరకున్న, దాని తరువాతి పను బ గామాన్యుల యనుమాకు సవరణ లున్నవికదా! కాని యీ యంత పెద్దసవరణగాఁ గప్పుకు నది కాదని శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తలచి రేమా? "మలరి" అని సంస్కరించుటకంటె "మలీయు" అని సంస్కరించుట యుక్తము" అని వ్రాసివారు. మలీయు అనుసంస్కరణము తమదిగా నే ధ్యవంప చేసిరి. కానిపై "మలీయు" అను సంస్కరిణము మదిగాను విశ్వరద్యాలయమునాగు ప్రకటించిన కుమారసంధియ ముద్రణముండఁగలను. కనుక దానిని సంస్కరించినవారు శ్రీ శ్రీపాద శక్తిపతికాశ్రి గారో కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారో యగును.

తిరువార 'కరమే' యనుటకంటె శిరమే యనుట సారస్యము అని తెలిపి 'ఈసవరణయ ఇంతకుముందు కొందఱు పండితులు చేసినయున్నాను. ఇప్పుడు శ్రీ కాన్తులవారి యాదరణ కది పాత్రమైనది' అని వ్రాసిరి. కొందఱు పండితులెవరో యిట్లు సంస్కరించుటకును, శ్రీ కాన్తులవారి యాదరణ కది పాత్ర ముటకును మాల్గోకములలోని కింకవేస్తస్యకౌవ్యేక కింకాంజేన ధనుష్యుతిః అనుటలోఁగల "కాంజేన" అనుపదమే యాధారము అల్గోకమే యాధారముగాఁ బద్యమును సంస్కరించిన శ్రీ కాన్తులవారి యాదరణకు "శిరమే" యను పాఠము మూలానుసారి యగుటచేఁ బాత్రమగుట వింతకాదు.

శ్రీ ప్రభాకరకాశ్రి గారు కుమారసంధియలోని కొన్ని పద్యములలోఁ గావించిన సంస్కారములవా నశ్యకములని శ్రీ వేటూరి వెంకటరమణయ్యగారు తెలిపిన యాశ్చర్యముల కింను సమాధానము చెప్పటకుఁ బ్రయత్నించితిని. నేనును నీవిషయమున జిల్లానువు నే యగుట వారు కాని యితిగిలు కాని యీ పద్యముల విషయమై వా యెఱుక కంఠిని విషయములు, తిప్పగా భావించిన యంశములు నేవేని నున్నచో, దలిసిన సంతోషముతో స్వీకరింతునని రియముతో మనవి చేసికొనుచున్నాడను.

గ్రంథ విమర్శనము

బొబ్బిలి యుద్ధ కథ

పరిష్కరణ: శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ;
ప్రచురణ: మదరాసు ప్రాచ్యుత్థిత పుస్తక భాండా
గారము, మదరాసు, వెల రూ 2-14-0

'బొబ్బిలి కథ' పేర ప్రసిద్ధమైయున్న ఈ పేర
గీతాన్ని తెలుగువాట ఆ బాంగ్లాలము విశేషంబుగా
ఈ గీతాన్ని రచించిన పెద్దాడ మల్లేశ్వరి యెప్పటి
వాడో మనకు స్పష్టంగా తెలియదు.

ఆంగ్ల భాషవద్దే సాహిత్యంలో ఈ కథకు
అగ్రస్థానం వుంది. బహుళవ్యాప్తిలో వున్నా, యింత
వరకు ఈ రచన నిర్దుష్టంగా ముద్రితంకాలేదు శ్రీ
సోమశేఖర శర్మగారి పరిష్కరణతో ఇది శంఖున
బోసిన తీరమై ఆంగ్ల ప్రజల కందటం ముదావహం.
గ్రంథవిషయం ఆలావుంచి బొబ్బిలి యుద్ధంనాటి
ఆంగ్ల దేశపు పరిస్థితులను వివరించుకూ, ఫీతికా
యాపంలో శ్రీశర్మగారు వెలయించిన చరిత్ర తనంతదా
రసవత్తీరమైన వివరకావ్యంగా వుంది. పీఠాధి
పీఠుల పురిటి గడ్డయి కూడా అనైత్యక కారణంగా అవా
టికే యీ దేశానికి ఎట్టి దుర్గతి పట్టెందో ఈ వివరణ వల్ల
ద్యోతిమాన మాతోంది. అనంతమైన త్యాగాలతో
మహదాంగము తిరిగి సంపాదించుకున్న ఈ దేశంలో
కూడా, గతి చరిత్రను విస్మరించి తిరిగి పాతిపంథాలో
మనవారు నేడు ఆడుతున్న రాజకీయపు కోడి పంజీల
బొకడలకు ఇది యెంత పెట్టుగావుంది.

ఈ రచనలో వాడబడిన తురక మాటలన్నిటికీ
శ్రీ శర్మగారు, అర్థవివరణను సమకూర్చారు.

పరిష్కరణ విషయంలో ఒక చిన్న భాగ కను
పించుకున్నది. ఇది కథగా చెప్పటానికి వ్రాయబడిన
రచన. గీతం విసుకైతిమండా మగ్గయ్యగారి 'మార్తికా'
వంటి ముచ్చటైన వివరరచన చొప్పించబడివుంది. వీటిని
విడిగా ముద్రించి వుంటే బాగుండేది. అలాంటి రచన
తిగిలిన కొన్ని చోట్ల శ్రీశర్మగారు ఇది వివరనలావుంది
అని మూలించారు ఇంకా అలాంటి రచన చాలా
చోట్ల వున్నట్లు కనుపించుతోంది.

మరొకటి గేయంలో అక్కడక్కడ మిత్రంలా
దురితంగా వడిచే దరణాలు కొన్ని వున్నాయి. వాటిని
కూడా వివరిస్తే వుంటే బాగుండేది ఇవి పాడుకునే
వారికి సంబంధించిన విషయాలు. సాహిత్యానికి సంబం
ధించినంత వరకూ శ్రీశర్మగారు దీనికి ఒక విరుద్ధ
యాపంయిచ్చారు.

* * *

స్నేహితుడు

కథల సంపుటి: రచన: శ్రీ అంజనే వారాయణ
స్వామి; ప్రచురణ: నవరస గ్రంథమాల, మంగళగిరి;
వెల 1-0-0

లోగడ ఒక దశలో, ఆంగ్ల కథాశిల్పం ఒక
మహోన్నతిదశను అందుకున్నది. ఆనాడు కథా రచ

జీవాత్మదేమిటమాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తు ఉంటే
తల్లికి క్రోభకాదూ?

బొరటి భారతాంబ తన బొట్టి,
సమస్త చర్మవ్యాధులచే పీడింప
బడుచున్న సంతానంకోసం
ఎంతని విచారిస్తూఉందో?

(స్థాపికము 1920 నం||రం)
ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంతో
ఇస్తూ ఉన్న అభయం.

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,
గోపాలపురం. (పూ.గో.జ)

యితలు బహుశః సంఖ్యలో లేకపోయినా, ఉన్న కొందరి మంది కథకులు, ఎంతో జాగ్రత్తగా కృషిచేసి తీర్చిదిద్దితాము నిర్మాణంచేసి ప్రతి కథనూ ఒక మంచి శిల్పంలో రూపొందించటానికి ప్రయత్నించేవారు. అందుచేతనే వారు స్వయంగా వ్రసిస్తున్న కౌటలమే గాక ఆంగ్లకథారచయకు భాంతీయ వాఙ్మయంలోనే కాక అంతర్జాతీయ వాఙ్మయంలో కూడా విశిష్ట స్థానాన్ని పొందినవారైతారు. కానీ ఇటీవల వెలువడుతున్న తెలుగుకథల ఛోరణి చాలా ఆఘోగితంగా కనుపించుతున్నది. కథకులు వందలాది సంఖ్యలో బయటదేశాలు-మంచిదే కథలుకూడా వెలసేలా వేలాది సంఖ్యలో రచింపబడుతున్నయ్. కానీ యీ కథకులలో ఏ కొందరిమందినో మిగిలినవందల మిలియన్ల వాస్తవ్యులతో పోలిస్తే చాలా తక్కువగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. కథకులు వందలాది సంఖ్యలో బయటదేశాలు-మంచిదే కథలుకూడా వెలసేలా వేలాది సంఖ్యలో రచింపబడుతున్నయ్. కానీ యీ కథకులలో ఏ కొందరిమందినో మిగిలినవందల మిలియన్ల వాస్తవ్యులతో పోలిస్తే చాలా తక్కువగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. కథకులు వందలాది సంఖ్యలో బయటదేశాలు-మంచిదే కథలుకూడా వెలసేలా వేలాది సంఖ్యలో రచింపబడుతున్నయ్. కానీ యీ కథకులలో ఏ కొందరిమందినో మిగిలినవందల మిలియన్ల వాస్తవ్యులతో పోలిస్తే చాలా తక్కువగా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది.

పేజీల తరబడి ఏదో చెల్ల వ్రాసి దానికి కథావిక అని పేరు పెట్టడం పరిపాటి అయిపోయింది. రెండవది యువతీ యువకుల రైల్వే ప్లాట్ ఫారం ప్రణయాన్ని ఉద్దేశించటం వివాదాస్పదం. యీ కథకులకు యిది ప్రపంచ జ్ఞానం లేదనినీ ఈ వాడు గూడ్సుబళ్ళు తరబడి రవాణా అవుతున్న కథా వాసుక పాపాత్మికులు తేళ్ళలో గమనించగలగిన ముఖ్య విషయం. వివాదానికి, అవసరంగా పేజీలు పెంచి పాఠకుణ్ణి 'బోర్' చేసే యే రచయితా క్షుంతివుడు కాదు. ఇలాంటి బాగాలలో విసుగెత్తి పోయివున్న పాఠకులకు యీ సంపుటిలోని కథలు తిప్పక ఆహ్లాదజనకములు కాగలవు.

ఇలాంటి బాగాల పెట్టకుండా మన్ని రక్షించి ఎంగుకు, శ్రీ వారాయణప్పామిగారికి మనం తొలు దొల్లగా కృతజ్ఞత తెలుపవలసి వుంది.

ఈ సంపుటిలో స్నేహితుడు, గాలిలో దీపం, వ్యత్యాసాలు, చేతులుకొలక ఆకులు, శిల్పి, కొత్త మేహ, నువ్వు కామా?, జీవకౌలుగ్యం, మర్రి రంగి.

గ్రంథకర్తలకు, ప్రచురణకర్తలకు, విక్రేతలకు ప్రత్యేక సదుపాయములు !

మన దేశంలో గ్రంథప్రచురణ చాలా వెనుకబడివుంది. ప్రచురణసంస్థలు విరివిగా లేక చాలామంది గ్రంథకర్తలు తమ గ్రంథాలు తామే అచ్చు వేసుకుని అమ్ముకుంటున్నారు. ఉన్న కొద్ది ప్రచురణసంస్థలకుకూడా విశేషలాభాలు వుండటంలేదు. ప్రచురణావకాశాలు ఇలా వుండటంచేత వైజ్ఞానిక ప్రచారంకూడా చాలా వెనుకబడిపోతున్నది.

భారతి కేవలం వైజ్ఞానిక ప్రచారానికి యేర్పడిన వ్యవస్థ. గ్రంథప్రచురణను ప్రోత్సహించే తలంపుతో, గ్రంథముల ప్రకటనలకు సంబంధించినంతవరకు తన ప్రకటనరేట్లు తగ్గించుకుని కొంత సదుపాయం చేస్తున్నది.

ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకోదలచిన గ్రంథకర్తలు, ప్రచురణకర్తలు, విక్రేతలు ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాసి ఈ ప్రత్యేక సదుపాయపురేట్ల వివరములు తెలుసుకొనవచ్చును.

అడ్వర్టైజ్ మెంట్ మానేజర్, భారతి

7, తంబుచెట్టిపీఠి, మద్రాసు-1.

వృద్ధి చేదా, పుణ్యాత్ముగాలు అనే నీర్వికలలో 12 కథలున్నాయి.

ఈ పన్నెండు కథలలోను దేరింది ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం గల కథ రచనాశీల్పం చూట అటుంచి, ఈ కథలు తెలుగు గ్రామీణ ప్రాంతాల పరిస్థితులతో అద్దంలో మాదిరి చూపుతున్నాయి స్నేహితుడు అన్న కథలో గ్రామంలో మూతలూ, అజ్ఞానంగా ఆలోచించి తినుట పెంచుకుని తిలకాయలు పగలగొట్టకోవటానికి సిద్ధమయ్యేపద్ధతి చక్కగా వ్యక్తంచేశారు.

దిడివిం వాటిరక్కాన్ని ధారపోసి మర్చిపోవించుకున్న ఎద్దులనుగురించిమం ఎప్పుడూ ఆలోచించం. పైపెద్దు అజ్ఞానకారణంగా నిష్కర్షణంగా వాటిని ఎంతో హింసపెడుతూ వుంటాం. 'మవ్వుకాదు...' అన్నకథ చదివితే మన రాక్షసమేలిలో మనకు బోధపడుతుంది.

'జీవకొంగళి' అనే కథనుగురించి వ్యాఖ్యానించుతూ, వీరికలో శ్రీ విశ్వకాథ సర్వనారాయణగాడు ఇలా వ్రాశారు:

'దియ నుగముయొక్క యర్థము బుద్ధిహింసజై మనవులకు తెలియుటలేదు. ఒక ప్రతి ఒక జేలేకులక్షలు వ్యయపరచుచు నోప నిష్కేసు చేయలేక బుద్ధ జయంతులు చేయుచున్నట్లు, మార్వాడీ తాను చేయి అప్పిచ్చి దానిమంజుమలే పదివేలకీసుకోని యింకానూ డిడ్డి వాగుట చేయి రావలయునని బాకేరానుమ తెలిపా లకుబంపించుటలో వానికంటే పరమంక్షుమకు వాడే. జోయవాడు పట్టునుబటి చంపబోవుచున్నాడు. పావలూ యిచ్చి దానిని చదిలించును. ఈ మానవులొక్క దియ నుగము దియ నుగముకొను. దీనిని యానలో 'ఇయాలి' యందును. ఇంగ్లీషులో Whim వైమ్ అందును. మానవులకు విచలమును నిజముగా లేదు. ఒక నోకలము విచారణానితిమై, సుష్టుగా మానో శాలితి వాచరణలో బెట్టువలసివదిగాని యేదో యెప్పుడో తోచిపెప్పుడు చేయుటగాదు. అట్టి నుగము

లను సర్దుణములైనద లెక్క తెట్టుటకు నీయలేదు ఈమహావిషయ వికాధాగతి తత్పర్యులు'—

'పుణ్యాత్ముగాలు' అన్న చిరీఃకను రచయిత మరొక చిత్రంగా రూపొందించాడు. కథనంతా చెప్పి చివరివాక్యంతో పాఠకులకు విభ్రమంకల్పించటం ఇందులో వాడిశీల్పం.

కథా నిర్మాణంలోనూ, భాషాచాలనంలోనూ కూడా రచయిత యాకథలో ఎంతో చాకచక్యం చూపించాడు.

జలపాతం

కథాసంపుటి; రచన: శ్రీ పులిపాక జగన్నాథ రావు; ప్రచురణ: జోత్సన సమితి, గుంటూరు వెల 0.4.0.

రచయితకు "ఉజ్వల భావుక" "దార్శనిక కథక, ఇత్యాది లిగులున్నట్లు ఉద్దేశించాడు. 'దార్శనిక కథక' అంటే యేమిటో మనకు పరిగా బోధించుండావున్నా, అనేకో గొప్ప సంగతే అయివుండవచ్చు. అలాంటి గొప్ప విషయమేదీ ఈకథలో కనుపించక పోవటం అస్పృశ్యజనకమేం విషయం. రచయితలో స్వాత్మిర్భవున్ని ప్రతిభలేను. పదిహేటలు చేప్పేకంటే, 'ఎడారి జీవితం' అనే నీర్వికలో రచయిత వ్రాసిన ఈ పది పంక్తుల కథను ఉద్దహరించితే, మన కథానాహిత్యానికి పట్టిన దుర్గతి యేమిటో పాఠకులకే సులభంగా బోధపడుతుంది:

'ఎక్కడో చూచినా కనుమాపు మేరలో ఇసుక, ఇసుక తుపానులు!! కణకణలాకూ, విప్లవు గ్రక్కయెండ!! ఎడారి సంస్కారం ఎడారి సంగీతం లాగా ఉంటుంది. ఎక్కడో ఓయాసిస్సు తిప్ప దర్శకకు నీరు దొరకదు. ఒంటెనుకోసే దాని పొట్టలోని నీరు త్రొగవలసి దుర్గతి ఓదుర్జీవాన దర్శితికంంగా వాటి లుగుంది. ఎండమావులు తిరచుగా తిరిగి నామత్కరిస్తాయి. సితారా తీసి, వాదంతో గాత్రం జరిగిలినతే గొంతుపెల్లులికే పలుకను. జీవనతార మెరయింబ్రతుకు. జీవన ప్రవంతి లేక సుందరస్వప్నాలు కల అవుతవి. బరవు బ్రతుకు మిగులుతుంది!'

ఇది మొత్తం కథ—దీనిపై ఇక వ్యాఖ్యానం అవనసరం.

యాత్రా మార్గదర్శి: హిందూ, జైసి, బాద్మి, చారిత్రిక, పారిశ్రామిక బదిరి, కేదారి, ఆమరవాన్, పసుపతివాన్ కైలాస మానససోనరాది శ్రీకృతులనగూర్చి వివరించు గ్రంథము. (కొనుటలో 1025 పుటలు, 300 చిత్రాలు, రెండు భాగములు. భాగము 1 కి రు. 4/- వాస్తవజని. 1-10-0. శ్రీరామనామజేత్రము, గుంటూరు-1